DEMİR JOHN

erkekler üzerine bir kitap

ROBERT BLY

Türkçesi: Doğukan Toprak Sarıkaya

Robert Bly (1926-2021): Amerikalı şair, yazar ve aktivist. ABD'nin Minnesota eyaletinde Norveçli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1944'te Donanmaya katıldı ve iki yılını orada geçirdi. Minnesota'daki St. Olaf College'da bir yıl okuduktan sonra Harvard'a geçti ve böylece o dönemde üniversite öğrencisi olan Donald Hall, Adrienne Rich, Kenneth Koch, John Ashbery, Harold Brodky, George Plimpton ve John Hawkes gibi ünlü yazarlar grubuna katıldı. 1956'da Norveç'e gidip Norveç şiirini İngilizceye çevirmek için bir burs aldı. Oradayken Pablo Neruda, Cesar Vallejo ve Georg Trakl gibi büyük şairleri de keşfetti. Daha sonra ABD'de şiir çevirisi için bir edebiyat dergisi kurmaya karar verdi. 1966'da "Amerikan Yazarları Vietnam Savaşı'na Karşı" adlı derneği kurdu ve savaşa karşı muhalefete öncülük etti. 70'li yıllarda mitlerin, Hint vecd şiirinin, meditasyonun ve hikâye anlatımının gücünü kutsayan on bir şiir, deneme ve çeviri kitabı yayınladı. Hem kadınlar hem erkekler için atölye çalışmaları yaptı, Avrupa masalları üzerine seminerler düzenledi. Son derece üretken bir yazar olan Bly'ın kitapları onlarca dile çevrildi ve uluslararası çok satanlar arasına girdi.

DEMİR JOHN

Erkekler Üzerine Bir Kitap

ROBERT BLY

kolektif.
kitap

Kolektif Kitap ~ 221

Demir John, Erkekler Üzerine Bir Kitap

Özgün Adı: ***Iron John, A Book About Men***

© Kolektif Kitap, 2024

ISBN: 978-625-6896-17-8

Çeviren: Doğukan Toprak Sarıkaya
Yayıma Hazırlayan: Adem Beyaz
Sayfa Düzeni: Semih Büyükkurt
Kapak Tasarımı: Kolektif Tasarım

1. Baskı, Nisan 2024, İstanbul
Sertifika No: 51867

Baskı ve Cilt: Berdan Matbaacılık
Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 215-216
Topkapı, İstanbul - 0212 613 11 12
Sertifika No: 45750

kolektif. kitap, bilişim ve tasarım a.ş.

Asmalı Mescit Mah. Sofyalı Sok. No: 24/A Beyoğlu / İstanbul
www.kolektifkitap.com info@kolektifkitap.com
T: 0212 243 96 39

Bu kitabın hakları Aslı İhsan Ermiş Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Georges Borchardt Agency'den alınmıştır. Yayıncının izni olmaksızın elektronik ya da mekanik herhangi bir yolla çoğaltılamaz ve iletilemez. Tüm hakları saklıdır.

DEMİR JOHN

Erkekler Üzerine Bir Kitap

ROBERT BLY

Türkçesi: Doğukan Toprak Sarıkaya

kolektif.
kitap

Noah, Micah ve Sam için

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9

1. Yastık ve Anahtar 13
2. Bir Saç Teli, Altına Dönüştüğünde 47
3. Küller, Aşağı İniş ve Keder Yolu 83
4. Babasız Bir Zamanda Krala Duyulan Özlem 129
5. Tanrı-Kadınla Bahçede Karşılaşma 167
6. İçsel Savaşçıları Hayata Döndürmek 195
7. Kırmızı, Beyaz ve Siyah Atları Sürmek 237
9. Kralın Adamları Tarafından Yaralanma 271

SONSÖZ
Antik Dinde, Edebiyatta ve Halk Yaşamında Yabani Adam 309

DEMİR JOHN MASALI 325

Artık önemli ve çabaların meyvesini aldığımız bir zamanda yaşıyoruz, çünkü erkeklere popüler kültür tarafından sunulan yetişkin erkeklik imgelerinin parçalandığı görülüyor, erkekler bunlara artık itimat etmiyor. Bir erkek otuz beş yaşına geldiğinde lisedeyken edindiği doğru adam, sert adam, adam gibi adam benzeri imgelerin hayatta işlemediğini çoktan fark etmiş oluyor oluyor. Böyle bir erkek, erkeğin ne olduğu ya da ne olabileceğine dair yeni bir yaklaşıma açıktır.

Su nasıl toprağın metrelerce altına süzülüp nüfuz ediyorsa, soba başı öyküleri ya da peri masalları da nesiller boyunca süzülüyor. Bu masalların imgelerine, örneğin Hans Christian Andersen'in uydurduklarına kıyasla daha fazla güvenebiliriz. Eski masalların bizlere sunduğu imgelerin (annenin yastığının altındaki anahtarı çalmak, Ateşkuşunun alevli göğsünden düşen altın tüyü yerden almak, nehirdeki Yabani Adamı bulmak, kişinin ormanda kendi yarasının izlerini takip etmesi ve bunların bir tanrının izine benzediğini keşfetmesi) bedene yavaşça işlemesi gerekir. Bir kez işlediklerinde, orada gelişmeye devam ederler.

Duyduğumuz her şey eski mitlerden gelir; örneğin erkeklerdeki olumlu liderlik enerjisi olarak tanımlanan Zeus enerjisini (gerçi popüler kültür ısrarla bunun var olmadığını savunur); genç erkeklerin hayatlarındaki erkek bir rehberin değerini öğrendiğimiz Kral Arthur'u; Demir John masalından öğrendiğimiz, annenin diyarından babanın diyarına geçmenin önemini; tüm erginlenme hikâyelerinden öğrendiğimiz, ebeveynlerimizden beklentilerimizden tamamen kurtulup ikinci bir baba ya

da "ikinci Kral"ı bulmanın ne kadar elzem olduğunu; bunların hepsini eski mitlerde karşımıza çıkar.

Erkeğin erginlenmesi, kadının erginlenmesi ve bir de insanın erginlenmesi vardır. Bu kitapta ben sadece erkek erginlenmesinden bahsediyorum. Bu kitapta erkekleri kadınlara düşman etmeye ya da yüzyıllardır kadınların ve onların değerlerinin baskılanmasına sebep olan tahakküme dönüştürmeye çabalamadığımı açıkça belirtmek istiyorum. Bu kitaptaki fikirler kadın hareketine savaş açmıyor. Bu hareketlerin ikisi de birbiriyle ilişkilidir fakat her biri ayrı ayrı, kendi zaman çizelgesinde hareket eder. Erkeklerdeki yas, Sanayi Devriminin başlangıcından beri durmadan artmaktadır ve bu yas artık görmezden gelinemeyecek bir derinliğe erişmiştir.

Erkeklerin karanlık tarafı açıktır. Yeryüzü kaynaklarını çılgınca sömürmeleri, kadınları değersizleştirmeleri ve aşağılamaları, kabilesel savaş takıntıları inkâr edilemez. Genetik kalıtım bu takıntılarını artırır, fakat kültür ve çevre de bunu yapar. Sahip olduğumuz mitolojiler kusurludur; duyguların eril derinliğini görmezden gelir, yanlış güçlere itaat etmeyi öğretir, erkeklerin çocuk kalmasına çalışır ve hem anaerki hem de ataerkiyi dışlayan endüstriyel tahakküm sistemleri içerisinde erkek ve kadını birbirine karıştırır.

Bu kitabın dili çoğunlukla heteroseksüel erkeğe hitap etse de homoseksüel erkekleri dışlamıyor. İnsanlar homoseksüel terimini 18. yüzyıla kadar kullanmıyordu, bundan önce eşcinsel erkekler basitçe geniş erkek topluluğunun parçası olarak görülüyordu. Benim anladığım haliyle mitoloji, homoseksüel ve heteroseksüel erkekler arasında büyük bir ayrım yapmıyor.

Bu kitapta Yabani Adamdan bahsediyorum ve Yabani Adamla vahşi adam arasındaki ayrım kitap boyunca son derece önemli. Vahşi hal ruha, yeryüzüne ve insanlığa büyük zararlar verir; vahşi adamın yaralı olmasına rağmen bu yarayı

incelememeyi tercih ettiğini söyleyebiliriz. Yarasını inceleyen Yabani Adamsa vahşiden ziyade Zen rahibine, şamana ya da oduncuya benzer.

Çıplak ağaca nasıl bir yuva yapılacağı, kışlama bölgesine nasıl göç edileceği, eşleşme dansının nasıl yapılacağı gibi tüm bu bilgiler kuşun içgüdüsel beyninin haznesinde depolanır. Fakat insanlar yeni durumlarla karşılaşınca ihtiyaç duyabilecekleri esnekliğin çok fazla olduğunu sezerek bu türden bilgileri içgüdülerin dışında bir yere saklamaya karar vermişler ve bunu öykülerin içine gizlemişler. O halde öyküler –peri masalları, efsaneler, mitler, soba başı hikâyeleri– geleneksel ya da mevcut yöntem tükendiği vakit benimseyebileceğimiz yeni karşılık verme yöntemlerini sakladığımız bir hazne anlamına gelir.

Son birkaç yüzyılda bu haznenin en büyük araştırmacılarından bazıları Georg Groddeck, Gürciyev, Carl Jung, Heinrich Zimmer, Joseph Campbell ve Georges Dumézil olmuştur. Masalları göz önüne sermekteki ilk öğretmenim Marie-Louise von Franz olmuştu ve onun birçok kitabında dişil öykülere sadık kaldığı kadar ben de aynı ölçüde eril öykülere sadık kalmaya çalışıyorum.

Bu kitap, ben bu alana girmeden evvel çoğunluğu bu alanda çalışmış bütün bir erkek topluluğundan yararlanıyor. Bunların arasında öncelikle 1981'de ölen Alman psikanalist Alexander Mitscherlich ve aynı zamanda İngilizce yazan birçok iyi düşünür bulunuyor. Son sekiz yıldır birlikte keyifle hocalık yaptığım ve aralarında Micheal Meade, James Hillman, Terry Dobson, Robert Moore ve John Stokes'un da bulunduğu birçok erkeğe derinden minnet borçluyum. Erkeklere yönelik içeriğe ilgisinden ötürü Keith Thompson'a teşekkür ediyorum; birinci bölüm onun benimle yaptığı röportajın yeniden yazımıdır. Ve editörüm William Patrick'e heyecanı ve içgörüsünden dolayı teşekkür ediyorum.

~ 12

Ayrıca bana kulak verecek kadar bana güvenen birçok erkeğe de minnettarım, bana kendi öykülerini anlatarak ya da yalnızca şarkı söyleyerek, dans ederek, ağlayarak beni onurlandırdılar. Her ne kadar ben bu kitapta erginlenme yolunun sekiz aşamasını ortaya koysam da başka erkekler bu aşamaların farklı bir sıralamasını ya da tümden farklı aşamalar keşfedebilir. Yolları yürüyerek yaratırız. Antonio Machado şöyle yazmıştı:

Yol yok yolcu,
Yalnızca denizin izleri var.

1
Yastık ve Anahtar

Uzun zamandır, hatta sadece son on yıl içinde bile değişmeyen bir nitelik mevcutmuş gibi, hiç değişmeyen bir "Amerikan Erkeği"nden bahsedip duruyoruz.

Oysa günümüz erkekleri 1630'da New England'a gelen, içe dönüklüğüyle gurur duyan, hatta buz gibi bir kilisede üst üste üç ibadete katılan o eski kafalı Satürnyen çiftçi olmaktan epey uzaklaştı. Güneydeyse bir başka erkek tipi ortaya çıktı; bu, açık yürekli, annesine bağımlı bir şövalye türüydü. Öte yandan bu iki "Amerikan Erkeği" hem sonradan kuzeydoğuda hem de batıda ortaya çıkandan da farklıydı. Kuzeydoğudaki erkek tipi açgözlü bir demiryolu yatırımcısıyken batıdakiler *ben kültürsüz de yaparım* diyen pervasız yerleşimcilerdi.

Üzerinde uzlaşılmış erkeklik modeli bile çağımızda çarpıcı biçimde değişti. Örneğin ellili yıllar boyunca birçok erkek tarafından model olarak benimsenen ve belli bir tutarlılıkla ortaya çıkan bir Amerikan karakteri belirdi. Ona Elliler erkeği dedik.

Bu erkek işine erkenden gidiyordu, sorumluluk sahibiydi, karısı ve çocuklarının geçimini üstleniyordu ve disiplini çok önemsiyordu. Reagan, bu bildiğinden şaşmaz tipin mumyalanmış bir örneğidir. Böyle bir adam, kadın ruhundan pek anlamaz fakat kadınların bedenlerine önem verirdi. Onun kültür anlayışı ve ABD'nin bu kültürdeki yeri çocukça ve iyimserdi. Niteliklerinin çoğu güçlü ve olumluydu, fakat tüm çekiciliği ve toksözlülüğünün ardında yoğun bir yalnızlık, yoksunluk ve edilgenlik vardı. Bu hâlâ daha böyledir. Eğer bu erkek türünün düşmanı yoksa yaşayıp yaşamadığından bile emin olamaz.

Elliler erkeğinin Amerikan futbolunu sevmesi, kavgacı olması, daima ülkesini, ABD'yi savunması, asla ağlamaması ve daima evinin geçimini sağlaması beklenirdi. Fakat böyle bir erkek imgesinde yeni düşüncelere ya da samimiyete açıklık eksikti. Kişiliği bir akış hissinden mahrumdu. Ruhu şefkatten öyle yoksundu ki çılgınca Vietnam Savaşının arkasına takılmayı teşvik ediyordu. Tıpkı daha sonra Reagen'ın (kafasının içerisindeki "bahçe" alanı diye adlandırabileceğimiz alanın yoksunluğundan dolayı) duyarsızlık ve gaddarlığını El Salvador'daki çaresizlere ya da buradaki yaşlılara, okul çocuklarına ve genel olarak yoksul kesime yöneltmesi gibi.

Bir erkeğin nasıl tanımlandığına ve hangi sorumluklara sahip olduğuna dair Elliler erkeğinin net bir görüşü vardı, fakat görüşlerinin kapalılığı ve tek taraflılığı tehlikeliydi.

Altmışlı yıllarda yeni bir erkek çeşidi türedi. Vietnam Savaşının şiddeti ve heder ettikleriyle, erkekler yetişkin bir erkeğin aslında gerçekten ne olduğunu bilip bilmediklerini sorguladılar. Eğer erkeklik Vietnam anlamına geliyorsa, bunu parçası olmak istiyorlar mıydı? Bu esnada feminist hareket, erkekleri Elliler erkeğinin kaçınmaya uğraştığı kaygı ve ıstırabın bilincine varmaya zorlayarak, onları kadınlara gerçekten bakmaları için yüreklendirdi. Kadınların öyküsünü ve duyarlıklarını incelemeye başlayınca bazı erkekler *dişil* yanlarını fark etmeye ve buna önem vermeye başladılar. Bu süreç günümüzde de devam ediyor ve çoğu çağdaş erkeğin bir şekilde bu durumu benimsediğini söyleyebilirim.

Bu gelişme, yani erkeklerin kendi dişil bilinçlerini hoş karşılayıp onu özenle beslemeleri muhteşem ve son derece önemli bir şey, yine de ben bazı şeylerin yanlış olduğunu seziyorum. Son yirmi yılda erkekler daha anlayışlı, daha nazik oldular. Fakat bu süreçle daha bağımsız olmadılar. Şimdi sadece annesini de-

ğil, birlikte yaşadığı genç kadını da memnun eden iyi bir oğlan çocuğuna dönüştüler.

Yetmişli yıllarda, "yumuşak erkek" diye isimlendirilebilen bir olguyu ülkenin her yanında görmeye başladım. Bugün bile bazen, bir seyirci kitlesine baktığımda genç erkeklerin belki yarısı, yumuşak diye adlandırdıklarımdan. Bunlar güzel, kıymetli insanlar, onları severim. Yeryüzüne zarar vermekle ya da savaş başlatmakla ilgilenmiyorlar. Varoluşlarının bütününde ve yaşam tarzlarında hayata karşı nazik bir tutum var.

Fakat bu erkeklerin çoğu mutsuz. Onlardaki enerji eksikliğini hemen fark edersiniz. Yaşamı korurlar ama tam olarak yaşam verici de değillerdir. Ne gariptir ki bu erkekleri çoğunlukla pozitif enerji yayan güçlü kadınlarla birlikte görürüz.

Burada kendisine ince bir ayar çekilmiş, çevresine duyarlılıkta babasından üstün, evrenin bütünlük içeren ahengine karşı hassas, yine de kendinde sunacağı pek bir canlılık bulunmayan genç bir erkek var.

Yaşamı koruyan fakat yaşam vermeyen bu erkeklerin yetişmesinde, altmışlı yıllardan –deyim yerindeyse– mezun olmuş yahut daha yaşlı bir ruhu miras almış güçlü ve hayat veren kadınların önemli bir rolü olmuştur.

Altmışlardan bir araba arkası yazısı anımsıyorum, şöyle yazıyordu: "KADINLAR, HAYIR DİYEN ERKEKLERE EVET DER." Asker kaçağı olup hapse girmenin ya da Kanada'ya göçmenin, tıpkı askere yazılıp da Vietnam'a gitmek kadar cesaret gerektirdiğinin farkındayız. Fakat yirmi yıl öncesinin kadınları, yeni düşüncelere açık, daha yumuşak erkekleri tercih ettiklerini kesinlikle söylüyorlardı.

Erkeklerin gelişimi böylelikle bu tercihten bir miktar etkilendi. Yeni düşüncelere açık olmamak şiddetle eşdeğer görülürken, yeni düşüncelere açık olmak ödüllendirildi.

Güçlü bazı kadınlar, o tarihlerde yumuşak erkekleri tercih ediyordu. Hem sevgilileri hem de belki bir bakıma oğulları olarak. Bu şimdi doksanlarda da devam ediyor. "Yang" enerjinin çiftler arasındaki yeni dağılımı tesadüf değildi. Genç erkekler çeşitli sebeplerle daha sert kadınları tercih ederken, kadınlar da daha yumuşak erkekler istiyorlardı. Bu bir süreliğine uygun bir düzenleme gibi göründü, fakat artık işe yaramadığını görmeye yetecek kadar uzun bir süre bununla yaşadık.

"Yumuşak" erkeklerin çektikleri derdi ilk kez erkek toplantıları başladığında, orada kendi hikâyelerini anlattıklarında öğrendim. 1980'de New Mexico'daki Lama Topluluğu* benden sadece erkeklere özel bir konferans vermemi istedi. Onlar için bir ilk olan bu buluşmaya yaklaşık kırk erkek katıldı. Her gün bir Yunan Tanrısına ve eski bir öyküye odaklandık ve her akşamüstü konuşmak için bir araya geldik. Genç erkeklerin konuşmaya başladıktan beş dakika sonra ağlamaya başlamaları oldukça olağandı. Bu genç erkeklerdeki yas ve kederin yoğunluğu beni hayrete düşürmüştü.

Kederlerinin bir kısmı babalarıyla aralarındaki mesafeden kaynaklanıyordu ve bunu şiddetle hissediyorlardı, fakat kederin bir kısmı da evlilik veya ilişkilerindeki sorunlardan ortaya çıkıyordu. Açık fikirli olmayı öğrenmişlerdi, yine de açık fikirli olmak evliliklerini sıkıntılı zamanlardan kurtarmaya yetmiyordu. Her ilişkide arada sırada *vahşi* bir şeylere ihtiyaç olur; buna hem erkeğin hem de kadının ihtiyacı vardır. Fakat bu ihtiyaç ortaya çıktığında genç erkekler bu konuda sıklıkla yetersiz kalır. İlişkiyi özenle beslerler, fakat burada –ilişkileri için ve yaşamları için– başka bir şeye gereksinimleri vardır.

* 1967'de ABD'nin New Mexico eyaletinde kurulan ruhani topluluk; aynı zamanda bir eğitim vakfı ve inziva merkezi (bu ve sonraki notların hepsi çevirmene aittir).

"Yumuşak" erkek şöyle bir şeyi rahatça söyleyebilirdi: "Acını hissedebiliyorum ve senin yaşamını kendiminki kadar önemsiyorum, seninle ilgileneceğim ve seni rahatlatacağım." Fakat kendi isteğini söyleyemiyor ve buna sadık kalamıyordu. Bu tür erkeklerde *kararlı olmak* ayrı bir meseleydi.

Odysseia destanında Hermes, Odysseus'u önceden uyarır ve Kirke'ye yaklaşırken –ki Kirke belirli bir tür anaerkil enerjiyi temsil eder– kılıcını kaldırmasını ya da göstermesini söyler. Yaptığımız erkek buluşmalarının ilk oturumlarında genç erkeklerin çoğu, kılıcı göstermekle birinin canını yakmak arasındaki ayrımı güçlükle yapabiliyordu. Altmışların belli ruhani davranışlarının somut örneği olan ve hatta Santa Cruz civarında bir yıl boyunca gerçekten bir ağacın içinde yaşayan bir adam, kılıcı tutan kolunu ileriye doğru uzatamadığını fark etti. Birini incitmemeyi öyle iyi öğrenmişti ki üzerinde parlayan güneş ışığını yakalayabilmek için dahi elindeki çeliği kaldıramıyordu. Fakat kılıcı göstermek ille de dövüşmek anlamına gelmez. Aynı zamanda keyifli bir kararlılık anlamına da gelebilir.

Çoğu Amerikan erkeğin yumuşaklığa, açık fikirliliğe ya da "dişil tarafını geliştirmeye" doğru yaptığı yolculuk muazzam değerli, fakat önlerinde hâlâ uzun bir yol var. Hiçbir aşaması da son durak değil.

Demir John'u Bulmak

Erkekler için üçüncü bir seçeneğin, üçüncü bir üslubun varlığından bahseden masallar var. Bunlardan birinin adı "Demir John" ya da "Demir Hans." Her ne kadar Grimm Kardeşler tarafından 1820 civarında ilk kez yazıya dökülmüş olsa da bu masal on, hatta yirmi bin yıllık olmalı.

Masalın başında, kralın kalesine komşu ormanın uzak bir köşesinde sıradışı bir şeyler döndüğünü keşfederiz. Bu bölgeye giden avcılar ortadan kaybolur ve bir daha asla geri dönmezler.

İlk grubun ardından yirmi kişi daha gider ve onlar da dönmez. Zamanla insanlar ormanın o bölgesinde bir gariplik olduğunu düşünür ve "oraya bir daha gitmezler."

Bir gün kaleye yabancı bir avcı çıkagelir, "Size nasıl yardımcı olabilirim? Buralarda yapabileceğim tehlikeli bir şey var mı?" diye sorar.

Kral, "Belki sana ormanı anlatırdım ama orada bir sorun var. Oraya giden geri gelmiyor. Geri dönebilenlerin sayısı da bir elin parmaklarını geçmiyor," diye cevaplar.

"İşte bu tam bana göre," der genç adam. Böylece avcı, son derece garip olsa da ormana *tek başına* gider. Yanına sadece köpeğini alır. Genç adam ve köpeği ormanda dolaşırken bir su birikintisinin yanından geçer. Aniden sudan bir el çıkar, köpeği yakalar ve aşağı çeker.

Genç adam bu yaşadıkları karşısında kontrolünü kaybetmez. Yalnızca, "Bahsedilen yer burası olmalı," der.

Köpeğini çok seven ve onu orada bırakmak istemeyen avcı, kaleye geri döner, kovalarını ve yanına üç tane adam alır ve suyunu boşaltmak üzere su birikintisine geri döner. Deneyenler hemen fark edecektir ki bu şekilde kovayla su boşaltmak çok uzun sürer.

Zamanla, su birikintisinin dibinde yatan ve baştan ayağa kıllarla kaplı dev bir adam bulurlar. Adamın kıllarının rengi kırmızımsı, biraz paslanmış demiri andırır. Adamı kaleye götürüp hapsederler. Kral adamı avludaki demir kafese yerleştirip ona "Demir John" ismini koyar ve anahtarı saklaması için kraliçeye verir.

Masala bir süreliğine ara verelim.

Çağdaş bir erkek psişesinin derinliklerini araştırdığında, koşullar da uygunsa, ruhundaki suyun altında bir erkek bulabilir.

Bu erkek uzun zamandır kimsenin uğramadığı bir yerde yatan, çok eski zamanlardan kalma, kıllı bir erkektir.

Mitolojik sistemler kılı içgüdüsel, cinsel ve ilkel olan şeylerle ilişkilendirir. Bu durumda ben şunu öne sürüyorum: Tüm çağdaş erkeklerin psişesinin temelinde, baştan ayağa kıllarla kaplı, dev ve ilkel bir mahlûk yatar. Bu Yabani Adamla temasa geçmek seksenler ya da doksanlar erkeklerinin henüz atmadığı bir adım. Kovayla suyu boşaltma süreci çağdaş kültürümüzde henüz başlamadı.

Masalın incelikle öne sürdüğü gibi, bu kıllı adamın çevresinde yalnızca korku yok, daha fazlası var. Tıpkı tüm değişimlerin etrafında olması gibi. Bir erkek yeni düşüncelere açık, alıcı yönünü geliştirmeye başlar ve ilk ürkekliğinin de üstesinden gelirse, genellikle bu deneyimi muhteşem bulur. Şiir yazmaya, dışarı çıkıp deniz kenarında oturmaya başlar, artık sevişirken her zaman üstte olmak zorunda değildir, başkalarının duygularını anlamaya başlar. Bu yeni, kıpır kıpır ve şaşırtıcı bir dünyadır.

Fakat suyun altına ulaşıp su birikintisinin dibindeki Yabani Adama temas etmek başka bir meseledir. Ayağa kalkan yaratık korkutucudur, hatta şimdi şirketler steril, kılsız, yüzeysel bir erkek yaratmak için bu kadar uğraşırken daha da korkutucudur. Bir erkek, duyarlılığını ya da bazen adlandırdığımız şekliyle içindeki kadını memnuniyetle kabul ettiğinde çoğunlukla daha sıcak, daha arkadaşça, daha canlı hisseder. Öte yandan benim "derin erkek" diye isimlendireceğim parçasına yaklaştıkça hissettiği şey risk olur. Kıllı Adamı kabullenmek korkutucu ve risklidir, farklı türden bir cesaret gerektirir. Demir John'la temas, erkek psişesine inmeyi ve oradaki karanlığı kabul etme isteğini gerektirir. Bu karanlığa *besleyici* karanlık da dâhildir.

Endüstriyel toplum çok uzun yıllardan beri genç işadamlarını Demir John'dan uzak durmaları için uyarıyor. Hatta Hıristiyan kilisesinin de ondan pek hoşnut olduğunu söyleyemeyiz.

Freud, Jung ve Wilhelm Reich su birikintisine dalıp orada bulduklarını kabullenme cesaretini gösteren üç araştırmacı. Günümüz erkeğinin yapması gereken de aşağı inen yolda onları takip etmektir.

Kimi erkekler bunu zaten yapmışlardır ve Kıllı Adam onların psişelerindeki su birikintisinden çıkarılmış ve avluda yaşamaya başlamıştır. "Avluda" ifadesi Kıllı Adamın birey ya da kültür tarafından güneş gören aydınlık bir yere çıkarıldığını, böylece herkes tarafından görülebildiğini öne sürer. Bu durum, Kıllı Adamın –hemen her kültürdeki çoğu ilkeye uygun şekilde– bir mahzende yaşamasına kıyasla, kendi içinde bir ilerlemedir. Fakat tabii ki her iki yerde de hâlâ kafesin içindedir.

Altın Topun Kaybı

Şimdi masala geri dönelim.

Bir gün Kralın sekiz yaşındaki oğlu avluda çok sevdiği altın topuyla oynarken top Yabani Adamın kafesine yuvarlanır. Eğer genç erkek topu geri almak isterse, Kıllı Adama yakınlaşması ve ondan topu istemesi gerekir. Fakat bu kolay olmayacaktır.

Altın top bize çocukken sahip olduğumuz kişilik birliğini hatırlatır — kadın ve erkek, varsıl ve yoksul, kötü ve iyi diye ayrılmamızdan önceki bir tür parlaklık ya da bütünlüktür bu. Top tıpkı güneş gibi altındır ve de yuvarlaktır. Güneşe benzer şekilde o da içinden gelen parlak bir enerjiyi yayar.

Çocuğun sekiz yaşında olduğuna dikkat edelim. Kız ya da oğlan, hepimiz sekiz yaş dolaylarında bir şey yitiririz. Anaokulunda hâlâ bir altın topumuz varsa onu ilkokulda kaybederiz. Geriye bir şeyler kalabildiyse onları da lisede kaybederiz. "Kurbağa Prens" masalında da prensesin topu bir kuyuya düşer. Erkek ya da kadın fark etmez, bir defa altın topumuzu yitirmişsek hayatlarımızın kalanını onu geri almaya çalışarak geçiririz.

Topu geri almanın ilk aşaması, bence topun kaybolduğunu metanetle ve mutlak surette kabul etmektir. Freud, "Bir çocuğun ışıldayan zekâsıyla ortalama bir yetişkinin cılız zihniyeti arasındaki zıtlık ne kadar da acıklıdır," diyor.

Sonuçta altın top neredediir? Mecazi olarak söylersek, altmışlı yılların kültürü erkeklere altın toplarını duyarlılıkta, açık fikirlilikte, işbirliğinde ve saldırgan olmamakta bulabileceklerini anlattı. Fakat birçok erkek saldırganlıktan tümüyle vazgeçmesine rağmen altın topu hâlâ bulamadı.

Demir John masalı, bir erkeğin altın topu dişil alanda bulmayı beklememesini, çünkü topun yerinin orası olmadığını söyler. Bir damat, karısına altın topu kendisine geri vermesini ima edebilir. Eğer elinde olsa kadın topu verirdi, çünkü deneyimlerime göre çoğu kadın erkeğin büyümesini engellemeye çalışmıyor. Ama topu veremez, çünkü top kadında değildir. Dahası, kadın da kendi altın topunu kaybetmiştir ve o da topunu bulamamaktadır.

Aşırı basitleştirerek söylersek, elliler erkeği altın topunu geri getirmesini daima bir kadından istiyordu. Altmışlar ve yetmişler erkeğiyse topu getirmesini içindeki dişil yanından istedi ve aynı ölçüde başarısız oldu.

Demir John masalı, altın topun Yabani Adamın manyetik alanı içerisinde bulunduğunu söyler. Kavraması zor bir anlayış bu. Erilin ışıldayan gerçek enerjisinin dişil bir alanda saklanmadığı, orada konaklamadığı ve bizi orada beklemediği ihtimalini kabullenmeliyiz. Bu enerji maço/John Wayne tarzı bir alanda da değil, aksine derin bir erilliğin manyetik alanı içindedir. Bu enerji, bilemeyeceğimiz kadar uzun bir süre suyun altında duran *içgüdüsel* olanın koruması altındadır.

"Kurbağa Prens" masalında altın topu geri getiren sevimsiz ve herkesin "Iyk!" dediği kurbağadır. Grimm Kardeşlerin versiyonunda ancak bir el onu duvara fırlattığında kurbağanın kendisi prense dönüşür.

Çoğu erkek topu iyi bir insanın geri getirmesini ister, fakat masal altın topu bir Asyalı gurunun ya da hatta nazik bir İsa'nın enerji alanında bulamayacağımızı ima eder. Masal Hıristiyanlık karşıtı değildir, fakat Hıristiyanlıktan birkaç bin yıl kadar yaşlıdır. Verdiği mesaj halen doğrudur: Altın topu geri almak, belli biçimlerdeki geleneksel uysallıkla ya da incelikle bağdaşmaz.

Yabani Adamla kastedilen sevimsizlik ya da yabanilik türü, erkeklerin halihazırda iyi bildikleri maçoluk enerjisiyle aynı şey değildir. Aksine Yabani Adam enerjisi acımasızlıkla değil de kararlılıkla girişilen kuvvetli bir eyleme öncülük eder.

Yabani Adam uygarlığa karşı değildir; öte yandan bütünüyle uygarlık tarafından da kapsanmaz. Yaygın Hıristiyanlığın etik üstyapısı Yabani Adamı desteklemez, yine de bizzat İsa'nın bu desteği verdiğini iddia edenler de var. Her şeyden önce vaizliğinin başlangıcında İsa'yı kıllı bir Yahya* vaftiz etmiştir.

Genç bir adam için Yabani Adamla sohbet etme vakti geldiğinde, genç adam bu sohbetin bir papaz, haham ya da guruyla yapılan sohbetten farklı olduğunu anlar. Yabani Adamla sohbet saadet, akıl veya zihin hakkında veyahut "yüksek farkındalık" hakkında olmaz; aksine ıslak, karanlık ve aşağı, herhalde James Hillman'ın "ruh" diye ifade edeceği bir şey hakkında olur.

İlk adım kafese yaklaşıp altın topu geri istemek demektir. Bazı erkekler bu adımı atmaya hazırdır, diğerleriyse henüz su birikintisindeki suyu kovayla boşaltmamıştır. Yani kolektif erkek kimliğini henüz terk etmemiş, bilinmeyen bir bölgeye yalnız başlarına –ya da sadece köpekleriyle– girmemişlerdir.

Masal, kişinin ancak köpek "aşağı gittikten" sonra kovalarla çalışmaya başlaması gerektiğini söylüyor. Bir dev gelip sizin adınıza bütün suyu emerek boşaltmayacak; böyle sihirli bir

* Hıristiyanlar tarafından aziz kabul edilen Vaftizci Yahya, İncil'de "deve kılından giysiler" içinde betimlenmiştir.

durum yardımcı olmayacaktır. Esalen'de* geçirilen bir hafta sonu da bunu gerçekleştirmeyecek. LSD ya da kokain de bunu yapmayacak. Erkek bunu kendi kendine kova kova yapmak zorundadır. Bu bize sanatın yavaş disiplinini anımsatır: Rembrandt'ın yaptığı, Picasso'nun, Yeats'in ve Rilke'nin ve de Bach'ın yaptığı buydu. Kova işi çoğu erkeğin idrak ettiğinden çok daha fazla disiplini ifade eder.

Yazar Keith Thompson'ın bana bahsettiği gibi, Yabani Adam da altın topu öyle hemen teslim etmeyecektir. Zaten Yabani Adam "Pekâlâ, tamam, işte topun," gibi bir şey söylese bu nasıl bir hikâye olurdu?

Jung, psişeye sunulan tüm başarılı taleplerin anlaşma içerdiğini söyler. Psişe anlaşma yapmayı sever. Diyelim bir yanınız son derece tembelse ve hiçbir iş yapmak istemiyorsa, dümdüz bir yeni yıl kararının da size faydası olmaz. Fakat eğer tembel yanınıza dönüp, "Benim bir saat çalışmama izin ver, sonra ben de senin tembellik etmen için bir saat vereyim. Anlaştık mı," diye sorsanız her şey daha iyiye gidecektir. Sonuç olarak Demir John'da bir anlaşma yapılır: Yabani Adam altın topu geri vermeyi kabul eder, tabii eğer çocuk kafesi açarsa.

Görünüşe göre çocuk korkar ve kaçar. Cevap dahi vermez. Hep böyle olmaz mı? Anne babalarımız, papazlar, ilkokul öğretmenleri, lise müdürleri tarafından Yabani Adamla hiç işimiz olmaması öyle çok tembihlenmiştir ki, "Beni kafesten çıkardığında topunu geri veririm," dediğinde ona cevap bile vermeyiz.

Belki aradan bir on yıl geçer. Masalda "ikinci gün", erkek belki yirmi beş yaşlarına gelmiştir. Yabani Adama gider ve "topumu geri alabilir miyim" diye sorar. Yabani Adam cevap verir; "Elbette, eğer beni kafesten çıkarırsan."

* Esalen Enstitüsü: ABD, California'da bulunan, insan potansiyellerini araştırmaya adanmış, kâr amacı gütmeyen bir inziva merkezi.

Aslında Yabani Adama ikinci kez gitmek bile hayret vericidir; çoğu erkek asla tekrar gitmez. Yirmi beş yaşındaki erkek verilen cevabı gayet iyi duyar, fakat şimdi de iki tane arabası, bir ev kredisi, belki eşi ve bir çocuğu olmuştur. Yabani Adamı kafesinden nasıl serbest bıraksın? Erkek genellikle ikinci seferinde de hiçbir şey demeden uzaklaşıp gider.

Bir on yıl daha geçer. Erkeğin şimdi otuz beş yaşında olduğunu söyleyelim... Otuz beş yaşındaki bir erkeğin yüzündeki bunalımlı bakışı hiç gördünüz mü? Tükenmiş, yabancılaşmış, boş bir hisle fakat bu sefer tüm kalbiyle Yabani Adama tekrar sorar: "Altın topumu geri alabilir miyim?"

"Elbette," der Yabani Adam, "eğer beni serbest bırakırsan."

Masalın burasında inanılmaz bir şey olur. Erkek, Yabani Adamla konuşur ve konuşmaya devam eder. "Seni çıkartmak istesem bile çıkaramam, çünkü anahtarın nerede olduğunu bilmiyorum," der.

Otuz beş yaşlarımız civarında anahtarın nerede olduğunu bilmeyiz. Unuttuğumuzdan filan değil bu, daha en başından anahtarın nerede olduğunu bilmediğimiz için.

Masal, Yabani Adamı hapsettikten sonra Kralın "anahtarı saklaması için Kraliçeye verdiğini" söyler. Biz o esnada yalnızca yedi yaşlarındaydık, kaldı ki babamız anahtarı ne yaptığını da bize asla söylemezdi. Peki öyleyse anahtar nerede?

Daha önce dinleyicilerin bu soruya şöyle cevaplar verdiğini duydum:

"Anahtar oğlanın boynunda asılı."

Hayır.

"Demir John'un kafesinin içinde saklı."

Hayır.

"Altın topun içinde."

Hayır.

"Şatonun içinde... Hazine odasındaki bir kancaya asılı."

Hayır.

"Kulede. Duvarda yüksekteki bir kancaya asılı."

Hayır.

Demir John cevap verir, "Anahtar annenin yastığının altında."

Anahtar ne topun içinde ne de altın bir sandık ya da kasadadır... Anahtar annemizin yastığının altındadır. Tam da Freud'un söyleyebileceği gibi.

Anahtarı annenin yastığı altından almak külfetli bir görevdir. Bir Yunan tragedyasından aldığı öğütle Freud, bir erkeğin eğer uzun bir hayat yaşamak istiyorsa annesiyle arasındaki karşılıklı çekimi göz ardı etmemesi gerektiğini söyler. Ne de olsa annenin yastığı babanızla seviştiği yatağın üzerindedir. Üstelik yastığa ilişkin başka bir çıkarım daha var.

Mit öykücüsü Michael Meade bir keresinde bana yastığın, aynı zamanda bir annenin size dair tüm beklentilerini depoladığı yer olduğunu belirtmişti. Anne şöyle hayaller kurar: "Doktor oğlum", "Jung analisti oğlum", "Wall Street dehası oğlum." Fakat neredeyse hiçbir anne, "Yabani Adam oğlum" diye hayal kurmaz.

Oğlan tarafından bakarsak, anahtarı almak isteyip istemediğinden emin olmadığını görürüz. Anahtarı annenin yastığının altından alıp bir gurunun yastığı altına öylece aktarmasının ona bir faydası yok. Hatta aslında anahtara annenin sahip olduğunu unutmak da hata olur. Her şeyden önce annenin işi, oğlunu medenileştirmektir. Dolayısıyla anahtarı elinde tutması normaldir. Tüm aileler benzer şekilde davranır: Bu gezegende, "Kral anahtarı saklaması için Kraliçeye verir."

Freudyen yaklaşımı benimseyen bazı kişilerin vurgulamaya meyilli oldukları gibi anneye saldırmak, onun üzerine gitmek, ona bağırmak muhtemelen pek bir başarı sağlamaz. Anneniz belki de sadece gülümser ve bir dirseği yastıkta uzandığı yer-

den sizinle konuşmaya devam eder. Ne Oedipus'un İokaste'yle konuşmalarının ne de Hamlet'in bağırmasının bir faydası olmamıştır.

Bir arkadaşım, anahtarı anne ve baba evde yokken çalmanın akıllıca olduğunu söylemişti. "Babam ve annem bugün evde yok" demek, kişinin aklına ebeveynlerin kısıtlamalarından kurtulduğu bir günü getirir. İşte o gün, anahtarın çalınacağı gündür. Yazar ve masalcı Gioia Timpanelli, anahtar hırsızlığının mitolojik anlamda Hermes'in dünyasına ait olduğuna dikkat çeker.

Ve anahtar *çalınmalıdır* da. Bir keresinde erkek ve kadın dinleyicilerle bu anahtar çalma meselesini konuştuğumuzu hatırlıyorum. *New Age* modasına uygun yetiştirildiği belli olan genç bir adam şöyle dedi; "Robert, ben şu anahtarı çalma fikrinden rahatsız oldum. Çalmak doğru değil. İçimizden bazıları da annemize gidip, 'Anneciğim, acaba anahtarı geri verebilir misin' diye rica edemez miyiz?"

Onun yaklaşımı tıpkı sağlıklı yiyecekler satan bir dükkân çalışanının olayları yatıştırma şekli gibi muhtemelen uzlaşma yöntemiydi. Odadaki tüm kadınların ruhlarının isyan edip bu genç adamı öldürmek üzere havaya yükseldiğini hissettim. Bu tür erkekler diğer erkekler için olduğu kadar kadınlar için de tehlikelidir.

Zaten saygıdeğer bir anne anahtarı öylece vermez. Eğer oğul anahtarı çalamıyorsa, onu hak etmiyor demektir.

"Yabani Adamı serbest bırakmak istiyorum!"

"Buraya gel de anneciğine bir öpücük ver."

Anneler, oğulları anahtarı alırsa ne olacağının sezgisel olarak farkındadır; oğullarını yitireceklerdir. Annelerin genellikle oğulları üzerinde gösterdikleri sahiplenme –babaların genellikle kızlarına gösterdiği sahiplenmeden bahsetmeye lüzum bile yok– asla hafife alınmamalıdır.

Anahtarı geri alabilmenin araçları erkekten erkeğe değişebilir, yalnız şu kadarını söylemek gerekir ki doğrusal olmayan ya da demokratik yaklaşımlar zafere götürmez.

Oldukça katı genç bir erkek, bir gece altı saat boyunca büyük bir enerjiyle dans edip ertesi sabah bana, "Dün gece anahtarın bir kısmını aldım," demişti.

Başka bir adam hayatında ilk defa, tüm kalbiyle ve tamamen farkındalıkla bir Hilebaz* gibi davranarak anahtarı eline geçirmişti. Bir diğeri, ailesini karşısına alıp artık onların utancını taşımayı reddettiğinde anahtarı çalabildi.

Anahtarı pratik bir şekilde nasıl çalabileceğimizi konuşarak günler geçirebiliriz. Masal her şeyin ucunu açık bırakıyor ve basit bir şekilde şöyle diyor, "Bir gün çocuk anahtarı çaldı, Yabani Adamın kafesine getirdi ve kilidi açtı. Bunu yaparken bir parmağını sıkıştırdı." (Bu ayrıntı masalın sonraki kısmında önemli olacak). Yabani Adam sonunda özgür kaldı; belli ki "kaleden" uzaklaşıp kendi ormanına dönecek.

Çocuk Ne Yapacak?

Bu noktada birçok şey mümkün. Eğer Yabani Adam ormana giderken çocuk şatoda kalmaya devam ederse, psişede bulunan ilkel erkekle uygar erkek arasındaki temel tarihi ayrım kendisini çocukta yeniden tesis eder. Çocuk açısından, onun Yabani Adamı kaybetmenin yasını sonsuza dek tutabileceğini söyleyebiliriz. Ya da ebeveynleri eve varmadan önce anahtarı yeniden yastığın altına koyabilir ve sonra da Yabani Adamın kaçışıyla ilgili hiçbir şey bilmediğini söyleyebilir. Bu kandırmaca sonrasında bir şirket yöneticisi, aşırı tutucu bir papaz, kadrolu bir üniversite hocası, anne babasının gurur duyacağı ve "Yabani Adamı hiç görmemiş" biri olabilir.

* Hilebaz arketipi de kastediliyor.

Hepimiz birçok defa anahtarı yerine koyup bunun hakkında yalan söyledik. O zaman içimizdeki yalnız avcı, köpeğiyle beraber yeniden ormana gitmek zorunda kalır ve köpeği de yine aşağıya çekilir. Bu şekilde birçok "köpek" kaybederiz.

Farklı bir senaryo da hayal edebiliriz. Çocuk, Yabani Adamı avluda kalmaya ikna eder ya da ikna edebileceğinin hayalini kurar. Bu gerçekleşirse, çocukla Yabani Adam bir çay bahçesinde uygarca sohbet edebilir ve bu sohbet yıllarca sürebilir. Fakat masal Demir John'la çocuğun kalenin avlusunda bir araya gelemeyeceklerini, yani birleşmelerinin başlangıcını orada deneyimleyemeyeceklerini öne sürüyor: Muhtemelen annenin yastığına ve babanın koyduğu kurallara çok yakın olduğu için.

Masaldaki çocuğun Yabani Adamla konuşurken ona anahtarın yerini bilmediğini söylediğini hatırlayalım. Bu cesur bir hareket. Kimi erkek Yabani Adama tek söz etmez.

Çocuk kafesi açtığında Yabani Adam ormanına dönmek için yola çıkar. Masaldaki çocuk ya da zihnimizdeki otuz beş yaşındaki adam –nasıl bakmak isterseniz– bu noktada fevkalade bir şey yapıyor. Yabani Adamla bir kere daha konuşuyor ve şöyle diyor: "Dur bir dakika! Annem ve babam eve dönüp senin kaçtığını öğrenirse beni döver!" Bu cümle insanın içini sızlatıyor, özellikle de kuzey Avrupa'ya uzun süre hâkim olan çocuk yetiştirme yöntemleri hakkında biraz bilgimiz varsa.

Alice Miller'ın *For Your Own Good* [*Kendi İyiliğiniz İçin*] kitabında bizlere hatırlattığı gibi, on dokuzuncu yüzyıl Almanyası'ndaki çocuk psikologları, çocuklarının *coşku ve neşeleri* konusunda ebeveynleri uyarıyordu. Bir çocuktaki coşku ve neşe kötüdür ve bunun ilk emaresi görüldüğünde ebeveynler sert bir tutum takınmalıdır. Bu duygu yaban çocuğun artık kilit altında olmadığına işaret eder. New England'daki püriten aileler, eğer çocukları uzun kilise ayinleri boyunca kıpırdamadan duramazlarsa onları şiddetli şekilde cezalandırıyordu.

"Eve dönüp senin kaçtığını öğrenirlerse beni döverler!"

Yabani Adam gerçekten de bunu, "İyi düşündün. Benimle gelmen daha iyi olur," diye cevaplar.

Böylece çocuğu omzuna bindirir ve beraber ormana yollanırlar. Bu kararlı bir harekettir. Keşke hepimiz bu kadar şanslı olsak.

Çocuk ormana gitmek için yola çıktığında, en azından o an için yabaniliğe, mantıksızlığa, kıllı olmaya, sezgiye, duyguya, bedene ve doğaya yönelik korkusunu yenmelidir. Demir John çocuğun zannettiği kadar ilkel değildir, fakat çocuk –ya da akıl– bunu henüz bilmez.

Yine de eski zamanlarda erginlenme sürecini yürütenlerin talep ettiği şekilde anne ve babadan pürüzsüz ayrılık şimdi gerçekleşmiştir. Demir John çocuğa, "Bir daha anne ve babanı görmeyeceksin. Fakat senin ihtiyaç duyacağından çok daha fazla hazinem var," der. Böyleyken böyle.

Yabani Adamın Omzunda Yola Düşmek

Çocuğun Demir John'la beraber evinden ayrıldığı an, antik Yunan'da Dionysos rahibinin genç bir erkeği çırak olarak kabul ettiği andır. Ya da bugün Eskimo yaşamında, şamanın tamamen vahşi hayvanların kürkleriyle kaplı, kutup porsuğunun pençeleriyle yılan omurgası boynuna sarılı ve ayı kafasından başlığını kafasına geçirmiş şekilde köyde belirip bir çocuğu ruhsal eğitimi için alıp götürdüğü andır.

Bizim kültürümüzde böyle bir an yoktur. Kültürümüzde oğlan çocukların erkeklik ruhuna adım atmak için süregelen bir ihtiyaçları vardır, fakat yaşlı erkekler genellikle çocukların bu ihtiyacını karşılamaz. Zaman zaman rahipler bunu dener, ama bugünlerde onlar da kurumsallaşmış köyün bir parçası olmuşlardır.

Hopiler ve güneybatının diğer yerli Amerikan halklarında yaşlı erkekler, çocuk on iki yaşına gelince onu köyden uzaklaştırır ve

sadece erkeklerin bulunduğu *kiva*ya* *indirir.* Orada *aşağıda* altı hafta boyunca kalır ve bir buçuk yıl boyunca annesini görmez.

Günümüz çekirdek aile yapısının kusuru saçmalığından veya tamamen çözümsüz çıkmazlarının bulunmasından kaynaklanmıyor (aslına bakılırsa bunlar komünler, şirketler ve hatta tüm gruplar için de geçerli). Kusur şurada: Çekirdek ailenin dışında kalan yaşlı erkekler artık erkek çocuğunun kendisine zarar vermeden anne babasıyla bağını koparmasına yardımcı olacak etkili bir yol sunamıyor.

Antik toplumlarda bir oğlan çocuğunun yalnızca ritüel ve çaba yoluyla, yalnızca "yaşlı erkeklerin etkin müdahalesi" vasıtasıyla erkek olacağına inanılıyordu.

Erkekliğin kendiliğinden gerçekleşmediği, artık bizim için daha açık. Sadece tam tahıllı gevrek yiyoruz diye de erkek olunmuyor. Yaşlı erkeklerin etkin müdahalesiyle kastedilen şey, yaşlı erkeklerin genç erkekleri antik, mitleşmiş, içgüdüsel erkek dünyasına buyur etmesidir.

Böyle bir buyur etmeye ilişkin duyduğum en iyi hikâyelerden biri her yıl Afrika'daki *Kikuyu*lar arasında yaşanıyor. Bir oğlan çocuğu erkekliğe geçiş yaşına geldiğinde, annesinden alınır ve köyden uzakta erkeklerin özel olarak kurduğu bir yere götürülür. Üç gün oruç tutar. Üçüncü gece kendisini ateşin başında yaşlı erkeklerle bir çemberde otururken bulur. Aç, susuz, tetikte ve dehşet içindedir. Yaşlı erkeklerden biri eline bir bıçak alır, kendi kolunda bir damar açar ve kanının birazını bir kaba ya da çanağa akıtır. Çanak dolaşırken çemberdeki tüm yaşlı erkekler çanağa kanlarını akıtmak için aynı bıçakla kendi kollarına kesik atar. Çanak genç erkeğe ulaştığında, ondan çanakta biriken kanı içmesi istenir.

* Hopilerin yaşamında dini ritüellerin yapıldığı, tören odası olarak kullanılan ve yeraltında bulunan dairesel formlu odalar.

Bu ritüelle çocuk birkaç şey öğrenir. Örneğin besinin sadece anneden değil erkeklerden de geldiğini öğrenir. Ayrıca bıçağın birilerini yaralamanın ötesinde birçok başka amaçla kullanılabileceğini öğrenir. Artık diğer erkeklerin arasına kabul edildiğine dair herhangi bir kuşku duyabilir mi?

Bu kabul bir kere gerçekleştikten sonra, yaşlı erkekler ona özellikle erkekliğe ilişkin değerleri içeren mitleri, hikâyeleri ve şarkıları öğretir. Burada yalnızca rekabetçi değerlerden değil ruhsal değerlerden de bahsediyorum. Bir kez bu "nemlendirici" mitler öğrenildiğinde, genç erkeğe kendi babasının çok ötesinde yüzyıllar öncesine uzanan bataklık babalarının nemliliğine doğru rehberlik ederler.

Yaşlı erkeklerin farkındalıkla verdiği bu emek olmazsa ne olur? Batılı erkeklerin erginlenmesi, Yunanların erginlenme okullarının fanatikler tarafından yok edilmesinden sonra bile eski şekliyle olmasa da devam etmişti. On dokuzuncu yüzyılda genç erkekler, beraber yaşadıkları dedeleri ve amcaları, dayıları ya da diğer yaşlı erkeklerle epey vakit geçirirlerdi. Av partileri, erkeklerin tarlalarda ya da kır evlerinde birlikte yaptığı işler ve yerel sporlar aracılığıyla genç ve yaşlı erkekler çokça zaman geçiriyor; yaşlı erkekler erkek zihni ve erkek ruhuna dair bilgilerini gençlerle paylaşıyorlardı.

"Gezinti" adlı şiirin başında Wordsworth, çocukken her gün bir ağacın altına oturup onunla arkadaşlık eden yaşlı bir adamı betimliyor:

Beni severdi; bir yığın gül gibi delikanlının arasında
Aralarından beni ayıran, şakayla söylediği,
Yaşıma göre fazla düşünceli, bakışlarımın ciddiyetiymiş.
Büyürken en büyük sevincimdi
Onun seçilmiş yoldaşı olmak. Birbiri ardınca
Tatillerde, gezinirdik korularda...

Bu türden bir fırsat ya da tesadüfi kaynaşmalar kalmadı artık. Erkek topluluk ve cemiyetleri azalarak bitti. Dedeler artık huzurevinde yaşıyor, çoğu erkek de yalnızca yaşıtları olan diğer genç erkeklerin yoldaşlığını deneyimleyebiliyor. Eskiden erkekliğe geçiş sürecine rehberlik edenlerin gözündeyse bu akran gençler hiçbir şey bilmiyor.

Altmışlı yıllarda kimi genç erkekler bazı kadınlardan güç buldular. Bu kadınlar da güçlerinin bir kısmını kadın hareketinden alıyordu. Yani altmışlardaki birçok genç erkeğin kadınlar tarafından erginlenmeyi kabullenmeye çalıştığını söyleyebiliriz. Fakat kadınları sadece kadınların kadın yapabileceği gibi, erkekleri de yalnızca erkekler erkek yapabilir. Kadın bir embriyoyu oğlan çocuğuna dönüştürebilir, fakat bir oğlan çocuğunu erkeğe yalnızca erkekler dönüştürebilir. Erginlenme rehberleri genç erkeklerin ikinci bir doğuma ihtiyaç duyduklarını, bu doğumu da bir erkeğin yapacağını söylerler.

Keith Thompson yazdığı denemelerden birinde yirmi yaşındaki halini, kadınlar tarafından "erginlenen" tipik genç bir erkek olarak betimliyor. Keith on iki yaşındayken ebeveynleri boşanıyor ve babası yakınlarda bir apartman dairesine taşınırken o annesiyle beraber yaşıyor.

Lise boyunca Keith, erkeklerden ziyade kadınlara daha yakın oluyor ve bu durum üniversite yıllarında da devam ediyor. Bu sürede üniversitedeki yakın arkadaşları feminist kadınlar; onları olağanüstü, bilgili ve cömert olarak tanımlıyor ve onlardan çok fazla şey öğrendiğini anlatıyor. Sonrasında Ohio eyalet dairelerinde iş buluyor, kadınlarla çalışıyor ve kadınların endişeleriyle ilgili uyarılarda bulunuyor.

O sıralarda bir rüya görüyor. O ve dişi kurtlardan oluşan bir sürü ormanda koşuyor. Kurtlar onun için bağımsızlığı ve dinçliği ifade ediyor. Kurt sürüsü ormanda hızla ve belirli bir düzenle hareket ederek sonunda bir nehrin kıyısına geliyor. Dişi

kurtlar suya baktığında kendi yüzlerini görüyor fakat Keith suya baktığında hiçbir şey göremiyor.

Rüyalar incelikli ve karmaşıktır. Çabucak bir sonuç çıkarmak sorumsuzca olur. Öte yandan bu rüyanın son imgesi akla huzursuzluk veren düşünceyi getiriyor. Kadınlar, hatta en iyi niyetli kadınlar bile, bir erkek çocuğunu tek başına büyüttüğünde, çocuğun bir anlamda erkek yüzü, hatta belki hiçbir yüzü olamayabilir.

Buna karşın, yaşlı erkek erginlenme rehberleri, erkek çocuklarına göze görünmeyen ve söze dökülmeyen bir itikat iletirdi. Bu itikat çocukların kendi özgün yüzlerini ya da özgün varlıklarını görmelerini sağlardı.

Öyleyse ne yapılabilir? On binlerce kadın tek ebeveyn olarak, evlerinde yetişkin bir erkek olmaksızın oğullarını büyütüyor. Bu duruma özgü zorluklar bir gün Evanston'da, çoğunluğu kadınların oluşturduğu bir gruba, erkek erginlenmesi hakkında bir konuşma yaptığım zaman ortaya çıktı.

Oğullarını tek başına büyüten anneler, bir erkek modelin yokluğunda oluşabilecek tehlikelere karşı aşırı tetikteydiler. Bir kadın, oğlunun liseye gitme yaşına geldiğinde kendisinin doğallıkla sunabildiğinden daha fazla sertliğe ihtiyacı olduğunu fark ettiğini anlattı. Fakat eğer bu ihtiyacı karşılamak için daha katı bir tavra bürünecek olsa, kendi dişilliğiyle temasını kaybedebileceğini söyledi. Çoğu geleneksel kültürde var olan çözümden, yani çocuğu on iki yaşına geldiğinde babasının yanına yollamaktan bahsettim. Birkaç kadın doğrudan, "Hayır, erkekler çocuk büyütemez, çocuğun sorumluluğunu bile alamazlar," diye itiraz etti. Öte yandan birçok erkek –ben de bunlardan biriyim– onlardan istenmedikçe ortaya çıkmayan bir çocuk büyütme yeteneğini kendi içlerinde bulmuştur.

Baba aynı evde yaşarken bile anneyle oğlu arasında babayı dışlayan, gizli ve güçlü bir bağ bulunabilir; buna bir tezgâh

diyebiliriz ve tezgâhların bozulması zordur. İki oğlu olan bir kadın, oğullarını evde bırakarak kocasıyla birlikte her yıl San Francisco'daki bir fuara gitmekten keyif alıyormuş. Fakat bir bahar, bir kadın inzivasından eve yeni döndüğü için biraz yalnız kalmak istemiş ve kocasına, "Bu yıl çocukları yanına alıp sen gider misin?" diye sormuş. Baba da öyle yapmış.

Görünen o ki on ve on iki yaşlarındaki oğlanlar daha önce anneleri olmadan babalarıyla hiç vakit geçirmemişler. Bu deneyimden sonra babalarıyla daha fazla zaman geçirmeyi talep etmişler.

Sonraki bahar yeniden fuar zamanı gelince, anne bir kez daha yalnız kalmaya karar vermiş ve oğlanlar da babalarıyla birlikte gitmiş. Eve döndükleri an, anne mutfakta ve sırtı kapıya dönük ayakta duruyormuş. Oğlanlardan büyük olanı annesine doğru yürüyüp, arkasından sarılmış. Hiç öyle bir niyeti olmamasına karşın kadının bedeni buna şiddetli bir tepki vermiş, çocuk odanın ucuna uçup duvara çarpmış. Çocuk yerden kalktığında, annesinin söylediğine göre, artık ilişkileri değişmiş. Geri döndürülemez bir şey olmuş. Anne değişiklikten memnun, çocuksa şaşkın ve bir yandan annesinin eskisi gibi ona ihtiyacı olmayacağını açıkça gördüğü için rahatlamış görünüyormuş.

Bu hikâye, bağlar yaşlı erkek erginleme rehberleri tarafından koparılmazsa bile bir ayrılma sürecinin gerçekleştirilebileceğini anlatıyor. Bu ayrılmayı anne kendisi de yapabilir. Bunun ciddi bir yoğunluk gerektirdiğini ve bu işi başaranın da kadının aklı değil, her nasılsa, onun bedeni olduğunu fark ediyoruz.

Başka bir kadın da ana-oğul tezgâhının oğul tarafından kırıldığı bir hikâye anlatmıştı. Kadın iki kız ve bir erkek çocuğunu tek başına yetiştiriyordu, kızların durumu iyi gidiyor fakat oğlu öyle değilmiş. On dört yaşındayken oğlan babasıyla yaşamak üzere gitmiş, fakat yalnızca bir ay kalıp geri dönmüş. Çocuk geri döndüğünde anne evdeki üç kadının oğlu için dengesiz bir dişil

enerjiye sebep olduğunu anlamış, fakat elden ne gelir? Birkaç hafta geçmiş. Bir akşam oğluna, "John, yemek zamanı," deyip koluna dokunmuş. *Oğlan* patlamış, *kadın* da duvara uçmuş. Önceki hikâyede gördüğümüze benzer bir patlama. Her ikisinde de kasıtlı bir kötü davranma olmadığını ve olayın tekrarlandığına dair bir kanıtın olmadığını öğreniyoruz. Her iki olayda da aklın bilmediği şeyi psişe ya da beden biliyor. Anne yerden kalktığında "Babanın yanına dönme zamanın geldi," demiş ve oğlu da "Evet, haklısın," diye karşılık vermiş.

Geleneksel erginlenme molası açıkça yeğdir; şiddetten de kaçınılmış olur. Fakat ülkenin her yanında iri kıyım delikanlı ergenlerin mutfakta çirkin davranışlar sergilediğini, anneleriyle saygısızca konuştuğunu görüyoruz. Bence bu onların kendilerini itici kılma girişimi. Eğer yaşlı erkekler ana-oğul birliğini kırmak için üzerlerine düşeni yapmamışsa, oğlanlar kendilerini kurtarmak için çirkin konuşmayıp da ne yapsınlar? Bu epey bilinçdışıdır ve içinde hiç de zarafet barındırmaz.

Anneden temiz bir şekilde ayrılmak hayati derecede önemlidir, fakat bu hemen gerçekleşmez. Buradan kadınların yanlış bir şey yaptığı anlamı çıkarılmamalı. Bence sorun daha çok yaşlı erkeklerin görevlerini yapmamalarıyla alakalı.

Bin yıllardır süregelen geleneksel çocuk büyütme yöntemi, babalarla oğulların yakın –hatta öldüresiye yakın– bir ilişki içinde olması anlamına geliyordu. Bu süreçte baba oğula bir meslek öğretiyordu; belki çiftçilik, marangozluk, demircilik ya da terzilik gibi. Başka bir yerde de demiştim; Endüstri Devrimiyle en fazla zarar gören sevgi birimi babayla oğul arasındaki bağdır.

Endüstri öncesi kültürü yüceltmenin bir mantığı yok, bununla beraber bugün babaların evden elli ila yüz kilometre uzakta çalıştığını, gece işten döndüklerinde genellikle çocukların çoktan uyuduğunu ve etkin bir babalık yapamayacak kadar yorgun olduklarını biliyoruz.

Endüstri Devrimi ofis ve fabrikalarda çalışacak işçilere ihtiyaç duyduğu için babaları oğullarından çekip ayırdı, üstelik oğullarını da öğretmenleri çoğunlukla kadın olan zorunlu okullara yerleştirdi. D. H. Lawrence, "Erkekler de Kadınlar da Çalışmalı" makalesinde bunun neye benzediğini anlatıyor. İngiltere'nin maden sahalarında yaşayan Lawrence'ın nesli bu değişimi tüm gücüyle hissetti; yeni tutum tek bir fikrin merkezine oturuyordu: Fiziksel çalışma kötüdür.

Lawrence, böyle bir düşünceyi hiç duymamış olan babasının her gün madenlerde çalışıp diğer erkeklerle olan yoldaşlığından mutlu olduğunu, eve neşeyle geldiğini ve mutfakta elini yüzünü yıkadığını anımsıyor. Fakat aynı dönem Londra'dan yeni öğretmenler gelmiş, Lawrence ve sınıf arkadaşlarına fiziksel çalışmanın aşağı ve değersiz olduğunu, kadın ve erkeklerin daha "ruhsal" bir seviyeye yükselmek için çabalaması gerektiğini, daha yüksek işin akıl işi olduğunu öğretmeye başlamış. Böylece onun neslindeki çocuklar, babalarının başından beri bir şeyleri yanlış yaptıkları, erkeklerin fiziksel çalışmasının yanlış olduğu ve beyaz perdelerle soylu bir yaşamı tercih eden duyarlı annelerinin her zaman haklı olduğu sonucunu çıkardılar.

Oğullar ve Sevgililer romanında tasvir ettiği ilk gençlik yıllarında Lawrence, yeni öğretmenlerine açıkça inanmıştı. "Daha yüksek" yaşamı istiyordu ve annesinin tarafındaydı. Fakat Lawrence, ölümünden ancak iki yıl önce, İtalya'da halen tüberkülozla savaşırken, İtalyan işçi erkeklerdeki canlılığı fark etmeye ve babasına karşı derin bir özlem duymaya başladı. O zaman anladı ki annesinin yükselme isteği ona göre değildi, Lawrence'ı babasından ve kendi bedeninden verimsiz bir yolla ayırmaya teşvik ediyordu.

Tek başına, berrak, semirmiş bir fikir; "Fiziksel çalışma kötüdür." Tıpkı bulaşıcı bir hastalık gibi yayılıyor. Lawrence'ın

yanı sıra birçok insan bu fikri benimsedi ve sonraki nesilde babalarla oğulların arasındaki bu çatlak derinleşti. Bir erkek ofiste masa başı bir iş buluyor, kendisi baba oluyor, fakat oğluyla paylaşabileceği bir işi yok ve ona ne yaptığını açıklayamıyor. Lawrence'ın babası oğlunu madene indirebiliyordu, tıpkı çiftçilik yapan babamın beni traktöre bindirip etrafı gösterdiği gibi. Babamın bütün bir gün ve yılın tüm mevsimleri boyunca neler yaptığını biliyordum.

Ofis işleri ve "bilgi devrimi" egemen olmaya başlayınca, baba-oğul bağı parçalandı. Baba akşamları yalnızca bir ya da iki saat evde bulununca, kadının değerleri ne kadar muhteşem de olsa, evdeki tek değer olacaktır. Günümüzde bir babanın oğlunu, doğumundan beş dakika sonra yitirdiğini söyleyebiliriz.

Şimdilerde bir eve girdiğimizde, güvenle öne çıkan genellikle anne oluyor. Baba arkalarda bir yerde, kendini ifade edemez halde duruyor. Benim "Babayı Bulmak" diye isimlendirdiğim şiirim şöyle:

> Okyanus kütükleri nasıl taşıyorsa, dostum, bu beden de bizi karşılıksız taşımayı teklif ediyor. Bu nedenle kimi günler o muazzam gücüyle inliyor; iri kayaları parçalayıp etrafa saçılan küçük yengeçleri kaldırıyor.
>
> Biri kapıyı çalıyor. Giyinecek vaktimiz yok. Rüzgârlı ve yağmurlu sokakları onunla birlikte geçip, karanlık eve gitmemizi istiyor beraber.
>
> Oraya gideceğiz, diyor beden, ve orada o babayı bulacağız; hiç tanışmadığımız, doğduğumuz gece kar fırtınasında dolaşmaya çıkıp hafızasını yitiren ve yalnızca bir kez gördüğü çocuğunu özlemeye devam eden adamı... ayakkabıcıyken, Avustralya'da bir sığır çobanıyken, geceleri resim yapan bir lokanta aşçısıyken bugüne dek çocuğunu özlemeye devam eden o adamı.

Lambayı yaktığında onu göreceksin. Kapının arkasında oturuyor... kaşları epey ağır, alnı epey hafif... Tüm bedeni içinde yapayalnız, seni bekliyor.

Uzaktaki Baba

Alman psikolog Alexander Mitscherlich *Society Without Father* [*Babasız Toplum*] kitabında bahsettiğimiz baba-oğul krizini anlatır. Fikirlerinin özü şöyle; eğer oğul, babasının gün içinde ya da yılın mevsimleri boyunca neler yaptığını görmezse, psişesinde bir boşluk oluşacak ve bu boşluk öyle iblislerle dolacak ki ona hem babasının işinin hem de bizzat babasının kötü niyetli olduğunu söyleyeceklerdir.

Oğulun sahip olduğu korkunun, yani ortalıkta olmayan bir babanın kötü niyetli bir baba olacağı korkusunun, altmışlı yıllardaki öğrenci olaylarında payı olmuştur. Columbia Üniversitesi'nin başkaldıran öğrencileri, CIA'in üniversiteye müdahalede bulunduğuna dair kanıt bulmak için dekanın ofisini ele geçirmişti. Öğrencilerin kendi babalarının kötü niyetli olduğuna dair korkuları, yetki sahibi tüm erkek figürlere aktarılmıştı. Bir üniversite, tıpkı bir baba gibi, dışarıdan doğru düzgün ve nezih görünür fakat ikisinin de yüzeyinin altında bir yerlerde, şeytani bir şeyler yaptıkları hissine kapılıyorsunuz. Sonra bu his dayanılmaz hale geliyor çünkü oğulun iç sezgileriyle dışarıda görünen bağdaşmıyor. Halbuki bilinçdışı sezgilerin devreye girmesi babanın kötü olmasından değil, uzakta olmasından kaynaklanıyor.

Gençler bağdaşmayan bu hisleriyle köprü kurabilmek için dekanın ofisini işgal etmek gibi belalı bir zahmete girişiyorlar. Ülke böyle bir ülke olduğu için, gerçekten de etrafta bazı CIA mektupları buluyorlar. Fakat bu daha derin olan özlemlerini dindirmiyor. Bu özlem, oğlanın fiziksel anlamda babasına yakın olmaya duyduğu özlemdir. "Babam nerede... Neden beni sevmiyor? Neler oluyor?"

Marathon Man [*Vahşi Koşu*] isimli film genç Amerikan erkeğin yaşlı adamlara karşı hissettiği güvensizliğe odaklanır. Dustin Hoffman'ın canlandırdığı başkarakter, solcu babasını McCarthy döneminde intihara sürüklenmesiyle yitirir. Öykü, genç adamı eski bir toplama kampı doktoruyla tehlikeli bir temasa sokar. Hoffman ölmüş babasıyla barışmadan önce bu adamla yüzleşmeli ve onu alt etmelidir.

İblisler çok güvensiz olduklarında, erkek çocuk gidip de olgun erkek enerjisiyle nasıl iyi bir ilişki kurabilir? Hele ki bu yetişkin erkek, otorite ya da liderlik konumundaysa. Erkek çocuk müzisyense, yaşlı erkekler tarafından üretilmiş el yapımı gitarları parçalayacak, eğer öğretmense eski yazarlardan kuşku duyacak ve onları "yapısöküme" uğratarak analiz edecektir. Bir vatandaş olarak da siyasete atılmak yerine terapi alacaktır. Yetki sahibi olmadığında kendisini daha saf hissedecektir. Kuzey California'ya gidip orada kenevir yetiştirecek ya da Maine'de bir ATV sürecektir.

Şimdilerde her güçlü erkeğin yozlaşmış ve baskıcı olduğuna ya da kısa süre içinde öyle olacağına dair genel bir kanı var. Oysa Yunanlar yetkiyi kabul eden olumlu erkek enerjisini anlar ve överdi. Buna Zeus enerjisi derlerdi. Bu enerji, zekâyı, dirençli bir sağlığı, merhametli kararlılığı, iyi niyeti, cömert bir liderliği kapsardı. Zeus enerjisi topluluğun iyiliği adına üstlenilen erkek otoritesidir.

Amerika yerlileri bu sağlıklı erkek enerjisine inanıyorlar. Seneca halkında şef –kadınların seçtiği bir erkek– halkının yararı için gücü kabul eder. Kendisi hemen hemen hiçbir şeye sahip değildir. Bizimki dışında tüm büyük kültürler bu olumlu erkek enerjisi imgelerini muhafaza eder ve onunla yaşarlar.

ABD'de her geçen on yılla beraber Zeus enerjisi istikrarlı şekilde parçalanıyor. Erkeğin daima zayıf ve aptal olarak gösterildiği 1920 ve 1930'ların çizgi romanları "Maggie and Jiggs"

[Güngörmüşler] ve "Blondie and Dagwood" [Fatoş ile Basri] ile başlayarak popüler kültür, Zeus enerjisine duyulan saygıyı yok etmeye kararlı.

Güncel televizyon reklamlarındaki babalar hangi soğuk algınlığı ilacını alması gerektiğini asla bilmez. "Cosby Ailesi" dışındaki durum komedilerinde erkekler üçkâğıtçıdır, beceriksizdir ya da alt edilmeleri kolaydır. Erkekleri alt eden ve onlara dersini veren kadınlardır ya da tek başlarına bütün kasabayı bir arada tutarlar. Bu, "insanların tam da görmek istediği şey" değildir. Birçok Hollywood yazarı, Kansas'taki babalarıyla yüzleşmektense, tüm yetişkin erkekleri aptal gibi göstererek uzaktaki babalarından öç alıyor.

Her babanın içten içe, torunlarına ve onların çocuklarına geçirmek isteyeceği eril bütünlüğe saldırıyorlar. Bunun tersine geleneksel kültürlerde, toplantılarda genellikle ilk önce yaşlı erkek ve yaşlı kadınlar konuşur; genç erkeklerse hiç konuşmasalar da yaşlı erkeklerle temaslarını sürdürmek isterler. Şimdilerde düşmanca işgallere soyunan yirmi yedi yaşında gençlerimiz, yaşlı bir adamın otuz yıldan daha uzun bir sürede yarattığı yayınevini satın alıp onu altı ay içinde parçalara ayırmak istiyor.

Yirmili ve otuzlu yaşlarımda Zeus enerjisine zarar vermek için elimden geleni yapıyordum. Edebiyat çevrelerinde, benim ok atma menzilimdeki tüm yaşlı erkeklere saldırıyordum. Psişemde bastırılan yoğun enerjiyle fırlatılan bu okların, yaşlı erkeklerin bedenlerini delip geçişini görmekten keyif alıyordum. Babamın gündelik yaşantısının, çalışma alışkanlıklarının ve çalışan erkeklere karşı cömert tutumunun büyük bölümünü görmüştüm, yine de bir başka açıdan erişilmezdi ve bendeki delik de iblislerle doldu, tıpkı Mitscherlich'in öngördüğü gibi. Bu öfke, neredeyse hiç tanımadığım yaşlı erkekleri hedef aldı.

Bir oğul, iblislerin korkusuyla davranacak olursa, bu onu sığ, bezgin, ıssız ve kuru bir hale getirir. Islak ve çamurlu kısmını

nasıl sağaltacağını bilmez. Birkaç yıl önce kendimde bir eksiklik hissetmeye başladım; "dişil" tarafımdan ziyade eril tarafımda hissettiğim bir eksiklikti bu. Kendimi erkeklerle (ya da babamla mı demeliyim?) temastan kaçınırken buldum.

Babamın beni sevgiden, ilgiden ya da arkadaşlıktan yoksun bırakan kişi değil de, aslında kendi babası, annesi ve kültürü tarafından yoksun bırakılmış biri olduğunu düşünmeye başladım. Bu düşünme şeklim hâlâ devam ediyor.

Babamı her gördüğümde, onun yüzünden hissettiğim yoksunluğun ne kadarının kendiliğinden geldiğine ve ne kadarının onun iradesine karşıt geldiğine –yani babamın bunun ne kadarının farkında olup ne kadarının farkında olmadığına– ilişkin yeni ve karmaşık duygular hissediyorum.

Jung bu karmaşıklığa ilişkin rahatsız edici bir şey söylemiştir. Ona göre eğer oğlu duygularla tanıştıran ağırlıklı olarak anneyse, çocuk erile yönelik dişil bir tavrı öğrenecek, babasına ve erilliğine yönelik dişil bir bakış açısı benimseyecektir. Babasını annesinin gözlerinden görecektir. Baba ve anne, oğullarının sevgisi için rekabet içerisinde olduklarından, anneden babanın doğru bir resmi ya da babadan annenin doğru bir resmi alınamaz.

Bazı anneler uygarlığın, kültürün, ilişkilerin ve duyguların anneyle kızı arasında ya da anneyle duygusal oğlu arasında paylaştıkları bir ortak payda olduğu mesajını yayarlar. Diğer yanda babanın katılık, belki gaddarlık, duygusuzluk, takıntı, akılcılık, para delisi olma ve merhametsizlik anlamlarına geldiği ve bunları somutlaştırdığı mesajını yayarlar. "Baban bu konuda sana yardımcı olamaz." Böylece oğul genellikle babanın yaralı bir imgesiyle büyür. Bu imge ille de babanın eylemleri ya da sözleriyle değil, annenin bu sözlere ve eylemlere ilişkin gözlemleriyle meydana gelir.

Ben şahsen duygularla ilk temasımı annem aracılığıyla kurduğumu biliyorum. Duygular arasında ayrım yapmamı ilk sağlayan

o oldu. "Üzgün mü hissediyorsun?" Fakat bu bağlantı, duygular hakkında pek konuşmayan babam hakkında olumsuz bir bakış açısı edinmemi gerektirdi.

Bir oğul için babası hakkında böyle erken olumsuz görüşlerin üstesinden gelebilmek biraz zaman gerektirir. Psişe bu erken algılara ısrarla tutunur. Anneyi idealleştirme ya da onu severek yahut ondan nefret ederek ona saplantılı hale gelme, oğul otuz, otuz beş ya da kırk yaşlarına gelene kadar devam edebilir. Kırk, kırk beş yaşlar civarında babaya doğru doğal bir yöneliş olur; kişi ona daha çok çekilir, onu daha belirgin şekilde görme arzusu duyar. Bu açıklanamaz bir şekilde, adeta biyolojik zamanlaması gelmiş gibi gerçekleşir.

Bir arkadaşım bu hareketin kendi hayatında nasıl gerçekleştiğini anlatmıştı. Otuz beş yaşlarındayken babasının gerçekte kim olduğunu merak etmeye başlamış. Yaklaşık on yıldır babasıyla görüşmüyormuş. Uçağa atlayıp babasının yaşadığı Seattle'a gitmiş, kapıyı çalmış, babası kapıyı açtığında, "Bir şeyi anlamanı istiyorum. Artık annemin senin hakkındaki görüşlerini kabul etmiyorum," demiş.

"Sonra ne oldu?" diye sordum.

"Babam gözyaşlarına boğuldu ve 'Artık ölebilirim,' dedi."

Babalar bekler. Başka ne yapsınlar?

Tüm babaların iyi olduğunu söylemiyorum; anneler, babaların olumsuz yönleri hakkında haklı olabilir, öte yandan onlar için farklı ya da beklenmeyen eril niteliklere karşı yargılayıcı da olabilirler.

Eğer oğul duyguları ağırlıklı olarak annesinden öğrenmişse, muhtemelen kendi erkekliğini de dişil bir bakış açısıyla görecektir. Oğul erkekliğiyle büyülenebilir, ancak bundan korkacaktır da. Erkekliğini aşağılayabilir ve onu düzeltmek isteyebilir ya da erkekliği hakkında şüpheci olup onu öldürmek isteyebilir. Ona hayranlık duyabilir, ama yine de kendisini buna ait hissetmeyecektir.

Nihayetinde bir erkek tüm ezberlerini bir kenara bırakmalı, baba ve erkekliğin kendisi için ne manaya geldiğini keşfetmeye başlamalıdır. Böyle bir görev için eski öyküler iyi bir destektir, çünkü onlar modern psikolojik önyargılardan bağımsızdır, nesiller boyu kadın ve erkeğin incelenmesiyle damıtılmıştır ve erkekliğin hem aydınlık hem karanlık, hayranlık duyulacak ve tehlikeli taraflarını ele verirler. Bu öykülerdeki model ne kusursuz bir erkek ne de fazla ruhsal bir erkektir.

Yunan mitolojisinde Apollon, Dionysos adı verilen karanlık, tetikte ve tehlikeli, muazzam bir enerji birikimi üzerinde yükselen altın bir adam olarak görselleştirilir. Bizim masalımızdaki Yabani Adam hem Apollon hem de Dionysos enerjilerinin bir kısmını ihtiva eder.

Butanlılar köpek dişleri olan kuş kafalı erkek maskeleri yaparlar. Bu ikili enerjinin iyi bir uyumunu çağrıştırıyor. Doğu tapınaklarının kapılarına yerleştirilen tapınak muhafızlarını hepimiz biliriz. Muhafızın kalın kaşları ve sert ifadesi vardır, ayağını dans edecek gibi kaldırmıştır, elinde çiçekten yapılmış bir sopa taşır. Hindular bir erkeklik imgesi olarak, hem bir münzevi hem de âşık olan, hem çılgın hem de koca olan Şiva'yı sunarlar. Şiva'nın Bhairava denen bir formunun sivri dişleri vardır ve bu haliyle geleneksel İsa tasvirindeki güzel görünüşten epey uzaktır.

İsa'nın tapınakta çılgına dönüp sarrafları kamçılamasında, bahsettiğimiz Bhairava enerjisinden bir tutam bulunur. Kelt efsanelerinde öne sürülen erkek imgesiyse Cuchulain'dir. Kızdığında baldır kasları öne doğru yer değiştirir ve başının tepesinden dumanlar çıkar.

Erkeklerdeki bu güçlü enerjiler, Demir John'daki gibi, yıllardır yanından geçmediğimiz su birikintilerinin içinde uzanırlar. İlahi olanın bakire Meryem ve huzur dolu bir İsa'yla özdeşleştirilmesi iyidir, fakat eğer ilahi olanın aynı zamanda çılgın

dansçılarla, sivri dişli sert ifadeli adamlarla ve suyun altındaki, tamamen kıllarla kaplı bir varlıkla özdeşleştirildiği bir kültürde yaşasaydık bunun genç erkekler için ne kadar farklı olacağını tahmin edebiliriz.

Kadın ve erkek, hepimiz böyle imgelere yaklaştığımızda biraz korku hissederiz. Onlarca yıldır haklı olarak yıkıcı, maço kişilik tipinin sakıncalarını anlamaya çalışıyoruz ve bu bağlamda Yabani Adamla barbar adam arasındaki farkı akılda tutmak faydalı olacaktır.

Bir erkek Yabani Adamla temasa geçtiğinde, bu kendisine gerçek bir güç kazandırabilir. Sesini yükseltip ne istediğini öyle bir haykırır ki bu altmışlar ve yetmişlerdeki erkeklerin yapamayacağı bir şeydir. Altmışlar ve yetmişlerdeki erkeğin ulaştığı yeni fikirlere açıklık ve anlayışlı olma yaklaşımı ya da bunun somutlaştırılması sonsuz derecede kıymetlidir ve bundan vazgeçilmemeli. Öte yandan "Felsefe Üzerine Bir Meditasyon" şiirimde yazdığım gibi:

Onlara bağırdığında cevaplamazlar.
Yüzlerini istinat duvarına döner ve can verirler.

Bir erkeğin bağırabilmesi ve sert olabilmesi, tahakküm etmek, insanlara eşya gibi davranmak, toprak ya da imparatorluk istemek ya da Soğuk Savaşı sürdürmek gibi tümüyle maçoluk modeli olan bu şeyleri yapabilmesi anlamına gelmez.

1970'lerdeki kadınlar, Hint geleneklerinde Kali enerjisi olarak bilinen enerjiyi geliştirmeye ihtiyaç duyuyorlardı. Yani istediklerini söyleyebilme, boyunlarında kafataslarıyla dans etme, istediklerinde ilişkiyi kesebilme becerisi.

Erkeklerinse buna paralel şekilde Hinduların Kala diye adlandırdığı, haşin bir Dionysos enerjisiyle bağlantı kurmaya ihtiyaçları var. Masalımız ilk adımın, su birikintisinin dibinde

yatan Yabani Adamı bulmak olduğunu söylüyor. Kimi erkekler oraya, biriken yasları aracılığıyla inebilir. Bununla birlikte, bu Kala enerjisiyle bağlantıya geçmek kadınlardaki aynı enerjiyle karşılaşmayı da getirecektir. Eğer erkekler bunu yapmazlarsa, hayatta kalamazlar.

Erkekler şu an ıstırap içinde; özellikle de genç erkekler. Birçok erkek babalarıyla ve rehberleriyle bağ kurmaya dair içlerindeki özlemle ve yasla temasa geçtiğine göre artık Yabani Adamı görmeye ve erginlenmeye bir kez daha bakmaya daha fazla hazırız demektir. Fakat ben çok umutluyum.

Bu noktada, birçok şey mümkün.

2
Bir Saç Teli, Altına Dönüştüğünde

"Neden burada durmayalım ki" diye sorabiliriz. Elimizde annesinin yastığı altından anahtarı çalan genç bir erkek var. Anne ve babasından kaçıyor, Yabani Adamla ve onun aracılığıyla yabanla temas halinde. Tıpkı Huck Finn gibi o da başka dünyadan bir yoldaşıyla "Mississippi'den aşağı" bir salda yolculuğuna başladı. Ama eğer masalımız erginlenmeyi betimliyorsa, biliyoruz ki önünde sonunda bir çeşit yarayla, bir kemiğin kırılması, deride bir zedelenme ya da bedende düzenli yara örüntüleriyle uğraşmak zorundayız. Bunların hepsi erginlenmenin bir parçasıdır.

Mircea Eliade dünya çapında düzinelerce kültürde tanıklık ettiği erginlenme deneyimlerini anlattığı çalışmasında, erkek çocukların erginlenme süreçlerinin iki olayla başladığını söyler. İlki erginlenme adayının ebeveynlerinden pürüzsüz bir ayrılışla ormana, çöle ya da yabana gitmesi. İkincisi yaşlı erkek tarafından çocukta açılan bir yara. Bu, deride bırakılan bir yara izi, bıçak kesiği, ısırgan otu dokundurma ya da bir dişin çekilmesi olabilir. Fakat yaraların sadistçe verildikleri varsayımına hemen kapılmamalıyız. Çoğu kültürde genç erkeklerin erginlenme rehberleri, verdikleri yaranın anlamsız bir acıya sebep olmayacağından ve yalnızca zengin bir anlam merkezinde yankılanacağından emin olurlar. Şimdi bahsedeceğim Avustralya Aborjinlerine ait erginlenme uygulaması iyi bir örnektir. Genç erkekleri topluluklarından uzağa götürdükten sonra yaşlı erkek, çocuklara ilk insan olan Darwalla'nın öyküsünü anlatır. Çocuklar, onların Âdem'i olan bu ilk insanın öyküsünü dikkatle

dinler. Sonra da Darwalla'nın hemen oradaki ağaçta yaşadığı söylenir. Çocuklar Darwalla'yı ağaçta görmeye çalışırken, yaşlı bir adam yanlarına gelip her bir çocuğun ağzından birer dişi kırar. Arkasından yaşlı adam çocuklara benzer bir şeyin Darwalla'ya da yapıldığını hatırlatır. O da bir dişini kaybetmiştir. Artık dilleri, kırık dişleriyle Darwalla arasında hayatları boyunca canlı bir bağlantı kurar. Çoğumuz Âdem'le canlı bir bağlantı kurmak için bir dişimizden vazgeçebilirdik.

Erginlenmenin başlaması için seçilen zaman geleneksel olarak erken ergenlik dönemidir ve hepimiz o yaşlarda ne kadar çok yaralandığımızı hatırlarız. Ergenlik erkek çocuklar için risk alma zamanıdır ve bu risk alma aynı zamanda erginlenmeye duyulan bir özlemdir.

Sıradan bir erkeğin katlandığı yaralanmaların sayısı hayret vericidir. Bu benim için San Francisco'da yüzlerce erkek koca bir odaya toplandığında açıklık kazanmıştı. Eğitmenlerden biri, Doug van Koss, ortaya birkaç bin kırmızı kumaş şerit çıkardı ve her erkeğe eğer bedenlerinde herhangi bir şekilde yaralanmış bir yer varsa oraya bu kumaşlardan bağlamalarını söyledi. Bu yaralanma herhangi bir şekilde olmuş olabilirdi; darbe, kırık bir kemik, bıçak kesiği ya da bir yara izi.

Birçok erkek on veya daha fazla şerit bağladı. Kimi erkeklerin bedenlerinin sağ yanı, başlarından ayak bileklerine kadar kıpkırmızıydı. Kimisinde kafaları neredeyse kıpkırmızıydı; kimisinin de kolları ve bacakları kırmızıydı. Çalışma bittiğinde oda kırmızı bir denize benziyordu.

Ergen erkeklerin içinde olan bir şey risk ister, tehlikeyle flört eder, en sona –hatta ölümün eşiğine– kadar gider.

O halde masalımızdaki çocuğun parmağı, "Yabani Adam"ı kafesinden serbest bırakma girişimlerimizde her birimizin aldığı yaraları ima eder. Yaramızı bize yaşlı erkekler vermez. Biz kendimiz yaparız. İster geçmişin yaşlı erkekleri bir deniz

kabuğuyla bizi yaralasın ya da bize acı verici dövmeler yapsın, ister biz kendimizi yaralayalım, yara izi zaten orada var olan bir yarayı, her birimizin dilimizle hissettiğimiz eksik bir dişi simgeler. Masalımızdaki yaralı parmak, kültürümüzdeki çoğu genç erkeğin zaten sahip olduğu bir yarayı temsil eder. Masalımıza geri dönelim:

Masal: Sudaki İlk Gün

Yabani Adam karanlık ormana yeniden ulaştığında, çocuğu omuzlarından alıp toprağa indirir ve şöyle der: "Anne ve babanı bir daha görmeyeceksin, ama seni yanımda tutacağım, çünkü beni özgür bıraktın, sana merhamet edeceğim. Eğer söylediğim her şeyi sana söylediğim şekilde yaparsan her şey yolunda gider. Çok fazla altınım ve hazinem var, dünyadaki herkesten daha fazla."

Yabani Adam çocuk uyusun diye ona yosunlardan bir yatak yapar ve sabah onu bir pınara götürür. "Bu altın pınarı görüyor musun? Kristal kadar berrak ve ışıkla dolu. Senin pınarın yanında oturmanı ve içine bir şey düşmesine izin vermemeni istiyorum. Çünkü eğer bir şey düşerse bu pınara zarar verir. Her akşam dönüp emrime itaat edip etmediğini göreceğim."

Çocuk pınarın kenarına oturur. Arada sırada gözüne altın bir balık ya da altın bir yılan ilişir ve suyun içine bir şey düşmemesi için özen gösterir. Fakat oraya oturduğunda yaralı parmağı öyle acımaya başlar ki niyeti olmamasına rağmen parmağını suya sokuverir. Parmağını hemen geri çeker ve parmağının altına dönüştüğünü görür. Parmağını ne kadar yıkasa da altın çıkmaz.

Demir John o akşam döndüğünde "Pınarda bugün bir şey oldu mu," diye sorar.

Çocuk, Demir John görmesin diye parmağını arkasına saklayarak "Hayır, hiçbir şey olmadı," diye cevaplar.

"Ah, parmağını pınara sokmuşsun!" der Yabani Adam. "Bu seferlik görmezden gelelim, fakat bir daha böyle bir şey olmasın."

Parmak ucunun altına bulanmasını birazdan konuşacağız, fakat şimdilik yara konusuyla biraz daha ilgilenelim. Yara o kadar çok acıyormuş ki çocuk istemeden onu suya sokmuş. Masal basitçe böyle anlatıyor.

Eğer masalı yalnızca izlemek yerine onun içinde yaşarsak, kendimize şunu sormalıyız, "Suyun içine sokmamızı gerektirecek kadar çok acıyan hangi yaramız var?" O halde erginlenme, genç erkeklerin yaralarını hatırlamalarına yardımcı olmak demek, ki burada yara derken ruhsal yaralanmaları ya da duygusal beden üzerindeki yaralanmaları kastediyoruz. Bazen dışarıda görünen yaraların varlığı bize içimizdeki yaraları anıştırır.

Yukarıda bazı dışsal yaralanmaları sıraladığımız gibi, şimdi de bazı içsel yaralanmaları sıralayalım. Babanızdan inayet görmemek bir yaradır. Robert Moore şöyle demişti: "Eğer genç bir erkekseniz ve yaşlı bir erkek tarafından takdir edilmiyorsanız, incinirsiniz." Birçok erkek bana, "Babam ölürken iki gün yanı başında bekledim ve bana beni sevdiğini söylemesini istedim," dedi. Peki, ne oldu? "Hiç söylemedi."

Küçükken babanızı görmemek, onunla zaman geçirmemek, uzakta bir babanızın olması, babanın olmaması, işkolik bir babanız olması birer yaradır. Eleştiren, yargılayıcı bir babanızın olması, Kronos'un yediği oğullarından birisi olmakla aynı anlama gelir. Bazı darbeler genelde babalardan gelir, öyle ya da böyle.

Michael Meade bir Afrika öyküsü bulmuştu. Avcı baba, oğlunu bir gün yanına alıp ava götürür. Küçük bir fareyi öldür-

dükten sonra fareyi saklaması için oğluna verir. Öykü, "Oğul, farenin bir önemi olmadığını düşünüp onu çalılığa attı," diye devam eder.

O gün başka bir av çıkmaz ve gün batımında baba pişirip yemek için oğluna fareyi getirmesini söyler. Çocuk babasına "Fareyi çalılığa attım," der. Sonra öyküye göre, "Baba baltasını eline alır ve oğluna vurur, çocuk bayılır ve babası onu orada, yattığı yerde bırakıp gider."

Bu öyküyü duyan erkekler balta darbesinin nerelerine isabet ettiğini hayret verecek kadar ayrıntılı şekilde biliyorlardı. Birisi baltanın başının sol yanına geldiğini söylemişti. Bir diğeri darbenin göğsüne geldiğini söyledi. Bir başkası "omzuma gelmişti," dedi. Bir diğeri, "başımın arkasına geldi," dedi. Bir başkası, "tam kafatasımın ortasına," dedi. Bir diğeri, "karnıma," dedi. Bir başkasıysa "kasıklarıma," dedi. Bu şekilde devam etti. Neredeyse tüm erkekler darbenin nereye geldiğini hatırlar. Öyleyse bu olay baba-oğul malzemesinin bir parçasıdır: Baba bir darbe indirir, oğul da darbeyi alır. Ve oğul bu darbeyi yıllarca unutmaz.

Peki ya annenin darbeleri? "Çok narin olduğunun farkındasın, bu çocuklarla oynamayı bırakmalısın." "Böyle güzel bir kuşu nasıl öldürebilirsin?" "Eğer bu davranışı kesmezsen seni evlatlık veririm! Bakalım bunu sevecek misin?" "Kendini fasulye gibi nimetten sanma." "İşte şimdi baban gibi davranmaya başladın!" Baba oğluna asla unutamayacağı, etkili ve ölümü ima eden bir balta darbesi verir; birçok anneyse oğlunu utançla vaftiz eder. Bunu sağlamak için utanç sularını sürekli başından aşağı döker.

Bir erkek, "Annemin üç ayaklılara öfkesi vardı; üç ayağı bulunan her şeye karşı gelmek için içinde dayanılmaz bir dürtü duyuyordu," demişti.

Bazen bu utandırma, iyileşmeyecek uzun süreli bir yara bırakır. Truva Savaşına giden Yunanlar yarası çok kötü kokuyor diye

Filoktetes'i bir adada bırakır. Sonra bir kâhin savaşın kazanılmasının tek yolunun onu geri getirmeleri olduğunu söyleyince, geri dönüp onu bulmak zorunda kalırlar. Yaralı erkeğin bildiği bir şey vardır ya da yaralı adamın kendisi önemli bir şeydir.

Dayaklar, tokatlar, sözcüklerle hırpalamak, yaralamadır. Özsaygıyı inciten, büyüklük duygumuzu delen, coşkuyu kirleten, güveni zehirleyen ve harap eden, ruhu yara bere içinde bırakan, beden imgesini aşağılayıp hakir gören... bu darbelerin tümü leke bırakır. Zarar ve hasar verirler.

Yaşlı erkekler tarafından söylenen yalanlarla kandırılmak, insanın bir bacağının kırılmasına benzer. Genç erkekler Vietnam'a gidip kendilerine yalan söylendiğini anladıklarında, ölçülemeyecek kadar derin yaralar aldılar.

Erkek dünyasında yaşlı erkekler tarafından kabul görmemek göğüste bir yaradır. Detroit emniyet amiri, tutukladıkları genç erkeklerin evlerinde kendilerinden sorumlu yetişkin bir erkek bulunmaması bir yana, böyle bir erkekle hayatları boyunca hiç karşılaşmadıklarını söylüyor. Michael Meade'in belirttiği gibi, bir çeteye baktığınızda, etraflarında hiç yaşlı erkek bulunmayan delikanlılar görürsünüz. Çete üyeleri cesareti, aile sadakatini ve disiplini çaresizce birbirilerinden öğrenmeye çalışırlar. Birkaçı bunu başarsa da çoğu için işe yaramaz.

Yeni Gine'de, Kenya'da, Kuzey Afrika'da, pigme bölgelerinde, Zulu topraklarında ve Sufi topluluğundan esinlenen Arap ve Pers kültürlerindeki erkeklerin yaşamlarına bakarak değerlendirirsek, erkekler yüzlerce ve binlerce yıldır kalp birliği ve ruh bağlantısı içerisinde beraberce yaşamışlardır.

Günümüz iş yaşamı yalnızca rekabetçi ilişkilere müsaade eder, böylece yaygın duygular kaygı, gerginlik, yalnızlık, rekabet ve korku olur. İşten sonra erkekler ne yapar? Düşük alkollü bira üzerine yüzeysel bir sohbete dalmak için barda toplanırlar. Bu birliktelikler genç bir kadın gelene ya da içlerinden birinin kov-

boy şapkasının siperliğine sürtene dek sürer. Diğer erkeklerle ruh birliği olmaması tüm yaralar içerisinde en kötü etkilisi olabilir.

Anne babamıza ister saygılı olalım ister olmayalım, ister iyi ister kötü olalım, bu yaralar oluşur. Bu yaraların çoğunu görkemliliğimizde açılan yaralar olarak tarif edebiliriz. Küçükken kendimizi Tanrı gibi hissederiz. Rahimdeki krala yaraşır yaşamımız böyle bir olasılığa işaret eder, fakat rahimden çıktığımızda eğer herhangi bir kişi Tanrı olmadığımızı söylemeye çalışırsa, onu duymayız. Tanrısallığımıza dair bu erken hisleri Çocukluk Büyüklenmesi* diye adlandırabiliriz. Yine bizim bir parçamız olan yücelikten ya da Gerçek Büyüklenmeden ayrı tutmamız gerekir bunu. Her halükarda, ergenken bile yeterince çocukluk büyüklenmesine sahibizdir, böylece farenin elimizde tutmaya değecek kadar büyük olup olmadığına karar verebileceğimizi hayal ederiz. Sonra babamız gelip baltasıyla bize vurur ve bizi yerde yatarken bırakıp gider. Durumumuzun –yani yaralı ve yerde oluşumuzun– prenslik fantezimizle uyuşmasının zor olduğunu görürüz.

Tüm yaralar prensliğimizi tehdit eder. "Sen kendini ne sanıyorsun? Sen de diğerleri gibi sümüklü bir çocuksun," gibi utanç darbeleri prensin midesine inen darbelere benzer. Zaten bizde hep bir yanlış vardır. Bazı çocuklar ya çok zayıftır ya çok kısadır ya da ip gibidir, bir başkasıysa kekemedir ya da topallar. Biri çok utangaçtır; bir diğeriyse hiç "atletik değildir" ya da dans edemiyordur ya da cildi pürüzsüz değildir. Bir başkasının kocaman kulakları ya da doğum lekesi vardır veya "aptal"dır,

* Psikolojide kimi hastalıkların semptomları arasında bulunan bir tür somatik sanrıdır. Kişi aşırı güvende, çok güçlü, yetenekli ve bilgili olduğunu düşünerek kendisini birçok yönden üstün zanneder. Literatürde *Çocukluk Büyüklenmesi* ise çocuğun çaresizlik duygusunu bastırmak için kendi bakımını üstlenecek kadar güçlü olduğunu zannetmesine denir. Öte yandan Robert Moore bu terimi bir arketipin yeterince olgunlaşmadan kişiyi ele geçirmesi olarak tanımlamaktadır.

ya da topa iyi vuramıyordur vs. Sorunu genellikle kendimizi fazlaca şişirerek çözeriz. Küçük bir yükselme bizi tüm bunların üzerine çıkarır.

Belki biraz büyüklenme ya da tanrısallık çok gençken kendimizi korumaya yardımcı olabilir. Alice Miller bir taciz durumunda, ebeveynler çocuğun hayal edemeyeceği kadar zalim davrandığında, çocuğun ya büyüklenme yolunu ya da depresyon yolunu seçtiğini söyler. Eğer büyüklenme yolunu seçiyorsak yaranın ve utancın üzerine çıkarız. Belki iyi notlar alırız, evin neşelisi oluruz, kendi ıstırabımızın bir çeşit doktoru oluruz, başkalarının bakımını üstleniriz. Olağanüstü bir şey bizi alıp kendimizden geçirir. Evet neşeli olabiliriz, ama pek de insan olamayız.

Eğer depresyon yolunu seçersek, yara ve utancın içerisinde yaşarız. Aslında büyüklenme yolunu seçenlere göre yaraya daha yakınızdır ama yine de daha insan olduğumuzu söyleyemeyiz. Mağdur aynı zamanda dayatmacı bir insandır da. Mağdur, mağduriyetinin tacını takıp başka bir yoldan prens ya da prenses olur. Bazen babası olmayan erkekler bu yolu seçer.

Her birimiz bu yolların ikisini de seçeriz, yani birini pazar günleri ve tatillerde, diğerini hafta içi kullanırız. Bazıları üçüncü bir yol seçer: Bu, felcin, robot davranışın, ciddi anlamda hissizliğin yoludur. Merkezde bir boşluk vardır, duygu iniş çıkışları olmaz, duygulanım yoktur, mekanik bir yaşamdır.

Kadim erginlenme pratikleri tüm bu tepkileri etkiler. Çünkü bu süreç, yeni bir yara ya da önemsiz fakat yeterince keskin olduğu hesaplanmış etkili bir yara oluşturacağı için genç erkek içsel yaralanmalarını anımsayacaktır. Demek ki erginlenme genç adama yeni ya da eski, bu yaralarla ne yapacağını anlatır.

Oğlanlar erkeklerin dünyasına adım atar atmaz yaşlı erkekler onlara öyküler anlatır. Eğer anlatacak bir öykü yoksa yarayı kavrayamayız. Ya çok üzerine tırmanır ve onu kavramak için

aşağıya yetişemeyiz ya da yaranın kendisi oluruz, kocaman bir şey bizi ezerken yalnızca altımızdaki zemini görebiliriz.

Çocuğun yaralanan parmağının çocukluktaki çok çeşitli yaralanmaları temsil ettiğini düşünerek masala geri dönelim ve yaranın nasıl oluştuğunu kafamızda canlandıralım. Bizim görkemimizi, cömertliğimizi, vahşiliğimizi, yüceliğimizi ve davranışlarımızın doğallığını simgeleyen "Yabani Adam"ı kafesinden çıkarmaya çalıştığımız esnada parmağımız yaralanıyor.

Ailelerimizde alkolik bir babaya sahip olma utancının üstesinden gelebilmek için büyüklenme roketimize gizlice yakıt ekleyip, aileden uzaklaşıp, bu yakıtla yukarıya doğru yol alabiliriz. Ya da utandırılmış çocuğun derinlerine batabiliriz, o çocuk oluruz, başkası olamayız, kendi gizli değersizliğimiz içinde yaşarız, kralımızı kaybeder ve bir köle oluruz. Köle olmanın haz veren bir tarafı vardır. Ardından bir bağımlıya dönüşebiliriz, kendi hayatımızı elimizde tutamaz ve kendimizi daha fazla utandırırız.

ABD'de şiddetle yayılan durum "bağımlılık durumu"dur. Balta yarasıyla bu şekilde baş ederken "İşte o çocuk benim," demiş oluruz. Philippe Aries'ın *Centuries of Childhood* [*Çocukluğun Yüzyılları*] kitabından bildiğimiz üzere, 19. yüzyıl civarından önce çocuklara özel tasarlanmış kıyafetler yoktu. Ortaçağ boyunca ve sonrasında bir çocuk şöyle düşünürdü: "Ben küçük boyutlu bir yetişkinim," ve o kız ya da erkek çocuğu yetişkinlerin giydiklerine benzer kıyafetler giyerdi. Bu uygulamanın bazı sakıncaları vardı, fakat bunu tersine çevirmek bir felakettir. İnsanlar kendilerini yaralı bir çocuk olarak tanımlamaya başladığında ya da çocuk olarak kaldığında kültür bütünüyle parçalanır. Ergenlik çağındakilerin hamileliklerden öğreniyoruz ki çocuklar kendi çocuklarına annelik ya da babalık yapamaz. İnsanlar en yakın aile bireylerine olduğu kadar çevrelerine de yıkım yayan hayatlar sürdürüyor. Herkes acil serviste.

Erginlenme sürecinin bazı biçimlerine yeniden kavuşmak kültür için elzem. Amerika Birleşik Devletleri 1950'den bu yana su götürmez bir düşüşe başladı ve inanıyorum ki eğer burada bahsettiğim iki yol dışında, üçüncü bir yol bulamazsak bu düşüş devam edecek. Elimizde büyüklenme yolu var; yüksek riskli tahvil satıcılarının, para babası kumarbazların ve özel jet sahiplerinin yolu. Bir de depresyon yolu var; uzun dönem alkoliklerin, yoksulluk seviyesinin altında kalan bekâr annelerin, uyuşturucu bağımlılarının ve babasız erkeklerin yolu.

Heyecan ve esrime haline yükselmek de bize anahtarı vermez. Anahtar saklı kalır.

James Hillman'ın yorumladığı gibi, zamanından önce esrime –ya da tüm vücuda yayılmış heyecan– erkeğin Yüce Anne* tarafından bir disiplin edinmesinin engellendiği durumlardan biri olabilir. Anahtar annenin yastığı altında kaldığı müddetçe, önünde sonunda bir tedavi merkezine gideriz. Psikolojik danışman veya terapistler bizi özgür bırakmak için ellerinden geleni yapacaktır, fakat genellikle onlar bakmadığında anahtarı onların yastıkları altına tıkıştırırız.

Anahtarı annenin yastığı altından çalmayı başardığımızı ve bir parmak yarasıyla kaldığımızı varsayalım, sonra ne olacak? Bu noktada Yabani Adamla gider miydik? Muhtemelen hayır. Parmağımızın acısını hissederek ve bunun için ebeveynlerimizi ya da ataerkiyi suçlayarak on yıl geçirirdik. Muhtemelen Yabani Adama paslı bir kilit kullandı diye ve annemize de anahtarı iyi saklamadı diye dava açardık. Eğer kişi kendisinin Yabani Adam olduğuna karar verirse (büyüklenme yolu) ya da kişi kendisini mağdur çaresiz bir çocuk olarak görürse (depresyon yolu) Yabani Adam hikâyesi aniden sona erer.

* Carl Gustav Jung'a göre Yüce Anne arketipi yaratıcılığı, doğumu, doğurganlığı, cinsel birleşmeyi ve beslemeyi simgeler.

Kendilerini tüm kalpleriyle çocukluk büyüklenmesine adamış kişiler –Wall Street erkeği, *New Age* arp sanatçısı– neden Yabani Adamla gitsinler ki? Onlar zaten Yabani Adamın kendisi olduklarını hayal ederler; onlar yabanın son sürümleridir, tüm gece oturup bilgisayarlarıyla oynayabilir ya da aralıksız dört gün boyunca çevreyi kirletmeyen düşünceler üretebilirler.

Geçen on yıllarda pek az Amerikan erkek anahtar detayının ötesine geçebilmiştir.

Eğer bir erkek Yabani Adam ya da mağdur çocuk olduğunu hayal ediyorsa, yol gösteren bir rehberi benimsemesi söz konusu olamaz. Her birimiz kendimize şunu sorabiliriz: Gerçek yüceliğe sahip birini tanıyor muyum ya da öyle birini duydum mu? Eğer cevap evetse o kişiyle birlikte gitmeliyiz.

Yabani Adamın "içimizde" olmadığını anlamamız gerekiyor. Masal, Yabani Adamın aslında insan psişesinde yüzyıllardır var olan ve gelişen bir varlık olabileceğini öne sürüyor. Onu insan düzleminde yol gösterici bir rehberle eş tutabiliriz, bizi öğrenci olarak yanına alsa da almasa da yaşamaya ve gelişmeye devam edecektir.

O halde kadim erginlenme uygulamaları –ki hâlâ genetik yapımızda oldukça canlı durumda– bize manik taşkınlıkla mağdur taşkınlık gibi "doğal" iki yol dışında üçüncü bir yol önerir: Bir rehber ya da "erkek anne" konuya dâhil olur. Onun arkasında insanüstü yoğunluktan oluşan bir varlık durur, ki bizim masalımızda bu kişi Yabani Adam, yani Demir John'dur. Genç erkek, erginlenmesine rehberlik eden bu bağımsız, zamansız, mitolojik varlığın huzurunda yarasını –baba yarası, anne yarası ya da utanç yarası– araştırır veya deneyimler.

Eğer genç erkek anahtarı çalar ve bu yaratığın omuzlarına tırmanırsa üç şey değişikliğe uğrar. İlki, yara artık kötü şans olarak değil bir armağan olarak görülür. İkincisi, kutsal ya da gizli su –bu her neyse– görünür hale gelir. Son olarak, güneşin

enerjisi bir şekilde erkeğin bedenine taşınacaktır. Masalın bu kısmını tekrar edelim:

Yabani Adam karanlık ormana yeniden ulaştığında, çocuğu omuzlarından alıp toprağa indirir ve şöyle der: "Anne ve babanı bir daha görmeyeceksin, ama seni yanımda tutacağım, çünkü beni özgür bıraktın, sana merhamet edeceğim. Eğer söylediğim her şeyi sana söylediğim şekilde yaparsan her şey yolunda gider. Çok fazla altınım ve hazinem var, dünyadaki herkesten daha fazla."

Yabani Adam çocuk uyusun diye ona yosunlardan bir yatak yapar ve sabah onu bir pınara götürür. "Bu altın pınarı görüyor musun? Kristal kadar berrak ve ışıkla dolu. Senin pınarın yanında oturmanı ve içine bir şey düşmesine izin vermemeni istiyorum. Çünkü eğer bir şey düşerse bu pınara zarar verir. Her akşam dönüp emrime itaat edip etmediğini göreceğim."

Çocuk pınarın kenarına oturur. Arada sırada gözüne altın bir balık ya da altın bir yılan ilişir ve suyun içine bir şey düşmemesi için özen gösterir. Fakat oraya oturduğunda yaralı parmağı öyle acımaya başlar ki niyeti olmamasına rağmen parmağını suya sokuverir. Parmağını hemen geri çekince görür ki parmağı altına dönüşmüştür. Parmağını ne kadar yıkasa da altın çıkmaz.

Demir John o akşam döndüğünde "Pınarda bugün bir şey oldu mu?" diye sorar.

Çocuk, Demir John görmesin diye parmağını arkasına saklayarak "Hayır, hiçbir şey olmadı." diye cevaplar.

"Ah, parmağını pınara sokmuşsun!" der Yabani Adam. "Bu seferlik görmezden gelelim, fakat bir daha böyle bir şey olmasın."

Yabani Adam çocuğu Kutsal Pınara, yani suya götürüyor. Bu suda altın balıklar ve altın yılanların yüzdüğünü fark ediyoruz. Mitolojik anlamda bu, Yabani Adam ve bazen de Yabani Kadın tarafından korunan kadim kutsal pınardır. Eski Kelt bilgelerinin dediği gibi, eğer pınar kirlenirse dünyadaki her şey ölür. Bu nedenle su önemli bir yer. Burası Yabani Adamın derin düşüncelere oturduğu geleneksel yerdir. *Vita Merlini*'den* bildiğimiz üzere Merlin de deliliği boyunca derin düşüncelerine burada dalmıştı. Buralar aynı zamanda sıradan insanın esin, ruhsal beslenme ve bilgelik için gittiği yerlerdir. Seyyahlar yüzyıllar boyunca Logres'teki kutsal kuyudan** beslendiler. Connla Kuyusundaki büyük kutsal somonlar, üzerine sarkan ağaçlardan her yıl bir defa yaratıcı bir delilik esinleyen fındıkların düşmesini bekleyerek yüzerdi.***

Psikolojik olarak bu su, ruh yaşamının suyudur, fakat yalnızca girmeye hazır olanlar için. Mircea Eliade erkek erginlenmesine ilişkin şunları söylüyor: "Ergenliğe giriş, her şeyden çok, kutsal olanı açığa çıkarmayı temsil eder... erginlenmeden önce [erkek çocuklar], henüz dini yaşama bir intisapları olmadığından, genel olarak insana özgü durumlarda da tam anlamıyla paylaşımda bulunmazlar."

Din burada doktrin, dindarlık, iffet, "iman," "inanç" veya yaşamımı Tanrı'ya adamam anlamına gelmez. Kutsal suda bir balık olma, Dionysos ya da başka bir balıkçı tarafından avlanma, başı öne eğip kendi rüyalarından işaret alma, bir elbise dolabının içinde dua ederek gizli bir yaşam sürme, düşük sevi-

* 1150 civarında yazılmıştır ve yazarı kesin olarak bilinmemekle beraber genellikle Monmouthlu Geoffrey olarak kabul edilir. Merli 'in delirişini ve ormanda yabani bir adam olduğu dönemi konu alır.

** Kral Arthur efsanelerinde geçen ve gezginlere bakire kızlar tarafından yiyecek ve içecek sunulduğu söylenen kuyu.

*** İrlanda mitolojisinde suyun altında ya da öteki dünyada bulunduğuna inanılan efsanevi kuyudur. Bilgelik Kuyusu olarak da adlandırılır.

yede olma ve balık nasıl suyu yutup yaşıyorsa yası da öyle yiyip yutma isteği anlamına gelir. Bu hem balık hem de balıkçı olma anlamına gelir; yara olmak değil, yarayı kavramak demektir. Balık olmak faal olmayı gerektirir; arabalarla ya da futbolla değil, ruhla faal olmayı gerektirir.

Son on yıldır alkolik ailelerle çalışanlar inkâr kelimesinin üzerinde epey durdular; bu güzel bir kelime. İnkâr hafıza kaybını, unutkanlığı, farkında olmama durumunu ifade eder. Bir çocuk utandırıldığında üzerini unutma okyanusu kaplar. Bir kadın dört yaşında cinsel tacize uğrar ve otuz sekiz yaşına gelene dek bu olayı tamamen unutur. Bu unutma için bir suçlama yapılamaz. İnkâr kendimizden geçtiğimiz anlamına gelir, yıllarca trans halinde yaşarız.

"Kuzgun" masalında (Grimm Kardeşler), annesi davranışını onaylamadığı için küçük kız bir kuzguna dönüşür ve yıllarca böyle büyülü kalır. "Altı Kuğu" masalında, baba korkaklığı yüzünden evini kötülüğe açınca altı oğlu kuğuya dönüşür ve yıllarca büyülenmiş kalır.

"Birlikte Oturan Elli Erkek" isminde bir şiir yazmıştım, transa girmek üzere olan genç bir erkek hakkındaydı:

Sarhoş kocasının eve dönmesini
beklerken,
kadın mutfakta duruyor ve istemiyor
lambayı yakmak için daha çok yakıt ziyan etmek.
Sonra sessizlik içinde
adama yemek sunuyor.
Oğul ne yapıyor?
Yüz çeviriyor,
cesareti yitik,
dışarı çıkıyor, beslenmeye yabani
şeylerle, mağaralarda yaşıyor

ve barakalarda, uzaklığı ve sessizliği yiyor;
uzun kanatlar büyütüp, sarmala giriyor, yükseliyor.

Bir rehber tarafından suya getirilmek büyülenmenin sonu demektir. Yabani Adamın suyu, kaçmaya ya da yükselmeye sebep olacak yarayı bizzat iyileştirmez; fakat cesaret kazanma ve insan olma çabamızı devam ettirmek isteyen tarafımıza güç verir.

Demir John çocuğu suya götürdüğünde, bir şekilde güneşin enerjisi çocuğun bedenine taşınıyor. Masal şöyle diyor:

Niyeti olmamasına rağmen parmağını suya sokuverir. Parmağını hemen geri çeker ve parmağının altına dönüştüğünü görür.

Altın, dünyanın her yerinde güneşin görkemini, kraliyet gücünü, kendinden üretilen ışımayı, çürümekten kurtuluşu, ölümsüzlüğü, ruhsal aydınlığı simgeler ve çocuğun parmağına gelen altın da budur. "Altın parmak ucu" sürprizini hazırlayan Yabani Adam burada ruhsal bir rehberi temsil eder, bir söz verir.

Verilen söz yeniden keşiftir; hatta diyebiliriz ki zaten hep orada olan altının yeniden keşfidir. Bizler zihin depomuzda bir güneş enerjisi hikâyesini emek vererek ya da ilkokulda derslere sıkı çalışarak biriktirmeyiz. Altın, biz daha rahimdeyken içimizde bulunuyordu.

Wordsworth'ün dediği gibi, çocuk "görkem bulutlarını peşinden sürükleyerek" doğar.* Çocuk, bin yıllık ruhsal ve yaratıcı emeğin varisidir. Kabir şöyle der:

* Alıntılanan dize William Wordsworth'un 1804'te yazdığı *Ode on Intimations of Immortality from Recollections of Early Childhood* [Erken Çocukluk Anılarından Ölümsüzlük Yankılarına Övgü] şiirinde yer alır.

Kuşları seven bir tür zihnin varlığını seziyoruz
ve hayvanları ve karıncaları –
Belki nurunu sana veren de oydu
annenin rahminde.
Şimdi etrafta böyle öksüz dolaşmanız
makul mü?
Gerçek şu ki siz kendinizi reddettiniz,
Ve karanlığa yalnız girmeye karar verdiniz.

Mumyalama sürecini anlatan ünlü bir papirüsten biliyoruz ki Mısırlı rahipler ölen kişinin tırnaklarına altın sürüyordu. Bunu yaparken, şöyle söylüyorlardı: "Horus'a ait olan altın şimdi tırnaklarına sürülüyor ve seni ölümsüz yapıyor."

O halde masalımızdaki altın parmak ucu imgesi oldukça eski, milattan önce ikinci veya üçüncü bin yıldan bugüne gelmiş olabilir. Fakat Mısır tapınaklarının altından yapılma katı Tanrı heykellerinin aksine, pınarda yüzen altın balık ve yılanlarımız var burada.

Yıkayınca çıkmayan altının anlamını kavrayabilmek için Greko-Romen yaşamından bir ayrıntıya daha bakabiliriz. Romalılar her bir insanın içinde, aileden aktarılan ve o kişinin bireysel iyi talihinin tohumu olarak görülen bir melek ya da "daimon"* olduğuna inanıyordu. Bu tohumu, kıvılcımı yahut şans yıldızını bir erkekte gördüklerinde buna "genius," bir kadında gördüklerindeyse "juno" diyorlardı.

Romalılar *daimon*un bir rehber olduğunu düşündü; insanla ilahi olanın ortası, kutsal dünyadan bir elçi, bir çeşit koruyucu melek ya da Norveçli şair Rolf Jacobsen'in "beyaz gölge" diyerek ifade ettiği gibi. Görüyoruz ki altın tam da Yabani Adamın

* Batı dillerine sonradan *demon* olarak yerleşen *daimon* kelimesi eski Yunancada insanları yöneten, görünmez yüce varlıklar anlamına gelir.

kafesini açmaya cüret eden parmakta beliriyor. Öyleyse çocuğun kaderi, anahtarı nasıl kullanacağına sıkı sıkıya bağlı.

Mitolojik yönden yeterince baktık. Psikolojik anlamda altın parmak ne ifade eder? Gündelik yaşamda ne zaman ortaya çıkar?

Masal, bir rehberin ya da "Yabani Adamın" huzurunda olduğumuzda *genius*umuzun nerede bulunduğunun bize ima edileceğini söyler.

Bazen bir gönül ilişkisinde sevgililer tam da bulundukları odanın içinde Yabani Adam –ve Yabani Kadın– ile sevişirler; eğer bu sevgililerden biriysek, daha önce kurşundan yapıldığını sandığımız belli bazı hücrelerimizin altına dönüştüğünü hissedebiliriz. Âşıklar ve azizler parmak uçlarının altın olduğunu hisseder şüphesiz; içlerinde günlerce ya da aylarca süren alelade sınırlardan kurtulduklarını hissederler.

Sanatçı bir sanat eseri, bir şiir, bir resim yahut bir heykel üzerinde çalıştığında tuhaf bir yoğunluk hisseder. Demek ki kutsal su birikintisi orada, stüdyosundadır. Sanatçı da içine kapandığı zaman deneyimlediğine kıyasla, duygu ve düşüncelerine karşı çok daha vahşi biçimde duyarlı olacaktır. Fırçayı ya da kalemi tutan parmağımız altına dönüşecek ve biz de birdenbire muhteşem imgeler görmeye başlayacağız, hangi konuda gerçekten iyi olduğumuzu fark edeceğiz.

Yabani Adam burada görünmeyen bir mevcudiyet, yani ölmüşler arasındaki büyük sanatçılar ve ataların yoldaşlığı anlamına gelir. Bir aşk ya da esrik bir tefekkür şiiri aslında parmak ucunun altına döndüğü ânı hafızada tutmanın çok ustaca bir yöntemidir.

Genç koşucu bitiş çizgisini koçunun mevcudiyetiyle geçer; ayak parmak uçları altındandır. Akıl hocasıyla birlikte Princeton'da çalışan fizikçi birdenbire tahtaya denklemi yazarken altın tebeşirini kullanır. İyi bahçıvanların yeşil değil altın baş-

parmakları vardır ve bazen bir öğrencisiyle oturan öğretmen ya da rehber, ruh suyuna giriverir ve dili altına dönüşür.

Sanırım iyi bir terapiyi, "su birikintisinin yanında bekleme" olarak değerlendirebiliriz. Yaramızı her suya daldırışımızda ondan beslenir ve sürece devam edecek gücü buluruz. O halde erginlenme ne yaranın üzerinde yükselmek ne de içinde uyuşuk şekilde durmak anlamına gelir; bu süreç, rehberin mevcudiyetinde yaramızı nasıl ya da ne zaman suya batıracağımızı bilmeyi içerir.

Çok acıyan ve "niyetimiz olmamasına rağmen" suya soktuğumuz yarayı armağan olarak görmeliyiz. Masalımızdaki çocuk eğer yaralanmamış olsaydı *genius*unu nasıl keşfedecekti? Yarası olmayanlar içimizdeki en şanssız olanlardır (Elbette kimse böyle düşünemez, çünkü yarası olmayan kimse yoktur.). Çocukluklarında erkeklere daima acı veren bir yaranın utanç verici olduğu öğretilir. Eğer bir yara sizi oyun oynamaktan alıkoyuyorsa bu bir kızın yarasıdır denir. Gerçek bir erkek yüreğini ardında sürükleyerek yoluna devam eder.

Masalımız bununla taban tabana zıt bir öğreti sunar. Erkeğin yarası neredeyse *genius*u da oradadır der. İster alkolik bir baba, utandıran anne, utandıran baba ya da istismar eden bir anneden gelsin ister yalnızlıktan, engelli olmaktan ya da hastalıktan kaynaklasın, ruhlarımızdaki yara nerede açığa çıkarsa diğerlerine vereceğimiz en büyük armağan da tam orada bulunur.

Norveçli ressam Edvard Munch'un muazzam armağanını kendisini işlevsizleştiren kaygısından ortaya çıkardığı açıktır. Böyle bir armağanı Franz Kafka'da, Charles Dickens'ta, Emily Dickinson'da, Anna Akhmatova'da ve César Vallejo'da da hissederiz.

Yara ve genius konusunu tamamlamadan önce şu soruyu sormalıyız: Suyun cinsiyeti ne olabilir? Eril midir yoksa dişil mi?

Cevap her ikisidir, fakat bu yüzyılda cevabı çabuk vermemiz pek mümkün değil. Tuhaf bir şey oldu. İnsanlar arasında yeryüzüyle onun üzerindeki su dişil kabul edilmeye başladı ve dolayısıyla da kadına ait oldukları düşünülüyor. Batıda gökyüzü erkeklere ait, yeryüzü de kadınlara; bir "gök baba" vardır bir de "toprak ana." Bu ifadelerde hiçbir sorun yok, fakat diğer iki ifade unutulmaya yüzü tutmuştur; bunlar gök ana ve toprak babadır.

Platon Mısırlıları ziyaret ettiğinde, Mısırlılar kendilerinin çok daha eski bir mitolojik ve dini temele sahip olduklarını ve Yunanların sadece çocuk olduklarını söylemiştir. Gök baba Ra'yı ve toprak ana İsis'i iyi tanıyorlardı. Fakat Mısır tarihinin her aşamasında öne çıkan iki tanrıları daha vardı; Nut ve Geb. Nut, yani gök ana, tüm tabutların ve mumya kapaklarının iç tarafına resmedilmişti, böylece ölen kişi yukarı yöne bakarken, yıldızlardan kendisine eğilen varlığı görüyordu. Yıldızlar, gök ananın etrafında ve bedeni üzerinde gösteriliyordu. Elleri ve ayakları yeryüzüne değiyor, bedeninin kalanı göklerde bir kemer oluşturuyordu. Ölen kadın ya da erkek, "Anadan üryan geldim, dönerken de üryan olacağım," diyordu. "Anne verdi anne alacak. Annenin adı kutsansın."

Bir de Geb vardı, yani toprak baba. Libby ve Arthur Coleman *The Father* [*Baba*] isimli kitaplarında Geb resimlerinin zarif bir kopyasını yapmışlardır. Bu resimde Geb, toprak renginde karnı, gökteki kadına doğru uzanmış sertleşmiş erkeklik organı ve yıldızların özlemiyle yerde sırt üstü yatmaktadır. Yunanlar ve onların arkasından Avrupalılar, dört tanrıya ait bütünlük kavramını yitirmiş ve yalnızca iki tanrının anısını muhafaza etmişlerdir. Yalnızca iki tanrıyı hatırladığımızda, cinsiyetler kutuplaşır ve birbirine karşıt görülmeye başlar. Her cinsiyet ayrı ayrı, yani erkek gökyüzü ve kadın da yeryüzüyle tanımlanır. Bu durumda erkek hava ve ateşle, kadın da toprak ve suyla tanımlanır.

Bugün çoğu kadın, "yeryüzü dişildir," diye düşünür. Bir erkek bana bu cümleyi duyduğunda sanki nefes alma hakkını kaybetmiş gibi hissettiğini söylemişti. Ve bir erkek "Tanrı erkektir," dediğinde kadınlar dua etmeye hakları yokmuş gibi hissettiklerini söyler. Mitoloji önemlidir. Parçalanmış Yunan mitolojisinden kaynaklanan kutuplaşma çoktandır muazzam bir zarar veriyor.

Bugün bir kadın ya da erkek rüyasında bir göl görmüşse, terapisti suyun dişili temsil ettiğini varsayar. Latince bilenler *mare* (deniz) kelimesini Mary ile ilişkilendirir ve deniz hemen dişil oluverir. Deniz bilinçdışını temsil ettiğine göre, bilinçdışı da dişil olur ve böyle devam eder.

Yunan öncesi dönemden gelen Demir John masalıysa yerle göğü kutuplaştırmaz. Demir John suda, suyun altında yaşar. Ayrıca tüm kalbiyle yeryüzünde yaşar; yabaniliği ve kıllarla kaplı oluşu gerçekte yere ve yerin hayvanlarına aittir. Burada yer ya da su tek başına dişil ya da eril gözükmüyor.

Eski Keltlerin Dommu ya da "Suların Derinliği" diye isimlendirdiği erkek bir tanrıları vardı ve muhtemelen Yabani Adamın çocuğa gösterdiği pınarın içinde bu tanrı yaşıyordu. Kimi Kelt hikâyelerinde suyun koruyuculuğunu hem Yabani Adam hem de Yabani Kadın yaptığı için, suyun ruh suyu olduğunu ve dolayısıyla hem eril hem de dişil olduğunu söylemek daha uygun olur.

Simgesel sistemlerde su ruhsal ya da metafizik dürtüleri (genellikle hava veya ateş buna daha uygundur) değil dünyaya ve doğal yaşama ait olanı temsil eder. Su aşağı durumlara, yeryüzü yaşamına, rahimden doğuma aittir. Ebedi alandan sulu toprağa düşüşümüze, üzerimize çoğunluğu sudan oluşan bir beden geçirdiğimiz yere aittir. Mitolojimiz kadınları gökyüzü-cennete ve erkekleri yeryüzü-suya buyur edecek şekilde kendisini yeniden açarsa, o zaman cinsiyetler birbirinden o kadar da uzak

görünmeyecek. Böylelikle yerli Amerikan erkeklerin yeryüzünü korumanın doğru olduğunu her zaman hissetmesi gibi, beyaz adam da yeryüzünü korumanın doğru olduğunu daha doğal hissedebilir.

Birinci güne dair tartışmayı bitirirken, elini suya sokan bütün genç erkeklerin parmaklarının altına dönüştüğünü görmeyeceklerini belirtmeliyiz. Psikanalist Alexander Mitscherlich bir zamanlar tedavi ettiği genç bir Alman erkeğin rüyasını aktarır. Evlilikdışı doğan ve babası tarafından terk edilen bu genç adam "hem şımartılarak hem de cezalandırılarak" annesine iyice tutunmuş. Rüyasında başı yerine sadece kafatası kemikleri bulunan bir adam arabasını onun üzerine sürer. Devamını şöyle anlatıyor: "Uzun bir yol yürüdüm, bir parka vardım ve bir havuzun içinde Japon balıkları* gördüm. Havuzun dibinde bir şehir gördüm ve çanların çaldığını duydum. Suya elimi soktum fakat çok korktum, çünkü kolumu geri çektiğimde elim artık yoktu. Kaçmaya başladım ve beni takip eden yaşlı adamı gördüm. Bana bir tabanca doğrultmuştu. Ani bir parıldama oldu ve bilincimi yitirdim" (*Society Without Father*). Ortaya olumlu bir rehber ya da Demir John çıkmamış. Şeytani bir yaşlı adam iki defa genci öldürmeye çalışmış. İçindeki Japon balıklarıyla havuz, masalımızdaki pınarı şaşılacak derecede anımsatıyor, fakat bu istisnai su birikintisi onun elini yok ediyor. Bugün elleri olmayan birçok genci sokak çetelerinde görüyoruz.

Masal: İkinci Gün

Ertesi sabah erkenden, çocuk pınarı beklemek üzere suyun başına oturur. Parmağı hâlâ acıyordur ve bir süre sonra elini saçlarının arasında gezdirir. Bir saç teli, ne yazık ki,

* Japon balığı İngilizcede *goldfish* diye ifade edilir; yani "altın balık."

başından kopmuş ve pınarın içine düşer. Hemen uzanıp onu pınardan çıkarır fakat saç teli çoktan altına dönüşmüştür.

Demir John döndüğü vakit neler olduğunu zaten biliyordur. "Pınara bir saç teli düşürmüşsün. Bu seferlik buna izin veriyorum, fakat eğer bu üçüncü kez olursa, pınar lekelenmiş olacak ve sen de benimle daha fazla kalamayacaksın."

Bu sefer çocuğun yaralı parmağını kaldırdığını ve bunun parmağı suya batırmaktan farklı olduğunu söyleyebiliriz. Bir adam yarasını önce, örneğin, psikolojik suya batırır ve sonra da onu mitolojik alana yükseltir. Yaralı demirciyle ilgili tüm masallar –Balıkçı Kral efsanesinde yarası iyileşmeyen adam– yaralarımızı kişisel olmayan bir yerden görmemize yardımcı olur. Şaman hikâyelerinden de biliyoruz ki yaralar kişiler üstüdür. Yaralarımızın havaya doğru genişlemesi, atalarımızın bildiği fikirlerin üzerine çıkarılması gerekir. Böylece yaramız ebeveynlerimizin evinin çatısından yukarı tırmanır ve birdenbire yaramızın (çok kişisel görünmesine karşın) büyük ve kişiler üstü bir hikâyeye uyduğunu fark ederiz.

Mitoloji kişisel yaralarımızın bir ağırlık kazanmasını sağlar. Yarayı bedenin belirli bölgesinde hissetmek ona ağırlık kazandırır; yarayı kadim bir hikâyenin parçası olarak algılamak da ona bir ağırlık kazandırır. Bir yaranın verdiği ağırlık bilinçli olarak fark edilmezse erkek eğreti bir hayat sürer.

Bu defa yaralı parmak saçla ilişki halindedir. Birçok kaynaktan da bildiğimiz üzere Yabani Adam ve Yabani Kadın kıllarla* kaplıdır. Saç meselesi bu masalda epeyce konu ediliyor.

Saç kelimesine ilişkin kültürel çağrışımlara baktığımızda, en azından dört bağlantı fark ederiz. İlki cinsel enerjiyle olan

* İngilizcede saç ve kıl aynı kelimeyle ifade edilir: *hair*. Çeviride kullanım yerine göre bazen saç, bazen kıl tercih edilmiştir.

bağlantısıdır. Romalı genç bir kadın Vesta Bakirelerine katıldığında, diğer kadınlar bir törenle onun saçlarını kazırlardı. Ortaçağ boyunca keşişler başlarının tepe kısmını tıraş ederlerdi ve bugün Ortodoks Yahudi kadınlar hâlâ saçlarını saklayacak şekilde peruk takıyor.

Hayvanlar kıllarını bollukla sergilediği ve biz de kendi cinselliğimizi hayvani gördüğümüzden, aralarındaki bağlantı kaçınılmaz oluyor.

Bir erkeğin bıyığı kasık kıllarını temsil edebilir. Bir keresinde bir arkadaşım otuz yaşlarındayken bıyık bırakmıştı. Daha sonra annesini ziyaret ettiğinde, annesi onunla konuşurken odanın köşelerine bakıyormuş; konu ne olursa olsun oğlunun yüzüne bakamıyormuş. Kıllar bu durumda cinsel enerjiyi temsil edebilir.

Geleneksel olarak avcılar, tıpkı avladıkları hayvanlar gibi görünerek saçlarını uzatırlar. O halde saçlar genel olarak hayvan yaşamını, özel olarak da vahşi hayvanların yaşamını temsil edebilir. Avlanmak birçok erkek çocuğunu heyecanlandırır, küçük yaylar ve oklar yaparlar, avlanma grupları oluşturup tavşan ya da kuşları vururlar. Fakat bu her zaman iyi sonuçlanmaz. Çocuk hevesle eve ölü bir tavşan ya da kızılgerdan getirir, fakat çoğu kadın ve bazı erkekler oğullarının avlanma güdülerini içler acısı bulur ve eğitilip bundan kurtulması gerektiğini düşünür. *New Age** ebeveynleri genellikle çocuğun avlanma evresini atlayıp doğrudan etiğe geçmesini ister. Böyle bir es geçişin problemi, çocuğun mitolojik olarak erkeklerin geçmiş tarihini yaşıyor olmasıdır ve bu yüzlerce yıllık neşeli

* *New Age* akımıyla 70'li yıllarda ortaya çıkan alternatif ruhsal hareketlerin tamamı kastedilir. Özellikle Doğu Asya dinleri ve ezoterizmden etkilenmiştir. Panteizm, panenteizm, politeizm, bilim ve Gaia felsefesi, astroloji, çevrecilik, ekoloji, UFO dinleri, meditasyon, yoga, reenkarnasyon, holistik sağlık, psişik deneyimler gibi çok geniş yelpazede manevi unsurlar içeren alt kültürlere sahiptir.

avları da kapsar, ki o dönemin kadınlarının da bu avların tadını çıkardığını tahmin edebiliriz.

Avlanma çağı boyunca erkeklerin duygusal yaşamı ve hatta dini yaşamı, ormanlardaki ve ovalardaki geniş düzlüklerde yankılanırdı. Dordogne mağaralarındaki çizimlerin ortaya koyduğu gibi erkekler av hayvanları aracılığıyla tanrıyı tanırdı. Eğer bir anne ya da baba oğullarını utandırarak bu zaman dilimini yaşayıp geçmesini engellerse, o zaman bu çocuk günümüz zamanına asla ulaşamaz. Elli yaşındayken bile arabasının tepesinde bir geyikle Detroit'e, evine döner.

Kıllar sadece avlanma ya da evcilleştirme yoluyla hayvanlara yakınlığı ifade etmez, aynı zamanda hayvan sıcakkanlılığının tüm biçimlerini ifade eder. Sürüngenlerin (soğukkanlıdırlar) kılları yoktur. Yani kıllar memelilere özgü ateşli ve canlı doğayı temsil eder: kızgın yaradılış (kızıl saçlılar), ateşli aşırı bir öfke, hiddetli acelecilik, içinden geldiği gibi davranma, patlayan duygular, aslana özgü bir vahşilik, kaplanın kıskançlığı.

Fakat saçları olan insanlar, ister uzun saçlarıyla bir orkestra şefi, ister orta boy kesilmiş, deyim yerindeyse kır saçlarıyla bir şirket çalışanı olsun ya da fazlalıkları köküne kadar budayan, kafalarını kazımayı ya da asker tıraşını tercih eden aşırı dindarlar olsun, bıraktıkları saçın miktarı içgüdülerini ne kadar engelledikleri ya da içten gelen davranışlarını ne kadar dizginledikleri hakkında bize fikir verir.

Kimi insanlar vahşilik içgüdüleriyle saldırganlık içgüdüleri arasında bir fark görmezler. Son yirmi, otuz yılda, feminist hareketin ayrılıkçı kanadı, vahşilik karşısında haklı olarak erkeklerdeki sertliği onlardan çıkarıp ayırmak için uğraştı.

Son olarak, saç aşırılık anlamına gelir. Babillilerin Yabani Adamı Enkidu'nun ya da keçi adam Pan'ın kıllılığı akla şunu getirir: Kıllar ılımlı bir yolu benimsemiş tüm medeniyetlerin sınırlarının ötesindekileri temsil eder. Pan çitlerin dışındadır.

Bir kadının saçları bol bol ve zengin bir şekilde omuzlarına döküldüğünde, bizzat saçın kendi aşırılığı hakkında konuştuğunu duyabiliriz.

Blake, "Aşırılığın yolu bilgeliğin sarayına götürür," der. Saçı yerle ilişkilendirir. "Ateşin gözleri, havanın burun delikleri, suyun ağzı, toprağın sakalları."*

Bir saç telini kazayla koparıp onu pınara düşürmesi ve saçın altına dönüşmesiyle masalımızdaki çocuğun şunları öğrendiğini söyleyebiliriz: Cinsel enerji iyi bir şeydir; hayvanların utanç duymadan sahip oldukları avlanma içgüdüsü iyi bir şeydir; hayvan sıcaklığı, vahşiliği ve tutkuyla içinden geldiği gibi davranmak iyi bir şeydir; son olarak aşırılık, fazlalık ve Pan'la şato sınırlarının ötesine geçmek de iyi bir şeydir.

Saç, düşünceleri de akla getirir. Saçlar gece gündüz kafanın üzerinde uzamaya devam eder, öyleyse saçlar biz uyurken bile ortaya çıkan düşünceleri çağrıştırır. Gece bilinç sistemi kapalıyken dahi düşünceler çıkmaya devam eder. Bunların bazılarına da rüya diyoruz.

Hormon ve sindirim sistemlerinin egonun bilinçli kontrolünün dışında çalışmaya devam ettiğini biliyoruz. "Kim düşünmekle boyuna bir arşın ekleyebilir?"** Büyüme, oksijenin yenilenmesi, kanın temizlenmesi, hücrenin yenilenmesi... Kimse izlemiyorken bunların tümü işlemeye devam eder.

Kimse seyretmediğinde
çok şey olur,
kimse seyretmediğinden
belki de...

* William Blake'in *The Marriage of Heaven and Hell* [Cennet ve Cehennemin Evliliği] kitabından.

** İncil'den bir alıntı (Matta 6:27). Bazı çevirilerde "Hangi biri iz kaygılanmakla ömrünü bir anlık uzatabilir?" şeklinde geçer.

Nihayet gece gelince
korsanlar gemilerini indirir;
sahneye çıkmadığında artık
dansçı sanatını
mükemmelleştirir.

Gezegen döner ve inekler
otların yaprakları ağızlarına
hücum etsin diye bekler.
R.B.*

Bu durumda saç, nereden geldiği bilinmeyen, göremediğimiz kanalları takip edip ortaya çıkan sezgiyi de temsil eder. Bir bilim insanının haftalardır üzerinde çalışıp sonuç alamadığı bir problemin çözümü bir anda gözüne ilişebilir. Mesela Friedrich Kekulé rüyasında bir dizi yılan görür ve yılanlardan bir tanesi kendi kuyruğunu yakalar. Bu görüntü sonrası birdenbire benzen halkasının yapısını çözer.

Ressam, bir resim üzerinde çalışıyorken, resmetmeyi planladığı imgeler yerine aklına daha önce hiç düşünmediği imgeler gelebilir. Kimi medyumlar fotoğraflar aracılığıyla zihin gözlerinde canlanan yabancı kişiler hakkında bilgiler alabilirler. Bu bilgiler özellikle öğrenmek için çaba sarf etmediklerinde gelebilir. Yeats'in turna kuşu şöyle söyler:

Buralarda bir alabalık olduğu kesin
Ve ben de bir alabalık yakalarım belki
Ancak eğer aldırmıyor görünürsem**

* Robert Bly bu kitapta kendi şiirlerine de yer vermiş ve bunları çoğunlukla *R.B.* parafıyla belirtmiştir. Bu dörtlükler *Four Ways of Knowledge* [Bilginin Dört Yolu] şiirinden.
** William Butler Yeats'in *The Three Beggars* [Üç Dilenci] şiirinden.

Kıllar sezgidir. Başka şeyler düşündüğümüz anda ortaya çıkmak için hazır bekleyen algıların, içgörünün, düşüncelerin, içerlemelerin, imgelerin, fantezilerin bolluğudur. Marian Woodman, bir danışanının rüyasını aktarmıştı. Bu kadın aylardır büyük bir içsel dirençle uğraşıyormuş. Rüyasında karman çorman ve bataklıklardan oluşan bir ormanda günlerdir ya da haftalardır yürüdüğünü görmüş. Tam ormandan çıkacağını düşündüğü esnada geniş ve tehlikeli bir nehrin yanına varmış. Cesareti kırılmış ve korku içindeyken bir an nehrin diğer tarafına, ormanlı dağın üst tarafına bakmış. Dağın tepesinde uzaklarda birinin nehre inen bir yol açtığını görmüş.

Eğer bir insan eyleme geçerse, ruh da eyleme geçer. Eğer bir saç teli suya girerse, ruh ona altın ekler. Görünen o ki ruh böyle bir şey. Altın yılan ve balıklarıyla bu pınarın suyu bizzat ruhun kendisidir. Eğer siz bir şey yapmazsanız o da yapmaz; fakat bir ateş yakarsanız o odunları kırar; bir kayık yaparsanız o okyanus olur.

Gündüz vakti ağzımızdan çıkan bir söze ya da bedenimizin bir hareketine cevaben gece bir rüyanın ortaya çıkması mümkündür. Su bir öpücüğü ya da bir darbeyi kendisine yönelen bir hareket olarak anlar ve bir imge ya da anlatıyla, belki Hamlet kadar ayrıntılı koca bir rüyayla buna karşılık verir. Rainer Maria Rilke şöyle der:

Başladığım yolun çok ötesine giden gözlerim
güneşli tepeye dokunuyor şimdiden.
Kavrayamadıklarımız, işte böyle kavrar bizi;
kendi iç ışığı vardır, uzaktan bile –

ve ona ulaşamasak bile bizi dönüştürür
sezmesi güç olan başka bir şeye; zaten olduğumuz şeye,

salladığımız ele bir jest karşılık verir...
fakat hissettiğimiz yüzlerimizdeki esinti olur.*

Fakat kutsal pınarın verdiği cömert karşılık kişinin göstereceği azimli ciddi çabaya bağlıdır. Bizim masalımızda bu, oğlanın anahtarı annesinin yastığının altından çalması, Yabani Adamı kafesinden özgür bırakıp onunla gitmeye karar vermesi ve Yabani Adamın ona verdiği görevleri yerine getirmeyi kabul edip pınarın yanında oturması olabilir.

Çocuğun dünyevi olanla törensel olan arasındaki farkı öğrendiğini söyleyebiliriz. Ritüel alanı, disiplin ve sükûnetle buna hazırlandıktan sonra içine giren kişiye bazı şeyleri geri verir.

Masal: Üçüncü Gün

Üçüncü gün çocuk yine pınarın kenarına oturur, bu sefer azimlidir, parmağı ne kadar acırsa acısın onu kıpırdatmayacaktır. Zaman çok yavaş akar ve çocuk sudaki yansımasını seyretmeye dalar. Doğrudan kendi gözlerinin içine bakmak ister ve bunu yaparken öne doğru biraz daha, biraz daha eğilir. Birdenbire saçları alnından öne düşüverir ve suya girer. Başını geriye çeker çekmesine ama saçları altına dönüşür. Sanki saçları güneş gibi parlar. İşte şimdi çocuk çok korkar! Yabani Adam ne olduğunu anlamasın diye bir eşarp çıkarıp başına bağlar. Fakat Demir John eve geldiği an neler olduğunu biliyordur. "Eşarbını çıkar," der. Altın saçları çocuğun omuzlarına dökülür ve çocuk sessizce bekler.

* Rilke'nin *Spaziergang* [Yürüyüş] şiiri.

Şimdi çocuğun elleri arkasında duruyor. Bu defa ileriye uzanan şey elleri değil, gözleri oluyor. Gözler etrafı araştırmaya başlıyor, belki de altının her yanda olması, hatta gizemli bir şekilde berrak suyun bile içinde olduğu bilgisiyle merakı yoğunlaşıyor. Kendi yüzüne, son olarak da gözlerine odaklanıyor. Utancın genellikle bizi başka insanların gözlerine –ya da kendi gözlerimize– bakmaktan alıkoyduğunu biliriz. Fakat ister bir aynaya bakalım ister su yüzeyindeki yansımamıza, gerçekten de kendi gözlerimizin içine baktığımızda, kaçamadığımız çok güçlü ve hayret veren bir izlenime kapılırız. Bu izlenim birinin de bize baktığı izlenimidir.

Rilke aynadaki yüzü hakkında şunları yazmıştı:

Uzun bir süre terbiye edilmiş kalın kaşlı atalardan
Metanet kalmış kaşların kıvrımında.
Gözlerde çocukluğun ürkekliği bâki
Ve biraz tevazu, biraz da mavi,
bir işçininki gibi değil, fakat hizmet eden
bir kadın ve erkeğin bu alçakgönüllülük...
Yalnızca belli belirsiz bir birlikteliği taşır yüz, bunca yol
Kendini asla toplayamamıştır kalıcı bir görev uğruna,
ne kederde, ne de esrimede.
Yine de, sanki oradaymış gibi,
saçılan tüm parçalarıyla, ciddi işlere gebe biri.
"1906'dan bir Otoportre"

Bakışımıza karşılık verildiği hissi bizi hemen ayıltır. Bir insan olarak eğer içimizde bir ruhun bulunduğuna dair şüphelerimiz varsa, bu şüphelerden hemen vazgeçeriz. Aynaya baktığımızda, karşımızdaki de bize sorgulayan, ciddi, tetikte ve bizi rahatlatma amacı olmaksızın bakar ve bize bakan bu gözlerde, dünyaya bakan kendi gözlerimizde genellikle hissettiğimizden daha fazla

derinlik bulunduğunu sezeriz. Ne kadar da garip! Bize bakan bu kişi kim olabilir? Bu kişinin bizim başka bir parçamız, başka insanlara bakarken gözlerimizden dışarıya çıkmasına izin vermediğimiz yarımız olduğu sonucuna varırız. Bu daha karanlık ve ciddi yarımız bize yalnızca çok ender zamanlarda bakar. Antonio Machado şunları yazmıştı:

Sürekli seninle yol alan
Ve sen olmayan kişi olmaya meyilli
Öteki yarını ara*

Aynaya bakan kişi diğer yarısının, gölgesinin ya da saklanan erkeğin farkındalığına erişir. Saklanan erkeğin farkındalığı erginlenme için uygun bir hedeftir. Bu deneyim, gördüğü gözlerin yalnızca "kendisi" olmadığını, fakat başka bir erkek de olduğunu öğretir. Bu erkek ailesinin ona verdiği Edward ya da Lance ya da Kerry gibi isimlerle pek kapsanmaz. Bu gözler hiç tanışmadığımız birine aittir. Juan Ramon Jiménez şöyle yazmıştı:

Ben, ben değilim.
Ben,
Ben görmeden yanımda yürüyenim,
Zaman zaman ziyaret etmeyi başardığım,
Ve diğer zamanlar unuttuğum benim.
Nefret ettiğimde affeden, tatlı biri,
Konuştuğumda susan, sessiz biri,
Ben içerideyken yürüyüşe çıkan,
Öldüğümde yaşamaya devam edecek biri.**

* Antonio Machado'nun *Proverbios y cantares* [Deyişler ve Şarkılar] şiirinden.
** Juan Ramon Jiménez'in *Yo no soy yo* [Ben, Ben Değilim] şiiri.

Aynada gördüğümüz kişi karmaşıktır ve masalda bir an süren bakış, yaşamda yıllar alabilir. Aynadaki kişi aynı zamanda bir erkeğin gölgesi ya da karanlık tarafı ve hatta onun ruhsal ikizi, beyaz gölgesi de olabilir. Norveçli şair Rolf Jacobsen bunu şöyle tarif etmişti:

gölgen, beyaz olan,
kabul edemediğin,
ve seni asla unutmayacak olan.*

Gnostikler ikizler hakkında epey yorum yapmıştır, doğumda bizden ayrı düştüklerini farz ederler. İkizimiz, doğumdan önce bize verilen ruhsal bilgiyi tutar. İkiz psişeye tekrar girdiğinde yoğunluk ve ciddiyette ısrarcı olur.

Mesela bir yetişkin, rüyasında bilmediği bir kişinin kendi dairesine girdiğini, eşyaların yerlerini değiştirdiğini, bir mücevheri alıp götürdüğünü ya da bir mücevheri oraya bıraktığını görebilir. Tanıdığım bir erkek bir keresinde meditasyon sırasında koridorun sonunda elinde bir mızrakla üç metre boyunda ışıktan bir adam gördüğünü söylemişti. Işık adam yaklaşmış ve "Eğer yaşamınla bir şeyler yapmayacaksan onu elinden alacağım," demiş. Arkadaşım o sırada otuz sekiz yaşındaydı.

Bir süredir, aynaya baktığımızda bazen gördüğümüz "öteki" hakkında konuşuyoruz. Masalımızdaysa bir ayna yok; ayna doğa tarafından yapılmış ya da daha doğrusu, ayna doğanın kendisi. Masalımızdaki çocuğun doğadan kendisine doğru bakan gözler gördüğünü söyleyebiliriz.

Masal, düzenlenmiş bir zekâ ve bilinçli farkındalığa sahip kaynağın yalnızca biz insanlar olmadığını ima ediyor. "Sudaki gözler" doğadaki bilincin, "dışarıda bir yerdeki" zekânın bir

* Rolf Jacobsen'in *Skytsengelen* [İyilik Meleği] şiirinden.

simgesi olarak ele alınabilir. Biliyoruz ki ne bilinçlilik ne de "zekâ" tam doğru kelimedir. İnsanlar "bilinç" kelimesini kendi özel duyarlılıklarını ifade edebilmek için icat ettiler, fakat doğanın farkındalığı ne tam olarak zekâ, ne duyarlılık ne bilinç ne de farkındalıkla ifade edilebilir. O bütün bu kelimelerin arasında bir yerdedir. Blake şöyle diyor:

> Havadar yollar kateden her bir Kuşun, nasıl bilmezsiniz,
> Beş duyunuzca son verilen, engin bir zevk dünyası olduğunu?*

"...nasıl bilmezsiniz" şeklinde ifade edilmesi hoşuma gidiyor.

Şimdi bir adım daha atmamız gerekiyor. Farz edelim ki doğadaki zekâyı ifade etmek için bilinç gibi soyut bir kelime ya da engin bir zevk dünyası gibi bir ifade kullanmaktansa, onu bir kişilik olarak hayal ediyoruz.

Kimi antropologlar ilk avcıların tam da böyle yaptığını tahmin ediyorlar.

Yerli Amerikan kültürü böyle bir kişiliğin anlık bir görünüşünü anlatan hikâyelerle doludur. İnsan kabilesiyle bizon kabilesi, bir bizon şefi (ya da kendisinin hem bizon hem de tanrı olduğunu bildiren kutsal beyaz bir bizon) aracılığıyla birbirine bağlanır. Avcılar ritüelin ya da görevin kendilerine düşen kısmını yerine getirdiğinde, bizon kabilesi de ava katılır.

Yerli Amerikan avcılarının bu biraz hayvan, biraz tanrı, biraz da insan olan varlığı iç gözleriyle gördüklerini varsayıyoruz. Dordogne mağarası ressamlarının da onu gördükleri kesin gibi.

Kadınlarsa iç gözleriyle başka bir varlığı görürdü. Ona Yüce Anne diyorlardı ve binlerce yıl boyunca doğum sırasında onun

* William Blake'in *The Marriage of Heaven and Hell* [Cennet ve Cehennemin Evliliği] kitabından.

küçük bir heykelini kapalı avuçlarında tuttuklarını düşünüyoruz.

Masalımızdaki çocuğun kendisine bakan doğada bir kişilik gördüğü ihtimalini değerlendirebiliriz ve belki bu nedenle saçları altına dönüşüyor. Bilmiyoruz. Masalın bize bıraktığı tek şey oğlanın suya baktığı imgesi ve biz de bundan ne çıkarabileceğimize bakalım.

Bu tuhaf bir imge. Bir erkek çocuğu suyun başında oturuyor. Çoğumuz Yunan mitolojisinde Narkissos'un gölün başında durduğu o ünlü sahneyi hatırlayacaktır. Narkissos daha öykünün başında beraber avlanmaya çıktığı erkek yoldaşlarından ayrı düşmüştür. Bu durum kendi içinde ilginçtir. Sonradan, Hera'nın kendisine öfkeli olduğunu ve Echo isimli su perisini ona gönderdiğini öğreniyoruz. Echo, Narkissos'un ağzından çıkan her kelimeyi anında tekrar ediyor. Narkissos kendi çemberine sıkışıp kalmıştır. Aşağıya baktığında kendi suretine âşık olur. Demir John'un pınarındaki çocuksa Yabani Adam tarafından korunuyor ve ondan rehberlik görüyor, kendi suretine âşık olmuyor, öte yandan gözlerin içinden bizzat doğadaki bilinci görüyor. Çocuk, deyim yerindeyse, kendi çemberinden özgür kalıyor; her iki öykü arasındaki önemli bir farktır bu.

Gidip Dünyaya Karışmak

Bir erkeğin kendi ruhsal ikiziyle bir anlık bakışmasıyla ve doğadaki zekâyı, onun bilinçliliğini ya da niyetini görmesiyle saçlarının altına dönüşeceğini –yani artık "altın bir başı" olduğunu– söyleyerek özet geçebiliriz. Şunu da eklemeliyiz, masalımızdaki çocuk altın bir başı olamayacak kadar genç görünüyor. Saçlarını etrafta açıkça göstermeyi uygun ve doğru bulmayıp bir eşarbın altına saklamasından bu fikri çıkarıyoruz.

Törensel zamanda üç gün geçti. Bu üç gün bizim zamanımızda on beş yıla denk olabilir. Erginlenmeyi başlatan kişi

çocuğa bir görev verdi ve çocuk üç defa başarısız oldu. Yine de her seferinde bir armağan edindi. Başarısızlıkları çektiği acıdan ve odaklanmaya dair insani yetersizliğinden ortaya çıktı. Fakat armağanı, her nasılsa bir ilişki kurduğu sudan geldi. Demek ki erginlenmeyi başlatacak bir görevi kabul etmek, bu görevi başarmak ya da başaramamaktan daha önemli. Herhalde çocuk şu ana dek doğru yolda gidiyor.

Demir John ona şöyle diyor:

> "Artık burada kalamazsın, çünkü imtihanı geçemedin. Şimdi buradan git, dünyaya karış ve orada yoksulluğun ne olduğunu öğren. Öte yandan, kalbinde kötülük olmadığını biliyorum, bu nedenle sana iyi dileklerimi sunuyorum ve bir hediye veriyorum: Başın belaya girdiğinde ormanın kıyısına gelip 'Demir John, Demir John!' diye bağır. Oraya gelip sana yardım edeceğim. Gücüm muazzamdır, sandığından bile daha muazzam. Ayrıca çok büyük miktarda altın ve gümüşüm var."

Bu üç gün boyunca pınarın yanında Yabani Adamın nasıl davrandığına dair bir şeyler gördük. "Yabani Adam" ifadesini duyunca hayal gücümüz bir canavara ya da azılı bir vahşiye yönelir, fakat şimdi Yabani Adamın bir vahşiden ziyade meditasyon hocasına benzediği görülüyor. Bir yanıyla Kabala öğreten bir hahamı, kısmen gizemli bir geleneğin taşıyıcısını, kısmen de ava çıkmış bir tanrıyı andırıyor.

Bugünlerde zaman zaman erginlenmenin onay görmekle, Bar Mitzvah törenine katılmakla ya da sürücü ehliyeti almakla başarıldığını zannediyoruz. Bir erginlenme geçirmek, gerçek anlamda meşelerin, dağların, buzulların, atların, aslanların, çimenlerin, çağlayanların ve geyiklerin haşmetine doğru enine bir genişleme demektir. Yabana ve aşırılığa ihtiyaç duyarız.

Bir insanı çağlayandan ya da kaplandan ayıran şey her neyse insanı o öldürür.

Demir John masalı Kuzey Avrupa'da on bin, belki yirmi bin yıldır erkekler için yapılan erginlenme törenlerinin anılarını barındırır. Yabani Adamın görevi genç erkeğe erkekliğinin ne kadar bereketli, çeşitli ve çok yönlü olduğunu öğretmektir. Oğlanın bedeni çoktan ölmüş atalarınca geliştirilen fiziksel yetenekleri, aklıysa yüzyıllar boyunca geliştirilmiş ruhsal ve zihinsel güçleri miras alır.

Erginlenme rehberinin, ki bu bir erkek ya da bir kadın olabilir, işi kız ya da oğlana onların etten kemikten oluşan önemsiz bir vücuttan daha fazlası olduklarını kanıtlamaktır. Bir erkek sadece koruyan, avlanan ve üreyen bir makine değildir; bir kadın da yalnızca koruyan, toplayan ve üreyen bir makine değildir. Her ikisi de fiziksel olarak hayatta kalmak için gerekenlerin çok ötesinde arzular taşır. William James, insan isteklerinin "çokluğuyla akıldışı ve gereksiz karakteristiğini" över.

Demir John masalındaki göndermeler tüm insanlık yaşamınadır, fakat erkek psişesine uygun olarak ayarlanmıştır. Genç bir erkekten kendi yaralarının içine batması, "ikizin" diyarına tırmanması ve ağaçlarda, suda, hayvanlarda ve "on bin şeyde"* bulunan bilinçliliğe doğru enine genişlemesi istenir. Genç erkek bu üç kavrayışa ulaştığında ya da bu üç yolculuğu tamamladığında saçları altına dönüşür. Bu tüm sorunlarını çözmez, aksine yenilerini getirir ve bu altın saçlar da ileride bir problem olacaklar.

* Taocu ve Budist gelenekte "on bin şey" ifadesi yaratılmış olan / var olan her şeyi ifade eder. Sayının çokluğu sonsuzluğu, doğanın çeşitliliğini ve evrenin tamamını simgeleştirir.

3
Küller, Aşağı İniş ve Keder Yolu

Şimdi hikâyenin yeni bir kısmına geldik ve oğlanın şu ana kadarki ilerleyişine dönüp bakabiliriz. Yabani Adamı takip eden Kralın oğlu, bir suç işlemeye, uyuşturucu bağımlılığına ya da kendini utandırma yoluna gitmiyor, aksine kendi içindeki yüceliğe yükseliyor. Bu sanki lise öğretmeni Pablo Casals'mış da ona dehanın ne olduğunu öğretiyormuş gibi bir şey; öğretmen çocuğun parmağının altın ucu hakkında bir yorum yapıyor ve onda altın bulunduğuna dair kendisini ikna ediyor. Ayrıca içgüdüsel bedenine yani "kıllarına" güvenmeyi öğreniyor ve son olarak sudan ve buna bağlı olarak çimenden, ağaçlardan, dağlardan kendisine bakan gözler görüyor. Tüm dünyanın tutuştuğunu öğreniyor. "Her şey izan sahibi!"* Oğlanın saçları tamamen altına dönüşüyor.

Böyle bir öğretinin etkileri tuhaf olabilir. Benzer bir şans herhangi birimize nasip olsa, bir arkadaşımız muhtemelen bizi aşırı büyüklenmemiz tehlikesine karşı uyarırdı. Dahası böyle öğretiler çocuk epey küçükken ona yerleşir. Yabani bir adamla kutsal pınara gitmekteki sorunlardan biri de budur. Yine de dersleri bölük pörçük, birazını şimdi birazını daha sonra, aylara ya da yıllara bölünmüş şekilde almamıza rağmen çoğumuz buna benzer bir öğreti edindik.

Kimimiz için gözlere ilişkin öğreti erken çocukluğumuzda, orman ve bahçelerin büyüsüne kapılıp onların "canlı" olduklarını anladığımız dönemde gelmiştir. Altın saç öğretisi on iki,

* Pisagor'a atfedilen bir söz.

on dört yaşlarında cinsel güdüyle dolup taşarken aşka düştüğümüzde ya da aşkta yükseldiğimizde, bunun muhteşem, çok muhteşem bir şey olduğunu hissettiğimizde ortaya çıkmıştır. Sonra ergenlik yaşları geldiğinde daha önce hiç hayal etmediğimiz zihinsel ve fiziksel yeteneklerimizi keşfederiz.

Zaten her birimiz bir zamanlar kralların ve kraliçelerin çocukları olduğumuzu fakat her nasılsa şimdiki bayağı ve aptal ailemize yanlışlıkla indiğimizi zannetmişizdir. Öyleyse büyüklenme, görünmez bir yabani adam bizi sihirli pınarına götürmese de, zaten içimizdedir. İhtişamın hissini biliriz ve ona her zaman sahip olmak isteriz.

Bu ihtişam duygusunu sürdürmek için bir çocuk, çocukluğunun çirkin gerçeklerini hatırlamayı reddedebilir, bakışlarını düzensizlikten, tacizden, terk edilmişlikten, korunma yoksunluğundan kaçırabilir ve ebeveynlerin ilgisizliklerini, bağımlılıklarını ya da karanlık yanlarını görmezden gelebilir. Hayvanlar belli ki şişinmeleriyle ilgili olarak kaygılanmak zorunda değil, fakat biz insanız ve bir miktar altın –ya da deha hissi– bizi düşmek istemeyeceğimiz yüksekliklere çıkarabilir. İnsanlığın bilimsel bilgisi ve bunu takip eden görkemliliğine ilişkin Robinson Jeffers şöyle yazmıştı:

> Birazcık bilgi, sahilde bir çakıl
> Okyanuslardan bir damla; kim bu kadar çok hayal eder,
> bu denli küçük bir şeyi?*

Neler Olur?

Genç erkekler havalandıklarında beyaz kuğular, görkemle yükselenler, "uçan oğlanlar" olur, benzer şekilde genç kadınlar da yükseldiklerinde uçan kızlar olur ve her iki taraf da görünmez

* Robinson Jeffers'ın *Science* [Bilim] şiirinden.

insanlarla yüksek yerlerde sevişir. Jungcu düşünürler bu olguyu fark edip onu açıklama konusunda epey yol aldı ve *puer aeternus* [kutsal ya da ebedi oğlan] ile *puella aeterna* [kutsal ya da ebedi kız] kavramları artık birçoklarına tanıdık geliyor. Jungcular ebedi erkek çocuğu büyük titizlikle ortaya koymuşlardır; Marie-Louise von Franz'ın *Puer Aeternus* kitabı bir klasiktir.

Ne olursa olsun, bu uçan insanlar ruhsallıktan sersemlemiştir ve kendi bedenlerine iyi yerleşmezler. Terk edilme şoklarına karşı açık durumdadırlar; sınırlamaları kabullenmezler ve insan yaşamına has belirgin sıkıcılığa karşı hoşnutsuzdurlar. Marie-Louise von Franz bu durumu genelleyen bir anlatı olarak *Küçük Prens* kitabını dillendirir. Kitap kelimenin tam anlamıyla kahraman pilot Antoine de Saint-Exupery tarafından yazılmıştır. Yazar daima diğer gezegenlerdeki saf hayatın özlemini çeker, fakat onun "Küçük Prens"i bu dünyada bir yılan ısırığıyla ölür.

Peter Pan da uçan insanlara mensuptur. Çoğu aşram müdavimi, kendini "yüksek farkındalığa" adayanlar, dünyevi yiyeceklerden kaçınmaya kararlı tipler, platonik âşıklar, dini nedenlerle evlenmeyenler ve kadınlarda ilahi kusursuzluk arayıp da kayıp incisini bulamadığı için her bir kadını terk etmeye mecbur kalan bazı Don Juanlar da bu gruba mensuptur.

Görkemle yükselenler zaman zaman bir binanın dış tarafına bitişik bir asansörle yukarı çıktıkları bir rüya görürler ve son kata ulaştıklarında binanın girişini bulamazlar. Uçan erkekler kadınları genellikle severler, fakat bir şişenin içinde tutmak için kadını küçültmek isteyebilirler, böylece kadını ceplerinde taşıyabilirler. Genç *puer aeternus* erkekleri kesinlikle olumsuz tipler değildir; ruhu severler, etraflarındaki ruhsal enerjinin çoğunu somutlaştırırlar. Onların yükselişi kültüre birçok nimet getirir. Onlar olmasaydı Amerikan kültürü muhtemelen kalınlaşıp sertleşerek betona dönerdi. Sonuç olarak görkemle yükselenler karmaşık insanlardır.

Görkemle yükselenler –ki ben de bunlardan biriydim ve iyi bir örneğiyim– her türden aileden gelebilir ve bazen yükselmek akıllı bir hayatta kalma yöntemi olarak iş görür. Daha önce şu dizeleri paylaşmıştım:

Oğul ne yapıyor?
Yüz çeviriyor,
cesareti yitik,
dışarı çıkıyor, beslenmeye yabani
şeylerle, mağaralarda yaşıyor
ve barakalarda, uzaklığı ve sessizliği yiyor;
uzun kanatlar büyütüp, sarmala giriyor, yükseliyor.

Bu sahne ben on iki yaşındayken ya da o civarlarda gerçekleşmişti. Yirmi sekiz yaşıma geldiğimde hâlâ saflığın, olayların içinde değil de "hepsinin üzerinde" olmanın özlemini çekiyordum.

Marie-Louise von Franz böyle ruh gibi süzülen, paramparça uçuşan kişilerle deneyimlerine dayanarak şu sonuca vardı. Bu kişiler yükselmeyi annenin çocuğu dünyaya köklendirmesine ve dişil tutuculuğuna karşı bir isyan olarak seçiyor. Yazara göre bu erkekler uçmak istiyor, çünkü bazı kadınların böyle uçarı erkekleri evlilikler, kariyer ve uzun süreli bağlılık gerektiren ilişkilerin zeminine cezbedip çekme umuduyla yere bir mıknatıs sakladıklarına inanıyorlar.

Bir erkek çocuğunun kuş benzeri uçan bir yaratığa doğru evrimleşmesi doğal bir süreç; kaçmak istediğinde o da tıpkı kuşların yaptığı gibi yukarı, ışığa doğru bakar. Hapsedilen kuşlar, çatlaktan sızan en ufak bir ışığa doğru duvar boyunca kanat çırpar. Sonuç olarak yükselen gençler genellikle kendilerini ruhsallığa ulaşmış bulurlar, fakat bunun bedelini yaşamlarıyla ya da eril yaşamda köklenememekle öderler.

Kırkına varınca, çalışan o erkeklere ne uzak şimdi!
Tüm o erkeklere...*

Ruhsal çalışma yapmanın kendi içinde yanlış olduğunu falan söylemiyorum, alakası bile yok; fakat böyle bir çalışmanın kişinin hayatında ne zaman yer alacağını göz önünde bulundurması gerekiyor. Polonya'da 18. yüzyıl başlarındaki mistik bir deha olan Baal Şem Tov'u hatırlayın, genç öğrencilerinin otuz beş yaşına gelmeden belli bazı ruhsal metinleri okumasına izin vermezdi. Kimileri yaşamının ilk yarısında bir erkeğin görevinin maddi şeylerle bağlantı kurmak olduğunu söyler. Mesela bir zanaat öğrenmek ve ağaçla, toprakla, rüzgârla ya da ateşle dost olmak gibi. Jung Zürih'te bir eğitim merkezi kurduğunda, hayatında henüz başka bir meslekte başarı göstermemiş kişileri merkeze kabul etmiyordu. Bu da yaşının otuz beş ya da daha fazla olması gerektiğini söylemenin bir başka yolu.

Tüm genç erkeklerin yükselme eğilimli olmadığını da belirtmek gerekir. Kimi dünyaya bağlıdır, çok erken yaşta sorumluluk almıştır, kendilerini başkalarına destek olmaya adarlar; bu kişiler yavaş yürür, yere yakın hareket eder, çok büyük yükler taşır, güneş ışığının parıltısına bakmaya hakları olmadığını hissederler. Böylelerinin aile geleneklerine göre oğullarının görkemi çok erken yaşlarda ortadan kaldırılmalıdır; bazen bu ailelerde şişirilmiş olanlar erkekler değil kadınlardır; erkekler depresyon yoluna yönelirler. Bu erkekler ressam ya da müzisyen olmazlar; hayatları ayakkabı tabanlarının zemine bastığı yerde geçer. Bazı masallarda "ayakkabıcı" olarak yer alırlar ve yüce gönüllü "terziler"le aralarındaki gerilime dikkat çekilir.

Avrupa ortaçağının kıtlık kültürü genç erkeklere yükselmeleri için pek olanak tanımıyordu; öte yandan şu anki bolluk

* Robert Bly'ın *Fifty Men Sitting Together* [Birlikte Oturan Elli Erkek] şiirinden.

kültürümüz ya da her şeyi kendine hak görme kültürü pek sınır tanımıyor. Birçok üniversite öğrencisi için zorunluluk tanrıçası* neredeyse hiç tanınmıyor.

Masalımızdaki çocuk an itibariyle yükselişte. Bu haliyle günümüz Amerikan kültüründeki milyonlarca insana iyisiyle kötüsüyle benziyor. Erkeklerin veya kadınların hayatlarında eğer en ufak bir değişiklik yapacaksak bu yükselen insanları, bu terzileri ya da uçucuları dikkatli bir şekilde incelemeliyiz. Bu insanlara şu üç kelimenin ışığında bakabiliriz: edilgenlik, naiflik ve uyuşukluk.

Kadınların yükselişinin çok yoğun ve yaygın olduğunu biliyoruz fakat bunun doğası hakkında bir kadın benden çok daha isabetli yorumlar yapacaktır ve sanıyorum ki bunu bir kadının tanımlaması daha uygun olur. Bu nedenle bu kısımda kendimizi erkeklerin yükselişiyle sınırlı tutacağız.

Yüz binlerce yıldır erkeklere, özellikle yaptıkları işlerden ötürü hem diğer erkekler hem de kadınlar tarafından takdir gösterildiğini biliyoruz. Bir zamanlar erkekler ve kadınlar tehlikeli yerlerden geçmek, suları cesaretle aşmak ya da yabandomuzlarının tozunu attırmak için erkeklere eşit derecede bel bağlıyordu. Eğer erkekler bunları iyi yaparsa herkes kadın ve çocukların güven içinde uyuyabileceklerini biliyordu. Günümüzde yabandomuzları çiftlik domuzlarına, şiddetli akan nehirler de Modern Sanat Müzesinin avlusundaki fıskiyelere dönüştü. Bir zamanlar erkeğin sevilmesini sağlayan işlere artık ihtiyaç kalmadı.

Erkekler hayvanların alanına girmeye, onlarla çarpışmaya, dövüşmeye, hayvanın ruhuyla güreşmeye cüret ediyor, onların danslarını öğrenip aralarındaki tül perdeyi aşarak hayvanların yanına geçiyordu. Şaman dediğimiz kimi erkekler de ruhların alanına giriyor, onlarla güreşiyor, onları zekâsıyla alt ediyor ve

* Yunan Mitolojisindeki Ananke'ye gönderme yapılıyor. Ananke ihtiyaç, zorunluluklar ve kader tanrıçasıdır, Romalılar onu *Necessitas* ismiyle anıyordu.

bu ruhların fesat eylemleri sonucu hastalanan insanları iyileştiriyordu. Erkekler engin okyanuslara açılmaları, kayalık bir yerde sıfırdan bir çiftlik kurmaları, yeni iş alanları hayal edip bunları beceriyle yapmaları, yeni başlangıçlarla uğraşmaları ve daha önce yapılmamışı yapmaları gibi şaşırtıcı girişimleri sebebiyle seviliyordu. Genç Viking erkekleri bazen kendilerini eğitmek için küreklerin ucuna kadar yürüyordu, bu sırada kürekçiler de kürek çekmeye devam ediyordu.

Kadınlarsa günümüze dek eylemlerine karşılık takdir görmedi. Yüzyıllar boyunca kadınların rahipler, doktorlar, filozoflar, ahlakçılar, teologlar ve hâkimler tarafından talep edilen zorunlu bir edilgenlik içinde yaşamaları istendi. Şimdi kadınlar eylemleriyle ortaya çıkarken erkekler de diğer yöne, edilgenliğe doğru hareket ederek kadınların yanından geçiyor (Birinci bölümde bahsettiğimiz "yumuşak erkeğin" edilgenliği kadınlar için genellikle çok şaşırtıcıdır.).

Son otuz yılda erkeklerden akışına bırakması, liderlik etmek yerine takip etmesi, hiyerarşik olmayan bir şekilde yaşaması, kırılgan olması, oybirliğiyle nasıl karar alabileceğini öğrenmesi istendi. Bazı kadınlar edilgen bir erkek ister (eğer bir erkek istiyorlarsa tabii); kilise evcilleştirilmiş erkek ister ki biz onlara papaz diyoruz; üniversiteler ehlileşmiş erkek ister ki biz onlara kadrolu memur diyoruz; şirketler de takım arkadaşı arar ve böyle devam eder. Blake'in zamanında kurumsal yerine imtiyazlı şirket denirdi, şöyle yazmıştı:

> Dolanıyorum imtiyazlı her sokakta
> İmtiyazlı Thames'in aktığı o yere yakın,
> Tanıyorum her karşılaştığım suratta
> İzlerini kederin ve zayıflığın.*

* William Blake'in *London* [Londra] şiirinden.

Eğitim sistemi ortaya "ürün" çıkardıkça edilgenlik katlanarak artar.

On sekiz yaşına gelen ortalama bir Amerikan genç dört bin saat reklam izlemiş oluyor, yine de neredeyse hiçbir televizyon baltayla parçalanmıyor, neredeyse hiçbir başkanlık münazarası "aktivistler" tarafından engellenmiyor, askeri bütçedeki neredeyse hiçbir artış büyük protestolarla durdurulmuyor. Blake edilgenliğin köklerini erken çocukluk döneminde görüyor:

> Mücadele ederken babamın ellerinde,
> Uğraşırken kundak bezlerimle,
> Bağlı ve bıkkın, düşündüm ki
> Annemin memesinde surat asmak en iyisi*

Oğul henüz bebekken narsistik babanın onu bağlama veya öldürme arzusuna karşı savaşarak babanın elleriyle mücadele ediyor; narsistik annesinin onu canı istediği şekilde değiştirme arzusuyla savaşarak kundak bezlerine karşı mücadele ediyor. Kurtulmayı başaramayınca, işte o zaman Blake çocuğun somurtmayı öğrendiğini söylüyor. Her yetişkin erkek davranışlarının bir kadın tarafından –kendi yorumundan epey farklı şekilde– yorumlanması karşısında sıklıkla bocalayıp surat asmıştır. Yirmili yaşlarımızda böyle bir suratla bir hafta durabiliriz – hatta bu bize hiç uzun gelmez– ve bu süre boyunca muhtemelen incinen duygularımız hakkında konuşmayı reddederiz, hatta hiç konuşmayabiliriz bile. Böyle bir ruh halinde çığlık atmak, bağırmak, sürekli yakınmak asla görülmez; bunlar çok eylem barındırır. Bir erkek surat astığında kendi yaralarına karşı edilgen kalır.

* William Blake'in *Infant Sorrow* [Bebeğin Kederi] şiirinden.

Surat asan çocuğun tutunduğu yeri kıracak herhangi bir yaşlı erkek çıkmadığında, edilgen olma alışkanlığı yaşamının başka yerlerine de sirayet eder.

Örneğin edilgen erkek, kadından kendisi yerine de sevmesini isteyebilir. Konuşmak her şey değildir belki fakat sevmenin bir parçasıdır. Hediye alma, bir sohbeti "tamamlanma" aşamasına getirme, diğer kişiyi övme ya da ilişkideki yakınlık ipliğini koparmadan onu sürdürmek de benzer biçimde sevmenin bir parçasıdır. Maggy Scarf *Intimate Partners* [*Samimi Eşler*] kitabında ABD'deki evliliklerin yaklaşık dörtte üçünün tuhaf bir seyir izlediğini belirtir. Kadın daha çok yakınlık isterken erkek bundan kaçar, kadın da onu kovalar fakat yakalayacak kadar hızlı değildir ve erkek de kaçar ancak kurtulacak kadar hızla kaçmaz. Bu oyun yıllarca devam edebilir.

Edilgen erkek istediği şeyi söyleyemeyebilir ve kız arkadaşı ya da karısı bunu tahmin etmek zorunda kalır. Evdeki edilgenliğinin bir telafisi olarak robot üretimi yaptığı bir işe girebilir, fakat asıl istediği bu da değildir.

Daha ileri gidebiliriz. Edilgen erkek kendi yerine sevmelerini çocuklarından da isteyebilir. Çocuklar genellikle ebeveynlerini büyük bir kesinlikle gözler. Murray Bowen'ın yanında ailelerdeki kaygı üzerine çalışan aile terapistleri, ailede ne kadar kaygı bulunduğunu ve bunu kimlerin taşıdığını araştırıp şöyle bir sonuca varmışlar: "Zor dönemler geçiren" ve bunu "dışa vuran" bir ergen aslında anne ve babası arasındaki kaygının bir kısmını kendisine aktarıyor ve bu şekilde onu taşıyor. Çocuklar sevme konusunda kendilerini feda etme noktasına gelecek kadar etkindir.

Edilgen erkek babalık yapmayı da es geçebilir. Ebeveyn olmak hissetmek demektir, fakat çocuğu okula götürmek, onlara kıyafet almak, müsamerelere katılmak, çocukların akşam eve saat kaçta döneceğiyle uğraşmak, davranış kuralları belirlemek,

bu kurallar ihlal edildiğinde nasıl karşılık verileceğine karar vermek, çocuğun arkadaşlarının kim olduğunu kontrol etmek, çocuğun anlattıklarını etkin şekilde dinlemek vs gibi bütün bu sıkıcı görevleri de yapmak demektir. Edilgen erkek bunları yapmayı karısına bırakır.

İsveçli bir erkeğe İsveçli kadınların erkekler hakkındaki şikayetlerini sormuştum. Bana son zamanlarda kadın arkadaşlarının İsveçli erkeklerin ilişkiye dair genel bir görüşlerinin olmadığından yakındıklarını söyledi. Erkek bugün ya da yarın ne istediğini biliyor, fakat iki yıl sonra ya da on yıl sonra ilişkisinin nasıl olmasını istediğini bilmiyor. Bunu da bir çeşit tasavvur edilgenliği olarak isimlendirebiliriz.

Son olarak bir koca ya da sevgili, kadının yaşamında etkin olmaktan kaçınabilir.

> Bağlı ve bıkkın, düşündüm ki
> Annemin memesinde surat asmak en iyisi

Bir kadın erkeğin ona ne yapacağını söylemesini istemez, fakat başka güçler kadını verimli bir eylem ya da davranıştan vazgeçirebilir. Eğer kadının kocası böyle bir şeyin olduğunu görürse, bunu kadınla konuşmalıdır. Aynı şekilde eğer kadın da erkeğin görünmez güçlerin yönüne boyun eğdiğini görürse, erkek de kadının kendisini bilgilendireceğini umar.

Naiflik

Erkeklerde giderek daha fazla edilgenlik görüyoruz, aynı zamanda daha fazla naiflik de görüyoruz. Naif bir erkek kendisine saldırılmasından bir tür gurur duyar. Eğer karısı ya da kız arkadaşı öfkeyle kendisine "kadını hor gören bir şovenist," bir "cinsiyetçi," bir "herif" olduğunu söyleyerek bağırsa, onunla kavga etmez ve bunu kabullenir. Hatta bağrını açar ve böylece

kadın mızrakları nereye saplayacağını daha iyi görür. Erkek, bedeninden dışarı doğru çıkan üç dört tane mızrak ve yerlere saçılan kanlarla bu işi bitirir. Şayet bir matador olsaydı, boğa saldırıya geçtiğinde olduğu yerde sabit durur, pelerinini savurmaz ya da bedenini bile çevirmezdi ve boğanın boynuzu doğrudan vücuduna girerdi. Her dövüşün sonunda arkadaşları onu omuzlarında hastaneye taşımak zorunda kalırlardı.

Saldırıları sönümledikçe cesur ve modern olan şeyi yaptığı hissine kapılır; zaten bir yerlerde yalnız kaldığında kesinlikle iyileşebilecektir. Gizemli ve üstün bir kadın ona biraz ilgi göstermiştir. Sevdiğiniz biri tarafından size saldırılması mı? Bundan daha muhteşem ne olabilir? Belki aldığı yaralar şovenist davranışının bedelini ödemiştir ve böylece daha uzun süre özel kalmasını sağlayacaktır.

Naif erkek ayrıca başkalarının acılarını üzerine alabilmesiyle de gurur duyar. Özellikle de kadınların acılarını alır. Beş yaşında, mutfak masasında otururken annesi güvenip ona dertlerini anlatmıştır ve her ne kadar bu babasını yetersiz göstermiş de büyük biri tarafından böyle şeylerin ona anlatılmasıyla gururu okşanmıştır. İlerleyen zamanda "acılarını paylaşan" kadınlara çekilir. Kendisini özel addetmesi, kendi gözünde onu doktor benzeri bir şey yapmıştır. Kendi acıları yerine kadınların acılarıyla daha sık temas eder ve içine bakıp da böyle bir işi üstlenmenin uygun olup olmadığını kontrol etmeden kadının acılarını taşımayı önerir. Genel olarak bence her cinsiyet karşı cinsin acısını taşımayı denediğinde kendi acısını taşımayı bırakıyor. Bununla erkeklerin dinlememesi gerektiğini söylemiyorum. Fakat bir kadının acısını duymakla onu taşımak farklı şeydir. Kadınlar erkeklerin acılarını taşımayı yüzyıllar boyunca denedi ve bu pek de işe yaramadı.

Özel kelimesi naif erkek için önemlidir ve belli bazı kişilerle özel bir ilişkisi vardır. Hepimizin özel ilişkileri vardır fakat naif

erkek özel gördüğü kişiyi bıktırıcı bir iyi niyetle sarmalar. İlişkisi o kadar özeldir ki bu kişinin karanlık tarafını asla incelemez; bu kişi ister oğlu ister kızı ister karısı ister erkek arkadaşı ya da kız arkadaşı olsun. Uzaktan yakından alakası olmayan tepkilerini normal karşılar, bir şekilde onların karanlık tarafıyla da gizlice işbirliği yapar. "Bazı insanlar böyle özeldir," diye düşünür.

Eğer oğlunun ya da kızının karanlık tarafını incelemezse, belki onlar da babanınkini incelemez diye düşünebiliriz. Naif erkek içindeki yaralı küçük çocukla gizli ve özel bir ilişki de geliştirmiş olabilir. Eğer öyleyse, ne bu çocuğa meydan okuyacak ne kendine acımasına dikkat çekecek ne de aslında çocuğu dinleyecektir. Kendi hayatını tamamen içindeki çocuğun yönetmesine izin verecektir.

Samimiyet onun için önemli bir konudur. Konuştuğu bir kişinin, yabancının ya da sevgilisinin özü sözü bir olduğuna, iyi niyetle ve kalpten konuştuğuna inanır. Rousseau ve Whitman'ın fikirlerine, yani her insanın temelde doğuştan asil olduğu ve sadece yerleşik kurumlar tarafından biraz yoldan çıkarıldığı şeklindeki fikirlerine katılır. Kendi samimiyetine fazla değer verir. Bir at ya da şehir suruymuşçasına buna inanır. Bu içtenliğin onu daha kapalı olan diğer insanların düştüğü olumsuz sonuçlardan koruyacağını ve koruması gerektiğini varsayar. Mesela şöyle diyebilir: "Evet sen yokken seni en yakın arkadaşınla aldattım, doğru, hatta sen döndükten sonra da devam ettim, fakat bu konuda dürüst olup hepsini anlattım. O zaman neden bana kızasın ki?"

Naif erkek kendini yalnızlaştırırken tuhaf oyunlar sergiler. Örneğin kızgın bir kadın kendisini eleştirdiğinde oldukça duyarlı bir şekilde şöyle diyebilir: "Haklısın. Bunu yapmaya hakkım yoktu." Eğer kadının kızgınlığı öfkeye dönüşürse, o zaman başını öne eğer ve "Ben zaten hep böyleydim," diyebilir. Üçüncü sahnede babasını işe karıştırabilir. "Babam hiç yanımda

değildi, bana hiç destek olmadı." Kadının öfkesi devam ederse erkek de eğilip bükülmeye devam eder. Geriye çekilmeye hızla devam etmektedir ve dördüncü sahnede şunu diyebilir: "Zaten tüm erkekler boktan." Şimdi birkaç dakika öncesine kıyasla kendisini katbekat fazla yalnızlaştırmıştır. Kadın tarafından reddedilmişti ve şimdi tüm diğer erkeklerden de uzaklaşmış oldu. Tanıdığım bir erkek bir kadınla haftada bir ciddi kavga ediyor ve her kavga ettiğinde aşama aşama bu oyunu oynuyordu.

Naif erkek sınırlara sahip olmadığından kendisi için en değerli şeyi kaybedecektir. Bu durum *New Age* erkeği ya da "yüksek farkındalık" peşindeki bir erkek için özellikle doğrudur. Hırsızlar kocaman çuvallarla evine girip çıkarlar fakat naif erkek onları fark etmiyor gibi görünür. Partilerde "beyaz ışık"la alakalı deneyimlerini anlatabilir, tamamen yabancı biriyle önceki gece gördüğü rüyanın içeriğini güvenle paylaşabilir. Mitolojik bakımdan, eğer devle karşılaşacak olsa ona bütün planını anlatabilir. Kendisine ait olan şeyler uğruna neredeyse hiç savaşmaz; yumurtalarını sağa sola verir ve civcivleri başka insanlar büyütür. Demek ki sınırların farkındalığı olmaksızın ne ruhu için iyi bir kap geliştirebilir ne de iki insan için. Kapta bir yerlerde sızıntı vardır. Çekici bir yüz gördüğünde kabı kırabilir. Sanatçıysa eğer doğaçlama yapar; şairse şiirleri ölçü ve biçimden yoksun olur. Doğaçlama tamamen yanlış değildir, fakat naif erkek biçim eksikliğinden gurur duyma eğilimindedir, çünkü sınırlara karşı şüphecidir. Sınırların eksikliği günün sonunda ona zarar verecektir.

Naif erkek esrime duygusuyla uygun olmayan bir ilişki geliştirmeye meyillidir. Yanlış yerde ya da yanlış zamanda esrimeye can atar ve bunun eril kaynağını tamamen görmezden gelir. Esrimeyi dişil yoldan, Yüce Anneden, tanrıçadan ister, fakat kadının köklenmesini sağlayan bu yol naif erkeği köklerinden eder. Esrimeyi köklenmekten ve disiplinden ayrılmak için kullanır.

Naif erkek büyük bir çukura düşer gibi bir ruh halinin içine batar. Biliyoruz ki kimi kadınlar bir ruh halinin etrafından dolaşabiliyor. Eğer bir kadın, diyelim ki bir partiye gitmeden önce kötü bir ruh haline sahipse o halin etrafından dolaşır, onunla bağlantısını keser ve ondan kurtulur, en azından bir süreliğine. Fakat naif erkeğin ruh hali sanki bir dağa bağlanmış gibi görünür. Onu ayıramaz. Eğer acı çekiyorsa ya da düşük bir ruh halindeyse, kendisini o ruh haliyle tanımlar ve etrafındaki herkesin de o çukura girmesi gerekir. Bu ruh halinde kendini kaybettiğinde eşi, çocukları ya da arkadaşları için mevcut bulunamaz.

Sınırları olmayan bir erkek "söylememekte" uzmanlaşabilir. Örneğin bir gösteriden önce bazı sandalyelerin düzenlenmesi konusunda başkalarıyla birlikte bir karar alınmış ve bu görevi de kendisi üstlenmiş olabilir, fakat sonra sandalyeleri düzenlemeyip oldukları gibi bırakmaya karar verirse muhtemelen bunu kimseye söylemeyecektir. Konuyla alakalı kişiler, özellikle de yaşlı olanlar, anında kızıp bağırmaya başlayabilir. Esasen burada yaptığı, öfkeyi ve öfkenin ağırlığını taşıması için diğerlerini kandırmaktır. Sınırları olmayan erkek temiz ve parlaktır, diğer insanların neden bu kadar sık öfkelendiğini aklı almaz.

Naif erkek, içinde hasta kalmak isteyen bir varlık olduğunu genellikle bilmez. Her erkek ya da kadının içinde bir hasta bir de sağlıklı kişi bulunur ve kişi herhangi bir zamanda hangisinin konuştuğunu bilmelidir. Fakat hasta kişinin varlığının ve onun ne kadar güçlü olduğunun farkında olmak, naif erkeğin kavrayış alanının bir parçası değildir.

James Hillman'ın "doğal gaddarlık" diye bahsettiği nitelik genellikle naif erkekte bulunmaz. Anne şahin bir gün yavrularını yuvadan dışarı atar, baba tilkinin ekim başlarında yavrularını yuvadan uzaklaştırdığını görürüz. Fakat yükselen kişi olayları uzun süre kendi haline bırakır. Bir ilişkinin başında

birkaç acı gerçeğin söylenmesi fayda sağlayabilecekken naif erkek bekler, bekler ve iş işten geçtikten sonra bir gün büyük bir yaraya sebep olur.

Zamanlaması bozuktur. Sözel ya da fiziksel fark etmez, naif erkeğin darbe aldıktan hemen sonra ritminin aksadığını görürüz. Darbe almanın acısından, bir anda darbenin geliş sebebine dair empatik bir kavrayışa geçer, bu arada öfke aşamasını tamamen atlar. Tam yeri değil ama İsa'nın sözlerini kullanırsak aslında var olmayan yanağını dönmüş olur.

Naiflik hakkında son bir yorumda bulunacak olursak, naifliğin içinde ihanet talep eden bir şey olduğundan bahsedebiliriz. Naif erkek ihanetle, kandırmayla ve yalanlarla tuhaf bir şekilde bağlantılıdır. Niyetinin daima iyi olduğuna inanarak başkalarına kolaylıkla ihanet etmesinin yanı sıra, aynı zamanda bir kadın gerçekten naif bir erkekle bir süre yaşadığında, kendisini kişisel olmayan bir şekilde ona ihanet etmeye zorlanmış hissedecektir. Etrafta çok fazla naiflik varsa evrenin ortaya bir miktar ihanet saçmaktan başka seçeneği yoktur.

Uyuşukluk

Ruhani bir erkek ışığı sevebilir, yine de göğüs bölgesi tamamen uyuşuk olabilir. Bunu doğru anlatmak kolay olmadığı gibi uyuşukluğun nereden geldiği de açık değildir. Buraya kişisel bir hikâye ekleyeceğim.

> Ben iki ya da üç yaşındayken babama gidip ondan beni korumasını istedim. Fakat o çok ciddi bir adamdı ve onunla olmak dışarıda, sokakta olmaktan daha tehlikeli gibi geldi bana. Sonra anneme gittim ve ondan beni korumasını istedim. Tamam dediği anda boynumdan göbeğimin altına dek uyuştum.

Hikâye bu kadar. Doğru olmayabilir. Uyuşukluğun hangi yaşta geldiğinden emin değilim. Belki babamın beni koruyacağına dair kalıtımsal bir beklentim vardı ve gerçekleşmeyince bunun şokuyla uyuştum. Aynı zamanda eğer annemin korumasını kabul etseydim o zaman bir kadının hissettiği gibi hissetmeyi öğrenmek zorunda kalacağımı muhtemelen biliyordum ya da bildiğimi zannediyordum. Fakat bir erkektim ve böylece hiç hissetmemeye karar verdim.

Hikâye, annenin korumasının ne kadar iyi niyetle olursa olsun, babanın korumasının yerini tutamayacağını öne sürüyor.

Göğüs bölgem liseye dek ve lise boyunca uyuşuk kaldı. Başım coşkun ve canlıydı, cinsel organlarım da coşkun ve meraklıydı. Sorun ikisinin arasındaki bölgeydi.

Lisede bir kız "bana âşık mısın" diye sorsa ona cevap veremezdim. Aynı soruyu ona soracak olsam bana şöyle diyebilirdi: "Açıkçası, sana saygı duyuyorum, sana hayranlık besliyorum, senden hoşlanıyorum ve hatta seninle *ilgileniyorum*, fakat sana âşık değilim." Görünen o ki kız göğsüne baktığında orada bir sevgi spektrumu, tam bir duygu alayı görüyor ve her birini ayrı ayrı kolayca sayabiliyordu. Ben göğsüme baktığımdaysa hiçbir şey görmüyordum. Bu nedenle ya sessiz kalıyordum ya da bir duygu varmış gibi numara yapıyordum.

Bir erkek "duygularını ifade etmediğinde" bazı kadınlar bundan incinir ve erkeğin kendisini tuttuğunu ya da bu şekilde kendisini bırakmayarak "onlara bir şeyler anlattığı" sonucunu çıkarır; fakat durum muhtemelen bir erkeğin kendi göğsüne bir soru sorduğunda neredeyse hiçbir cevap alamamasıdır.

Bu uyuşukluğun bir kısmı artık yok. Artık hissettiklerimle ilgili sorulara cevap verebiliyorum ve içeride gezinen o insanların farklı renklerde elbiseler giydiğini görüp onları birbirinden ayırabiliyorum. Bir erkek yaşlandıkça bedenindeki bazı uyuşuk bölgelerin doğal olarak canlanması mümkün. Ayrıca korunma

için ebeveynlerimiz dışındaki başka insanlara gitmeyi öğrendiğimizde de uyuşukluğun geçmesi muhtemel. Beni koruyanlar yaşıtım erkekler, birkaç sevgi dolu, canlı kadınla azimli, genç birkaç erkek ya da ben böyle hissediyorum.

Masal: Mutfak İşini Üstlenmek

Eğer masalımızdaki altın çocuk pınardan ayrıldıktan sonra yükselen ya da uçucu biri olmuşsa, o zaman Demir John'un çocuğa özü itibariyle şöyle demesi oldukça yerindedir: "Şimdi altın hakkında yeterince şey öğrendin, fakat yoksulluğu bilmiyorsun." Esasında şöyle demektedir: "Yukarıya çıkmak hakkında çok şey öğrendin, fakat aşağıya inmeyi bilmiyorsun." Masalda bu kısım şöyle aktarılıyor:

> "Şimdi buradan git, dünyaya karış ve orada yoksulluğun ne olduğunu öğren. Öte yandan, kalbinde kötülük olmadığını biliyorum, bu nedenle sana iyi dileklerimi sunuyorum ve bir hediye veriyorum: Başın belaya girdiğinde ormanın kıyısına gelip 'Demir John, Demir John!' diye bağır. Oraya gelip sana yardım edeceğim. Gücüm muazzamdır, sandığından bile daha muazzam. Ayrıca çok büyük miktarda altın ve gümüşüm var."
>
> Böylece kralın oğlu ormanı terk eder . Az gider uz gider dere tepe yol gider, nihayetinde büyük bir şehre ulaşır. Burada iş arar fakat bulamaz, kendisine yardımı olacak hiçbir şey öğrenemez. Sonunda saraya gider ve onu oraya almalarını rica eder. Saray ahalisi çocuğa nasıl bir iş verebileceğini bir türlü bulamaz, yine de onu sever ve kalmasını isterler. En sonunda aşçının yanına girer; aşçı ona odun ve su taşıyabileceğini, külleri temizleyebileceğini söyler.

Kralın oğlu olmaktan aşçı olmaya düşüş masalın talep ettiği bir adım. Odun ve su taşımak, şatonun bodrumunda çalışmak – çünkü mutfak orada– Dibe Çakılmayı, Alçalmayı, aşağılanmayı ve "beş parasız kalmayı" simgeler. Son ifadeyi George Orwell'in kitabının başlığında görürüz: *Paris ve Londra'da Beş Parasız.* Orwell orta sınıf yetiştirilme tarzından miras kalan naifliğin ötesine geçmeye karar verir ve o da bodrumda bir işe girer. Romanı, büyük otellerin mutfak çalışanlarının yeraltındaki hayatlarıyla doludur. Ayrıcalıklı okullardan mezun olan ya da kendine her şeyi hak gören zengin kültürüyle havaya kaldırılan genç erkeklerin ruhsal yaşamı genellikle mutfakta, bodrumda çalışmaya başlar.

Katabasis

Nasıl yükselmek ruhla ilişkiliyse, bilinçli ya da bilinçdışı sırtlanan bir Alçalışın işareti de yeni varılmış aşağı bir pozisyondur ve su ya da canla ilişkilidir. "Su alçak yerleri tercih eder."* Düşük pozisyonlarda bulunmak bilhassa başlangıçta yüksek olan, şanslı, kaldırılmış erkeklerin başına gelir.

Beş parasız kalmak genellikle genç erkeği uçmakta olan yoldaşlarından ve onların desteğinden koparır ve yıllardır fark edilmeden içinde yaşayan bir depresyonun farkına varmasını sağlar. Sıradanlığın, ağırlığın, sessizliklerin, yoldaki çatlakların, meşakkatin ve ağırbaşlılığın olduğu vasat bir yaşam başlar.

Masalımız, delikanlının elinde bir "zanaatı" olmaksızın etrafta bir süre dolaştıktan sonra nihayet şatonun mutfağında –ki geleneksel olarak mutfak bodrumdadır– bir iş bulduğunu anlatıyor. Masal parmak ucunun ve saçların altına dönmesinden sonra erkek için sonraki adımın girdaba kapılmak, zeminin

* Lao Tzu, *Tao Te Ching*, 8. Bölüm.

dibine girmek, Düşüş yaşamak, yani Antik Yunanların ifade ettiği şekliyle bir *katabasis* olmasının uygun olacağını söylüyor.

Bu Alçalışın önemli ölçüde korkutucu bir tarafı vardır. Egomuz alçalmayı istemez ve hatta alçalırsak egomuz bunu görmeyi reddeder. *Katabasis* kelimesindeki sesler, kulak tırmalayıcı ve inişli çıkışlı oluşuyla, bu yolculuğa çok uygun görünüyor.

O halde erkeğin erginlenmesi için sonraki adımın sıçan deliğini bulması olduğunu söylüyorum. Sıçan deliği "karanlık yoldur"; Williams ya da Haverford'un* kişiyi hazırlamadığı, yukarı yönde hareket eden erkeklerin yalnızca alt sınıf erkeklerin gittiğini zannettiği, beş parasız kalmanın yoludur.

Katabasis gerçekleştiğinde erkek artık kendisini özel hissetmez. Özel değildir. Bir gün üniversitede, karnı tok sırtı pek –genellikle başkasının parasıyla– ve çoktan ölmüş erkeklerin inşa ettiği tuğla duvarlar tarafından korunuyordur. Sonraki gün evsiz, sokaklarda dolaşıp yatacak bir yatak ve yiyecek bir şeyler aramaktadır. Düştüyseniz ya da düşmeye başlamışsanız insanlar bunu hemen anlar: Kapı görevlisi sırtını döner, garsonlar dudak büker ve kimse metronun kapısını siz geliyorsunuz diye tutmaz.

Eski utançlar gün yüzüne çıktıkça iç psikolojiniz değişir; kişi, başı öne eğik yürür ve bunların kaçınılmaz olduğunu hisseder. İçsel eril kendilik de değişir. Bir kişi hâlâ görkemli ve naifse, içinde bir delikanlı yaşar; yüzü parlak bu delikanlı, çıtkırıldımdır, beklentileri ve umutlara sahiptir; bir prenstir. Alçalış başladığında prensin yerini bir ihtiyar alır. Çaresiz, insanlardan uzak duran, asabi ve ıssız bir avarenin yönetime geçmesi şaşırtıcıdır.

Yaşadığı *katabasis* sırasında Oedipus'u hatırlayalım: bir gün kibirli, emirler yağdıran bir kral, sonraki gün başkalarının

* ABD'deki ünlü kolejler.

yardımı olmadan yürüyemeyen kör bir adam. Günümüzde *katabasis* bağımlılık aracılığıyla; alkol, kokain ya da eroinle geliyor. Erkek sağlığını yitiriyor; zayıf bacakları ve bitmiş enerjisiyle, eş ve çocuklardan yoksun, arkadaşlardan, evden ve paradan mahrum kalıyor. İşini, kendine saygısını "ve geçmiş sanatıyla yaşamının tüm izlerini"* kaybediyor.

İşine derinden bağlı bir erkek için *katabasis* ne bağımlılık ne de hastalık yoluyla ortaya çıkar. İşinde iyi, evi ve ailesiyle zevkli bir hayat süren, hafta sonlarının tadını Tahoe Gölü'nde çıkaran bir erkek bir pazar sabahı kendisini dolu bir silahla bahçesinde tetiği çekmek üzereyken bulabilir. Yaşamasına yaşıyordur fakat "geçmiş sanatıyla yaşamının tüm parçalarını" kaybetmiştir.

Yusuf'un kardeşlerinin onu çakıl çıkarılan bir çukura bıraktıklarını hatırlayalım (hikâyenin Arap yorumunda kurumuş bir kuyuya bırakırlar). Birkaç gün sonra onu köle tüccarlarına satarlar ve onlar da Yusuf'u aşağıya, yani güneye indirmeye devam ederek onu Mısır'a götürürler. Orada komutanın karısını kızdırınca bir zindana atılarak üçüncü kez bir Alçalış yaşar.

Sanki bir şekilde hayat onu "azleder." Böyle "azledilmenin" birçok çeşidi bulunur; ciddi bir kaza, işini kaybetmek, uzun süren bir arkadaşlığın bitmesi, boşanma, bir "çöküntü" yaşama, bir hastalık...

Ne zaman bir arkadaşı Jung'a heyecanla "işimde terfi ettim," diye haber verse, "bunu duyduğuma çok üzüldüm, fakat eğer hepimiz bir arada durup dayanışma gösterirsek sanıyorum bunu atlatabiliriz," diye cevap verdiği rivayet edilir. Eğer bir arkadaşı gelip üzüntü ve mahcubiyetle, "işimden kovuldum," dese, Jung da "haydi bir şarap açalım; bu harika bir haber; artık güzel şeyler olacak," dermiş.

* John Logan'ın *The Thirty-Three Ring Circus* [Otuz Üç Halkalı Sirk] şiirinden.

Grimm Kardeşlerin "Şeytanın Kardeşi" masalındaki genç erkek ordudan terhis edildikten hemen sonra ormanda dolaşırken karanlık bir adamla karşılaşır. Yeraltındaki bir mekânda kazanları kaynatmak üzere gelen iş teklifini kabul eder. Bu imgeyle mutfak ve Alçalış bir araya gelmiş oluyor. Terhis edilme/azledilme halinin kişiyi Alçalışa hazırlayan iyi ve kutsal bir hal olduğunu söyleyebiliriz. Demir John da oğlanı pınarın başında geçen üç günün sonunda azletmiştir diyebiliriz.

19. yüzyıl erkeğinin kadınların acısını fark etmede tipik bir şekilde başarısız olduğunu biliyoruz. Sandra Gilbert ve Susan Gubar'ın yazdığı *Tavan Arasındaki Deli Kadın* kitabı bu acının ne kadar yoğun olduğunu anlatır. 20. yüzyılda erkekler buna bir başka aymazlık daha eklediler: Kendi çektikleri acıyı fark etmekte de tipik olarak başarısız oldular.

Bir erkeğin babasından, hayattan ya da Yabani Adamla temasından aldığı yara masalda ilk kez çocuk parmağını incittiğinde karşımıza çıkmıştı. Bu yara yüzünden, dünyayla baş etme şekli de yaralanmış oldu.

Bazı anne babalar ilgisiz ya da soğuk davranarak, döverek, sözlü tacizlerle, cinsel tacizle, bizi hiçe sayarak ya da kökten dinciliğe has bir utanç aşılayarak bize bu yarayı verir. Geçen bölümde bahsedildiği gibi oğul bu kendine özgü yarayı kutsal ya da sağaltıcı suya daldırarak onu bilinçli kılabilir; bu yaranın adaletsizliğini, habisliğini, kendi doğallık ve neşesine verdiği zararlı etkiyi ve açık ya da örtük kendi öfkesiyle kurduğu bağlantıyı hissedebilir.

Mutfak işi yarayı daldırmanın yoğunlaştırılması anlamına gelir. Alçalan kişi –sıradan ve saygıdeğer bir yaşamdan– yarasıyla çıkış yapar. Yara şimdi bir kapı gibi düşünülebilir. Eğer babası onu terk ettiyse, şimdi tamamen terk edilmiştir; bu süre boyunca ne evi ne annesi ne de eşi olur. Eğer onu yaralayan şey cinsel taciz, dayak ya da utançla dolu ebeveynlerini içinde taşımaksa,

bundan sonra utancını dibine kadar yaşayacaktır. Mütemadiyen utanç içerisinde olan insanlarla ilişkilenecek, kendisini beş parasız bırakacak ve böylece günde elli kere utandırılacaktır.

Eğer annesi, üzerinde tahakküm kurup oğlunu yetersiz ve ufacık hissettirerek onu yaralamışsa, bu defa tamamen çaresiz, itibardan ve bir "çevreden" yoksun kalır. Ufak olduğu bilgisi böylece tasdik edilmiş olur.

Kültürel bir baskı ya da ebeveynleriyle yaşadığı bir olay sonucunda "başı" "bedeninden" ayrılmışsa bu onu gözlemci konumunda tutacaktır ve bu sefer *katabasis*ini yaşarken tamamen sıkışıp kalacaktır. Paris'te on yıl boyunca beş parasız yaşayan Perulu şair César Vallejo, şu şiirinde sıkışıklık hissini yakalamış:

Öyle büyük ki örümcek, artık kıpırdayamıyor;
örümcek renksiz ve bedeni
bir kafayla bir karın, kan kaybediyor.

Bugün onu büyük bir dikkatle seyrettim. Nasıl da muazzam
bir çabayla
sayısız ayağını
uzatıyor her yana.
Ve onun görünmez gözlerini düşünüyorum,
örümceğin ölüm getiren kılavuzlarını.

Titriyordu örümcek, sabit
bir taşın keskin kenarında,
karnı bir yanda,
öbür yanda başı.

Onca ayağıyla, zavallı şey, yine de
çözemiyor. Ve onu gördüğümde

sersemlemiş böyle bir zorlukta
bugün bu gezgin bana nasıl da üzüntü verdi!

Öyle büyük ki örümcek, karnı engelliyor
kafasını takip etmesini.
Ve onun gözlerini düşündüm,
ve sayısız ayağını onun...
Ve bu gezgin bana nasıl da üzüntü verdi!*

Vallejo'nun tavrı "yaradan kahramanca bir çıkış" olarak ifade ediliyor. Kahramanların yaptığı gibi kahramanca davranışlarla çıkmaz, savaşçıların yaptığı gibi yenilmezliğiyle kurtulmaz, fakat yarası aracılığıyla çıkar. Vallejo bir başka şiirinde şunları yazmıştı:

Tanrının hasta olduğu
o günde doğdum.**

Beş parasız kalmak ille de yoksulluğu, evsizliği, fiziksel yoksunluğu, bulaşıkçılık yapmayı gerektirmez ama gerçekten de itibardan bir düşüş gerektirir gibi görünüyor; insandan örümceğe, orta sınıftan avareye... Vurgu, düşüşün bilincinde olmakta.

Boşanma sırasında bir erkeğin duygusal güvenliği paramparça olurken, erkek sırtı dönük şekilde kapıya doğru yürürken hâlâ bir gözü televizyondaki komedi filminde olabilir ya da bu durumla yüzleşerek kapının gerçek karanlığını kabul etmeye çalışabilir. Boşanmanın kendisi de erkeğin çocuklukta aldığı belirli bir yara yüzünden gerçekleşiyor olabilir –ya da

* César Vallejo'nun *La Araña* [Örümcek] şiiri.
** César Vallejo'nun *Espergesia* şiirinden.

belki evlilik tam da bu belirli yara yüzünden gerçekleşmiş olabilir– fakat her halükârda evliliğin bitmesi ya da çökmesi yarayı yeniden canlandırır.

Boşanma çoğu erkek için azledilme hissi verir. Sanki evlendikleri gün bir görev üstlenmişler de şimdi bundan kovulmuşlar gibi. Anne figürünün yerini alan birinden ayrılmanın ıstırabı, daha çok para ihtiyacı karşısında bir yetersizlik hissi, yeni evinde ya da dairesinde zarafet ve sıcaklığın eksikliği, çevreleri tarafından destek ve onaylamanın bir kısmının çekilmesiyle hissedilen reddedilme ve yalnızlık, değişimin yol açtığı bir kendinden şüphe etme hali... Bunların her biri üst üste yığılıp yeni bir yalnızlık türü yaratır. Eğer erkek neşelendirilmeyi reddeder, yaşadığı rahatsızlığın erken çocukluğunda aldığı yalnızlaştırıcı yaraların kurnaz ifadeleri olabileceğini değerlendirirse, o zaman boşanmayı –diğer ciddi bunalımlarda yapacağı gibi– kapıdan geçmek, *katabasis*i kabullenmek, kendisini yaraya daldırıp onun aracılığıyla eski yaşamından çıkmak için bir davet olarak kullanabilir.

Katabasis anının genellikle kendine has bir kara mizahı vardır. Tanıdığım bir ruhani rehber bir gece aydınlanma hakkında dersler verdikten sonra arabasıyla evine dönerken bir yol ayrımına geliyor. Soldan giderse arkadaşlarının bulunduğu bir motele gidecek, orada içki ve kadınların olduğunu da biliyor. Sağdaki yoldan giderse de yöneticiliğini yaptığı meditasyon inziva merkezine gidecek. Kararsız kalıyor ve arabasıyla dümdüz iki yolun ortasından gidip sarı tuğlalı bir duvara çarpıyor. Çarptığı duvarda büyük harflerle boyanmış bir reklam bulunuyor: ŞAKA DÜKKÂNI. Sonuç güldürücü olmadı. Hayatının sonuna kadar bir yanı felçli kalacak şekilde hastaneden çıktı.

Böyle hikâyeleri saygıyla karışık bir korkuyla anımsıyorum. *Katabasis*i getiren enerjilerin kontrolünde muazzam bir güç

vardır. Ruh hali İsa'nın şu sözlerindeki gibidir: "Borcunun son kuruşunu ödemeden oradan asla çıkamazsın."*

Katabasis aynı zamanda bütünlüklü bir felaket kavramını da yanında taşır, belki bunu erkeğin hayatına ilk kez getiriyordur. Ruhsal çalışmalarında canlı, uçanlardan biri olmasına rağmen sıkı çalışan, her zaman içinde bulunduğu topluluğa yardım etmeye hazır başka bir erkek tanıdığım vardı. Bir gün yol kenarındaki bir hendekte otların yandığını görüyor. Arabasını durdurup yangını söndürmeye yardım etmek için aşağıya koşuyor. Sonra sol omzunun üzerinde belli belirsiz, büyük bir şeyin geldiğini fark ediyor. Bir saniye içinde adeta uçarak gelen bir araç onu toprağa çiviliyor. Onun da durumu hastanede son buluyor; kaburgaları ve leğen kemiği kırılıp yataktan kalkamaz hale gelmişti. O ana kadar yaşam teknesi suyun üzerinde kalmayı başarmıştı. Çoğumuz, Tomas Tranströmer'in bahsettiği gibi, teknenin dengesini sağlamak için ağırlıkları bir cebimizden alıp öbür cebimize koyar dururuz. Birdenbire tekne alabora olur. Alçalmakta olan kişi suya çarptığında, *Titanik*'teki insanların karanlıkta, yanlarında dev buz kütleleri yüzerken dondurucu suyun dibini boyladıklarını anımsar. Antonio Machado şöyle yazmıştı:

Denizde işe yaramayan
Dört şeye sahiptir insan soyu
Dümen, çapa, kürek
Bir de dibe batma korkusu**

Minnesota'daki küçük kasabamızın Lüteryan rahibi her zaman, hatta cemaatin kıskançlıkla dalgalanan sularında bile teknesini

* İncil, Matta 5:26.
** Antonio Machado'nun *Proverbios y cantares* [Deyişler ve Şarkılar] şiirinden.

dengede tutabiliyordu. Katı davranırdı; mesela hayır demesine rağmen aile arabasını kullanmak için ısrar eden on altı yaşındaki oğluna karşı bu katı yaklaşımını sürdürdü. Sonra çocuk arabayı çaldı. Babası arabanın gittiğini fark edince polisi aradı, onlar da aracın yerini tespit edip peşine düştüler ve aracı durdurdular. Çocuk arabanın arka koltuğundan yirmi iki kalibrelik bir tüfek çıkardı ve eyalet devriye polisini öldürdü. İkisi için de tekne burada dibe batmış oldu.

Erkek kendi başına aşağı inmeyi yeterince bilmediğinde psişedeki bazı güçlerin şiddetli bir *katabasis* ayarladığı akla geliyor. Depresyon mesela, küçük bir *katabasis*tir ve onu bizim dışımızdaki bir şey tertipler. Depresyon genellikle geliş ve gidişleriyle bizi şaşırtır. Depresyondayken aşağıya inmeyi reddederiz ve bir el çıkıp bizi aşağıya çeker. Öte yandan yastayken aşağıya inmeyi biz seçeriz.

Kültürümüzdeki erginlenme rehberlerini yitirince, kendi başımıza nasıl aşağıya ineceğimizi anlatan talimatları alamaz olduk. Bilinçli bir alçalmayı ifade etmek için "yasa girme" ifadesini kullanabilirdik, fakat bazen insan ABD'de bir erkeğin yasa girmesinin ondan yalnızca cenazede beklendiği fikrine kapılıyor.

Bazı Türk tasavvuf tarikatleri gece çalışmalarına bir zikirle başlayarak kendilerini muhasebeye çekerler. Bu duygu günah, suçluluk ya da utançla alakalı değil, kişinin yapmadıklarıyla ilgilidir. Aşağıya inmemizi bizzat ruh söyler bize. D. H. Lawrence şöyle yazmıştı:

> Ben ne bir mekanizmayım ne de çeşitli parçaların bir toplamı.
>
> Ve mekanizmanın yanlış çalışmasından değil hastalığım.
>
> Ruhtaki, derin duygusal benlikteki yaralar yüzünden hastayım;

Ve ruhtaki yaralar uzun, çok uzun zaman ister; zamanın yardımı olur yalnız
Ve sabrın, bir de mutlak, zor bir tövbenin.
Uzun, zor bir tövbe, yaşamın hatasını idrak ve kişinin özgürleştirmesi kendini
İnsanlığın bütünüyle kutsallaştırmayı seçtiği
Hatanın sonsuz tekrarlarından*

"Uzun zor bir tövbe" alçalmanın başka bir ifadesidir, gerçi ben *katabasis*in düşey oluşu ve bir kapı imgesini tercih ediyorum. Bazıları için açılan kapı mesela, içki içmektir. "Alkol sorunuyla başa çıkabilirim," ya da "ben zaten kontrolümü hiç yitirmem," diye tekrar edip durmaktansa böyle bir erkek, "ben bir alkoliğim, bu bariz," diyebilir ve onu aşağıya olan yolculuğuna Adsız Alkoliklerin On İki Basamaklı Programı çıkarır.

Bu bölümün başlarında naif erkeğin bazı özelliklerinden bahsettik. Bunların arasında, karanlık tarafına bakmama kararı, herkesin kalpten konuştuğuna dair varsayımı, esrime haliyle kurduğu uygun olmayan ilişki, içinde bir yanının onun hasta olmayı sürdürmesini istediğini fark etmekteki başarısızlığı vesaire bulunuyor. Tahminim o ki bu naifliklerden herhangi birine sahip olduğumuz zamanlarda er ya da geç buna tekabül eden bir *katabasis* ortaya çıkıyor.

Alçalma sürecinden geçen kişi, bir yakınının karanlık taraflarını görmeyi öğrenir. Bir arkadaşıma ortak bir dostumuz hakkında danıştığımda bana, "ona çoğu zaman güvenirim," dedi. Evet, bu doğru; "çoğu zaman."

Sokak insanları diye adlandırdığımız kesim bu "kısmen güvenme" meselesini erkenden öğrenir. Kişi kendisine de aynı şekilde kısmen güvenerek bakar. Evlilikte kadın ve erkeğin sa-

* D. H. Lawrence'ın *Healing* [İyileşme] şiiri.

hip çıkmaları için birbirine "en aşağı düzeydeki hayvanlarını" verdiği söylenir. Her biri diğerinin "en aşağıdaki hayvanının" tasmasını tutar. Bu müthiş bir ifade şekli.

Doğrudan güneşe doğru uçan naif erkek kendi gölgesini göremeyecektir. Gölgesi epey gerisinde kalır. Ancak *katabasis* sırasında, gölge arayı kapatır.

Tanrının hasta olduğu
o günde doğdum.
Hepsi biliyordu yaşadığımı,
yemeğimi çiğnediğimi... Bilmiyorlardı fakat
mısralarımda uğuldayan sert rüzgârların sebebini,
bir tabutun karanlık tadını,
çölün sorgucusu
Sphinx'in çözdüğü
akışkan rüzgârları.
Tanrının ağır hasta olduğu
o günde doğdum.*

César Vallejo

Aşağı doğru yol alırken, kişiye Tanrının karanlık tarafı hakkında pek bilgi verilmez.

Naif erkeğe Yüce Annenin karanlık tarafı hakkında da pek bilgi verilmez. Evrenden er ya da geç, Yüce Annenin karanlık tarafı da zuhur edecektir; dudaklarından dışarı sarkan yabandomuzu dişleriyle kara sevgili ortaya çıkmak zorundadır. Belki tutarsızlıklar ve aldatılma karşısında şaşkınlıktan dili tutulmuş, öfkeden deliye dönmüş bir kadın olarak tekdüze bir yaşamda ortaya çıkacaktır.

* César Vallejo'nun *Espergesia* şiirinden.

Erkek öfkeli bir kadını deneyimler fakat kızgın kadının şerrindeki bir şey belki de ilk kez erkeği Hiddetli Olanla, Ayın Karanlık Yüzüyle, parçalanmış kuşlar ve yarasa kanatlarıyla ayın arka tarafında yaşayan Ogre'yle tanıştırır. Kötücülü deneyimlemek yaşamının önceki safhasında "yerin üstünde" yaşamanın ve balıkla, tavukla, nefis yiyeceklerle beslenmenin bedelidir.

İhanete uğradığımızda evrenin dişli tarafı ağzını bize gösterir: Siyah köpekler at arabasının peşinde koşar, kalpsiz aşçı kızını öldürüp bahçeye gömer, yanlış yönlendirilen damat sihirli atın başını keser ve prenses domuzlarla ilgilenmesi için dışarı yollanır.

Yüce Annenin karanlık tarafı Hindistan'da Kali olarak isimlendirilir. Boynundaki çiçekler saniyeden de kısa bir süre içinde kafatasına ve yine eski haline dönüşür. Yalnızca Yabani Adamın biçimlerden biri olan Şiva ona karşı durabilir. Bu da masalımızdaki genç oğlanın erginlenmesine rehberlik edenin neden Yabani Adam olduğuna dair bize bir ipucu veriyor.

Hikâyesini *Mabinogion*'dan öğrendiğimiz Dyved Prensi Pwyll, kral olmadan önce bir yıllığına Yeraltı Kralının görevini devralmak zorundadır. Demek ki Pwyll bir yıl boyunca sabaha kadar yatağında yanı başındaki Kara Sevgilinin, yani Yeraltı Kraliçesinin bedenini hissedecektir.

Tepenin dibine yalnızca kendi karanlık tarafımızı ya da arkadaşlarımızın karanlık tarafını görerek inmeyiz, çünkü bu şekilde zor olurdu. Rus öykülerindeki Baba Yaga şöyle sorar: "Buraya iyi ameller işlemeye mi, yoksa onlardan kaytarmaya mı geldin?" Baba Yaga'nın düşmanca yabandomuzu enerjisi yerini –bir süreliğine– tamamen çocuksu erosa bıraktığında dibe ulaşmışızdır. Bu çocuksu eros enerjisini annemiz ağzımıza meme verdiğinde ya da daha sonra masaya bizim için bir bardak süt koyduğunda ya da olağanüstü çekici ilk sevgilimiz

bizi yatağa çağırdığında hepimiz hissetmişizdir. Tüm bu aşk duygularının hepsi güzel, fakat aşağıya inişin tamamlanması için her iki tarafın da enerjisini Baba Yaga'nın yabandomuzu dişli, domuz kıllı, koca ağızlı, kafatası kolyeli ve delicesine canlı enerjisiyle değiştirmesi gerekir.

Bir şey bizim orada bulunmamızı, Kara Kraliçeyle tanışmamızı, yabandomuzunun ağzını açmasını, Grendel'in havuzunun kanla dolmasını, kılıçların erimesini ve Dişi Devin oğlanı çuvalına koymasını ister.

Kültürümüzün delikanlıları genellikle Baba Yaga'yla karşılaşmayı dört gözle beklerken onu "öldürebileceklerini" zanneder. Onu ortadan kaldırmayı ve mutlak bir zafer kazanmayı hayal ederler; fakat masallar açık bir şekilde böyle fantezilerin erginlenmemiş erkeğe ait olduğunu ortaya koyuyor. Cadının güçlerine karşı tek çözüm, genç erkeklerin de tıpkı cadınınki kadar büyük, haşin, vahşi, kurnaz ve arzuları belirgin bir enerji geliştirmesidir. Genç erkek, Baba Yaga'nın evine varıp kendisinin yoğunluk seviyesinde, amacında ve gerçeğe duyduğu saygısında cadıya denk olduğunu kanıtlarsa, cadı da bir ara, "pekâlâ, neyi bilmek istiyorsun," diye soracaktır.

Küllerin Yolunu Tutma

Aşağıya iniş ya da "mutfak işi" üç farklı biçimde olabilir. Bunları Küllerin Yolunu Tutma, Ürpermeyi Öğrenme ve Annenin Dünyasından Babanın Dünyasına Taşınma diye isimlendireceğiz.

"Aşçı onu yanına almış, ona odun ve su taşıyabileceğini ve külleri temizleyebileceğini söylemiş." Burada Norveç peri masallarında külleri temizleyen Askaladden [*Kül Oğlan*] adındaki çocuğa ve birçok ülkenin masallarında bulunan Külkedisi yani Cinderella'ya (*Cinder Girl* [Kül kız]) bir gönderme bulunuyor. Küller ne bir ağacın güneşle parlayan tacına ne de onun güçlü

köklerine aittir. Kül kelimenin tam anlamıyla ağaç gövdesinin ölümüdür.

Peri masallarındaki "kül" ve "cüruf," kişinin "kendinde olmadığı," kül gibi (solgun), isli, depresif zamanları kasteden şifreli kelimelerdir. Günümüzde şömine işlerine verilmenin bir çeşit ceza olduğunu düşünürüz, fakat masallarda bu görev efsunlu, solgun, ahmak ve şanslı üçüncü oğula ya da annenin acı çeken efsunlu ve şanslı üçüncü kızı, Külkedisine verilir. Her iki çocuk için de şömineyle ilgilenmek doğru görevdir.

Külleri elinize aldıysanız nasıl hissettirdiğini bilirsiniz. Nasıl da yumuşaktırlar! Parmak uçlarınız onları bir çeşit pudra gibi deneyimler. Küllerin rengi bazen ten rengi, bazen soluk gri, bazen de dantel gibi beyaz, açılan böcek kanatları gibi narin olur. Küllerin parmak uçlarımızdaki kıvrımlı çizgilere gelip oralara yapıştığını, böylece çizgilerin bizim tarafımızdan daha kolay ayırt edildiğini, daha net ve görünür olduklarını fark ederiz. Küllerle kendi parmak izimizi çıkarabiliriz.

Küllerle yaşamak, *katabasis*in içine düşmekten daha farklı bir deneyimdir. Sosyal statünüzde bir düşüş gerektirmez. Patlayıcı bir doğası yoktur; küllerle ilgili istikrarlı hatta uyuşuk olan bir şey vardır.

Norveçli tarihçi R. Keyser, Viking dönemlerindeki genç erkeklerin iki-üç yıl boyunca küllerle zaman geçirmelerine müsaade edildiğinden bahsediyor.

O tarihlerde Norveçliler, Batı Kıyısındaki yerlilerin evlerine benzeyen uzun toplu konutlarda yaşıyorlardı. Eski Norveç halkını anlattığı kitabında Keyser duvarlar boyunca uzanan yataklarda otuz-kırk kişinin yattığını betimliyor. Odanın ortasında şömine işlevi gören yerden yüksek bir düzenek varmış. Duman çatıdaki deliklerden dışarı çıkarmış. Yataklarla düzenek arasında ve düzenekten en fazla bir metre uzaklıkta geniş kül yığınları birikirmiş. Görünüşe göre genç erkekler zaman zaman ateşle

kül yığını arasında kalan bu bölgede yatıyormuş ve bu iki-üç yıl sürebiliyormuş. "Böylelerini sık sık ateşin başında çömelmiş, küllerde yuvarlanırken, külleri yerken görmek mümkündü, ne kendilerine faydalı bir meşguliyet bulmakla ne de kendilerini temiz tutmakla ilgileniyorlardı." Anlaşılan bazıları cüruf da çiğniyormuş. Onlara Cüruf-Yiyenler diyorlardı. Genç erkeklerin bir çeşit kış uykusuna ya da törensel bir uyuşukluğa girdikleri ve buna yaşlı erkek ve kadınların izin verdikleri görülüyor. Günümüzde bir delikanlı okulu bırakma ihtiyacı hissetse bunun için bir ritüelimiz yok, hatta genç kendini kolayca utanç içerisinde, daha da kötüsü hapishanede bulabilir.

Keyser, 11. yüzyılda yaşamış Starkad isimli bir Cüruf-Yiyenden bahsediyor. Starkad birkaç yıl küllerde kaldıktan sonra üvey babası onu bir sefere çağırıyor. Bu aşamada kalkıp tıraş oluyor, giyiniyor ve seferdeki en iyi savaşçılardan birisi oluyor. Hatta ilerleyen zamanda seçkin bir şair de oluyor ve destanlarda anılıyor.

Katolik kilisesinin alınlara kül sürdüğü Kül Çarşambasına verdiği önemi hatırlayalım.

Mircea Eliade Avustralya, Afrika, Orta Doğu, Güney Amerika ve Pasifikteki yaşlı erginlenme rehberlerinin kül kullanımına dair dâhice örnekler aktarır. Erginlenme süreci bir oğlanın erkek olmadan önce içindeki çocuksu varlığın ölmesi gerektiğini buyurur. Kül Zamanı, egoya bağlı bulunan o oğlanın ölmesi için ayrılmış bir zamandır. Sekizle on iki yaşları arasındaki oğlan annesinden alınıp yaşlı erkek rehberlerin eline teslim edilir. Rehberler çocuğun rengini ölü insanlarınkine döndürmek için yüzünü ve bazen de tüm bedenini küllerle kaplayarak ona içsel ölümün gelmekte olduğunu hatırlatırlar. Çocuk saatlerce hatta günlerce karanlıkta bırakılabilir ve ölmüş ataların ruhlarıyla tanıştırılır. Sonra da çalı çırpıyla yapılmış bir tünelden –ya da bir vajinadan– sürünerek dışarı çıkar. Çıkışta yaşlı erkekler onu

beklemektedir, fakat bu defa yeni bir isme sahiptir. Bazı kültürlerde anneler bu ritüelin önemini öyle güçlü hisseder ki çocukları yanlarına döndüğünde onu tanımamış gibi yaparlar ve tekrar tanışmaları gerekir. Anneler bu erginlenmeye sevinçle katılır.

İster *New Age* erkeği ister borsacı Dow Jones erkeği olsun, altına takıntılı bir erkeğin henüz küllerle uğraşmamış erkek olduğu söylenebilir.

Kül kelimesi, içinde ölüme dair karanlık duygular taşır; yüze sürülen küller tıpkı ölümün yaptığı gibi yüzü beyazlatır. Eyüp geçmişteki rahat Eyüp'ün öldüğünü söylemek için kendisini küllerle kaplamıştı ve yaşayan Eyüp, ölmüş Eyüp'ün yasını tutmuştu. Fakat bize dönersek, yaşadığımız toplum alışveriş ve eğlence merkezlerinden oluşan bir dünya yaratıp bizi ölümün, çirkinliğin, hastalığın, deliliğin, yoksulluğun, uyuşukluğun ve sefaletin olmadığı bir hayata inandırırken, olayların küllü yanına nasıl bakabiliriz? Disneyland "külsüzlük" demektir.

Disneyland kültürümüze rağmen otuz beş, kırk yaşlarına gelen erkekler ritüeller ve hatta yaşlı erkekler olmaksızın tek başlarına külleri deneyimlemeye başlarlar. Hayallerinin çoğunun nasıl küle döndüğünü fark ederler. Lisedeki bir delikanlı, araba yarışçısı olacağını, dağcı olacağını, Amerikan Güzeliyle evleneceğini, otuz yaşına geldiğinde milyoner olacağını, otuz beşine varmadan Nobel Fizik Ödülünü alacağını ya da mimar olup en yüksek binayı dikeceğini hayal edebilir. Yaşadığı taşra kasabasından kurtulacak ve Paris'e taşınacaktır. Muhteşem arkadaşları olacaktır... ama otuz beşine geldiğinde tüm bu hayalleri küle döner.

Otuz beş yaşında içindeki soba da kül çıkarmaya başlar. Soba yirmili yaşları boyunca öyle güzel bir hava akımıyla yanmıştır ki geceden sabaha kadar içine içki partileri, aşırı cinsellik, coşkunluk, delilik ve heyecan eklemeye devam etmiştir. Sonra bir gün sobasının böyle büyük odunları artık yakamadığını

fark eder: Sobanın kapağını açar ve küller yere dökülür. Şimdi gidip hırdavatçıdan küçük bir siyah kürek alıp gelme ve dizlerinin üzerine çökme zamanıdır. Küller kürekten yere dökülür ve botlarımızın bıraktığı izi küllerde görebiliriz.

Robert Frost "Ocak Kuşu"nda şunları yazar:

Kelimeler dışında her şeyiyle sorduğu soru
Bu yiten şeye ne anlam vereceği.

Yeni diyetlerin, yeni pop şarkıcıların, yeni yazarların hepsi, otuz beşinize vardığınızda küle dönecek.

Otuz sekiz yaşındayken şu şiiri yazmıştım:

Evden iki metre ötede aniden sonlanan şu büyük karlı erim...
Uzaklara uzanan düşünceler.
Çocuk liseden çıkar ve kitap okumayı bırakır;
Oğul artık evi aramaz.
Anne oklavasını kenara koyar ve ekmek yapmaz artık.
Kadın bir akşam partide kocasına bakınca, artık onu sevmediğini anlar.
Erk şarabı terk eder ve papaz kiliseden ayrılırken düşer.
Daha yakına gelmeyecek –
İçerideki geri çekilir, eller hiçbir şeye dokunmaz, güvendedir şimdi.
Baba oğulun yasını tutar ve tabutun durduğu odayı terk etmez.
Karısına yüz çevirir ve kadın yalnız uyur.
Ve gece boyu deniz yükselip alçalır, ay serbest göklerde yalnız gezmeye devam eder.
Ayakkabının burnu tozun içinde
çark eder...

Ve siyah paltolu adam dönüp iner tepeden aşağı.
Kimse neden geldiğini bilmez, neden döndüğünü ve tepeyi niye tırmanmadığını bilmez.

– *Evin Kuzeyindeki Kar Kümeleri*

İlişkilerimizde yapmaya devam ettiğimiz bazı yerleşik hatalar ısı değil, kül üretir. Yaşları otuz beş civarında olan birçok erkek bana yeni bir ilişkiye başlamaya çekindiklerini, çünkü bunun da önceki on ya da on beş ilişkileri gibi "küle" döneceğinden korktuklarını söyledi. Öte yandan genç erkekler küle doymaz. Aydınlanma bağımlıları guruları aracılığıyla yaşayacakları esrime halini istediklerini zanneder ama asıl istedikleri muhtemelen küldür. Dibinde oturacak bir ocak ateşiyle bizi oraya gönderecek bir Yabani Adam olmadan genç erkek yüzünü isle kaplar ve annesinin onu tanımamasını ümit eder.

Pablo Neruda şunları yazmıştı:

Yaptığım her şeyden, kaybettiğim her şeyden,
umulmadık halde elde ettiğim her şeyden,
biraz verebilirim sana, yaprakların içinde, acı demirde.

Yıldızları kaybedenle buradayım ben,
bir sebze gibi, tek başıma.

– *Brüksel* şiirinden

Küller, kocaman gövdesi ve bol gölgesiyle canlı bir ağaçtan uzakta, büyük bir küçülme ortaya koyar. Bu küçülmenin tanınması otuz yaşından büyük bir erkek için uygun bir deneyimdir. Eğer erkek bu küçülmeyi keskin bir biçimde yaşamazsa, şişmeyi sürdürecek ve kendisini de içinde bulunan ve uçabilen şeylerle tanımlayacaktır. Bunlar cinsel dürtüsü, aklı, kendini bir şeye adamayı reddetmesi, bağımlılığı, aşkınlığı ve ilgisiz, soğuk

tavırları olabilir. Kimi Amerikan erkeklerdeki ilgisiz ve soğuk tavır onların kül aşamasını es geçtikleri anlamına gelir.

Franklin Roosevelt küllerini çocuk felcinde, Enver Sedat hapishanede, Soljenitsin'se gulagda bulmuştur. En parlak yazarlarımızdan bazıları –John Steinbeck, William Faulkner, Thomas McGrath, Tillie Olson, David Ignatow, Kenneth Rexroth– küllerini Büyük Buhran dönemindeki yoksullukta bulmuştu.

*Katabasis*le küller birbirinden biraz farklıdır. Bir erkeğin *katabasis*i yalnızca düşüşle, yoksullukla, sosyal sınıfındaki ani bir değişimle bulacağını; hapishaneninse geleneksel olarak hem *katabasis* hem de külleri beraber deneyimleten geleneksel bir mekân olduğunu söyleyebiliriz. Öte yandan bir erkek eğer ne yaptığının farkındaysa, bir yandan işini ve ailesini elinde tutup diğer yandan da külleri deneyimleyebilir.

Murray Stein *In Midlife* [*Orta Yaş*] kitabında benim Kül Zamanı diye bahsettiğim şeyin bir ceset arayışı olarak düşünülebileceğini öne sürer. Geçmişimizde bir yerlerde bir ceset vardır. Bu yanlış yönlendirilen bir kariyer ya da elden kaçırılan bir ilişki olabileceği gibi, bu ceset utanç içindeki bir çocuğa da ait olabilir.

Akhilleus Hektor'u öldürdükten sonra Hektor'un babası Priamos uygun bir cenaze töreni düzenlenmesi için Hektor'un bedenini Truva'ya götürmeyi çok ister. Hermes'in yardımıyla, "Görünmezlik Miğferini giyen erkek" Priamos'a yol gösterir. Stein şöyle der: "Gecenin içinden Yunanlıların kamplarının tam kalbine doğru mevzileri gizlice geçtiler."

Yani cesedi bulabilmek için gece "mevzilerin içinden" dikkat çekmeden sıyrılmalıyız. Bu kül işidir. Kurnazlık ve gizlilik gerekir. Bir tanrının yardımı gerekir.

Ürpermeyi Öğrenme

Aşağıya inişin, "ürpermeyi öğrenme" diye isimlendireceğimiz üçüncü bir yüzü var. Grimm Kardeşlerin ilk baskılarında genç

bir adam hakkında bir masal bulunur. Bu adam her yönden normal olmasına karşın bir türlü ürperemiyormuş. Onu korkutmak için çeşit çeşit hazırlık yapmışlar: hayaletler, asılmış insanlar, şeytani kediler, tabutta cesetler. Ama hiçbiri fayda etmemiş.

Çocuklar kolayca ürperebilir. Bir çocuk yaralı bir hayvan gördüğünde genellikle gözyaşlarına boğulur. Fakat ilerleyen zamanlarda tahakküm sistemi devreye girer ve kimi oğlan çocukları hayvan ve böceklere işkence edip onları öldürerek kendi önemsizliklerine önem eklerler.

Bu aşamada çocuklar Titanlaşır. Titanların tanrılardan önce dünyada olduklarını hatırlayalım. Kronos, babası Uranüs'ü hadım eden, daha sonra çocukları doğduğunda Zeus hariç onları yiyen bir Titan'dı. Nihayetinde Zeus Titanları kesin olarak mağlup etti ve onları dünyanın altına yolladı, fakat nasıl olduysa bazıları dünyada dolaşmaya devam ediyordu ve sonra "yanlışlıkla" Dionysos'u yediler. Dionysos Titanların torunuydu, ürperebilen ve içlerinde yas tutabilendi. Zeus öyle hiddetlendi ki Titanları küle dönene kadar ateşe verdi. Öyküye göre daha sonra insanlar, bu küllerden oluştu. Dionysos'sa Titanların ele geçiremediği kalbi sayesinde yeniden hayat buldu.

İnsanların Titanların küllerinden oluştuğunu söylemek ne kadar da enfes mitolojik bir fikir; doğamızdaki zalimliği ve kayıtsızlığı çok iyi açıklıyor. Elbette küllerin içinden Dionysos'un bedenini de aldık, fakat ne yazık ki kalbini alamadık. O halde Yunan Tanrıları arasında gelişimini en son tamamlayan Dionysos'un, ürpermeyi öğrenecekleri gizli süreçte genç erkeklere –ve genç kadınlara– rehberlik ettiğini söyleyebiliriz. Ergenlikten sonra genç bir erkek tam da Titanların asla öğrenemediği bu şeyi öğrenmelidir. Erginlenmenin meşru hedefi budur.

Geçenlerde gösterime giren *Savaş Günahları* (1989) filmi bu erginlenmenin zorluğu hakkında nefis bir tespit sunar. Film Vietnam savaşındaki gerçek bir olayı konu alıyor. Beş kişilik

bir müfrezedeki dört erkek, Vietnamlı bir kadını esir ediyor, önce tecavüz ediyor ve sonra da öldürüyor. Erginlenme rehberinin bakış açısıyla bu dördünün hiçbiri doğru düzgün erkek değil; aksine vahşiler, külle iniş arasındaki bir aşamada sıkışıp kalmışlar. Henüz tamamlanmamışlar, gelişimleri bitmemiş ve ürperemedikleri için tehlikeliler.

Beşinci erkeği Michael J. Fox oynuyor. Tecavüz etmeyi reddediyor, kadının hayatını kurtarmaya çalışıyor ve sonrasında da kendi hayatını riske atarak bu vahşice tecavüz ve ölümü rapor ediyor. Bu "Titanların" yapabileceklerinin korkusuyla ürperiyor. Ürperebilmesi onun en yetişkin tarafı.

Çoğumuz çocukluğumuzdan hatırlarız, ürperemeyen çocukların çoğu ürperebilenden nefret ederdi. Bu filmdeki dört erkek de Fox'u yalnızlaştırmakla, onu grubun dışında ve dışarıda soğukta bırakmakla tehdit ediyor. Canları isterse ona da tecavüz edeceklerini söylüyorlar.

Ürperme yeteneğini edinmek, insanların ne kadar kırılgan olduğunu ve Titan olmanın da ne kadar berbat olduğunu anlamak demektir. Kişi ürperdiğinde, bu ürperti daha önce bahsettiğimiz uyuşukluğu ortadan kaldırmaya yardımcı olur. Bir erkek empatiye sahip olduğunda, bu onun yalnızca dişil duygular geliştirdiği anlamına gelmez; elbette dişil duygularını geliştirmiştir ve bu iyi bir şey. Fakat erkek ürpermeyi öğrendiğinde eril duygusal bedeninde de bir şeyleri geliştirmiş olur. Tıpkı cesedi teslim almak için giden Priamos'a "mevzilerin içinden geçerken" Hermes'in yardım etmesi gibi, Titanların torunu Dionysos da ürpermesi için ona yardım eder.

Annenin Dünyasından Babanın Dünyasına Taşınma

Erginlenme başladığında yaşlı erkekler, erkek çocuklarının annenin dünyasından çıkıp babanın dünyasına taşınmalarına yardım eder. Oğlanlar doğduklarından beri annenin dünyasın-

da mutlu mesut yaşar ve babanın dünyası doğal olarak tehlikeli, değişken ve bilinmeyenlerle dolu görünür.

Çoğu kültürde erginlenmenin ilk aşamasının çocuğun anneden keskin ve net bir ayrılma yaşaması olduğunu hatırlayalım. Erkek çocukları sekiz ile on iki yaşlarındayken yaşlı erkekler bir gün mızraklarıyla annelerin yaşadığı yere öylece gelir ve oğlanları alıp götürür. Bu noktaya kadar çocuklar özellikle kadınlarla yaşamıştır. Yeni Gine'den bir örnek verelim. Erginlenmiş erkekler köyün sınırındaki evlerde birlikte yaşar. Yeni Gine'deki anneler oğullarına başlarına gelecek olayları anlatmaz ve sürprizi korurlar. Erkekler oğlanları götürürken belki oğlanlar "kurtar beni anne, kurtar beni," diye feryat edebilir. Bir anda annenin dünyası muhteşem görünür. Kadınlar direnir fakat bunun faydası olmaz. Yaşlı erkekler çocukları, erginlenme rehberinin barakasının yapıldığı yere, mesela bir adaya götürür. Oğlanların anneleri köprüye geldiklerinde mızraklarla alıkoyulur. Oğlanlar bağırır, "Buradayım anne, kurtar beni!" Fakat yaşlı erkekler anneleri geri gönderir. Anneler evlerine döner, kahve içerler, diğer kadınlarla bir araya gelip sorarlar, "Nasıldım? Yeterince sert göründüm mü?" "Evet, harikaydın."

Şu an isimlendirdiğimiz şekliyle "cinsiyet meseleleri" iyi anlaşıldığında, kadınlar oğlanların erginlenme çalışmalarına ne karşı çıkarlar ne de buna çaresizce özlem duyarlar. Fakat bunun yarattığı drama hevesle ve üzüntüyle katılırlar. Konuyla alakalı şu cümle, Yeni Gine'deki yaklaşık seksen kadar kabilenin erkek ve kadınları tarafından kabul görür: "Bir oğlan, yaşlı erkeklerin etkin müdahalesi olmadan bir erkeğe dönüşemez." Bir kız çocuğu beden gelişiminin gösterdiği değişimlerle kendi kendine bir kadına dönüşür; yaşlı kadınlar ona şarkı ve ilahilerini söyler, kutlamalarını yapar. Fakat söz konusu erkek çocuklar olunca, eğer ortada yaşlı erkekler yoksa değişim de olmaz.

O halde ilk aşama anneden temiz bir ayrılıktır. Masalımızda bu, Yabani Adam çocuğu omuzlarına alıp götürdüğünde oluyor. Fakat bu ayrılık yalnızca bir ayrılıktır ve çocukta içsel bir hareketlenme olduğu anlamına gelmez. Tüm bunlar ileride olacaktır. Çoğumuz için bu hâlâ olmaktadır.

Basitçe söylersek, oğlan annesinin evinden babasının evine taşınmalıdır. Shakespeare'in *Hamlet*'i bu taşınmanın ne kadar zor olduğunu olağanüstü nüktedan ve içler acısı detaylarıyla betimler. Hayalet Hamlet'e açık bir emir verir: "Ölümüm üzerine ürper, krallığımın küllerine bak, okumaya hevesli yaşamını bırak." Fakat Hamlet henüz "mutfaktaki" işini üstlenmemiştir. Evet, *geniusunun* farkındadır, fakat bir yerlerde sıkışıp kalmıştır. Belki anahtarı dikkatli bir şekilde annesinin yastığı altına geri koymuştur. Oyun boyunca annesinin bölgesinden uzaklaşmak için mücadele eder. Annesinin cinsel yaşamını çok fazla düşündüğünü ve orada takıntılı olduğunu hissederiz. Annesini yetişkin bir insana uygun saygı ve hürmetle saymaz ve onu "başka bir insan" olarak görmez. Olayların ilerlemesi ve Hamlet'in sıkıştığı eski konuma bütünüyle dönmemesi için babası mezarından çıkıp tekrar tekrar geri gelmek zorunda kalır.

Eğer bu aşamada yaşlı bir adam ya da yetkin bir erginlenme rehberi mevcut değilse –Polonyus kesinlikle böyle biri değildir– her şey yavaş ilerler. Oyunu izlerken değerli bir şey öğreniriz: Genç bir erkek Hilebazla ve özellikle de Hilebazın karanlık tarafıyla boy ölçüşmeden babasının dünyasına yalnız başına gidemez. Hilebazın aydınlık tarafı bu işe girmez. Grimm Kardeşlerin "Kuzgun" masalı bunu açıkça ortaya koyar. Masaldaki kadının oğlu *soyguncuları soymak* zorundadır, yoksa öykünün sonuna ulaşamaz. Oyun içinde oyunun bazı repliklerini yeniden yazan ve bunları oynayacak aktörleri bulan kişi Hamlet'in Hilebazıdır. Aynı Karanlık Hilebaz, Polonyus bir konuşmayı duydu diye onu öldürür. Geminin güvertesindeyken Hamlet,

Cladius'un mektuplarını eski arkadaşları Rosencrantz ve Guildenstern'in İngiltere kralına götürdüklerini ve mektuplarda Cladius'un kraldan Hamlet'in oraya vardığında öldürülmesini istediğini öğrenir. Bunu öğrenince metanetini kaybetmez. Bunun yerine sahte bir mektup düzenleyip İngiltere kralının o ikisini öldürmesini emreder. Sonra görürüz ki Danimarka'ya korsanların yardımıyla döner. Bu da Karanlık Hilebaza çakılan başka bir selamdır.

Hamlet babasının dünyasına kararlı bir adım atmak için çabalar, fakat bu adım ona fazla zorlayıcı gelir. Bunlar olup biterken Ophelia ölür. Erkek babasının dünyasına geçemediğinde genç dişil acı içinde kalır. Bu beceriksizce atılan adım karşısında Hamlet'in içindeki duygusal kızın –ki burada Ophelia'nın– deliye döndüğünü ve "öleceğini" de söyleyebiliriz. Yaşlı rehberleri olmayan bir başka erkeği, Parsifal'i anımsayalım. Çocukluğu ve gençliği boyunca annesiyle yaşamış ve bir gün şövalyelerle karşılaşmıştır. Onların "melek" olduğunu düşünür ve birdenbire onlarla birlikte gitmek ister. Annesi oğlunun ayrıldığını görünce oracıkta ölür. Kimi ölümler, oğul babanın dünyasına geçmeyi kabul ettiğinde ölen naifliğin temsilidir.

Hamlet ikili ve üçlü hilelerin yer aldığı oldukça çetrefilli bir sahneyle sona erer. Bir düellonun olduğu son sahnenin seyrinde Hamlet nihayet babasının evine varır; annesi ölmüştür, babasının katilini de öldürmüştür. Neredeyse hemen kendisi de ölür, fakat hiçbir şey kusursuz değildir. Shakespeare kapanışta sahneyi ürpermeyi bilmeyen Fortinbras ve adamlarına bırakır. Bu duygusuz bir andır.

Bir erkeğin babasının evine taşınma çabası uzun bir zaman alır; zor bir iştir ve her erkek bunu kendisi için yapmalıdır. Hamlet için bu, sadık annenin oğluna vadedilen ölümsüzlükten ya da güvenli yaşamdan vazgeçmek ve babanın topraklarında her daim olması muhtemel ölüm riskini kabul etmek demektir.

Daha evvel bahsettiğimiz Pwyll'in öyküsü bu taşınmayı Ölüler Kralıyla bir yıllığına evlerin değiştirilmesi olarak anlatır. Erkeğin görevlerinden biri kendi yasına sahip çıkmasıdır. Bir erkek yasını yeniden eline alır ve yarasını incelerse görür ki bu yara ve yas babasının sahip olduklarına benzemektedir ve bunları yeniden ele aldığında kişiyi babasının ruhuyla temas ettirir. Sezgileri bir defa keskinleştiğinde artık babasının yarasının kokusunu duyabilecektir. Oğul, babasını tıpkı bir insanın deri değiştiren ve yaşamaya devam eden bir yılanı koklaması gibi koklayacaktır denebilir.

Babanın dünyasına taşınmak illa ki anneyi reddetmek veya ona bağırmak (ki Hamlet bu konuda yakışıksız davranıyor) anlamına gelmez. Fakat taşınma, naif oğlanın ya da rahatına düşkün oğlanın ölüme ikna edilmesini içerir. Diğer içsel çocuklar hayatta kalırken o ölür. Balıklar ve kaplumbağalar daha ilk günden annelerinden bağımsızdır. Fakat gelişmekte olan erkek için annenin rahim dünyasından bağımsız kalmak, tıpkı işkence eder gibi ağır çekimde yaşanır. Kişi koşmak ister ama bacakları hareket etmez. Tükenmiş şekilde uyanırız.

Yılan imgesi, babanın evine taşınmayla ilgili bu karmaşık konuda bizi son bir görüntüye götürür. *Batı Mitolojisi* kitabında Joseph Campbell, pek çok Babil mühründe belirli bir sahneyi ufak değişikliklerle tekrar tekrar gördüğümüzü belirtir. Ayakta duran erkek bir figür, yanında genellikle oturur vaziyette, muhtemelen bir tanrıça ya da tanrıçanın bir rahibesi olan kadın figür ve üçüncü figür olarak da büyük bir yılan. Yüce Anne tarafından güçlendirilmiş, yönetilmiş veya beslenmiş bir kültürde yetişen erkekler için böyle bir mührün bir meditasyon nesnesi olması mümkün.

Böyle bir kültürde erkeğin kendi annesinin de aynı şekilde güçlü olduğunu varsayabiliriz. Genç erkek, eğer yaşamına devam edecekse, kendisini her iki anneden de ayırmalıdır.

Ya bu ayrılmayı gerçekleştirir ya da Yüce Annenin alanından kaçamaz. Campbell'ın akıl yürütmesi şöyle devam eder: Mühürde gördüğümüz ayaktaki erkek figür, erkeğin annesinin rahminde edindiği eril bedenidir. Annesinden nefret etmek, onu fethetmek ya da onu yok etmek gibi fanteziler yersizdir. Bunun yerine meditasyondaki erkek, hayalinde kendisini yılan babasına bağlar. Antik dünyada yılanın kötücül bir varlık olarak görülmediğini akılda tutmalıyız. Tam aksine kutsal bir hayvandır. Yılanların ağaçların dallarına bile tırmandığını bilsek de bahsettiğimiz yılan Dünya Ağacının kökleri altında –toprağın içinde– yaşar.

Kendini yılan babaya bağlamak bize Hamlet'i hatırlatır. Açılış sahnesinde Hamlet'in bir yerde babasının sesi için "köstebek" dediğini hatırlayın, çünkü köstebek toprağın altında hareket eder ve biraz burada, biraz orada konuşur. Yılan-babayla özdeşleşmenin MÖ 2. ya da 3. binyıllara özgü bir erkek meditasyonu olması muhtemel. Diğer meditasyonlar erkekler tarafından ilerleyen yüzyıllarda yaratıldılar. 17. yüzyıl sonlarındaki Cizvit meditasyonlarına bir bakalım. Bu Cizvit meditasyonlarında erkek Yüce Annenin maddeye-bağlı tarafıyla ve paganlığın tümüyle kimliğini ayrıştırır (bakireyle özdeşleşmeyi kısmen sürdürür). Kendi bedenine isimler takarak, onu uykusuzlukla, oruçla ve sıklıkla kırbaçlamayla cezalandırarak bedeniyle de ayrışır. Öte yandan kendini semavi, bedensiz, ilahi, altın, sonsuz ve her şeyin üzerinde olan ruhla özdeşleştirir. Bir kuvvet olarak yılandan bahsedilmez. Bu önceki meditasyona göre büyük bir değişikliktir.

Önceki meditasyonda genç erkekler Yeraltındaki Babaya katılmak üzere hareket eder. Bu pratik halen Hindistan'da, Afrika'da, Yeni Gine'de ve Avustralya yerlileri arasında özü itibariyle uygulanmaya devam ediyor. Yeraltındaki Baba, yılanlar gibi birçok değişim geçirerek şeklini korur. Dahası, bir yılan

olduğu için omurgayla ilişkilidir. Bu türden güçlü bir yılanın içimizde, omuriliğin dibindeki hayatta kalma merkezimizde yaşadığı söylenir.

Günümüz erkeği, babasının evine gitmeye kalkıştığı andan itibaren iki mitoloji arasında kalmıştır. Eğer bir uçucuysa topraktan, sudan, tozdan ve etten kaçacak, dünyayı gözetmeyi de bilfiil kadınlardan isteyecektir. Aksine geleneksel erginlenmede yaşlı erkekler, genç erkeği yanında ataların yaşadığı ve yılanların bulunduğu Yeraltındaki Babaya yönlendirecektir. Yılanlar ağaçların tacında bile bulunabildikleri için bu yolculuk onu cennetten sürgün etmez. Hatta yılan suda bile yüzebilir. Yılan, Suyun Efendisidir. O halde mitolojik olarak yılan Yabani Adama, Krala ve psişemizin dibindeki suda yaşayan diğer varlıklara benzerlik gösterir.

Bu durumda bir erkek, babasının evine taşınabilme yöntemi olarak Alçalışa razı olduğunda, onun şeylerin ölü tarafına bakmayı öğrendiği, sıçan deliğinden içeri bir bakış attığı –ki bu aynı zamanda yılanın da deliğidir– ve kendisine hayvan olarak kuş yerine yılanı seçtiği kanısına varabiliriz. Orta sınıf hane halkında araba ve kredi kartlarının sahibi baba olabilir, fakat anne daha uzun yaşar ve babanın gömüldüğü mezardan ayrılıp evine döner. Oğlan annenin dayanıklılığıyla ve bunun da ötesinde, Yüce Annenin canlı enerjisiyle özdeşleşmek için bir çekim hisseder.

Erginlenme oğuldan sevgi enerjisini, çekici annesinden alıp görece çekici olmayan yılan-babasına yöneltmesini ister. Bunun tamamı kül işidir. Bir erkek bu aşamaya vardığında Alçalışı kutsal bir şey olarak değerlendirir. Küllere karşı hoşgörüsü artar, yılanlar gibi toz yutar, korku veren içgörüleri için midesi genişler, tarihin acımasız gerçeklerini sindirecek yetenekleri derinleşir, yeraltında yedi yıl çalışacağı bir işi kabul eder, canı istediğinde sıçan deliğinden geçerek tahıl ambarını terk eder,

cüruf çiğner, ürpermeyi öğrenir ve yeraltındaki ihtiyar köstebeğin söylediklerine kulak verir.

Demir John'un erginlenme sürecinin her aşamasına erkek bir tanrı katılır. Pınarın başında Apollon vardı. Kül işinde gizleneninse eski Akdeniz tanrısı Satürn olduğunu söyleyebiliriz. Satürn sınırlamayı, melankoliyi, çok büyük düzenleri, disiplinli tekrarları, akıl hocası standartlarını ve ağır yasları muhafaza eden doğal bir kaptır. Eğer Satürn varsa, başarısızlık da kaya gibi yanında durur ve hiçbir açıklamayla savuşturulamaz.

Bu durumda Satürn erkeklere, yaralarının tüm ağırlığı ve başarısızlıklarının tüm gücünü yüklenmelerinde yardımcı olur. Satürn bir erkeği Melankolinin Efendisine tanıttığında, bu erkek ruhla karanlık bir flörte başlar, bu da sonunda onu Bahçeye götürür.

4
Babasız Bir Zamanda Krala Duyulan Özlem

Oğul Olmanın Sıkıntıları

1980'lerin başlarından beri katıldığım erkek buluşmalarında, Amerikan erkeklerden tekrar tekrar ve yüz farklı şekilde ifade edilmiş şu cümleyi duyuyorum: "Yeterince baba yok." Cümle bu şekilde ifade edildiğinde, babanın sanki geçmiş zamanlarda arada sırada kıtlığı yaşanan tuz gibi ya da bazı bölgelerde kaybolmaya yüz tutan yeraltı suyu gibi bir madde olduğu ima ediliyor.

Geoffrey Gorer *The American People* [*Amerikalı İnsanlar*] kitabında 1940'ların ABD'sinde bir oğlanın erkekliğe geçişi için gereken tek bir şey olduğunu belirtir; o da oğlanın babasını reddetmesidir. Dahası Gorer şunu da fark etmiş; Amerikan babalar oğullarından bunu bekliyor. Bunun aksine Avrupa'daki genç erkekler geleneksel olarak babalarını güreşmeleri gereken şeytani bir varlık olarak hayal ediyor (Kafka'nın "Yargı" öyküsündeki oğul babasıyla ölümüne güreşip kaybeder). Bununla beraber ABD'deki çoğu oğul babayı eğlenilecek bir dalga geçme nesnesi olarak görüyor. Gerçekten de sıklıkla çizgi romanlarda ya da televizyon reklamlarında bu şekilde görülüyor. Bir delikanlı şöyle özetlemişti: "Baba dediğin salonda gazeteleri hışırdatan kişidir."

Şüphesiz evdeki "baba suyu" kuyuların ulaşabileceğinden daha aşağılara çekilmiş.

Çok Az Baba

Yeraltı suyu yani babanın sofrası çekildiğinde, sözün gelimi çok fazla baba yerine çok az baba olduğunda, oğullar kendile-

rini yeni bir durumun içinde bulur. Neler yaparlar? Yeni baba suları bulmak için yeri mi kazarlar, baba suyunu karneye mi bağlarlar, stoklamaya mı başlarlar, anne suyunu damıtıp baba suyuna mı çevirirler?

Hâlâ var olmaya devam eden geleneksel kültürlerde epey bir baba var gibi görünüyor. Geleneksel diye adlandırılan kültürlerde babanın yerini tutan birçok erkek delikanlılarla iç içe. Dayılar oğulları kadınlar konusunda gevşetiyor ve onları bilgilendiriyor. Dedeler onlara öyküler anlatıyor. Savaşçı tipler onlara silahları ve disiplini öğretiyor, yaşlı erkekler ritüelleri ve ruhu öğretiyor. Bunların her biri fahri babadır.

Bruno Bettelheim'ın da fark ettiği üzere, çoğu geleneksel kültürde Freud'un yorumladığı şekliyle baba-oğul düşmanlığı barınmaz. Freud Viyana'daki oğullar ve babalar arasındaki sessiz gerilimin cinsel kıskançlığa dayandığını ve evrensel olduğunu düşünürken, Bettelheim'ın görüşüne göre bu çoğunlukla 19. yüzyıl sonlarının Viyana'sı için geçerliydi.

Çoğu kabile kültüründeki babalar ve oğullar birbirlerine karşı keyifli bir hoşgörüye sahiptir. Oğulun öğreneceği çok şey vardır ve bu nedenle baba ve oğul vakitlerini deneme ve yanılmalar içerecek şekilde ok başları yaparak, bir mızrağı tamir ederek ya da akıllı bir hayvanın izini sürerek harcardı. Bir baba oğul birlikte uzun zaman geçirdiğinde, ki hâlâ bunu yapan baba ve oğullar mevcut, sanki gıda gibi bir maddenin daha yaşlı bedenden genç bedene doğru aktarıldığını söyleyebiliriz.

Çağdaş bir akıl babayla oğul arasında geçen alışverişi bir davranış taklidi ya da kopyalama olduğunu söyleyerek açıklamak isteyebilir, fakat bence fiziksel bir alışveriş söz konusudur. Sanki bir madde doğrudan hücreler arasında geçiş yapar. Oğul aklıyla değil bedeniyle bu gıdayı alır, babaysa bu gıdayı bilinç seviyesinin çok altında bir yerden verir. Oğul uygulamalı bir şifalanma değil, bedenden bedene bir şifalanma alır. Hücreleri

yetişkin bir erkek bedeninin ne olduğuna ilişkin kimi bilgiler edinir. Genç beden, erkek bedeninin hangi frekansta titreştiğini öğrenir. Yetişkin erkek hücrelerinin söylediği şarkıyı ve çekici, zarif, yalnız, cesur ve yarı utandırılmış erkek moleküllerinin dansını kapmaya başlar.

Annenin bedeninde geçirdiği uzun aylar boyunca oğulun bedeni kadın frekansına gayet iyi ayarlanmış olur; kadın hücrelerinin nasıl yayın yaptığını, bu çekim alanında kimin kime eşlik ettiğini, çimen kaplı çayırı hangi hayvanların boydan boya geçtiğini, bedenin gece neleri dinlediğini, daha yukarıda ve daha aşağıda hangi korkuların bulunduğunu öğrenir. Oğulun bedeni hem doğumdan önce hem de sonra annesinin sesinin daha üst ve daha alt frekanslarını iyi algılayabilecek şekilde sağlam biçimde gelişir. Oğul ya bu frekansa uyumlanacak ya da ölecektir.

Şimdi çocuk babasının yanında bulunduğu zaman, ok uçlarını tamir ederken, sabanı elden geçirirken ya da pistonları yağlarken yahut doğum yapan hayvanlarıyla ilgilenirken, oğlanın bedeni yeniden uyumlanma şansı yakalar. Yavaşça, aylar veya yıllar boyunca, oğlanın beden telleri haşin, bazen talepkâr, ters bir mizaha sahip, saygısız, sabırsız, dik kafalı, ilerlemeye meraklı, sessizlik seven yaşlı erkek bedeniyle akort olmaya başlar. Erkek ve kadın hücrelerinin ikisi de muhteşem bir müzik taşır, fakat oğul kadın frekansıyla olduğu kadar erkek frekansıyla da uyumlanmalıdır.

Bahsettiğimiz şekilde yeniden uyumlanma yaşamayan çocuklar hayatları boyunca babaya açlık çeker. Sanıyorum çekilen özlem için "açlık" demek isabetli olur. Nasıl ki aç kalmış bir insanın bedeni ve alt sindirim sistemi proteinsiz kalırsa, genç erkeğin bedeni de tuz, su ve proteinden yoksundur. Eğer sindirecek bir protein bulamazsa mide sonunda kasları yiyip tüketecektir. Bu türden aç oğullar, evsizlerin bir aşevi etrafında dolanmaları gibi yaşlı erkeklerin etrafında takılırlar. Evsizler

gibi, durumlarından dolayı utanç hissederler ve bu utanç isimsiz, acı, bitmek bilmez bir utançtır.

Kadınlar, aç kalan oğullarının duygularını ne kadar paylaşsa da bu özel maddenin eksikliğini gideremez. Oğul ileride bunu kendi yaşlarındaki bir kadından almak isteyebilir fakat bu da işe yaramaz.

Yaşlı Erkeklere Duyulan Güvensizlik

Batıda ciddi anlamda fabrika işleri başlayalı yaklaşık yüz kırk yıl oldu ve her geçen nesille beraber babayla oğul arasında daha kısır bir bağlanma olduğunu ve bunun da felaketle sonuçlandığını görüyoruz. İngiltere'nin Toprak Özelleştirme Yasası yakından incelendiğinde İngiliz hükümetinin uzun yasal düzenlemelerinin sonunda toprak sahibi olmayan bir babanın sahipsiz mera ve ortak alanlara erişiminin yasaklandığı görülür. Bundaki açık amaç onu, ister ailesiyle ister yalnız, fabrikalara gitmeye zorlamaktır. Güney Afrikalılar bugün hâlâ siyah babalara aynısını uyguluyor.

20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Avrupa ve Kuzey Amerika'da büyük bir değişim yaşandı; baba çalışıyor fakat oğlu onu çalışırken göremiyordu.

Görünen o ki binlerce yıl –hatta belki yüz binlerce yıl– var olmaya devam eden kadim avcı toplumlar, bunları izleyen avcı-toplayıcı toplumlar ve onun arkasından gelen tarıma ve zanaata dayalı toplumlar boyunca babalar ve oğullar birlikte çalışıp yaşadı. 1900'lü yıllara gelindiğinde bile ABD'de babaların yüzde doksanı tarımla uğraşıyordu. Tüm bu toplumlarda tipik olarak bir oğul babasını yılın tüm mevsimleri ve günün her saatinde çalışırken görmüştü.

Bir oğul bunu artık görmezse ne olur? Alexander Mitscherlich, ki kendisinden ilk bölümde bahsetmiştik, tıpkı günümüzün genç Amerikan erkeklerinde olduğu gibi kendi endüstriyel

toplumlarında babasız kalan genç Alman erkeklerle otuz yıl boyunca çalıştıktan sonra soruya şöyle bir metaforla cevap veriyor: Oğlanın psişesinde bir delik açılır. Eğer oğul babasının çalışma yerini ya da onun ne ürettiğini görmezse, babasının bir kahraman, iyilik için savaşan bir savaşçı, aziz ya da ak şövalye olduğunu hayal eder mi? Mitscherlich'in cevabı hazindir: Bu boşluğu iblisler doldurur; şüphe iblisleri.

İblisler görünmezdir, fakat konuşkandır. Tüm yaşlı erkeklere karşı şüphe duymayı teşvik ederler. Bu türden bir şüphe genç ve yaşlı erkeklerden oluşan bir topluluğu bozacak şekilde etki eder. Bu güvensizliğin altmışlı yıllarda derinleştiği düşünülebilir: "Otuz yaşından büyük kimseye güvenme."*

Amerikan askeri kurumlarındaki ve hükümetteki yaşlı erkekler Vietnam konusunda gerçekten de genç erkeklere ihanet ettiler. Savaşın doğası hakkında yalanlar söyleyip, gençlerden savaşçı olmalarını isteyip, sonra onları sıradan birer katil olmaya yolladıklarında kendileri yalnızca güvenli bir yerde bekliyordu. Böylece yakın Amerikan tarihinde iblislere çok iş çıktı. İblisler bütün gençleri *Arabistanlı Lawrence* ve *Ölü Ozanlar Derneği* filmlerini izlemeye sevk etti, çünkü bu filmler bize yetki sahibi adamların ne kadar yozlaştığını ve genç erkeklerin ideallerine nasıl da tümüyle ihanet ettiğini anlatıyordu. Rehberlik etmeyi sürdürmek giderek zorlaşırken, erginlenme reddedildi.

Bu iblislerden etkilenen antropologlar ilkel kültürlerdeki yaşlıların genç erkeklere, erginlenme ritüeli maskesi altında sadistçe ve küçük düşürücü davranışlar gösterdiklerini öne sürer. İblislerin kontrolü altındaki genç bir mimar, bir Louis

* Jack Weinberg'e atfedilen ünlü bir deyiş. Weinberg, 1964-65 yıllarında California Üniversitesi'nde başlayan bir öğrenci protestosunun ve ABD'deki ilk sivil itaatsizlik hareketlerinden birisi olarak bilinen Özgür Konuşma Hareketinin (*Free Speech Movement*) aktivistlerindendir.

Sullivan* binası yıkıldığında bundan gizlice memnun olur; bir rock müzisyeni müziğini büyükbabasının asla anlayamayacağı bir garezin dokunuşuyla çalar.

Güvensizlik oğulun istikrarı açısından da iyi olmaz. Eleştirel ve alaycı enerjisini yaşlı erkeklerden şüphe etmeye yönlendiren bir oğul, kendi yaşındaki kadınlara ya da erkeklere karşı naif bir tutum takınarak bunu telafi edecektir. Günümüz erkeği genellikle bir kadının ilişki hakkında kendisinden daha fazla şey bildiğini varsayar, kadının ruh halinin evi yönetmesine izin verir, kadın ona saldırdığında bunu "kendi iyiliği için" yaptığını varsayar. Birçok evlilik bu şekilde heba olur. Bu erkek işiyle ilgili şeylerden de şüphe etmeyebilir. Kendi yaşıtı bir adamın bütün parasını çalmasına izin verebilir ya da arkadaşlık veya ders verme kılıfıyla başka bir adam tarafından küçük düşürülmeyi kabul edebilir. Tüm kuşkunun tek bir yere –yaşlı erkeklere– yöneltilmesi genellikle ilişkilerde felaketlere, ruh ve zihinde büyük bir yalnızlaşmaya yol açar.

Gelecek yıllarda bu şüphe iblislerinin bir erkeğin erkeklik ya da erkekliğin ne olduğuna hakkındaki görüşlerine giderek daha fazla zarar vereceğini bekleyebiliriz. Bugün ABD'de genç erkeklerin yüzde yirmi ilâ otuzu babasız bir evde yaşıyor ve buradaki iblislerin öfkeden deliye dönmek için geçerli sebepleri var.

Giderek daha fazla sayıda anne ev dışında çalışıp, ürettiği şeyleri kızlarına gösteremedikçe benzer duyguların kız evlatların psişelerinde gelişmesi ve ardından benzer şekilde kızların yetişkin kadınlara şüpheyle bakmaları da mümkün görünüyor. Fakat bu henüz gerçekleşmedi.

* Louis Sullivan (1856-1924), tasarladığı gökdelenlerle bilinen ABD'nin ilk modern mimarlarındandır.

Öğretme Olmaksızın Mizaç

Bir baba gün boyunca evde olmayıp saat altıda eve döndüğünde çocukları onun yalnızca mizacını görebilir, fakat ondan bir şey öğrenemez. Eğer bu baba bir şirket için çalışıyorsa çocuklarına ne öğretecek? Oğluna olup biten şeyleri anlatmakta isteksiz olacaktır. Şirket yaşamında karar mercilerinin bölünmüşlüğü, kâr etme uğruna şirketin çevreye zarar verme hevesini onaylayan muazzam çaba, bürokrasiyle öğrenilen ihtiyatlılık, hatta korkaklık... Kim bunları öğretmek ister ki?

Babaların evlatlarını fabrikaya, mahkeme bürolarına, ikinci el araba pazarına ya da sigortacılık ofislerine götürdükleri ender durumlar da var ve bunlar zanaat kültüründeki öğrenmenin faydasını kısmen karşılar. Fakat günümüzdeki ailelerin çoğunda, baba saat altıda eve döndüğünde evlatları yalnızca onun genellikle asabi ve mesafeli yaradılışını ya da mizacını görür.

Günümüzde babaların çoğunlukla eve getirdiği ruh hali alınganlık oluyor. Bu ruh hali de işlerinden nefret edenlere özgü uzun soluklu bir utanç ve uyuşukluktan kaynaklanan umutsuzlukla güçsüzlükten besleniyor. Geçmiş zamanda babalar kendi insani ve yetersiz mizaçlarının üstesinden genellikle ip yapımı, balık tutma, kazık çukurları kazma, tahılları biçme, davul çalma, koşum takımı yapma, hayvan bakımı, hatta şarkı söyleme ve hikâye anlatıcılığı gibi işleri öğreterek geliyordu. Bu türden bir öğretme mizacın etkisini tatlandırıyordu.

Öğrenme yoluyla babadan gelen lütfa duyulan özlem biraz köhneleşmiş olsa da hâlâ mevcut; fakat çocuklar bu lütfa ulaşamıyor. Bunun yerine oğul lütfetmeyen, tehdit eden, Blake'in isimlendirdiği şekliyle kıskanç "Hiçbaba"ya* maruz kalıyor;

* *Nobodaddy* (Hiçbaba), William Blake'in 1793'te yazdığı bir şiirde geçen ve *Nobody* ile *Daddy* kelimeleri i birleştirerek türettiği bir sözcük.

yani Kıskançlık Aleminde yaşayan eril ilke olan "Hiç Kimsenin Babası"na.

Bir babanın mesafeli olması kızının gelecekte erkeklerle kuracağı ilişkilere iyi kalplilikle katılmasına ciddi bir zarar verebilir. Bazı kadınların ataerkiye yönelttiği ve büyük bir hayal kırıklığıyla ortaya çıkan öfkenin çoğu, kendi babalarından öğrenmeden yoksun kalmalarına dayanıyor.

Sanayinin gelişimini talep eden güçler babaları muhtelif köylerinden uzakta bulunan muhtelif demiryollarında çalışsınlar diye gönderince evde bir yaşam gücü olarak var olan babanın nasıl yok olduğundan bahsettik.

Hiçbir tarihsel model günümüzde oğulların psişesinin durumuna bizi hazırlayamıyor. Oğulun psişesini anlayabilmek için yeni eşyalar, yeni psişik figürler, yeni iblis musallatları, yeni dehşetler, yeni yetersizlikler, yeni uçuşlar hayal etmemiz gerekiyor.

Son dakikada devasa değişimler ortaya çıktı, babalar ve oğullar olarak pek azımız böyle büyük değişimlere hazırlıklıydık. Şu ana kadar genç erkeğin babaya olan açlığından, oğulların açlıktan ölen bedenlerinden, ayrıca genç erkeklerin psişesini işgal eden şüphe iblislerinden ve oğulun öğrenme yerine mizaca maruz kalmasından hissettiği hoşnutsuzluktan söz ettim. Şimdi de olumlu kralların nasıl ortadan yok olup gittiğine bir bakalım.

Karartılmış Baba

Ataerki karmaşık bir yapıdır. Mitolojik olarak kendi içinde anaerkildir, anaerki de aynı derecede karmaşık ve kendi içinde ataerkildir. Bu politik yapı içsel yapımıza benzemek zorundadır ve biliyoruz ki her erkek içinde bir kadın, her kadın içinde de bir erkek bulunur.

Hakiki bir ataerki Kutsal Kral vasıtasıyla güneşi aşağıya, o kültürdeki tüm erkek ve kadınlara indirir. Kutsal Kral ve

Kraliçenin ölümüyle artık endüstriyel bir tahakküm sisteminde yaşıyoruz ve bu sistem ataerkil değil. İçinde yaşadığımız sistem hissetmenin ne eril yolunu ne de dişil yolunu onurlandırıyor. Endüstriyel tahakküm sistemi dünyadaki kaynakların, değerlerin ve bağlılığın bize nasıl eşlik edeceğine, hangi hayvanların yaşayıp hangilerinin öleceğine, çocuklara nasıl davranılacağına karar veriyor. Dahası endüstriyel tahakküm yönteminde kral ya da kraliçe de yok.

Kutsal Kralın ölümü ve Topluluk Kralının yok olması, az sayıda baba bulunmasının hâlâ akut bir sorun olarak devam ettiği anlamına geliyor. Şimdi bir baba masaya oturduğunda zayıf ve yetersiz görünüyor ve hepimiz günümüzdeki babaların, artık 19. yüzyıldaki babalar kadar büyük bir yer kaplamadığını hissediyoruz. Kimileri bu durumu memnuniyetle karşılıyor fakat bunun olası tüm sonuçlarının farkında değiller.

Bu olaylar babanın etrafını onun kendi değersizliğiyle sarmasına sebep oldu. D. H. Lawrence şöyle demişti: "Erkekler uzun yıllardır eril ve görkemli yanlarıyla bastırılıyor, kedere ve neredeyse sefalete itiliyor. Bu kötülük değil de nedir?"

Bir baba giderek daha çok kuvvetten düşüp, kederlenip, değersizleştikçe, aynı zamanda karanlık güçler için de bir araç olmaya başlar. *Yıldız Savaşları* filminde karanlık baba [*dark father*] üzerinde bir kelime oyunu yapılarak bize sunulan "Darth Vader" imgesini hatırlayın. Kendini tamamen adamış bir şekilde karanlık güçlerin safındadır. Politik ve mitolojik krallar öldükçe, babalar da bir zamanlar güneşten ya da güneşe ait varlıkların hiyerarşisinden kendilerine kattıkları parlaklığı yitirir ve toplumda, kararmış oldukları izlenimi bırakır.

Oğulun psişesinde bir propaganda dükkânı açan iblisler, babasındaki karanlığın onun hayal edebileceğinden çok daha derin olduğuna onu ikna eder. Bununla ilgili ne yapılabilir? Oğul babasının yerini annenin tutamayacağını hemen öğrenir; hatta

çoğu durumda annesi bunu istemez bile. Geriye bunu yapacak bir tek kendisi kalır.

Politik krallar güçlü durduğu sürece babalar yukarıdan ışığı alır ve oğullar da babayı taklit ederek onun kadar parlak olmak ister, onun seviyesine erişmek isterdi. Oğul babayı parlak görürdü. Gerçek hayatta bu doğru olmasa da 18. yüzyıla değin edebiyatın benzer bir saygıyla, babaya gösterilen hürmet ve öykünmeyle dolu olduğunu görüyoruz.

Günümüzde baba bir alay nesnesiyse (televizyonda böyle görüldüğünden bahsetmiştik) veya şüphe çekmeye uygun bir zemin sunuyorsa (*Yıldız Savaşları*'nda olduğu gibi) veya kötü mizaca sahip bir budalaysa (ofisten evine gelip hiçbir ders veremiyorsa) ya da aciz bir kararsızlık birikintisiyse (çünkü krala ait parlaklığı almayı bırakmıştır) işte o zaman oğulun bir sorunu olur. Bir erkek olarak kendi hayatını nasıl tasavvur eder?

Bazı oğullar gizli bir umutsuzluğa düşer. Herhalde altı yaşına geldiklerinde annelerinin babaları hakkındaki görüşünü benimsemiş olurlar. Yirmi yaşına geldiklerinde de toplumun babalar hakkındaki eleştirel görüşlerini benimserler, bu da babalarını reddetmek anlamına gelir. Kadınlardan yardım istemeyip de ne yapsınlar?

Yardım istemeleri tamamen kötüdür diyemeyiz. Fakat en iyi niyetli kadınlar bile onlara ihtiyaçlarını veremez. Babaya aç bazı oğullar öyle gizli bir umutsuzluğa kapılır ki bundan kadınlara bile bahsetmezler. Kendi babalarını ve neden öyle birisi olduğunu gerçek anlamda incelemek yerine baba kavramı hakkındaki küçültülmüş, genelleyici fikirleri bütünüyle benimseyerek korkutucu bir ümitsizliğe kapılırlar. "Kusurlu bir eril malzemenin oğluyum ve muhtemelen onun gibi olacağım." Sonra da bu gizeme teslim olup çökerler, içlerinde bir uyuşuklukla yaşayıp karanlık olmaya mecbur hissederler çünkü babaları karanlıktır. Politik savaşlara coşkulu bir katılım

gösterme isteklerini yitirirler, ki bu 19. yüzyılda Amerikan erkekler için oldukça tipik bir özellikti. Fikirlerinin önemli olmadığını hisseder, gizli yeraltı insanlarına dönüşürler ve bazen de toprağın altında bir sığınakta yaşayıp kendilerini alkole boğarlar.

Başka bazı oğullar da bu duruma oturdukları yerden fırlayıp havaya uçarak tepki verirler. Babaları gözlerinde ne kadar derine batmışsa uçuşları da o kadar yüksek olur. Her geçen gün kitaplarda ve gazetelerde babaların yaptığı cinsel tacizler, babaların insani ilişki kurmaktaki becerisizlikleri, çoğu babanın savaş yanlısı katı duruşu, işkoliklikleri, alkol bağımlılıkları, eşlerini dövmeleri ya da onları bırakıp gitmeleri hakkında her geçen gün daha fazla haber ve belge yayınlanıyor. Tüm bu haberler birçok oğulun, babalar karanlık olduğu için ulaşmak zorunda hissettiği aydınlığı yoğunlaştırıyor.

Hal böyleyken, "neden dünyada daha fazla naif erkek var," sorusuna verilecek cevaplardan biri şu olabilir. Babalar geçmişe göre daha karanlık olsun ya da olmasın bugün öyle algılanıyor ve oğul da kendisini karanlık babasını kurtarmakla görevlendiriyor.

Daha önce bahsettiğimiz bir olguya bir kez daha bakabiliriz, yani oğulun yükselmesi, "ebedi oğlan", ışığa divane güve, "*puer*" ya da bazılarının isimlendirdiği şekilde "Daimi Çocuk" olgusu. Marie-Louise von Franz, *Puer Aeternus*'ta erkeğin yukarı doğru uçuşunu anaerkil dişilin toprağa ait, tutucu, sahiplenici, bağımlı tarafına bir başkaldırı olarak açıklar.

James Hillman, "The Great Mother, Her Son, Her Hero, and the Puer" [Yüce Anne, Oğlu, Kahramanı ve Puer] makalesinde bunu tamamen farklı şekilde ele alır. Hillman bu olguyu babayla ilişkilendirir. Çağdaş psikolojinin şu ana kadar her şeyi anneye bağlaması tipiktir. Hem Freud hem Jung, ikisi de anasının oğluydu ve psikolojimiz de onlardan geliyor.

Günümüzde genç bir erkeğin, babasının şu ya da bu şekilde şeytani bir karanlığa battığını sezebileceğini öne sürdük. Bu karanlık *işkoliklik, acizlik, teslimiyet, yalnızlık, alkolizm, bağımlılık, istismar, sorumluluktan kaçma* ve *korkaklık* gibi kelimelerin çağrıştırdığı türden bir karanlıktır.

Bu durumda modern oğullar geçmiş çağlardaki gibi babalarıyla savaşmak ya da onları yenmek için stratejiler bulmak yerine onları aşıyor ve öteye geçiyor. Babalarından daha yüksek bir farkındalığa ulaşmaya kararlı Thoreau gibi erkeklerin psikolojisi olan Aşkınlık Psikolojisi var elimizde. Bu yanlış değil; fakat uçmak anlamına gelir.

Kendimi uzun yıllar mahrumiyete, topraktan kopukluğa, bilinmezliğe, uzun mesafe koşucusunun yalnızlığına katlanan oğullar arasında sayıyorum. Katlanma sebebim havada yükselmek ve görülmek istememdi. Böyle bir oğul "aydınlanarak", "karartılmış babayı" günahlarından kurtarmaya girişir.

Bu pek de yeni sayılmaz; yalnızca geldiği seviye yenidir. James Hillman benzer bir günahlardan arınma modelini Mısır tanrılarından Osiris'in oğlu Horus'ta bulabileceğimizi belirtir. Horus bir şahin ve atmaca tanrıdır. Uzakları gören gözleriyle onu bir şahin biçiminde tasvir eden olağanüstü heykelleri günümüze dek ulaşmıştır.

Osiris'in karanlığa gidişini hatırlayalım. Kardeşi Set onu bir tabuta girmesi için kandırır, sonra kapağını çivileyip tabutu Nil Nehri'ne atar. Orada, karanlığın içinde, Osiris sürüklenerek Akdeniz'i aşıp sonunda Biblos'a ulaşır. Bu sefer de bir ağacın gövdesinde ikinci bir karanlıkla bütünleşir. Osiris yıllarca karartılmış kalır. Horus'un şahininin yükseklerde süzülüşü babasının hapsedilmesine bir cevap olarak değerlendirilebilir.

Horus kendisinden bahsederken diğer tüm tanrılardan çok daha yükseğe uçmak istediğini söyler. Bir elyazmasında şunlar yazar:

> Horus gökte, ilk tanrının ruhunun uçtuğu yerin ötesine, geçmiş zamanların ilahlarının ötesine hızla yükselir... Set'in sınırlarını geçtim. Uçuşumla eşsizim.

Bu imgeyle birçok şey yapabiliriz. Güneşe doğru uçan oğulun kendi gölgesini görmeyeceğinden bahsetmiştik, çünkü gölgesi o ilerledikçe ardında kalacaktır. Babasının gölgesini görmüştür fakat kendi gölgesi gizli kalmıştır.

Bu şekilde uçmak babasını da *kurtarmaz.* Yükselen oğul babasına doğru değil, ondan uzağa uçar. Işığa doğru çıkarak, şirket basamaklarında tırmanarak ve aydınlanmayı başararak yükselen oğul babasının adını bir yere kadar kurtarabilir.

Yükselme motivasyonunu bu şekilde açıklamak beni etkiliyor, çünkü yapılan şeyin yalnızca sahiplenici anneye karşı duyulan korkudan olmadığını, bir kısmının da karartılmış babaya duyulan sevgiden kaynaklandığını ortaya koyuyor.

Bazı oğullar her zaman yükselen tiplerdendi, fakat sayıları günümüzdeki kadar çok değildi. Elbette bir erkek hayatının erken bir döneminde ruhsallığın peşinden gidebilir. Bu durumda benim dengesizlikler listesine eklediğim yükseliş, babanın küçülmesi ve küçümsenmesiyle ortaya çıkar.

Babasız bir toplum bu kuş misali erkekleri yaratır; yoğundurlar, çekicidirler, bağımlılığa açıktırlar, çok açık yüreklidirler; Homeros'un dikkat çektiği gibi, tıpkı Hellespont'un büyük körfezlerinden çıkıp güneşe doğru uçan milyonlarca turna gibidirler.

Masal: Kralı Ziyaret

Masalımızdaki oğlan Yabani Adam onu kaldırıp omuzlarına oturttuğunda yükselmişti. Sonra yaralı parmağını suya daldırırken kendisi de aşağıya indi, arkasından başı tamamen altına döndüğünde dimdik yukarı yükseldi. Sonra mutfakta

Kül Zamanını yaşamaya başladığında yeniden aşağıya, bu kez daha derinlere indi.

Bu soluk alıp vermeler doğru bir nefes alma şekli gibi görünüyor. Çocuk da nefes alıp vermeyi öğrendiğine göre belki de onu burada bırakıp masalı bitirmeliyiz. Beş parasız kalan her erkek alçalmış bir erkektir ve aşağıya, güneydeki Mısır'a giden Yusuf'a, çok yüksekten yere düşen Eyüp'e ve nehirden aşağıya doğru giden Huckleberry Finn'e benzer. Fakat masal henüz bitmeye hazır değildir; ikinci Kral hakkında henüz hiçbir şey söylenmedi.

Peri masallarındaki muhteşem bir tema, ortada iki tane Kral olmasıdır. Kişi birinci Kral olan babasıyla sıkıntı yaşar, sonra şatoyu terk etmek zorunda kalır. Bir süre ıstırap ve yalnızlıktan sonra masalda ikinci bir Kral belirir, avlanırken erkek (ya da kadın) kahramanımızı bulur, onu evlat edinir ve ona bir görev verir. Sonra maceracı kahramanımız yeni Kralla verimli bir ilişki kurmaya çalışırken karmaşık bir dans başlar.

Masalımızdaki çocuk hiçbir zanaat bilmeden (bu ayrıntı onun babayla öğrenme sürecinin eksik olduğunu gösteriyor) babasının şatosu olmayan bir şatonun mutfağında yamak olarak işe başlıyor. Her ne kadar saçları altından olsa da burada is ve külleri deneyimliyor. Mutfakta geçen bir sürenin sonunda aşçı ona bir görev vererek Krala yemek götürmesini istiyor. Masalda şöyle geçiyor:

> Elinin altında başka biri olmadığı bir sırada aşçı çocuğa yemekleri kraliyet masasına götürmesini emreder. Fakat çocuk altın saçlarının görülmesini istemediği için fesini çıkarmaz. Daha önce kendi huzurunda böyle bir şey yaşanmadığından Kral "Kraliyet masasına geldiğinde başlığını çıkarman gerekir." der. Çocuk da, "Ah Efendim, yapamam; başımda yaralı bir yer var," diye karşılık verir. Kral aşçıyı çağırtır,

onu azarlar ve böyle bir çocuğu hizmetine nasıl alabildiğini sorar. Çocuğu kovup kaleden atmalarını emreder.

Altın saçlar ergenlikten sağ çıkmamıza yardımcı olabilir, fakat bu yardımdan ziyade izinsiz ve davetsiz bir misafir gibidir. Oğlan bunu çok güzel ifade ediyor: "Başımda yaralı bir yer var." Böyle bir saç cennetten bir parça gibidir, fakat Kralla karşılaştığımızda bu saçla ne yapacağımızı bilemeyiz. Saçı gösterip onunla böbürlenelim mi yoksa saklayıp karşımızdakini kandıralım mı?

Herkes "Kral"la birlikte olmak ister. Genç kızların nasıl da Kral lakaplı Elvis'in yanında ya da bugünlerde "Prince"in* yanında bulunmak istediğini görüyoruz. David Letterman'ın evine sık sık izinsiz giren bir kadını, Prens Charles'ın odasından peçete çalan insanları, Michael Jackson'ın evinin dibine kamp kuranları ya da bir Beyaz Saray partisine davet edilmek için her şeyi yapabilecek insanları duyuyoruz. Herkes "Kralın" huzurunda olmak istiyor. Bugünlerde birçok kişi için "Kral" rolünü Dalai Lama üstleniyor, hatta bazıları için papanın bile yerini alıyor.

Babaya duyulan açlık Krala duyulan açlığa dönüşüyor. Fakat masala göre altın saçları yüzünden sarayda kalmasına izin verilmiyor.

Belki her birimiz bir çeşit mutfak işi üstleniyoruz, küllerle tanışıyoruz, hatta bir *katabasis* geçiriyoruz, fakat bunların hiçbiri Kralın yanında uzun süre durabileceğimiz anlamına gelmiyor. Muhafızlar bizi içeriye buyur ettikleri gibi çıkışa kadar da eşlik ediyorlar. Masalın bize söylediği şey bu.

* Amerikan şarkıcı ve söz yazarı Prince Roger Nelson kastediliyor. İngilizcede *prince* kelimesi prens anlamına gelir.

Bu durumda birkaç soru ortaya çıkıyor: "Krala" için niçin bu kadar açlık çekiyoruz? Ve neden Krala yirmili ya da otuzlu yaşlarımızda yaptığımız ziyaret bu kadar kısa sürüyor?

Hepimiz ergenliğimizde bir süreliğine vurulduğumuz öğretmenimizi, ünlülere ya da şarkıcılara yapılan kısa ziyaretleri, ünlü bir yazardan tavsiye almak için yaptığımız utanç verici konuşmaları hatırlarız. Eğer "Kral" bizi kabul etse, sürdürmek için yeterli disipline sahip olmadığımız bir çıraklığın içinde kendimizi bulabiliriz. Gurusunun odasına giden bir kadın, gurusunun kendisiyle sevişmek istediğini dehşet içinde keşfedebilir. Bazen "Kral" kaygısı çok içtendir ve bize yanlış şeyler söyletir... Övgü ve onaylanmayı öyle çok isteriz ki kafamız karışır ve ağzımızdan yanlış şeyler çıkıverir. Sonra utanç içinde, umutsuzca geri çekiliriz.

Elbette Kral ya da Kraliçe fiziksel olacak, yani bu dünyada olacak diye bir şey yok. On iki yaşındakiler, isim koyamadıkları ve açıklanamayan bir ışık deneyimi yaşayabilir ve doğal olarak bu deneyimi bir hikâyeye oturtabilecekleri mitoloji bilgileri yoktur. On dört yaşındaki biri matematiğin tamamını bir anda kavrayabilir ya da Hint ermişlerin anlattıklarını tam olarak anlayabilir; beyninde daha önce ziyaret etmediği bir yere seyahat etmiş ve dinsel bir coşkunluğa göz kırpmıştır. Böyle bir hadise Yedinci Cennete yükselmeye eşdeğerdir ve hemen arkasından dünyaya ani bir düşüş izler.

Romantikler olarak anne karnındayken ilahi olduğumuz ve *ambrosia* ile beslendiğimiz dönemde hissettiğimiz sonsuzluk duygusuna hasret çekeriz. Bağımlılık, engellemelerden kaçma girişimiyle ve Kralın odasında kalmakla eş anlamlıdır. Çoğumuz daha aşçı bize söylemeden merdivenlerden yukarı çıkmış ve alkol, seks ya da kokain yoluyla ziyaretimizin bize izin verilen süresini aşmışızdır. Kültürümüzün "Demir John"daki tek bir sahneye, yani Kralı ziyaret etmeye takıntılı olduğunu söyleyebi-

liriz. Fakat her kim çağırılmadan gider ya da uzun süre kalırsa, o gerisin geri küllerin içine düşer.

Bekârların takıldığı barlar Kralın odasını çağrıştırır. İster kadın ister erkek olalım, içimizdeki cinsel avcı sevgiliyle birleştiği anda, esrime halleri, cennet odasında uzun süre kalabilme ve erotik hazlar için abartılı sözler veririz. Böyle muhtaçlıktan doğan birleşmelerde ruh çeşitli kayıplara katlanır.

Böyle bir avlanma için Shakespeare şöyle demiştir:

Ama keyif sürünce birdenbire tiksinir:
Delice istediği, öksesine girdi mi
Nefret eder delice: sanki yutmuş gibidir
Yutanları çıldırtsın diye konulmuş yemi;
Hem kovalarken çılgın, hem ele geçirince,
Delirir elde etti, edecek diye güya,
Yaşanırken mutlu da, üzgün sona erince,
İlkin sevince çağrı, sonra bomboş bir rüya.

Ne tuhaf ki dünyada bunları bilenler çok;
Cehenneme götüren cennetten hiç kaçan yok.*

Bekârların takıldığı barlar bu durumda olağanüstü simya fırınlarıdır; ham metaller günlerce ve gecelerce dayansın diye eritilip birleştirilir.

Gençken Krala yapılan ziyaretler, her ne sebeple olursa olsun kısa sürer. Simyacılar, her ne kadar kül işini hakkıyla yerine getirsek de öfkeleriyle ve gerçekçi olmayan umutlarıyla anne babalarımıza ya da kendimize hissettiğimiz hiddetle, ruhun hâlâ kirli olduğunu söylerlerdi. Bunu ifade etmenin bir diğer yolu da mutfakta öğrendiklerimizin duyular aracılığıyla öğrendiğimiz

* William Shakespeare, *Soneler*, çev. H. Saniye Kısakürek, Oda Yayınları, 2010, Sone 129.

şeyler olduğunu söylemektir; yani odunu biliyoruz, ateşi ve külü biliyoruz; hepsi bu.

Biz mutfaktayken ruhumuz bir çeşit işlenmemiş ya da karmaşık bir kaya parçasına benzer. Arındırılmış ve yalın zihinse bu işlenmemiş malzemeye uzun süre tesir edemez.

Buna karşın Kral, yüksekteki havadar ve güneş ışığı alan odasında, güneşten bir güçle kutsal aklı ima eder. Kral birliğe varmıştır; kül oğlana ya da isli kıza kıyasla bozulmamıştır, katışıksızdır ve olaylara bakışı farklıdır. Masalımızdaki çocuğun ziyareti kısa sürdü diye şaşırmamalıyız.

Edward Edinger simyacıların bu konuda söylediklerini şöyle özetliyor: "İkinci derecedeki [düğün] henüz tamamıyla ayrılmamış ya da farklılaşmamış malzemenin birlikteliği ya da eriyip kaynaşmasıdır. Bunu daima bir ölüm takip eder..."

Simyacılar sonraları gerçekleşecek bir uzun düğünden ya da "büyük düğünden" bahsederler. Biz de masalın en sonunda bunun gerçekleştiğini göreceğiz.

Demir John masalı, genç erkeğin yavaş yavaş ve bin bir tereddütle ikinci Krala yaklaşmayı başardığı bir dansa benziyor.

Yaşamımızdan biliriz ki masal burada mutfakta bir anda sona erebilir. Krala çorba götürmemiz istendiğinde bazılarımız, "Yukarıda kimse yok ki," ya da "gelsin çorbasını kendi alsın" diyebilir. Eğer kişi seviyeleri birbirine karıştırmışsa şöyle diyebilir: "Ben kendime çorba koyarım fakat asla başka birine, hele de bir Krala asla hizmet etmem."

"Aşçıyı" görmezden gelenler mutfak seviyesinde yıllarca sıkışıp kalabilir, mutlu ya da mutsuz, kendilerini yalnızca külü bilen kurban çocuklar olarak tanımlayabilirler. Bazı çocuklar eşiği geçmekten korku duyar, küllerin içinde kalmak daha güvenli görünür. Sert konuşan William Burroughs ya da John Hawkes gibi yazarlar sıkışıp kaldıkları o yerden konuşurlar ve her yerde yalnızca kül olduğunda ısrar ederler.

Eğer Kralın odasına ziyaret bu kadar önemli (ve bu kadar yoğun duyguyla yüklenmişse) antik dünyada "Kral" kelimesiyle ne kastedildiğine daha yakından bakmalıyız.

Üç Diyardaki Kral

"Kral" ve "Kraliçe" kelimeleri, mit ve peri masallarındaki görünmez diyarda uzun ve saygıdeğer bir tarihe sahiptir. Burada kelimeler –kişiler ya da cinsiyet bir yana– gerçek insanları kastetmez. Bu kelimeler benzer şekilde gözle görünür krallık diyarında da uzun bir tarihe sahiptir ama burada insanları kasteder.

Üç kralı birbirinden ayıracağız: yukarıda yer alan Kutsal Kral, ortada politik kral ve üçüncüsü içimizdeki Kral.

Kutsal Kral

Görünmeyen ya da hayal gücümüzde var olan dünyada bir Kral bulunur. Onun bu diyara nasıl geldiğini bilmeyiz. Belki insanlar yüzyıllar boyunca politik kralı çok sevdikleri için onu görünmeyen diyara yükseltmişlerdir ya da belki de bunun tam tersi olmuştur. Her halükârda kutsal alanda bir Kral vardır. Kendi mitolojik dünyasında bir mıknatıs gibi davranır ve insanların moleküllerini yeniden düzenler. İnsan psişesine sanki bir kasırga ya da hortum gibi girer ve evleri havaya uçurur. Ne zaman *kral* ya da *kraliçe* kelimeleri söylense, bedende bir şey titreşir.

"Kral" ve "Kraliçe" enerjiyi aşağıya gönderir. Dünyanın atmosferini delip geçen Güneş'le Ay'a benzerler. Bulutlu günlerde bile onların ışık saçan enerjilerinin bir kısmı geçip gelir.

Bu mıknatıslar ya da kasırgalar bir şey yapar, onlar eylemdir; tıpkı bir mıknatısın demir tozlarını düzene sokması gibi onlar da duygularımıza ve eylemlerimize tesir eder. Demir tozları bir örüntü oluşturur. Dolayısıyla kişi bir Kralla aynı odadayken duyguları bir örüntü oluşturur. John Weir Perry,

Kutsal Kral için, "Dört Çeyreğin Efendisi" der ve aynı isimdeki kitabında bu özel mıknatıs hakkındaki ritüellerle mitolojiyi ortaya serer.

Dört Çeyreğin Efendisi, Kraliçesi olan Dört Çeyreğin Kraliçesiyle oturur. Ne Kral ne de Kraliçe ötekinin gücünü zayıflatır. Her ikisi de bizim "mitolojik katman" ya da ebedi diyar diye isimlendirebileceğimiz mitolojik, sonsuz ve aydınlık bir diyarda yaşar.

Bu katman çoğunlukla her şeyi kapsayan içsel bir cennet gibi hissedilir. Orada yaşayan "mıknatıslar", "kasırgalar" ya da "tanrılar" sebebiyle boş bir yer değildir. Dionysos hâlâ orada yaşamaktadır; aynı şekilde Freya, Odin ve Thor, Bakire Meryem, Kali, Buda, Zeus ve Allah, Athena ile Artemis ve Sophia da orada yaşar. Mitolojik düşünmek, bu "tanrıları" ve yaptıkları şeyleri abartılı, kuvvetli biçimde hayal etme ve elbette insan katmanıyla onların katmanını birbirinden ayırarak düşünebilme yeteneğine sahip olmak demektir.

Batılı insanlar tahminimce 1000 yılı civarında mitolojik düşünebilme yeteneğini kaybetti ve sonra bu katman çöktü. Belki Hıristiyanlık yeni öykülere veya yeni tanrılara izin vermediği için, belki de Rönesans sonrası heyecanla bilimin peşine düşülmesi hayal gücüne ait çok fazla enerjiyi emdiğinden, bu katman bir daha asla kurulamadı. Avrupalı erkek ve kadınlar sayısız tanrıyla tanrıçayı hayal gücü enerjileriyle beslemeyi aşama aşama bıraktılar. İçsel cennet çöktü ve ayaklarımızın etrafında her yerde onun kırık cam parçalarını görüyoruz. Tanrılar ayaklarımızın etrafında yerde yatıyor.

John Weir Perry, Kutsal Kralın ya da Güneş Kralın düzen ve uzayın temeli olduğunu söylüyor. Kral mevcutsa kaostan arınmış kutsal bir alan vardır. Kral düzen yaratmaz; o nerede bulunuyorsa düzen zaten oradadır. Kutsal Kral kutsar, bu onun ikinci niteliğidir. Kral hakkında muhteşem şeyler söyleyen Ro-

bert Moore'sa onun üçüncü bir niteliğini vurgular: Kral kendi diyarında yaratıcılığı teşvik eder.

Kraliçenin gücü de muazzamdır. Bazen Kraliçe liderlik eder, bazen Kral. Kralla Kraliçe doğru yerde bir arada olduklarında incir ağacı çiçek açar, elma ağaçları bolca meyveye durur, yerden oluk oluk süt ve bal akar. Kelt peri masalları buna benzer imgelerle başlar, fakat bunlar dünyada olan şeyleri değil, "Cennette" ya da mitolojik katmanda olan şeyleri tasvir etmektedir.

Masalımızdaki Kral, yukarıdaki odasında bulunarak Kutsal ve Ebedi Kralı temsil etmektedir. Bir Kraliçesi yoktur ve onu masal anlatıcısı mı kaybetti yoksa Kraliçenin yokluğuyla bir şeyler mi anlatılıyor, bilmiyoruz. Öte yandan çok güçlü bir kızı var; öykünün sonlarında Kraliçe olacak.

Kralın masaldaki mevcudiyeti, Demir John'un etrafındaki manzaranın düzenli bir alan olduğunun göstergesi. Burası *kaos* değil, bir *kozmos*tur.

Dünyevi Kral

Geniş bir yetkiye sahip Krallar, büyük şehirlerin ve imparatorlukların liderleri olarak ilk kez MÖ ikinci bin yılda Mezopotamya'nın şehir devletlerinde görüldü. Çin'deki Güneş Kralın, Mezopotamya Kralından önce mi yoksa sonra mı ortaya çıktığı konusunda kimse net değil. Politik kral, ilahi güneş gücüyle dünyevi otoriteyi birleştirir. Çinliler bu ikili hükümranlığı öyle şahane ayrıntılarla işlemiş ki bugün bunu hâlâ mitolojik hayal gücü modelleriyle eşdeğer tutuyoruz. Güneş Kral ve onun Ay Kraliçesi yaklaşık dört bin yıl boyunca toplumları, ne olursa olsun bir arada tuttu. Düzenin temeli olarak işlevleri Avrupa'da 18. ve 19. yüzyıllarda güçten düşmeye başladı. Kayser, Çar, İmparator, Mihrace, Sultan, Bey gibi unvanların altında krallar bütün Avrupa ve onun kolonilerinde teker teker düştüler.

Ortaçağ boyunca krallar dünyevi diyarlarında gezintilere çıkardı. İngiltere köylerinde mesela, yüzlerce insan yol kenarlarında kralın geçişini görmek için beklerdi. Muhtemelen fiziksel kral sessizce yanlarından geçerken Kutsal Kraldan gelen kutsamayı hissediyorlardı.

Asıl sorun, politik kral –iyi sebeplerle bile olsa– yok olduğunda ebedi Kralı "görmenin" ya da hissetmenin bizler için zor olması. Kralları öldürmenin bir hata olduğunu söylemiyorum ya da onları diriltip tekrar yol kenarlarına koyalım da demiyorum, fakat fiziksel olarak kralı görmediğimizde görsel hayal gücümüzün bulandığını fark etmemiz gerekiyor. Kralların kökünü ciddi şekilde kazıdığımızda mitolojik hayal gücüne zarar veriyoruz. Şimdi herkes hayal gücünü kendi başına onarmak durumunda.

XVI. Louis'nin boynu vurulmadan önce bizim halkımız da kendi soyundan olan Kral George'u reddetti (1776) ve biz bunu 4 Temmuz havai fişekleriyle kutluyoruz. Politik kralın bu reddini her geçen temmuzda daha az coşkuyla yineliyoruz. Bunun sebebi belki de şudur: Muhteşem ve yükselen bir zafer patlamasını alçalan bir başarısızlığın takip etmesi kendi babalarımız üzerine gölgesini düşürüyor olabilir.

Bugünün kanlı canlı kralları, Duke Ellington, Count Basie ve Prince* ile birlikte *National Enquirer* dergisinde yaşamlarını sürdürüyor.**

Peri masalları hakkındaki popüler kafa karışıklıklarının bir kısmı, günümüz okurlarının peri masalındaki "Kral"ın politik kral olduğu varsayımlarından kaynaklanıyor. "Ben böyle şeylere inanmıyorum," deriz. "Bana hiç de iyi bir kral gibi görünmedi. Neden gidip mutfakta yaşamıyor?"

* Bahsedilen ünlü isimlerle dük, kont, prens gibi krallık unvanlarına gönderme yapılıyor.
** ABD'de ünlüler hakkında yaptığı sansasyonel haberlerle bilinen haftalık tabloid gazete.

Politik kral düzenlenmiş üç katlı bir dünyanın parçasıdır; enerjisini ve yetkisini kendinden üstte bulunan Krala açıklığından ya da onu şeffaflıkla gösterebilme yeteneğinden alır. Pek az kral bu kadar başarılıdır, fakat üç katlı dünya onun çabalarına dayanır.

Politik kral saygınlığını yitirdiğinde, işini yapamadığında, Kutsal Kralla olan bağını kaybettiğinde, heveslerinin peşine düştüğü ya da kendini tanrı yerine koyduğunda, öldüğünde, görüşümüzden kaybolduğunda, işte o zaman işler değişir. Hayal gücünün daha yapacak işleri vardır. Fakat bunları yapmaz. Bu durumda babalarımız akıl gözümüzde küçülürler.

Eğer politik krallar şimdi *National Enquirer*'da yaşıyorsa o zaman babalarımız da oradadır. Eğer Kutsal Kral ayaklarımızın etrafında kırılmış cam parçaları gibi serilmişse, o zaman babalarımız da kırılmış birer bardaktır. Kadınlar Kraliçeyi bilir. Eğer tüm kraliçeler *National Enquirer*'da yaşıyorsa, o zaman tüm kadınlar da bir dedikodu sayfasında kapana sıkışmış şekilde oradadır. Eğer Sophia ve Kali ilahi katmanların çökmesiyle yere düşmüş ve sokakta çamurlar içinde yatıyorsa, o zaman tüm kadınlar sokakta çamur içindedir.

Kadınlar Sophia ve Kali'yi yeniden kaldırma görevini üstlendiler; bu bizim, erkeklerin yapabileceği bir iş değil. Bizim işimiz, her ne kadar etrafta atların çektiği arabalarında dolaşan krallar görmesek de, Dionysos, Hermes ve Zeus enerjisini ayağa kaldırmak. Kutsal Kralı (Blake'in söylediği gibi) "gözlerle değil gözlerden" görmeliyiz; günahkâr Hirodesler ya da ölmüş Stalinlerin imgeleriyle kirlenmemiş, içimizdeki ışık saçan Kralı görmeliyiz. Yoksa evden her çıkışımızda ayaklarımız, kaldırıma serilmiş Güneş Kralın parçalarına takılıp tökezler.

İçimizdeki Kral

Bir de içimizde, onu onurlandırsak da onurlandırmasak da üçüncü bir Kral bulunur. Onu içimizdeki Kral diye adlandıracağız.

İçimizdeki Kral, hayatlarımızın ya da o ayın ya da o günün kalanında ne yapmak istediğimizi bilen kişidir. Etrafımızdaki diğer insanların görüşleriyle kirlenmeden ne istediğimizi seçimleriyle açıkça ortaya koyabilir. İçimizdeki Kral amacımız ve tutkumuzun ateşiyle bağlantılıdır.

Biz bir ya da iki yaşlarındayken içimizde Kralın canlı ve enerjik olduğunu tahmin edebiliriz. O zamanlar ne istediğimizi biliyorduk ve bunu hem kendimize hem başkalarına açıkça gösteriyorduk. Elbette bazı aileler çocukların ne istediğini umursamaz.

Çoğumuzun içindeki Kral erken yaşlarda öldürülür. Hiçbir Kral sonsuza dek ölmez tabii, fakat Kral yere yıkılır ve ölür. İçimizdeki savaşçılar Kralı koruyacak kadar güçlü olmadıklarında –iki üç yaşındayken onların güçlü olmalarını kim umabilir?– Kral ölür.

Kralı ele almanın bir başka yolu da onun ruh halimize dayandığını, ruh halimizi temsil ettiğini ve beslediğini söylemektir. Çocuğun bir ruh hali vardır; mesela oyun oynamak, odasından çıkmamak veya taşkınlık yapmak isteyebilir. Yetişkinlerin daha büyük ruh halleri vardır. İstismarcı, depresif, alkolik veya işkolik gibi. Belki çıldırmış bir ebeveynin devasa bir ruh hali vardır ve göz önüne alınan tek ruh hali budur. Çocuklar ve diğer ebeveyn bu büyük ruh haline uyum sağlamak zorunda kalır, ona hizmet eder, onu besler, kendi ruh hallerini bu daha büyük olan için feda ederler. O zaman Kral da kurban edilir ve ölür. Çocuk on iki yaşına geldiğinde kendi ruh halinin ne olduğunu artık bilemez.

Kralını kaybetmiş bir kişi gününü nasıl geçireceğine karar verme hakkı olup olmadığını bile bilmez. Benim Kralım zayıf-

ladığında ne yapacağımı çocuklarıma ya da karıma soruyorum. Kazak alırken yaşadığım tuhaf maceralarım oldu. Mesela yeşil mi yoksa mor kazağın mı daha iyi olduğuna karar veremiyordum. Eşim "Mor olan güzel," dedi ve yeşil kazak gerçekten de gözlerimde solmaya, renk değiştirmeye, çirkinleşmeye başladı. Başta onu güzel bulduğuma inanamaz oldum.

Bazı insanların kalabalığa konuşurken ya da ders anlatırken Kralları çok güçlü olur, beş altı kişiyle tartışırken Krallarının gücü orta seviyeye iner ve bir kişiyle tartışırken Krallarının gücü zayıflar.

Şu anda yaşları kırk beş civarında olan nesil, gelişmemiş İçteki Krallarını Jack Kennedy'ye* (ki kendisi Camelot** hakkında açık açık konuşmuştu), Martin Luther King'e ve Bobby Kennedy'ye yansıttılar.*** ABD'de herhangi bir ruhani krallığa karşı çıkan kuvvetler kariyerlerinin ortasında Kennedy'leri ve King'i öldürdüklerinde, bu o neslin erkekleri için bir facia oldu. Bazı erkekler gözyaşları içinde bana tekrar yerine koyamadıkları bir şey yitirdiklerini anlattılar; daha sonra onlar için hiçbir şey rayına girmedi.

O halde liderler yeterince güçlü olsun ki genç erkekler içlerindeki Kralı bir süreliğine taşımaları için onlara emanet edebilsin ve yeterince uzun yaşasınlar ki genç erkekler Kralı hasarsız geri alsın ve kendi içlerinde yaşatabilsin.

Reagen ve Bush yönetimlerinde yetişkinliğe giren erkeklerin başka bir problemi vardı: Krallarını taşıyacak birisini bulmakta zorluk çektiler. Bunu ne Edwin Meese yapabilirdi ne John Poindexter. Reagen aktör olarak kendine düşen rolü oynadı fakat dürüst değildi. Demokrat ve Cumhuriyetçi senatörlerin

* 1961-63 yılları arasında 35. ABD başkanı olan John F. Kennedy'nin takma ismi Jack'tir.
** Kral Arthur efsanelerinin geçtiği ünlü şato. Aynı zamanda Kennedy başkanlığındaki yönetim de Camelot ismiyle anılmaktaydı.
*** İsmi geçen üç politik isim de hayatını suikast sonucu kaybetti.

karıştığı tasarruf ve kredi skandalı sırasında ülkeye yapılan ihanet durumu daha da kötüleştirdi. Eğer genç erkeklerin Kralını emanet edeceği bir halk adamı yoksa kendi içlerindeki Kralı nasıl geliştirsinler?

Benim neslim Krallarını Roosevelt'e, Eisenhower'a, General Bradley'ye, Senatör Fulbright'a ve bunu şerefle taşıyabilen adamlara emanet etti. Biz yirmili yaşlardayken Krala ilişkin mitolojiyi bilmiyorduk fakat kral olmasa bile düzeni sürdüren, hatta kutsayan adamları onurlandırmıştık.

Dışarıdaki, yani etten kemikten krallar düştüğünde, bu dibe çöküşle beraber diğer iki tabakadaki kırılgan Kralların da düşüşünü hızlandırır ve onları birbirine dolaştırır. Çürümüş kralların düşüşü duygudaş bir büyüyle diğer ikisini etkileyerek onların düşüşlerini hızlandırır.

O halde mitoloji kaybolduğunda ve birkaç yıllığına bile olsa ortada Kralı taşıyacak politik liderler olmadığında içimizdeki Kral nasıl dirilir?

İçe doğru bakıldığında, içerideki Kralı hayata döndürme süreci ufak arzulara dikkat kesilerek, kişinin gerçekten sevdiği şeylerin ipuçlarını yakalayarak başlar. William Stafford bunu altın ipliğin ucunu parmaklarımıza dolamak diye tarif eder. Bizi memnun eden düşünce ya da dil biçimlerini fark ederiz. Kişi kırk ya da elli yaşlarındayken gerçekte nasıl bir kadın ya da erkekten hoşlandığını hatırlayabilir. Yaşamımızı başkalarını memnun etmeye adamadan, başkalarının bakımını üstlenmeden veya başkalarının istediklerini yapmadan önce, çocukken aldığımız hazlar nelerdi? Mitolojik anlamda altın ipliğin ucunu tutmak Ateşkuşunun* alevler içindeki göğsünden tek bir tüy almak şeklinde açıklanabilir.

* Çeşitli mitolojilerde rastlanan Zümrüdüanka, Simurg, Hüma kuşu, Bennu'yla benzerlikler taşıyan Ateşkuşu *(Firebird)* Slav halk masallarında geçmektedir.

Babanın küçülmesi ve dışarıdaki Kralın çöküşü, içteki Krala duyulan özlemi artırır, neredeyse katlanılmaz hale getirir. Şunu söylemeliyim; ufak arzulara dikkat ettikten sonra gelen adım, kararlı hedefler belirlemek değildir, sonraki adım etrafı ölmüş savaşçılarıyla çevrili, içteki ölü Kral için uzun bir yas tutmaktır.

İçteki Kral ola ki iyileşirse, hayatta kalmaya devam edecekse beslenmeye ve onurlandırılmaya gereksinim duyar. Her kadın ve erkek bunu nasıl yapacağını kendisi bulmak zorundadır. Evet, kadınların da Kralı vardır, tıpkı Kraliçeleri olduğu gibi. Aralarındaki fark başka bir zamanın konusu olsun.

Yeats için Kutsal Kralla yirmi dakikalık gösterişsiz bir temas, öncesinde yıllarca süren çabaya değmiştir. Şiiri şöyle:

Gelip geçmişti ellinci yılım,
Bir başıma oturdum,
Kalabalık bir Londra dükkânında,
Açık bir kitap, boş bir kupa
Mermer masanın ortasında.

Dükkânda ve bakarken sokağa
Bedenim alevlendi bir anda,
Aşağı yukarı yirmi dakika sürdü,
Mutluluğum nasıl da büyük göründü,
Kutsandığım ve kutsayabileceğimden ötürü.*

Kutsal Kralın İçindeki Çifte Nehir

Kral parlayan bir yüzle yukarıdaki odasından bize doğru gelir; bizi kutsar, yaratıcılığı teşvik eder, yalnızca varlığıyla düzenli bir evren tesis eder. Fakat Robert Moore'un üzerine basa basa söylediği gibi Kralın ikinci, daha karanlık bir tarafı vardır; genç

* Yeats'in *Vacillation* [Tereddüt] şiirinden.

erkekleri lanetler, yaratıcılık hevesini kırar, yalnızca varlığıyla kargaşa yaratır.

Eğer bu kasırga ya da hortumların varlığı doğanın bir parçasıysa, o zaman kendimizi gecenin gündüze eşlik ettiğine ve bitkilerin şifa verdiği ölçüde zehir de verebildiğine ikna edebiliriz.

Kutsal Kralın kendi ışımasını atmosferden aşağı göndermesi gibi Zehirli Kral da kendi ışımasını aşağı gönderir. Bu da politik düzlemde Arthur kadar Hirodes'in de bulunacağı anlamına gelir. Biliyoruz ki eğer Hirodes krallığında erkeğe has en ufak bir yaratıcılık görse, bundan kurtulmak için gidip tüm genç erkekleri öldürecektir. Çarpık Kralla Tam Kral ebedi diyarda birlikte var olur. Bu bazı geleneklerde Şeytanın İsa'nın kardeşi olarak görülmesine benziyor.

Öyleyse şu çıkarımı yapabiliriz; dünyadaki her erkek bir yandan Yıkıcı Gaddar Savaşçıyı bir yandan da Yapıcı Savaşçıyı ve bir yanda Karanlık Hilebazı diğer yanda Oyuncu Hilebazı deneyimler. "Pamuk Prenses"ten bildiğimiz üzere genç kadınlar da bir yandan Zehirleyen Kraliçeyi diğer yandan Besleyen Kraliçeyi deneyimler ve Yunan mitolojisinden bildiğimiz üzere, bir yanda Taşa Dönüştüren Athena diğer yanda Hayat Veren Athena vardır.

Demek ki Kutsal Kraldan çifte nehir akıyor. Kutsayan Kral doğrudan Churchill'e, Çarpık Kral da doğrudan Stalin'e doğru akıyor.

Babanın İçindeki Çifte Nehir

Michael Meade çok güçlü bir Afrika öyküsü bulmuştu, zaten burada bir kısmını anlattık. Baba ve oğul avlanmaya gidiyorlar. Baba bir fare yakalıyor. Oğul babanın yakaladığı fareyi fırlatıp attıktan sonra (ki bu babanın mesleği de olabilir), baba oğluna baltayla vuruyor. Oğul bir süre baygın yattıktan sonra kalkıyor ve gecenin bir yarısında gizlice anne babasının evine girip kıyafetlerini alıp orayı terk ediyor.

"Karanlıkta uzun bir yürüyüşten" sonra çocuk bir köye ulaşıyor. Köyün şefi dışında herkes uyuyor, onun da barakası tam köyün ortasında ve ışıkları hâlâ yanıyor. Çocuk hikâyesini şefe anlatıyor, şef de çocuğa, "Sır tutabilir misin?" diye soruyor.

"Ne sırrı?"

"Bir oğlum vardı, savaşta öldürüldü ve asla evine dönemedi. Senden benim oğlum olmanı istiyorum. Bunu sır olarak tutabilir misin?"

Burada bu dünyadaki bir rehberi ya da diğer dünyadaki Kutsal Kralı görüyoruz. Çocuk şefin oğlu olmayı kabul ediyor, bir sürü sınavdan geçiyor, şefin saygın barakasında onunla oturuyor. Sonra bir gün babası oğlunu aramaya çıkıp bu köye geliyor. "Oğlumu geri istiyorum." Demek ki baba sorunu henüz çözüme kavuşmamış.

Bu baba sorununun her birimiz için halledilmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Er ya da geç babanın bize baltayla vuran yanıyla uğraşmamız gerekir.

Kafka'nın *Dönüşüm*'ünde oğul bir gün uyanır ve kendisini kabuklu bir böceğe dönüşmüş bulur. Yüce Babanın zehirli tarafının oralarda olup olmadığından şüphe duyabiliriz. Böcek oğul sürüklenerek yatağının altına girer, orada yaşar, ailesi ortalıkta yokken de çıkıp sık sık salonun duvarlarında dolaşır. Bir gün babası beklenmedik bir şekilde eve döner ve böcek oğlunu duvarın tepesinde görünce bir elma fırlatıp kabuğu göçerterek oğlunun içindeki yumuşak bedene zarar verir.

Cennet Bahçesinden bir elma kabuğa vurduğunda psikolojik düşünceden çıkıp mitolojik düşünceye geçeriz. Bir anda baba, habis Yehova'nın ya da muazzam seviyede utanç verici birinin özelliklerini taşımaya başlar.

Kafka, babanın aynı anda iki Kralı da içerdiğini betimlemekte ustadır. "Hüküm" öyküsünde yaşlı ve görünüşe göre bunamış babanın boyutu birkaç defa değişir. Oğul artık babasına verdiği

odasına onu taşırken yaşlı adam oğlanın saatinin zinciriyle oynar ve küçük bir bebek gibi görünür. Fakat oğlunun yatağına yattığı an sıçrayıp parmaklarıyla tavana dokunur. Oğlunun en iyi arkadaşının aslında kendi sırdaşı olduğunu açıklar ve oğlunu boğularak ölmeye mahkûm eder. Otoritesi öyle sağlamdır ki oğul ikiletmeden hükmü yerine getirir. Köprü tırabzanlarının üzerinden nehre atlarken şöyle der: "Sevgili anne baba, sizi ne olursa olsun sevdim."

Her baba, hinlik barındıran ve oldukça karmaşık binlerce yıllık bir babalığı miras alır. Görünüşte zayıf bir baba tüm aileyi sessizliğiyle alttan altta kontrol eder. Eğer baba alkolikse bu, alkolikliği Napolyon'a has bir taktikle uygulanan büyük bir plan olabilir ve bu sayede baba evini en kolay şekilde idare edecektir. Yıkıcı Baba, ailesindeki kişilere enerji vermez, içine bir kara delik yerleşmişçesine onlardan enerji çeker. Bildiğimiz büyük tiranların halkın enerjisini emmeleri gibi o da hiç durmadan kendisine enerji çeker.

Grimm Kardeşlerin "Altı Kuğu" masalındaki Kral-baba, ormanda bir gün yolunu kaybedince korkaklığından ötürü oradan çıkış yolu karşılığında "cadının kızıyla" evlenmeye razı olur. Burada kötücül güçleri eve davet eden babadır. Kendi babamız korkaklığı ya da korkuları yüzünden daha biz doğmadan felaketlerimize yol açmış olabilir.

Erkeklerin bir araya geldiği etkinliklerde bulunuyorum ve baltayı savuran babayla yüzleşme girişiminde yirmi dakika sürebilen öfke patlamaları yaşanıyor. Çoğu erkek, eğer sorulursa babalarının onlara indirdiği darbenin tam olarak nereye denk geldiğini hatırlıyor.

Bir erkek, "balta kafamın tam sol yanına geldi," diyor, bir diğeri "sırtımda, omuzlarımın arasına," bir başkası "başımın tepesinden aşağı," diğeri "tam kasıklarıma geldi" diye anlatıyor. Bazı erkeklerse "on üç yaşımdayken beni döverdi ve eğer şimdi

bu odada olsa onu öldürürüm," diyor. Rehberliğin, desteğin, ilginin olmadığı ve onların yerine alay etmenin, gaddarlığın, mesafenin yer aldığı çok güçlü öyküler duyuyoruz. "Sen benim yarım kadar bile adam olamazsın, asla." İçinde zaman zaman cinayet izleri barındıran terk edişler duyuyoruz.

Bazı erkeklerin babalarının baltalı yanını görebilme becerisini çok takdir ediyorum. Elbette her biri bulundukları yerde yakayı ele verebilir. James Hillman, "Eğer on iki yaşınızda başınıza gelen bir olay için hâlâ canınız yanıyorsa, sizi şu anda yaralayan şey düşüncelerinizdir," diyor.

Diğer erkekler –sayıları şaşırtıcı derecede çok– öfke ya da suçlama hissetmiyor. Tam aksine babalarına güçlü bir kan bağı hissediyor ve disiplin onlar için büyük bir mesele değil. Bazıları cömert, destekleyen babalarına dair hikâyeler anlatıyor; bu babalar onları övmüş, sevmiş ve ellerinden gelen en iyi şekilde korumuş, hatta yaşlı erginlenme rehberlerinin yokluğunda mümkün mertebe en iyi şekilde erginlenmelerini sağlamışlar. Bu durum ilk gruptaki erkeklere "babaları aklama" gibi gelebilir. Fakat böyle olmayabilir.

İkinci gruptaki kimi erkekler babalarını psikolojik anlamda değerlendiriyor olabilir. Eğer psikolojik düşünme yetisini babalarımıza yönlendirebilirsek, içimizden affetme, karmaşa, mizah, sembolik zekâ ve şefkat çıkarabiliriz. Kalp yumuşamaya başlar. Babanın ne kadar az sevgi gördüğünü, ne kadar az önemsendiğini anlarız. Onun çocukluk travmalarını hesaba katarız. Diğer yandan psikolojik açıdan düşünme babayı nadiren *yüceltir*. Onun ne yaptığına iyi mi kötü mü diye bakmak yerine, onun yapmayı engelleyemediklerini görürüz. Psikolojik düşünme kişinin babasını aynı boyutta, belki daha küçük, fakat aynı zamanda daha kabul edilebilir ve daha sıradan görmesine yol açar.

Yapılacak doğru bir şey yoktur. Tamamen iyi bir baba da yoktur. Bu çıkarımı çifte nehir imgesinden yapıyoruz; biri

kutsal, diğeri zehirli. Bu nehirler yalnızca dünyadaki fiziksel krallara doğru akmaz, aynı zamanda kendi babalarımıza da akarlar.

Eğer günün Amerikan kültüründeki gibi babamızı önemsiz, gülünç, abes olarak değerlendirirsek, onu öyle çok eksiltmiş oluruz ki artık hikâyede ona yer kalmaz. Eğer onun sürekli bizi utandıran kötü bir insan olduğunda ısrar edersek, o zaman kurban durumuna düşeriz ve bu sefer hikâyede bize bir yer kalmaz.

Mitoloji babalarımızın karanlık tarafını canlı ve unutulmaz şekilde görmemize yardımcı olur. Babamızın ve bizim büyük bir öykü içinde yer aldığımızı anlamak bizi kendimize has hipnozdan çıkarır ve ıstırabın yalnızca bize ait, kişisel bir şey olmadığını hissetmemizi sağlar.

Avrupalılar kadının saflığını ve sevimliliğini Bakire Meryem'in ışığının o kadın içinde parlamasıyla görür. Ruslar ve Hintler kadının şiddetini, gücünü, ölüme açıklığını ve ölümü alt etme özlemini güçlü cadıların, Baba Yaga'nın, Kali ve Durga'nın ışıklarının o kadın içinde parlamasıyla görür.

Bizler babamızın cesaretini ve cömertliğini Kutsal Kralın, ışıklar saçan Arthur'un babamızın içinde parlamasıyla görebiliriz ve büyük Zehirli Babalar ve Krallar aracılığıyla (Hirodes, Kronos, Stalin, Dikenliçalı Horoz Devi*) babamızın bitmek bilmez açlığını, ölüm korkusunu, herkesin kargaşa içinde yaşaması ısrarını anlayabiliriz.

Kralla Yaşama Özlemi

Krala, Kutsal ya da Kutsayan Krala hissettiğimiz muazzam açlıktan dolayı hemen şimdi onunla yaşamak isteriz. Baba-

* Dikenliçalı Horoz Devi (*Thornbush Cock Giant*), Robert Bly'ın bir Kelt masalını temel alarak yazdığı piyesin ve piyesteki devin adı.

mızın üzerinden atlamak ve Kralın sarayına taşınmak isteriz. Fakat görünen o ki babanın baltalı tarafıyla yüzleşmeden oraya taşınamayız.

"Neden Kralla daha uzun süre kalamıyorum" sorusunu şöyle cevaplamalıyız: "Çocuklar Kralı ziyaret edebilir, fakat yetişkinler Kralın kendilerini ziyaret edebileceği bir yer yapar."

O zaman kendi babamız için kafamızdaki yaşam alanını soruşturmaya başlarız. Onun için ne tür odalar hazırladık? Eğer Geoffrey Gorer ve durum komedilerinin ortaya koyduğu gibi babamıza kindar ve cimri bir saygı besliyorsak, muhtemelen bu oda harap bir mahallede, kapısı bel vermiş, perdeleri plastik, içindeki çürüyen yiyeceklerle kokuşmuş bir buzdolabı bulunan bir oda olur. Şüphe iblislerinin buraya uğradığından emin olabilirsiniz. Bir gün pencereleri açmadan koltuğu dışarı atarlar. Pinochet ve Jesse Helms'in resimlerini duvara asıp küçük siyah köpekleri kalorifere bağlarlar.

O zaman bizimki gibi bir ülkede, oğulun ilk görevi odayı yeniden düzenlemek, temizlemek, genişletmek, döşemek; babanın temiz ve yardımsever yanını onurlandırmaktır. Babalarını seven erkeklere (ki onlardan epey var) bu iş çok kolay gelecektir. Onlar George Washington'ın resimlerini asar. Elbette bazı erkekler babalarının yalnızca olumlu yanlarını tanırken karanlık tarafı hakkında hiçbir fikirleri yoktur. Alaska'daki erkekler buluşmasına gelen yirmi beş yaşlarındaki genç bir erkeği anımsıyorum. Babası görev sırasında öldürülen bir polis memuruymuş. Anneleri çocuklarında olumlu baba imgesini korumak için babayı idolleştirmiş; böylece artık baba insanüstü duruma gelmiş. Birkaç yıl sonra babasının eski polis arkadaşları oğlanla ilgilenmek için gelip onu bir gece sohbete davet etmişler. Bir süre sonra oğlana babasının kart oyunlarında ne kadar çok hile yaptığından ve bunda ne kadar iyi olduğundan, içmeyi ne kadar sevdiğinden bahsetmiş ve sonra da kadınlarla yaşadığı

hikâyeleri anlatmışlar. Bu yaşlı erkekler oğlana hikâyeler aracılığıyla böyle bir hediye vermişler.

Kafalarında babaları için böyle bir ideal yaşatan erkekler, babaları başkalarının kahramanı dahi olsa, onun çarpık, gizemli, yıkıcı, ayıp ve gölgeli tarafı için apayrı bir oda inşa etmelidir. Böyle bir durumda hepimiz, Yıkıcı Kral ve akrabalarını barındırmak için daireye bir oda eklemeliyiz.

Buna karşın babasının zalim ve yıkıcı tarafını zaten hep bilen oğul için bu karanlık odayı döşemek zor olmayacaktır. Belki üzerinde Kafka'nın deri ciltli *Babaya Mektup* kitabıyla bir kahve masası koymak, duvara zehirli oklarıyla bir dart asmak, Jim Beam etiketleriyle kaplanmış bir duvar ve oğul yiyen Kronos'un hayatından sahnelerle incelikle oyulmuş karyola başlığıyla bir yatak yerleştirmek güzel olabilir.

Çarpık Babanın odasını genişletmek için bizim de Kafka ve Blake gibi korku, yaşam düşmanlığı, tiranlık, kıskançlık, canilik karşısında kapasitemizi artırmamız gerekiyor. Blake, Urizen adında lanetleyen, mahkûm eden ve "en dürüst mutlulukları" kınayan bir tanrı uydurmuştu; tabletleri mezar taşına benziyor ve üzerine elleriyle yapmamanız gereken şeyleri yazıyordu. Blake'in hayali, babasının dairesine eklenen bir odaya eşdeğer.

Fakat aynı oğul evine ikinci bir oda daha eklemeli, bu defa babasının cömert ve kutsayan tarafı için. Babanın arkadaşları bu konuda tekrar yardım edebilir çünkü bazen baba, eğlenceli yanını ve cömertliğini karısı ve çocuklarından bile saklayabilir. Bu türden bir hikâyeyi birçok erkekten dinledim. "Babamın gençliğinde iyi bir dansçı olduğunu öğrendim." "Babam birini hapisten kurtarmış ve bu konuda kimseye tek kelime etmemiş." Yaşlı erkekler bana şöyle dediklerinde memnun oluyorum: "Baban Büyük Buhran sırasında kitap okuyan tek kişiydi." Bazılarımız, seçici bir hafızamız olduğunu göz önünde bulun-

durarak ve kimi olasılıkları düşünerek bu odayı inşa etmeli. Bu olasılıklar mesela kültürümüzün bir yanıyla babalarımızın eril tarafına karşı bizden insafsız olmamızı, onun bonkör sözlerinin ardında kendi çıkarlarına uygun sebepler bulmamızı istemesi veya onun bir canavar olduğunu düşünmemizi istemesi –ki bazı insanlar tüm erkekler için böyle düşünür– olabilir. Bazı erkekler için oda inşa etmek demek, babanın mezarını bulmak ve üzerinde uzun süre yatıp ulumak demektir.

Eğer henüz iki odayı hazırlayıp döşememişsek, babamızın –hayatta olsun ya da olmasın– bu odalara taşınmasını bekleyemeyiz. Ruhlarında her iki odayı da hazırlayan erkekler bundan sonra bir rehberi oraya davet etme olasılığını değerlendirebilir. Rehberin de iki odaya ihtiyacı olacak.

Eminim okurlar burada öne sürdüğüm imgeleri kendileri için devam ettireceklerdir. Kral "görmüş geçirmiş" bir kişidir ve elimizin altındaki bu tek odalı ucuz apartman dairelerinde gelip yaşamaz. Rehber geldikten sonra, onun yaşadığı odaları yeniden döşeyip Kralı bu odalarda ağırlamayı düşünebiliriz.

Ayrıca Tanrı'nın da ister erkek ister kadın olsun, iki yanı olduğu söylenir ve Tanrı, ruhunda Kral, rehber ve kendi babasının kutsayan ve zehirli tarafları için yer açmayan birine kesinlikle gelmeyecektir.

Ayrık Bir Varlık Olarak Erkek

Her çocuğun rahimdeyken hayata dişi olarak başladığını ve erkek olmak üzere seçilen fetüsün doğmadan önce yüzlerce değişimden geçtiğini biliyoruz. John Layard eski bir geleneği belgelemişti. Bu gelenekte eğer bir taş parçası hâlâ dağ yamacına ya da ana kayaya bağlıysa bu taş dişi kabul ediliyor. Eğer taş yatağındaki yerinden ayrılmış ve tek başına bir yere yerleşmişse o zaman erkek oluyor. Bu durumda Paskalya Adasındaki taşlar erkektir. Stonehenge'deki kayalar da aynı şekilde.

O zaman bütün babaların ayrık olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Baba bağımsızdır, yalnızca karısından değil, çocuklarından da ayrıdır. Aran Adalarından büyük olanının batısında falezlerde otururken babam hakkında şu şiiri yazmıştım:

Bu granit kayalıklardan bile
daha uzağında değil misin
ana karanın?
Belki de hâlâ senin
bu Aran Adaları'ndan
karaya daha uzakta
ve tüm insani duyguların
yamacında olmanı istiyorum.

Çoğumuz babamızın bize daha yakın olmasını ve aynı zamanda "tüm insani duyguların yamacında" olmasını ister, ki aslında oradadır.

Mitoloji kötü babaların, oğul yutanların, uzakta macera peşinde koşanların, tahakküm eden ve kıskanç devlerin öyküleriyle dolu. Bizim istediğimiz türden iyi bir babalık peri masallarında ya da mitolojide nadiren görünür. Yunan mitolojisinin esas öykülerinde iyi babalar yoktur, bu şaşırtıcı bir gerçek. Kitabı Mukaddes'deyse pek az bulunur. Uranüs, Kronos ve Zeus korkunç bir babalığın üç çeşidini ortaya koyar. Kitabı Mukaddes'deki ünlü baba İbrahim, oğlu İshak'ı kurban etmeye tamamen gönüllüdür. Onun torunu Yakup, oğlu Yusuf'a iyi davranmış ama belli ki Yusuf'un on bir kardeşine iyi davranmamış ve Yusuf'u kardeşlerinin öfkesinden kesinlikle koruyamamıştır.

Mitoloji literatüründe sıkı fıkı, yakın baba-oğul ilişkisi örneklerine nadiren rastlamamız ilginçtir. Kral Arthur cömertlik saçar, fakat genç erkeklerin babası olarak değil onların amcaları, erginlenme rehberleri, yol göstericileri olarak bunu yapar.

Babalarımızla belki de asla, dilediğimiz kadar yakın olamayabiliriz. "Erkek," John Layard'a göre, "'ayrık olanı' temsil eder."

Babalarından anne ilgisinin tekrarını ya da yeterince almadılarsa dişil bir bakımı bekleyen birçok genç erkeğe bunu anlatıyorum. Babanın bize vereceği şey, annemizle olan yakınlığa benzer olmayacaktır. Ayrıca bazı erkekler, babalarıyla yakın olmayan ilişkileriyle yetinmek zorundadır. Geleneksel birçok kültürde babadan daha yaşlı bir erkek bakım ve eğitim verir. Yaşlı erkeklerin bakımının gücü, dişil bakım temeliyle; annenin sıcaklığı, sevgisi, şarkılarıyla başlar. Sonrasında oğul eğitim için toprağa yollanır. Şimdi avlanmanın, soğuğun, rüzgârın ve mevsimlerin zamanıdır. Anne bakımıyla doğanın eşliğinden gelen temel yerleştiğinde, yaşlı erkekler devreye girebilir ve erkek bakımıyla bu bakış açısını erkeğe aktarabilir.

Erkekler doğuştan ayrık görünüyor, fakat biliyoruz ki kadınlar da, özellikle yetişkinliklerinde eril taraflarının gelişmesiyle ayrıklığı deneyimler.

Sonuç olarak babanın doğum hediyesi bir şey, yaşlı erkeklerin hediyesiyse başka bir şeydir. Baba spermleriyle ruhun etrafına karanlık gecelerimizde göze görünmeyen kara paltosunu verir. Baba ruhun etrafına yoğunluktan, dirayetten, nüfuz etme arzusundan, dirilikten, dürtüden, cüretkârlıktan oluşan bir kılıf, zarf ya da kaplama vermiştir ve verecektir. Babanın verdiği doğum hediyesinin miktarı ölçülemez. Verdiği hediye bilgi aşkına, eylem aşkına ve maddi dünyayı onurlandırma yöntemlerine katkıdır. Babanın hediyelerinden bahsetmek özellikle bugünlerde önemli görünüyor.

Baba ve Kralla ilgili bu bölümü kapatırken burada bizi derinden etkileyen bir şey olduğunu görüyoruz. ABD'deki kız ve oğlan evlatlar hâlâ "çok az baba" bulunduğunu hissediyor ve bu muhtemelen düzelmeyecek. Değişen şey babalar olmadı;

aslında daha küçük görünmelerinin sebebi onların ardındaki Kutsanmış ya da Yıkıcı Kralı görememiz. Babalar içinden ışığı geçirmiyor, opak görünüyorlar; Kutsal Kral epey uzaklarda görünüyor ve gözlerimiz pek de keskin değil.

Mitolojik katman çöktüğünde ve politik krallar başarısız olduğunda olumlu bir güç olan ataerki de sona erer. Güneş ve ay enerjileri artık yeryüzüne inemez. Kadim Kelt mitolojisinde ataerkilliğin sonu için bir imge vardır ve o da şudur:

Kartallar, ölmüş hayvanlar pençelerinin altında, kutsal ağacın tepesindeki dallara tünerler. Çürüyen et parçaları dalların arasından alttaki zemine düşer, orada bunları domuzlar yer.

Bizler domuzuz. Yukarıdan gelen etin tamamı çürümüştür, bu nedenle ne oğullar ne kızlar gerçek ete ulaşabilir. Kadınlar dünyada buldukları yiyecekler hakkında söylenmekte hep haklıydı, hâlâ da öyleler, fakat erkekler de iyi beslenmiyor. Doğal olarak erkekler de kadınlar da hiç kimse gerçek ete ulaşamadığı için memnun değil.

Bu ataerkiyi yeniden inşa etmemiz gerektiği anlamına gelmiyor. Fakat ölesiye aç olduğumuzu anlamamız gerekiyor. Kralı ziyaret etmek ne kadar zorlaşırsa herkes o kadar aç kalacak. Babanın yokluğu olarak algıladığımız şey aslında Kralın yokluğu. Bağımlılık Kolombiyalı uyuşturucu baronlarından değil Kralın yokluğundan kaynaklanıyor.

Erkekler ve kadınlar Kraldan daha önce de ayrı düştü; bu ayrılık geçmiş yüzyıllarda birçok defa gerçekleşti. Şimdi masala dönüp daha sonra neler olduğuna bakmak ilginç olacak.

5
Tanrı-Kadınla Bahçede Karşılaşma

Anneye Özgü Dişilik ve Kişiye Özgü Dişilik

Masalda şu ana dek epey yol kat ettik. Yabani Adamın yanından ayrılan oğlan güzel bir şekilde ruhla tanıştırıldı. Eğer ruha bir saç teli verirseniz onu altınla kaplar. Ona yönelen bir yol yaparsanız, buna karşılık verir ve size yönelen bir yol yapmak için çalı çırpıyı keser. Bundan sonra oğlan şatonun yolunu bulur, küllerin içine düşer ve son olarak Kralın odasına kısa bir ziyarette bulunur.

Geriye ne kaldı? Masalı burada bitiremeyiz, çünkü dişil henüz ortaya çıkmadı. Elbette annesini, yani dişilin anneye özgü biçimini deneyimledi, fakat hepsi bu. Şimdi dişille anneye özgü olmayan bir biçimde karşılaşmak üzere. Bu biçimiyle dişil güçlü, serpilen, sezgi sahibi, yabani, kışkırtıcı, erotik ve oyuncu. Dünya sathındaki bilgili ve sezgili kadın. Mitolojik düzlemdeyse "Altın Seven Kadın" ya da bazı peri masallarında bulunduğu şekliyle "Altın Saçlı Kadın." Ruslar ona "Dişi Çar," Keltler de kimi yerlerde "Ayın Sudaki İzi" der.

Dişil enerjinin ya da "yin" enerjisinin iki biçimini ayırma konusunda Keltler büyük iş yapmıştır; bir tanesi dünyevi biçimi, diğeri de yıldızlı, aya benzer ya da güneşe benzer biçimi almıştır. Keltlerin bazı tasavvurları *Mabinogion*'da kayıt altına alınan ve oldukça eski bir öykü olan "Culhwch ve Olwen"da* bulunabilir.

* Culhwch ve Olwen günümüze yazılı olarak ulaşan en uzun Galler masalıdır. Kral Arthur ve onun savaşçılarıyla ilişkili iki kahramanın hikâyesi anlatılmaktadır.

Hikâyeye göre Culhwch'un annesi doğum sırasında delirmiş, sonra da dişi domuzların tutulduğu ağılda, domuzlardan korka korka Culhwch'u doğurmuş. "Yin" enerjisinin bir biçimi domuz-annedir, Demeter'in de domuzlarla ilişkili olduğunu hatırlayalım. Dişilin ikinci biçimi, daha erotik ve ruhsal olanıysa Keltler tarafından su ve ayla ilişkilendiriliyor.

"Olwen" kelimesi "Ayın Suda Aldığı Yol" anlamına gelir. Kişi sahilde durup ayın yer değiştiren yoluna baktığında suya mı yoksa aya mı baktığını ayırt edemez. Bu imge sezgi dolu dişiliğin anlaşılması zor, yansıtıcı, kendine has, şekil değiştiren, neşeli ve gümüşi ruh halini gösteriyor. Ay güneşe çekilir ve ışığını ondan alır, bu nedenle "Gümüşi Kadın" ya da "Altın Seven Kadın" isimlendirmeleri çelişki yaratmaz.

Masal: Kralın Kızıyla Tanışma

Sıradan, gündelik yaşamda erkek, anneye özgü dişilikle doğumda (hatta doğumdan önce) tanışır ve bu mutlak bir tanışıklıktır, anneye ve onun bağlanma yeteneğine dayanmaz. Erkek ilkokulda ve gençlik yılları boyunca kadınlarla birçok tanışma yaşar. Erotik dişille de Kül Yoluna girmeden çok daha erken karşılaşırız. Masalımız bu erken tanışmaları basitçe yok sayıyor; bunların hoş karşılaşmalar olduğunu düşünse de bunlar "o" karşılaşma değildir.

Yirmi dört yaşında görece bilinçsiz bir erkek, yirmi dört yaşındaki görece bilinçsiz bir kadınla bir ilişki yaşayabilir ve hiçbir şey olmaz. Bu kadın ay kadını olsa bile, eğer erkek de kadın da gerekli çalışmayı yapmamışlarsa bir olay gerçekleşmez. Genellikle ilişki bittiğinde her ikisi de öncesine göre daha da bilinçsiz olur. John Cheever tüm bunları "The Chaste Clarissa" [İffetli Clarissa] öyküsünde anlatıyor.

Bizim masalımız dişil kadınla tanışmanın küllerden sonra gerçekleştiğini anlatıyor ve masal bu türden verimli bir ta-

nışmanın ancak erkeğin bodrumdan "bahçeye" çıkmasıyla gerçekleşeceğini ima ediyor.

Masal bunu nasıl anlatmış bir bakalım:

Kral aşçıyı çağırtır, onu azarlar ve böyle bir çocuğu hizmetine nasıl alabildiğini sorar. Çocuğu kovup kaleden atmalarını emreder. Fakat aşçı delikanlıya acır ve onu bahçıvanın çırağıyla değiştirir.

Çocuk bahçede bitkileri düzenlemeye başlar; onları sular, toprağı çapalayıp beller. Sonra da bahçeyi rüzgârın ya da kötü havanın insafına bırakır.

Bir yaz günü bahçede tek başına çalışırken öyle çok sıcaklar ki rüzgâr başını serinletsin diye kafasındaki fesi çıkarır. Güneş ışınları başına değince saçları ışıldayıp alev gibi parlar ve saçından yansıyan ışınlar Kralın kızının yatak odasına dek ulaşır. Kız bunun ne olduğunu anlamak için oturduğu yerden sıçrar, dışarıdaki çocuğu gözetlemeye başlar. Sonra da ona seslenir, "Delikanlı, bana biraz çiçek getir!"

Çocuk hemen fesini kafasına geçirir, kız için biraz yaban çiçek toplar ve bunları bir demet yapıp bağlar. Elindekilerle tam merdiveni çıkmaya başladığında orada bahçıvanla karşılaşır. Bahçıvan, "Böyle sıradan çiçekleri kralın kızına götürerek ne yaptığını sanıyorsun? Yürü hadi başka bir buket yap, elimizdeki en iyi ve en güzel çiçeklerden topla," der.

"Hayır, hayır," der çocuk, "yabani çiçeklerin kokusu daha yoğun olur, bu çiçekler onu daha çok memnun edecek."

Çocuk kızın odasına girdiğinde kralın kızı, "Şimdi şu başındaki şeyi çıkar; benim huzurumda bunu takman uygun olmaz," der.

Çocuk da şöyle cevap verir: "Bunu yapmaya cüret edemem. Bende uyuz var, bilirsiniz."

Fakat kız fesi tuttuğu gibi çekip çıkarır; oğlanın altın saçları omuzlarına dökülür ve o saçlara bakmak muhteşemdir. Çocuk hızla kapıdan çıkacakken kız onu kolundan tutar ve ona bir avuç altın para verir. Çocuk paraları da alıp gider fakat paraları kendisine saklamaz; hatta onları bahçıvana götürüp, "Bunları senin çocuklarına veriyorum, bunlarla oyun oynayabilirler," der.

Ertesi gün kralın kızı çocuğu yeniden çağırır ve gelirken yine yabani çiçekler getirmesini söyler. Çocuk çiçeklerle içeri girince kız oğlanın kafasındaki küçük fesi yeniden çekip almaya yeltenir fakat çocuk bu sefer iki eliyle fesini tutar. Kız yine bir avuç dolusu altın para verir, fakat çocuk bunları da kendisi için almaz ve çocuklarına oyuncak olsun diye bahçıvana verir.

Üçüncü gün her şey yeniden yaşanır; kız fesi çıkarmayı başaramaz, çocuk da altınları kendisine saklamaz.

Bir gün, belki bir ağustos günü, çocuk başındaki eşarbı ya da fesi çıkarıyor. Dikkatsizce ve bir anlığına altın saçlı başını gökyüzüne açık ediyor. Prensesin gördüğü şey baş olmuyor. Masal anlatıcının Shakespeare'e layık ince bir zekâyla anlattığı görüntüde, güneş ışığı altın kafadan sekip şatonun ikinci kattaki odasının duvarına vuruyor.

İsveçliler bir duvara vuran böyle hareketli ışıklara "güneş kedisi" der. Prensesin genç erkeği bu ilk görüşünde güneşin yer alması ne kadar da güzel. Bu karşılaşma oğlan için kaçınılmaz olacak. Prenses altın saçları olan erkekle buluşuyor fakat altın kafa da güneşle buluşuyor. Altın saçlar şu ana dek kullanımdışı, saklanması gereken bir şeydi. Şimdi altın saçlar bir şey *yapıyor.* Genç erkek görüldüğünü hissediyor ve fesini yeniden başına

geçiriyor, fakat artık çok geç. Bu an Yunanların *kairos* diye isimlendirdiği şey, yani kişinin kaderinde saklı olanın ortaya çıktığı doğru an.

Masal anlatıcı güneş ışığını altın saçlara çarptırıp, oradan Prensesin odasının duvarına sektirdiğinde ve sonra oradan da ışığı kızın gözlerine işlediğinde, burada özenle hazırlanmış bir şeyin huzurunda olduğumuzu biliriz. Geometrik bir şema aracılığıyla masal anlatıcı fevkalade bir dolaylamaya, güneşe ait ışığın dahil edildiği bir tanıştırmaya başvuruyor. Bu ayrıntıyı ne kadar övsem az. Yine kutsal bir aklın alanına girdiğimiz açık, fakat bu defa bu bir kadınla ilişkili.

Federico García Lorca şöyle der:

Bir saniyede iki horozu öldürebilen kadın,
Işıktan korkmayan kadın...*

Tüm bu haller ışığın oyunbazlığından kaynaklanır. Masalın son kısmında, oğlan işlenmemiş metallerini üst kata çıkarıp "kısa düğünü" yaptığında simya teması ortaya çıktığına göre, simyasal nüktedanlığın burada da devam ettiğini hissedebiliriz.

Yüzlerce metinden bildiğimiz üzere, simya sürecini gözeten Hermes ya da Merkür'dür. Bu bahçe sahnesinin icadı da Merkür'e has: Işığı sanki kişinin yakalamak için boşa uğraştığı cıvadan bir top gibi fırlatıyor; nüktedan, hayret verici, oyunbaz, ciddi ve sıçrayışlarıyla keyif verici görünüyor. Birçok erkek yaşamında sonradan kendisi için kaçınılmaz olduğunu anladığı bir kadınla bu türden oyunbaz bir tanışıklık gerçekleştirdiğini anımsayabilir. Belki cüzdandan bir telefon numarası yere düşer ya da erkek gitmeyeceği bir restorana gider, belki kaldırımın kenarında aynı anda tökezlerler ya da kütüphanede ikisi de

* Federico García Lorca'nın *Pequeño Poema Infinito* [Ufak Sonsuz Şiir] şiirinden.

aynı kitabı seçer ve bunu kayıt masasında fark ederler, belki köpeklerinin kayışları birbirine dolanır ya da bir sosyal sorumluluk çalışmasında aynı göreve atanırlar ve işi kim yapacak diye tartışmaya başlarlar. Bu tarz tesadüfler, aynı anda olan şeyler, tevafuklar, eşzamanlılıklar "diğer dünyanın" parçası olan ya da ona ait olan bir şeyin gerçekleşmek üzere olduğunu gösterir. Bu durumda buradaki "kadının" diğer dünyayla bir bağlantısı olduğu sonucunu çıkarırız.

Bu gizemli kadına ilişkin şu ana dek bildiğimiz dört şeyi yazalım. İlki, olayları o başlatır; oğlandan çiçek istemiştir.

İkincisi, o "Kralın kızıdır" yani Güneş Ateşi, Kutsal Kral ya da günışığı alan yüksekteki odasında bulunan bu varlık için kişi hangi kelimeleri kullanacaksa onunla akrabadır.

Üçüncüsü, kız altını sever. Oğlanın altın başı epey hoşuna gider. Yabani çiçeklerin karşılığında altın paralar verdiğine dikkat edelim.

Son olarak, bazı şeyleri bilir. Kral fesin altında ne olduğunu bilmiyorken kız bunu bilir.

Bahçeye Giriş

Tüm bunlar aşçı oğlanı bahçede çalışması için görevlendirdiğinde oldu. *Bahçe* kelimesi, mitolojik gelenekte duvarlarla çevrili bir bahçeyi kasteder. "Bahçe" çiftlik avlusundan, tahıl tarlasından, ormandan ya da çölden ayrı, insanlar kıymetli bitki ve çiçeklerini yetiştirsinler diye sınırları çizilmiş bir mekâna karşılık gelir. Bahçıvan duvarların içine nadir güller, görülmemiş tahıllar, Pers armutlarından filizler, yeni elma ağacı çeşitleri ve asmalar getirir. Doğal bitkiler duvarlı bahçenin içinde maksatlı olarak yetiştirilir.

Ortaçağ Avrupası'ndaki duvarlı bahçelerin İran, Arabistan ve diğer Ortadoğu ülkelerinde gelişen bahçelerden esinlenen birçok niteliği getirdiğini biliyoruz. Bu niteliklerin arasında tarhların geometrik düzeni, ilginç şekilleriyle merkeze yerleşen

çeşmeler ve tuhaf bir şekilde simyayla kurulan işbirliği vardır. Ortaçağ simya metinleri bahçenin ve çeşmenin nasıl görüneceğini gösteriyor. Örneğin taştan yapılan bir çeşme yaklaşık bir metre yüksekliğinde, bir kuyunun üstüne inşa edilmiş ve suyu dört yöne taşıyacak kanallara ya da eşiklere sahiptir. Simyacılar böyle bir çeşmeyi *fons mercurialis* yani Merkür'ün Kuyusu ya da Hermes'in Kuyusu şeklinde isimlendirir.

Yunan tanrısı Hermes'in duvarlı bahçelerle ve aslında etrafı çevrili ya da isteyerek kapatılmış her şeyle çok eski bir bağlantısı var. Örneğin bugün bir şeftali konservesinin "hava geçirmez şekilde kapatılmış" [*hermetically sealed*] olduğunu söylemeyi çok hoş buluyorum. Hermes kapların şekillendirilmesine, sınırlandırılmış alanların özellikle de içsel çalışma yapılacak alanların kurulmasına rehberlik eder. Bir rahibenin revakı, bir meditasyon odası, derin bir kuyu, bir tanrı için niş, kapalı bir lahit, âşıkların odası, filozofun çalışma odası, simyacının kabı, bunların hepsi hermetik kaplardır.

Üniversiteler bir zamanlar duvarlı bahçelerdi; günümüzde işlerini bırakıp üniversitede ortaçağ çalışmalarına kaydolan ellili yaşlarda insanlar tanıyorum. Bazıları gerçekten de üniversitedeki odalara taşınmış. Onlar için böyle bir çalışma duvarlı bahçe demektir.

Latin edebiyatında ve daha sonra İtalyan, Fransız ve İspanyol edebiyatında *hortus conclusus* yani duvarlı bahçe imgesi birçok şiir için temel sahneyi ve temayı oluşturur. İyi bir şiir zaten *hortus conclusus*'tur; kişiye özel, şifreli ve gizemli.

20. yüzyıl eleştirmenleri, Eugenio Montale, Stéphane Mallarmé ve Paul Celan'ın şiirlerini hermetik olarak tanımlar. Gerard Manley Hopkins, çok sevdiğim bir şiirinde insanın duvarlı bir bahçeye duyduğu arzuyu anlatır ve devamında şiirin seslerinden duvarlı bir bahçe yaratır. Şiirin adı "Cennet-Sığınak" [*Heaven-Haven*] ve alt başlığı "Rahibe Peçe Takıyor."

Arzuladım gitmeyi, pınarların
tükenmediği o diyara,
keskin ve köşeli doluların yağmadığı tarlalara
Ve açtığı birkaç zambağın.
Olmayı istedim, fırtınanın
uğramadığı o diyarda,
Kabaran yeşil dalgaların sessiz olduğu sığınakta,
Ve dışında kaldığı deniz kıpırtılarının.

Bahçeye girerek, "dünya" tarafından bize gönderilen yağmur darbelerinden kaçarız ve geçici bir sığınak buluruz. Kuzey Avrupa'daki Rönesans bahçeleri klasik Roma evlerinin avlusunun havasını korurlar.

"Pınarların tükenmediği diyar" bahçenin bir niteliğidir. Eğer bir kadın ya da erkek, çocukluğunda cinsel tacize uğramışsa ya da "işlevsiz ailenin" herhangi bir biçiminde yaşamışsa, er ya da geç bir "cennet-sığınağa" ihtiyaç duyar. Masal hepimizin buna ihtiyacı olduğunu söylüyor.

Duvarlı bahçe, dünyaya karşı koruma sağlayan bir barınak ve kırılan güvenin tamir edileceği bir yerdir. Grimm Kardeşlerin "Binderili [*Allerleirauh*]" masalında, bahçe yerine bir ağaç kovuğu var; masalın kadın kahramanı Binderili, hayvan postlarından yapılma bir palto giyerek bir süre orada yaşar.

Duvarlı bahçe aynı zamanda içedönüklük geliştirmeye de uygun bir yerdir. Rilke şöyle yazmıştı:

Bu dünyada yalnızım ama yeterince yalnız değil,
kutsamak için her ânı.
Bu dünyada azıcığım ama yeterince az değil,
durmak için önünde senin bir nesne gibi,
karanlık ve akıllı.
İstiyorum iradem olsun ve irademle yürümek

eyleme giden yolda
ve sessiz, sakin, sanki çekingen zamanlarda,
bir şeyler yaklaşırken,
istiyorum bilenler arasında olmak
ya da yalnız kalmak.*

Yunan tanrıça Demeter'in dünyanın yüzeyini, buğday tarlalarını, arpa tarlalarını, zeytinlikleri, sebze bahçelerini, meraları sahiplendiğini söyleyebiliriz. Kızı Persephone'nin bir gün böyle çiçekli tarlalarda oynamaya çıkmışken Plüton'un, yani Hades'in, onu aşağıya ve içeriye götürdüğünü hatırlayalım. Persephone, kelime anlamı "zenginlik" olan Plüton'la yaşamaya gider; bizler de duvarlı bahçeye girip psişenin zenginliğiyle karşılaştığımızda –ki psişe özellikle keder zenginidir– aynı yere gideriz.

Erkekler için dünyanın yüzeyini isimsiz bir görev tanrısı zapt eder. Tüm borsa, tüm futbol sahaları, şirketlerin tüm park yerleri, tüm banliyö arsaları, tüm ofisler, tüm poligonlar ona aittir. Buralarda bir erkek ayağa kalkar, bir çiftlik yapar, bir etki bırakır, bir imparatorluk kurar, fakat önünde sonunda eğer şanslıysa, içe dönme ve "bahçede" yaşama zamanı gelecektir. Burada Yabani Adam Persephone gibidir. Bir erkek psişenin zenginliğini bahçede bulur.

Duvarlı bahçenin içinde, tıpkı simya kabındaki gibi eski metallerin eriyip yenilerinin oluşacağını söyleyebiliriz. Depresyonun kurşunu erir ve yasa dönüşür. Dirençli bir kalay gibi işleyen başarılı olma isteği Afrodit'in bakırıyla birleşir ve tunç oluşturur. Bu hem kalkan hem de tanrıların resimlerini yapmak için uygundur. Bu durumda etrafı çevrili bahçe kabalığın aksine görgüyü, hudutsuz sosyallik yerine sınırları, dışsal takıntılar yerine ruhsal meseleleri, kaba cinsellik yerine tutkuyu, maddeye

*. Rainer Maria Rilke, *Dua Saatleri Kitabı*, çev. Yüksel Özoğuz, YKY, 014.

duyulan genel bir açgözlülük saplantısı yerine ruhun isteklerini geliştirmeyi çağrıştırır.

Lorca'nın şu kısa şiiri, bahçenin teşvik ettiği ruh isteğinin gizemli gelişimi hakkında bir fikir verir.

Gül
Aramıyordu şafağı:
Dalları neredeyse ölümsüz,
Bir başka şeydi aradığı
Gül
Aramıyordu ne bilgiyi ne karanlığı:
Tenin ve rüyanın sınırında
Bir başka şeydi aradığı.
Gül
Aramıyordu gülü:
Gökte kıpırtısız
Bir başka şeydi aradığı!*

Bahçedeki bu yeni iş bodrum katından çıkıp rüzgârın ve mevsimin alanına girmek anlamına geliyor. Bahçede tohumlar filizlenir, mevsimler değişir, yapraklar düşer, çiçek soğanları yeni sürgünler verir. Theodore Roethke şöyle der:

Bir yapraktaki yaşamları inceliyorum: küçük
Uykucular, soğuk boyutlarda uyuşuk dürtücüler,
Mağaralarda böcekler, semenderler, duvar gibi sağır balıklar,
Uzun ve gevşek yeraltı otlarına bağlanmış bitler
Bataklıklarda kıpır kıpır kıpırdananlar,
Ve bakteriyel sarmaşıklar
Sudaki yılanbalığı yavruları gibi

* Federico García Lorca'nın *Casida de la Rosa* [Gül Kasidesi] şiiri.

Kıvranıyorlar yaranın üstünde,
Solgun ağızları ılık dikişleri öpüyor,
Temizleyip okşuyor,
Sokulup iyileştiriyor.*

Gübre kendini yapraklara, güllere ve elmalara dönüştürüyor; yaşadığımız felaketlerin bizim hatamızdan kaynaklanmadığını anlıyoruz, bu felaketlerin tamamı için ya da herhangi biri için kendimizi suçlamak uygun olmaz. Bahçedeyken hâlâ "karanlıkta" çalışmaya devam ederiz, fakat şimdi karanlık kara toprağa benzer. Acem şair Rumi bir pasajda şiirlerin ve imgelerin kendi ruhunda neredeyse çaba sarf etmeden ortaya çıkışından neşeyle bahseder. Sonra da şöyle devam eder:

...isteği olan dileyen kişi,
Altın madenini görür, bulur elbet.**

Bahçede ruh ve doğa evlenir. Toprağı işlemeyi heyecan duygusundan daha çok sevdiğimizde bir bahçe yapmaya hazırız demektir. Bahçede özlem ve hasreti işleriz –ki bunlar tuhaf biçimde hiç de Amerikan olmayan duygular– ve ufak arzuların farkına varırız. Küçük, zor fark edilen hislere dikkat vermek bahçenin yoludur. Âşıklar böyle davranır.

Âşıklar için etrafı çevrilmiş bahçe doğru bir yerdir. Ortaçağ edebiyatında gizlice buluşan âşıklar –mesela Tristram ve Isolde– tehlikeli buluşmalarını orada gerçekleştirir. Bir kişi bahçede genç bir kızla, bilge bir yaşlıyla ya da "havanın serinliğinde"

* Theodore Roethke'nin *The Minimal* [En Küçük] şiiri.

** Mevlânâ, *Dîvân-ı Kebîr,* çev. Abdülbâki Gölpınarlı, İş Bankası Yayınları, 2008, Gazel LIII. Bu gazelin İngilizce çevirisi Coleman Barks tarafından yapılmış: *But the real work is being done outside / by someone digging in the ground* (*Fakat asıl iş dışarıda yapılmakta / toprağı kazan kişi tarafından*).

yürüyüşe çıkan kralla karşılaşabilir. Aşk şiirlerinde, özellikle de Araplar arasında bahçe imgesinin bu kadar sık görülmesi şaşırtıcıdır. El-Muntafil şöyle yazmış:

Ahmed'in yanağında bir ben,
aşka düşmeyeni kendine cezbeden;
burası bir gülistan,
başında Habeşli bir bahçıvan.*

Şiir bir şekilde bahçeye ait olan "karanlık erkeği" güzelce hatırlatıyor. Büyük âşıkların hayatlarındaki en önemli olaylar Başkalarına Açık Olmayan Bahçede vuku buluyor ve buradan yola çıkarak ruhsal yaşamımızın en dikkate değer olaylarının aynı bahçede meydana geldiğini söyleyebiliriz.

Etrafı çevrili bahçe, maddeye duyulan açgözlülük yerine ebediyete duyulan arzuyu teşvik eder ve biliyoruz ki tüm gerçek arzular tehlikelidir. İbn Hazm şunları yazmış:

Gizli olması gereken bir buluşma,
erişir açıktan buluşmanın ulaşamayacağı yoğunluğa.
Tıpkı hareketli kum tepelerinde yürümek gibi,
haz verir tehlike barındırması.**

İki kişi bir aşkın mahremiyeti içine girdiğinde, özellikle de bu aşkın gizli kalması gerekiyorsa, içlerindeki katılığın sıvıya dönüştüğünü ve sıvının da havaya dönüştüğünü hisseder. Eros'un sıcaklığı tehlike barındıran bir hazdır.

* Robert Bly'ın çeviri şiirlerini topladığı *The Sea and the Honeycomb* [Deniz ve Bal Peteği] kitabından: El-Muntafil'in *The Mole* [Ben] şiiri.

** Robert Bly'ın çeviri şiirlerini topladığı *The Sea and the Honeycomb* [Deniz ve Bal Peteği] kitabından: İbn Hazm'ın *The Meeting* [Buluşma] şiiri.

O halde erginlenme belirli bir noktada bütün genç erkeklerin birer âşık olmalarını ister. Bu, içlerinde tohum olarak bulunan âşığı çiçek olana dek geliştirmeleri demektir. Shakespeare'in *Romeo ve Juliet*'inden ve diğer Rönesans anlatımlarından biliyoruz ki o zamanlarda genç bir erkeğin her şeyi bırakıp iki üç yılını bir âşık olmayı öğrenerek geçirmesi sıradışı değildir. Bunun yerine bizler aynı yılları üniversitelerin lisansüstü eğitimlerinde geçiriyoruz. O dönemdeki genç erkek, tellerin tınısı kalbi etkilediği için bir enstrüman çalmayı öğreniyordu; bir şiiri "kalbiyle" ezberliyor, bunları kendi müziğine yerleştirme denemeleri yapıyor ve sonra da bunu pencere demirlerinin ardında oturan içedönük kadınlara çalıp söylüyordu. Bu içinde özlem barındıran bir bahçe işiydi.

Robert Moore bir âşığın doğasını tanımlama yöntemi olarak "kadirşinas idrak" deyimini kullanır. Eğer kişi tellerin uyumunu, yapraktaki gün ışığını, rüzgârın zarafetini, perdenin kıvrımlarını takdir edebiliyorsa o zaman beklenmedik zamanlarda aşk bahçesine adım atabilir. Dahası bir erkek ya da kadın aşka düştüğünde yaprak o kişiye daha hoş, anlatım biçimi daha zarif, omuzlar daha güzel görünür. Ben küçük kasabaları bile sevdiğimizi fark etmiştim:

> Âşık olduğumuzda,
> Severiz çimeni, ahırları ve lamba direklerini,
> Ve gece boyu terk edilen ufak caddeleri.*

Âşıklar övgüyle doludur:

> Eğreltiotlarının arasında tanıdım ebediyeti.
> Göbeğinin altında kıvrımlı bir yer var.

* Robert Bly'ın *Love Poem* [Aşk Şiiri] şiirinden.

Senden bildim o bayırdaki eğreltiotlarını sevmeyi,
Bir de geyik toynağının kumda bıraktığı kıvrımı.*

Üstelik bir erkek, bir kadın ya da bir erkeğe âşık olduğunda, artık o bahçededir. Mevlânâ şöyle yazmış:

Dedin ki: "Bahar mevsiminde bağa gel. Bağ gülmekte neşeler içindedir,
orada aydınlık var, şarap var, güzeller var.
Senin bulunmadığın yerde bütün bu güzellikler ne işe yarar?
Senin bulunduğun yerde de bu güzelliklerle benim işim ne?**

Bahçe çalışması umulmadık şekilde başlayabilir. Bir hastalık bundan mustarip olan kişiyi haftalarca bir odaya kapattığında, bu o kişinin bahçesi olabilir. Bu bir kazayla kişinin başına gelebilir. Diğer yandan Thoreau kendi yaptığı tahta kulübede aylarca yaşamayı seçmişti ve bizzat kendisi, kulübesi ve Walden Gölü onun bahçesi olmuştu. Çok iyi bir sevgili olabileceğini düşünüyordu ve şöyle demişti: "Sonunda kendime uygun bir eş buldum; bir meşe çalısına âşık oldum."

Bahçeye giren kimi erkekler sabahları beşte kalkıp işe gitmeden önce kendilerine bir saat ayırarak buna başlar. Bir babanın bunu yapabilmesi için hayatının işine, çocuklarına ve evliliğine ait olduğuna dair içinden gelen diretmeye karşı koyması gerekir.

Bir bahçe yapmak ve orada yaşamak demek sınırlara önem vermek demektir ve bazen içeriden gelip tüm zamanımızı alan göz kulak olma işini önlemek için sınırlara ihtiyacımız olur.

* Robert Bly'ın *Ferns* [Eğrelti Otları] şiirinden.
** Şefik Can, *Hz. Mevlânâ'nın Rubaileri*, Rubai 996, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

Bu dünyada azıcığım ama yeterince az değil,
durmak için önünde senin bir nesne gibi...*

Marion Woodman'ın bizlere anımsattığı gibi, mükemmeliyete bağımlı olmak bir bahçemizin olmaması anlamına gelir. Kusursuz olma kaygısı bitkileri çürütür. Utanç bizi bahçede bir şeyler yetiştirmekten alıkoyar. Utancın iradesine kapılan birçok erkek ve kadın bahçelerine bakarken yabani otlarla beraber çiçekleri de çekip çıkarırlar çünkü hissettikleri çoğu duygu onlara kusurlu ya da kirlenmiş görünür.

Yabancılardan korumayı isteyecek kadar çok sevdiğimiz bu şey nedir? Bahçe işiyle uğraşanlar için güzel bir soru bu.

Kendi içimde ne kadar derine inersem ineyim,
karanlıktır Tanrım ve yüzlerce kökten oluşan
sağlam dokunmuş bir kumaş gibi, sessizce içer.**

Altın Saçlı Kadın ve Nefis Bir Kafa Karışıklığı

Masalımızdaki genç kadın fesinin altında altın saçlarıyla bu oğlanı odasına getirmeyi başardı. Peki sıradan bir oğlan için Altın Seven Kadınla karşılaşmak nasıl olur?

Bir erkeğin bana anlattığı şu hikâyeyi anımsıyorum. On beş yaşındayken yaz boyunca Catskills dinlenme tesisinde komi olarak çalışmış. O ve beraber çalıştığı diğer çocuklar için her şey yolunda gidiyormuş, ta ki bir gün on altı yaşında, uzun boylu, sarışın, güzel, kendine güvenen ve elmacık kemikleri belirgin bir kız yemekhaneye gelene dek. Her şey bir anda olup bitmiş.

* Rainer Maria Rilke, *Dua Saatleri Kitabı*, çev. Yüksel Özoğuz, YKY, 2014.
** Rainer Maria Rilke'nin *Ich habe viele Brüder in Soutanen* [Cübbeli Çok Biraderim Var] şiirinden.

On beş yaşındaki oğlan dalgaların dibine batmış, baloncuklar çıkmış ve oracıkta kayboluvermiş.

Onun ve kızdan eşit derecede etkilenen yanındaki arkadaşlarının gidip de kızla hiç konuşmamaları çok ilginç. Bunun yerine iş bittikten sonra saatlerce kızın kiminle konuştuğunu, kahvaltıdan sonra ne giydiğini, kiminle yürüdüğünü, masasına kimlerin oturduğunu konuşmuşlar. Kızın yüzü ve güzelliğinin erişilmez ya da fethedilemez görünüşü tüm oğlanların kendilerini bir balta, dertlerini anlatamayan birer budala ve bu meseleyi takıntı haline getirmiş çaresiz, kaba herifler gibi hissetmelerine sebep olmuş. Kız tüm meselelerden daha önemliymiş.

Üç hafta boyunca bu takıntı devam etmiş, her sabah hararetle uyanmışlar. Sonra yaz bitmiş, kız gitmiş ve hepsi bu. Yaz boyunca tek bir hadise olmuş, o da bu.

On altı yaşındaki bu kız Altın Saçlı Kadın değildi fakat oğlanlar bunu bilmiyordu. Onlar ne gördülerse yalnızca onu gördüler, yani Ayın Sudaki İzini gördüler ve bununla nefis bir kafa karışıklığı yaşadılar.

Kız da kendi açısından eşit derecede kafa karışıklığı yaşamıştır. Gerçekte özsaygıdan yoksun, güvensiz, utanç içinde, hatta kurban olabilir, dışındaysa yüzünden gelen ışımayla, kraliçe gibi, kendine hâkim, altından yapılma ve incitilemez. Diğer dünyadaki Altın Kadın ışımasını atmosferden aşağı gönderir ve bu ışıma kızın yüzünde belirir. Kızın güzelliği oğlanların öte dünyalara olan özlemini yakalamaya yeten bir kanca; belki kız bazılarının genetik hafızasındaki bir şablona bile uyuyordur. Bir bakış atarlar ve yaz biter.

Oğlanlar on sekiz yaşında olsaydı bir tanesi gidip kızla konuşabilir ve ona kur yapabilirdi. Hatta belki onunla sevişirdi bile ve tüm bu olayların akışında onun aslında "o" olmadığını fark edebilirdi. Ne büyük hayal kırıklığı! Kendisine "Nasıl oldu da bu kadar yanılabildim?" diye sorar dururdu. Kız oğlana

kendisine olan ilgisini neden yitirdiğini sorsa belki ona hayal kırıklığını bile anlatabilirdi.

Burada bazı erkeklerde bulunan yoğun ümitsizliğin ve bazı kadınlarda bulunan yoğun ıstırabın kaynağına bakıyoruz. Bir erkek kur yapma ve hayal kırıklığı yaşamayı üst üste defalarca tekrarlayabilir. Otuz beşlerinde bir erkek bana katmanlara dair yaşadığı kafa karışıklığı nedeniyle yaşamının mahvolduğunu anlatmıştı. Hayatı şöyleymiş: Odanın bir ucunda bir kadın görüyor, anında bunun "o" olduğunu anlıyor. İçinde bulunduğu ilişkisini bırakıyor, bu gördüğü kadının peşine takılıyor, vahşi bir heyecan, tutku, kalp atışı, takıntı hissediyor. Birkaç ay sonra her şey çöküyor; kadın sıradan birine dönüşüyor. Adam afallamış ve kafası karışmış bir halde kalakalıyor. Sonra odanın karşısında ışıldayan başka bir yüz görüyor ve aynı kendinden eminlik geri geliyor. Sanki kadının yüzü şöyle fısıldıyor: "Altın Saçlı Kadına âşık olan herkes bana gelir." Kadın bu fısıltıyı gönderdiğinin farkında değildir. Elbette bu fısıltı kadına büyük bir güç verir, çünkü erkekler onun için hayatlarını yeniden düzenlemeyi teklif ederler. Fakat bu gerçek bir güç değildir ve erkekler ondan ayrıldıklarında kendisini önemsiz ve küçük, terk edilmiş, güçsüz hisseder. Milyonlarca Amerikan erkek bir nesil önce Altın Saçlı Kadın özlemini Marilyn Monroe'ya yöneltmişti. O da bu ilgiyi kabul etti ve bu yüzden öldü.

Kutsal Kralın görkemi bunu alabilecek bir halk figürüne, bir lidere ya da bir babaya doğru akar. Altın Saçlı Kadının görkemi bulunduğu ebedi aydınlık alandan Marilyn Monroe ya da Meryl Streep gibi halk figürlerine ve sonra Catskills dinlenme tesisindeki on altı yaşındaki bir kıza akar. İncinmez görünen yüzün altında sıradan, fazlasıyla kırılgan, kişisel olmayan ve amansız güçlerle bir aşağı bir yukarı çekiştirilen bir insan kızı bulunur.

12. ve 13. yüzyıllar boyunca bu anlaşılmıştı. Müslümanların dini anlayışıyla eğitilen ozanlar Altın Kadın için şiirler yazdı.

Onu "Kalenin Efendisinin Karısı" diye tanımlayarak sathı temiz tuttular. Bu yöntemle şair gizlilik ve sınırlama havasını sürdürmeye neden ihtiyaç duyduğuna ilişkin makul nedenler sağlıyordu. Efendilerin karıları bilgili ve sezgili kadınlardı ve ruhun arzusuna burada hizmet edildiğini biliyorlardı. O dönemin bazı kadınları da bizzat ozan oldu. Çok iyi bir şair olan Dia Kontesi gibi bazı ozan kadınlar, bir erkeği över, erkeğin ardında yer alan ışıltılı figürü görürdü, tıpkı erkek şairlerin bir kadını överken yaptıkları gibi.

Eğer bir Antik Yunan, Zeus enerjisine sahip bir erkek görseydi asla "bu adam Zeus'tur." demezdi. Sahip olduğu mitoloji, katmanları ayırırdı. Şimdi mitoloji çöktüğü için bir erkek, yaşayan bir kadınla Altın Saçlı Kadını sürekli birbirine karıştırıyor. Midesi, ince bağırsağı ve sorunlu bir çocukluğu olan gerçek kadın, ışığın kadını değildir. Asansörde çaktırmadan osuran biri ilahi değildir ve bir erkeğin bunu bilmesi gerekir.

Peki, bir erkek odanın diğer tarafında ışıldayan bir yüze âşık olduğunda bu ne anlama gelir? Yapması gereken bazı ruhsal çalışmalar olduğu anlamına gelebilir. Temel mesele kendi ruhudur. Kadının peşine düşüp, onu kocasından uzakta tek başına yakalamaya çalışmak yerine, kendisi yalnız kalmalıdır, belki üç aylığına bir dağ kulübesine gidip şiir yazar, nehirde kanoya biner ve hayal kurar. Bu bazı kadınları büyük bir beladan kurtarırdı.

Âşık olmanın her defasında bir illüzyon olduğunu ve romantik aşkın daima şüpheyle karşılanıp hiçe sayılması gerektiğini söylemiyorum. Burada konu bütünüyle hassas. Genellikle fazlasıyla isabetli ve muhteşem şeyler yazan Robert Johnson'ın romantik aşka şüpheyle yaklaşması muhtemel. Jungcuların yaptığı bir diğer hataysa gudubet bir kelime olan *anima*yı benimsemeleri ve karşılaştığınız tüm çekici kadınların sizin *anima*nız olduğunu söylemeleri.

Bir erkek bir kadına, "Sen benim *anima*msın" dediğinde kadın derhal çığlığı basıp o odadan kaçmalıdır. *Anima* kelimesi ne Altın Saçlı Kadının yüceliğine ne de bir kadın olarak sevilmeyi isteyen sıradan bir kadının yüceliğine sahiptir.

Bir erkek rüyasında daha önce hiç karşılaşmadığı bir kadın görmüşse bu Altın Saçlı Kadının yaklaştığı anlamına gelebilir. Şu şiirimin adı "Tanımadığım Bir Kadınla Bir Öğleden Sonrası Rüyası."

Uyandım ve dışarı çıktım. Şafak sökmemişti daha.
Bir horoz, hilal olduğunda ısrarcı.
Yel değirmeni gri bir buluta uzanan merdiven gibi.
Yan çiftlikte bir yem öğütücü homurdanıyor.

Bir gecede otlardan bir bulut yapmış kırağı.
Bir kahve içmek için durduk rüyamda, yalnız başımıza
şöminenin yanında, zarif fincanlarla.
O öğleden sonrayı ve kalan hayatımı çok sevdim.

R.B.

John Fowles *Fransız Teğmenin Kadını* romanının, rüyasında sadece on saniyeliğine gördüğü tek bir imgeden ortaya çıktığını belirtir. Yüzü bir eşarpla kısmen gizli kalmış, fırtınalı havada bir limanın ucunda dikilen bir kadın imgesidir bu.

Meryl Streep bu kısmı filmde muhteşem sahnelemiştir. Filmin sonraki sahnelerinde, benim başka bir yerde Saklı Gizemli Kadın diye tanımladığım kadının, mahremiyeti, ağaçların yarattığı kuytuluğu, uzun etekleri, köprülerin altındaki gölgeli alanları, loş ışıklı odaları sevdiği açıklığa kavuşuyor. Bir samanlıkta yaşanan yoğun tek bir cinsellik fırtınası kadına üç yıllık donuk sevişmelerden daha çok anlam ifade ediyor; kadın bir erkekte tutku ve amaç istiyor ve içinde ağır bir arzu

yükünü, erotik duygularla dini yoğunluk arasında bir yerlerdeki tutkuyu taşıyor. Provence'ın gezgin ozanlarını tepeden tırnağa tanıyan Dante, Catskills dinlenme tesisindeki naif kız hakkında şiirler yazmıştı ya da daha doğrusu ne taşıdığını bilen bilinçli bir kadın hakkında şiirler yazmıştı, dolayısıyla bu kadın naif değil, sezgili ve bilgilidir.

Aşkı taşır kadınım gözlerinde,
soylu kılar bu yüzden baktığını;
nereden geçse erkekler ona döner,
titrer selamıyla yürekler,
öyle ki, yüzünü eğer kişi, solar gider,
ve inler o an kusuruna esefle:
Duramaz onun önünde kibir ve öfke.
Elverin kadınlar, onurlandırayım onu.

Bir tatlılık doğar ve düşünce, alçakgönüllü,
konuştuğunu duyanın yüreğine,
bu yüzden onu ilk gören değimlidir övgüye.
Nasıldır hafifçe gülümserken,
ne söze gelir ne akılda kalır,
öyle bir tansık, yeni ve soylu işte.*

W. B. Yeats on sekiz yaşındayken, İrlandalı güzel Maud Gonne bir gün Yeats'in evine ziyarete gelmişti. Bu Yeats için yeterliydi. Kadına bir sürü şiir yazdı, onun sözcülüğünü yaptı, onu sevdi ve otuz yıl boyunca ona evlenme teklif etti, ta ki vazgeçip sıradan bir kadınla evlenmeye karar verene dek. Bu kararı aldıktan sonra bile onu kafasından atabilmek için zorlandı. Arkadaşları onun için bir eş ararken Yeats şu şiiri yazmıştı:

* Dante Alighieri, *Yeni Hayat*, çev. Işıl Saatçıoğlu, YKY, 1993, s. 38.

Birinin güzeldi yüzü
Çekiciydi ikisi, belki üçü
Fakat yüz de çekicilik de beyhude
Çünkü dağdaki çimenin
Şeklini korumak gelmez elinden
Yaban tavşanının yattığı yerde.
– "Anı", *Toplu Şiirleri*'nden

Dağdaki tavşanlar yabanidir; burada şair Maud Gonne'un yabanla olan ilişkisine dikkat çekiyor. Masalımızdaki oğlanın Tanrı-Kadın hakkındaki yorumunu hatırlayalım: "Yabani çiçekler onu daha çok memnun edecek."

Tıpkı politik kralların ve kendi babalarımızın Kutsal Kraldan dökülen ya da akan ışınları alması gibi, Maud Gonne ve yaşayan her kadın da Kutsal Dişilden ya da Altın Kadından dökülen ışınları alır.

"Dişil" ifadesiyle "kadın" ifadesinin birbirlerinin yerini alamayacaklarını biliyoruz. Kadının dişil içinde yer alışı, içinden ışık geçen bir kavanozdaki suyun ışıkta yer almasına benzer. Kabir, "Su dolu bir kavanozu alın ve suyun içine koyun. Şimdi içinde de dışında da su vardır," der. Dolayısıyla dişilik okyanus ya da günışığı gibi engindir, kavanozun ötesindedir, yine de orada burada karşımıza çıkabilir; bazen kadınların bedeninde, bazen de erkeklerin. Fakat her beden okyanustan bir tat, denizden bir koku barındırır. Blake şöyle derdi: "Çıplak kadının bedeni, erkeğin gözü için oldukça büyük, sonsuzluktan bir paydır."

Masalımızda bu okyanus suyunun kavanozu Kralın kızı olarak karşımıza çıkıyor. Genç bir erkeğin erginlenmesini neden bu kadın olmadan tamamlayamıyoruz? Hepimizin bu konuda çeşitli fikirleri var. Ben bir tanesini söyleyeyim.

Bu gezegendeki her erkek ve kadın Yasalardan Efsanelere giden yoldadır. Bu kitabı okuyan herkesin de öyle olduğu ke-

sin. Efsaneler rutubetli, bataklık gibi, yabani, evcilleşmemiş olanı temsil eder. Efsaneler, Yasaların kuruluğuyla kıyaslanırsa sulaktır. Yasaları anlamak yirmi yıl alır; oradan Efsanelere ulaşmaksa bir hayat sürer.

Yasalar hayatta kalmamız için gereken emirleri temsil eder; araba sürerken yolun hangi tarafından gideceğimiz kuralı ya da yerçekimi kanunu gibi. Ciğerlerimize su alıp nefes almaya devam edemeyeceğimiz aksiyomunu, hafif bir azarlanma sonrası birbirimizi öldürmemizi engelleyen emri, insanın kendi canına kıymasına karşı olan genel kuralı, ihtiyatlı, nazik ve uygun olmaya teşvik eden önermeleri, cinnetimizi denetlemeye yardımcı olan öğretileri öğrenmemiz gerekir. Kimi erkekler kurallara bağlı kalır. Bilginlere dönüşen bu erkekleri anlatan Yeats* şöyle yazmıştı:

Hepsi kem küm eder, hepsi mürekkep öksürür;
Hepsi ayakkabılarıyla beraber giyer halıyı;
Hepsi başkalarının düşündüğünü düşünür,
Hepsi tanır, komşularının tanıdığını.
Tanrım, acaba ne düşünürlerdi
Catullus'ları böyle yürüseydi?

Her birimiz Yasalardan Efsanelere, dogmadan Midraş'a, aşırı itaatkâr adamdan Yabani Adama giden yoldayız. Masalımızdaki oğlan da şüphesiz bu yolu yürüyor. Buna kanıtsa oğlanın Yabani Adamla altın topu hakkındaki konuşması ve daha sonra onunla birlikte ayrılması. Kişi Efsanelere yaklaştıkça derinliğe, neme, kendiliğinden olmaya, tüylü ve saçlı olmaya o kadar yaklaşır. Bazı Kelt öykülerinde "insan başlı bir kuşun" betimlendiğini görürüz. Bu kuş genç kahramana tüylü

* *Scholars* (Alimler) şiirinden.

bir attan bahseder ve onu okyanusun kıyısına, ardından da içine götürür. Burada doğru zaman geldiğinde genç kahraman ejderhalara somun ekmek fırlatır. Böylece Aziz Yorgi'den çıkıp ejderhalara varırız.

Bu hareket nasıl başlar? Bir yazar ve analist olan John Layard'a göre bir erkek "efsanelere" doğru kararlı bir adım atmaya hazır olduğunda, rüyalarında yüzü "her iki yöne bakan" dişil bir figür ortaya çıkar. Sanki bu kadının iki yüzü var gibidir: bir tanesi kuralların ve yasaların olduğu dünyaya, diğeri ejderhalı arzulara, nemliliğe, yabana, olgun erkekliğe doğru bakmaktadır. Bu hayal ürünü figür kanlı canlı bir kadın değildir fakat ışıkla dolu ebedi bir varlıktır. Bu kadın Altın Saçlı Kadındır.

Kararlı bir adım atmaya hazır olan kadınlara da benzer şeyler olduğunu zannediyoruz. Rüyalarında yüzü iki yöne bakan bir erkek belirli bir anda ortaya çıkacaktır. Fakat yalnızca varsayım yapıyorum. Kadınlar bu konu hakkında bir erkekten daha çok şey bilir.

Her halükârda "İki Yöne Bakan Kadın" masalımızda ortaya çıkmış durumda. Ruslar kendi masallarında ona "Aynı Zamanda Bir Kadın Olan Çar" der. Ona "Altının Cezbettiği Kadın" denebilir ya da siz hangi ismi uydurmak isterseniz onu diyebilirsiniz. Eğer onu bir kez ve ilelebet isimlendirirsek *Tao Te Ching*'in dediği gibi o zaman artık ışıklara ait olan asıl varlık olmaktan çıkar, bu nedenle ismini çok dert etmeyelim.

Yasanın dünyasıyla Efsanelerin dünyası kâinatın iki ayrı parçasıdır ve belki de İki Tarafı da Gören Kadın ortaya çıktığında erkek de bu iki dünyayı daha belirgin şekilde görebilmeye başlar, çünkü kadın onları görebilmektedir. Artık erkeğin öyküsü daha hızlı ilerler.

Yaşamın hikâyesini hareket ettirebilme yeteneğiyle Altın Saçlı Kadın, geleneksel olarak tasvir edildiği şekliyle pasif ve alıcı olan Batılı dişiye nazaran Hintlerin dişisi Şakti'ye benzemek-

tedir. Birçok Hint resminden gördüğümüz üzere Şakti dimdik, kışkırtıcı, hareketli, ateşli ve acımasızdır. Bazı resimlerde Şiva onun yanında yerde, hatta ayaklarının altında yatar, uyur gibi görünür; Şakti'ye kıyasla alıcı, sakin, rahat ve derinlemesine kendi içine dalmıştır.

Bu kışkırtıcı kadının Magdalalı Meryem'le olan ilişkisine bakmakta fayda var. Şakti'nin bela çıkarma, kuru odunlara kıvılcım götürme, enerjiyi durağan olan psişeden dışarı çıkarma ve tek bir saç teliyle denizi karıştırma dürtüsü biraz inceleme ve dikkati hak ediyor.

Bilgisi eski Arap ve Fars kültüründen gelen Antonio Machado, zihni meşgul, yürüyen veya düşüncelere dalmış erkeğin er ya da geç yolun kenarına oturacağını belirtir.

Bir gün otururuz yolun kenarına.
Şimdi tüm yaşamımız zamandır ve yegâne kaygımız
beklerken sahnelediğimiz umutsuz tavırlar.
Fakat muhakkak gelecek o kadın.*

Hermes ve Tanrı-Kadın

Satürn küllerin tanrısıdır ve genç erkeğin küller için zamanı geldiğinde onun tapacağı uyuşuk, depresif, cüruf-yiyen tanrıdır. Satürn yoğundur, koyudur, ağırdır ve azimlidir; şanslı erkekte disiplin olur, şansız olandaysa keskin bir acılık. Satürn doğru hatanın tanrısıdır.

Hermes dahili sinir sisteminin tanrısıdır. Onun varlığı ilahi bir kıvrak zekâ anlamına gelir. Hermes'in alanındaysak beyinle parmak uçları arasında, kalple gözyaşı kanalları arasında, cinsel organlarla gözler arasında, acı çeken yanımızla gülen yanımız arasında olağanüstü hızlarda ileti aktarımı olur. Her-

* Antonio Machado'nun *Al Borde Del Sendero* [Yolun Kenarı] şiiri.

mes, Merkür ve cıvadır, biliriz ki cıva elle tutulamaz, oradan oraya akar, küçük damlalara ayrılır, tekrar birleşir, yere düşüp masanın altına yuvarlanır, akıl almaz bir çabuklukla hareket eder. Çok haklı biçimde *quciksilver** diye isimlendirilir.

Merkür'e has bu enerji, diğer birçok adlandırmayla beraber, kuzey Avrupa'da Odin, İtalya'da Mercure, Yunanistan'daysa Hermes olarak isimlendirilir. İngilizcede çarşamba *Wednesday*, (*Odin's Day* yani "Odin Günü") Fransızcadaysa *mercredi*'dir.

Bazen arkadaşlar kapalı bir odada sohbet ederken konuşmanın harareti yükselmeye başlar; hazırcevap şeyler söylenir, her yandan sohbete katkılar gelir, hayal gücünde bir atılım olur, özgün bir müstehcenliğin hemen ardından onu özgün bir ruhsallık izler. Hermes o odaya gelmiştir. Sohbetin çok güzel bir anında herkese gizemli gelen bir sessizlik çöker, kimse sessizliği bozmaya yanaşmaz. İspanya'da 15. yüzyıla dek bu tür sessizlikler "Hermes sessizliği" olarak anılırdı. En azından Hermes hakkındaki harika kitabında López-Pedraza böyle söylüyor.

Eski gelenek, ortamda Hermes mevcut olmadıkça gerçek bir öğrenmenin gerçekleşmeyeceği inancını koruyor. Bu çok iç karartıcı bir durum, çünkü üniversitelerin İngilizce, sosyoloji ve ilahiyat bölümleri genellikle önce Hermes enerjisine sahip hocalarından kurtulmaya bakıyor. Tüm doktora sistemi Cermen Hermes-katilleri tarafından oluşturulmuştur. Hermes büyülüdür, ayrıntıları sever, müstehcendir, dans gibidir, sersemdir ve asla kariyer peşinde koşmaz.

Diliniz bir kelimeye başlayıp daha siz onu bitirmeden hemen önce Hermes araya girip doğru bilgiyi oraya sokuverir. "Bu benim annem," demeyi planlamışsınızdır fakat "Bu benim eşim," deyiverirseniz. Bunu ben de yaptım. Annem epey

* Hem "çok hareketli," "yerinde duramayan" anlamlarına gelen, hem de cıva ve cıvaya benzeyen maddeler için kullanılan İngilizce sözcük.

memnun görünüyordu. "Daha uzak (*farther*)" demeyi planlamışsınızdır ama ağzınızdan "baba (*father*)" çıkar. Çünkü Hermes düşüncelerden hızlı hareket eder. İnsanların Freudcu dil sürçmesi dediği şey aslında Hermes'in doğruculuğudur. Hermes gösterişi, dindarlığı, kendinden emin ve memnun olmayı patlatır ve söndürür.

Hermes bahçede epey faaldir; mesela oğlan başındaki örtüyü çıkarmayı seçtiği tam o an yansıyan ışığı yukarı Prensesin odasına gönderdiğinde, oğlan evcil çiçekler yerine yaban olanları seçtiğinde ve daha sonra altın paraları başkalarına dağıttığında. Tüm bu güneş işleri Hermes'in işidir. Merkür gezegeni, tüm gezegenler arasında güneşe en yakın olandır ve o da güneşin en yakın akrabasıdır.

Simyacılar cıvanın altın ve gümüşü sıvı hale dönüştürme becerisine sahip olduğunu biliyorlardı. Bizler erilin ne kadar sıkışıp sert hale gelebileceğini tahmin edebiliriz, benzer şekilde dişil de sıkışıp kalabilir. Cıva onları öyle yumuşatır ki her biri akmaya başlar. Hermes'in mevcudiyetiyle masalımızdaki eril ve dişil arasında bir akış gerçekleşmeye başladı.

Demir John'un öğrencisi genç erkek hem Afrodit tarafından –ki bu Altın Seven Kadın için yalnızca bir başka isimdir– hem de Hermes tarafından kutsanır. Hermes ve Afrodit iyi geçinir. Günümüze kalan Yunan heykellerinden birkaçı Afrodit'in parmaklarını Hermes'in saçlarında gezdirişini betimler. Tüm tanrı ve tanrıçaların iyi bir birliktelik oluşturmadığını biliyoruz; Hera ve Zeus bunun bir örneği. Fakat Hermes ve Afrodit beraber öyle iyiler ki hermafrodit için bir model teşkil ederler. Hermes'in erkekte, Afrodit'in de kadında olduğu ya da bunun tam tersi olduğu bu bileşim bir ruh birlikteliğidir.

Altın Seven Kadın çocuğun fesini çekip çıkarırken Kralın aksine orada ne olduğunu kesinlikle iyi bilir. Yaban çiçekler karşılığında oğlana altın paralar verir ve her defasında çocuk

bunları "oynasınlar diye bahçıvanın çocuklarına vereceğini" belirtir.

Burada kişinin bahçeden her ne alıyorsa onu vermesi gerektiği ima ediliyor. Ayrıca başımızdaki örtü de orada kalmalı. Bir kadın, genç bir erkeğin altınını göstermesi için çok istekli olabilir. Genellikle halk da sanatçının altınını hemen görmek ister. Fakat başından sonuna Demir John masalı, bir sanatçının yirmili yaşlarında resimlerini sergilemesi ya da bir kitabını erkenden basması konusunda temkinli olması gerektiğini ima ediyor.

Eğer Keats gibi yirmi dört yaşında öleceksenız o zaman her şeyin farklı bir zamanlaması olacaktır. Fakat bizim gibi daha uzun yaşamaya razı olanlar için başımızı bir şeyle örtmek ve paralar için de "Onları oynamaları için bahçıvanın çocuklarına vereceğim," demek önemlidir.

Hermes'in iç boşluğu sızdırmayacak şekilde (yani *hermetik şekilde*) kapatmadaki rolünden, dışarıda kalması gerekenleri dışarıda bırakmasından ve içeride olması gerekenleri de içeride tuttuğundan bahsettik. Her şeyini işine ve dış dünyaya vermekten alıkoyabilen erkekler nihayetinde kendilerini duvarlarla çevrili alana girerken bulabilirler ve bu alanda büyülü şeyler gerçekleşir.

Hermes, bahçeyi kuyuları ve duvarlarıyla bezer:

> Olmayı istedim, fırtınanın
> uğramadığı o diyarda,
> Kabaran yeşil dalgaların sessiz olduğu sığınakta,
> Ve dışında kaldığı deniz kıpırtılarının.*

* Gerard Manley Hopkins'in *Heaven-Haven: A Nun Takes the Veil* [Cennet-Sığınak: Rahibe Olan Kadın] şiirinden.

Demir John genç erkeklerin bahçeyi deneyimlemesini ister. Bahçe –ki gelişmesi on yıl sürebilir– bir kez deneyimlendiğinde artık genç erkeğin ruhunu onurlandırdığını, âşık olmayı ve dans etmeyi öğrendiğini söyleyebiliriz.

6
İçsel Savaşçıları Hayata Döndürmek

Michael Meade bize eski bir Kelt özdeyişini hatırlatır: "Dans edemeyen adama kılıç verme." Masalımız oğlanın atacağı bir sonraki adımın savaşçılık olduğunu söylüyor; savaşçılık bahçenin ardından gelir.

Erginlenme rehberi kılıcı vermeyi yalnızca âşığının mahremiyetiyle, âşığının dansı genç adamın kalbine dokunduktan sonra teklif eder. Deniz Kuvvetlerinin oğlanları bu şart sağlanmadan aldığını biliyoruz; bir adam dans etmeyi bilse de bilmese de eline kılıcı veriyorlar.

Deniz piyadeleri dıştaki savaşçıyı geliştiriyor, biz içteki savaşçıdan başlayacağız.

İçsel Savaşçılar

Son yıllarda Amerikan erkeklerin içindeki savaşçı gücünü kaybetti ve bu zayıflık kitapta önceki bölümlerde naiflik diye bahsettiğimiz duruma, yani sınırların olmayışına yol açtı. Bir seksen boyunda yetişkin bir adam, bir başkasının kendi sınırlarını geçmesine, psişesine ait eve girmesine, sözcüklerle onu istismar etmesine, hazinelerini götürmesine ve çıkarken kapıyı çarpmasına izin veriyor ve işgal edilen adam, yüzünde birinin gözüne girmeye çalışan şirin bir gülümseme ve karışmış bir kafayla öylece dikiliyor.

Bir oğlan "işlevsiz" bir ailede (belki başka bir aile türü de yoktur) büyüdüğünde içsel savaşçıları erkenden öldürülmüş olur. Savaşçılar mitolojik anlamda, kılıçlarını kralı savunmak için kaldırır. Çocuğun içindeki Kralsa çocuğun ruh halini

temsil eder ve o ruh halini savunur. Fakat bizler çocukken darmadağınık ailelerde ruh halimiz daha güçlü, daha baskın, daha korkutucu olan ebeveynin ruh hali tarafından kolayca ezilip alt edilir. İçimizdeki savaşçılar ruh halimizin parçalara ayrılmasını ya da bedenimizin işgal edilmesini önleyemezse bu savaşçıların yıkılacağını, transa gireceğini ya da öleceğini söyleyebiliriz.

Bahsettiğim içsel savaşçılar sınırları saldırgan bir biçimde geçmez, onlar sınırları korumak için bulunur. İrlanda sınırlarını koruyan şu ünlü savaşçı grubu Fianna bir örnek teşkil edebilir. Fianna tüm bahar ve yaz boyunca sınırlara göz kulak oluyor ve kışın içeri giriyordu.

Fakat normal bir çocuğun böyle bir koruması yoktur. Eğer bir yetişkin çocuğa vurmaya ya da ağzına yiyecek tıkmaya yeltenirse kimse çocuğu savunmaz ve eylem gerçekleşir. Çoğu ebeveyn dilediği anda çocuğa ait alanı işgal eder ve ağlayarak ruh halini korumaya çalışan çocuk adeta o ruh haliyle birlikte harap olur.

Her çocuk psişesine ait evinin ya da ruh şatosunun derinlerinde yaşar ve her çocuk bu evin içindeyken egemenliği hak eder. Ne zaman bir ebeveyn çocuğun egemenliğini ihlal edip onu işgal etse çocuk yalnızca öfke hissetmekle kalmaz, üzerine bir de utanç duyar. Böylece çocuk eğer egemenliği yoksa bir değerinin de olmadığı sonucunu çıkarır. Utanç, bizim insan olarak değersiz ve yetersiz olduğumuz duygusuna verdiğimiz isimdir. Gershen Kaufman bu duyguyu *Utanç* [*Shame*] kitabında ustaca anlatıyor. Merle Fossum ve Marilyn Mason da *Utançla Yüzleşmek* [*Facing Shame*] kitabında Kaufman'ın çalışmasını aile utanç sistemlerine ve bunların nasıl işlediğine doğru genişletir.

Eğer ebeveynlerimiz bize ait bölgeye hiç saygı göstermezlerse, onların bu saygısızlığı yetersizliğimizin karşı konulmaz

bir kanıtı gibi görünür. Yüze vurulan bir tokat bizi derinden etkiler çünkü yüz, ruhumuzun gerçek sınırıdır ve bu durumda içimize girilmiştir. Eğer bir yetişkin cinsel sınırlarımızı geçmeye yeltenir ve bize dokunursa, çocuk olarak bizim yapabileceğimiz bir şey yoktur. Savaşçılarımız can verir. Bir yetişkinin yanındayken onay beklentisiyle dolu olan çocuk şimdi şokla kaskatı kesilmiştir ve utancın kemikleşen, zamansız kafa karışıklığının içine düşer. Daha da kötüsü, tek bir tecavüz ya da tek bir dayak genellikle bir başkasına yol açar ve eğer savaşçılarımız dirilmişlerse yeniden can verirler.

Bir oğlan alkolik bir ailede büyüdüğünde, savaşçıları göz alabildiğine büyük bir su dalgasıyla nehrin içine çekilir ve orada akıntı yönünde sürüklenirken çırpınıp mücadele ederler. Korunmasız çocuk ister kız ister oğlan olsun, yapayalnız kalır. Artık çocuğun insanlardan ziyade kar kazlarıyla ortak noktası vardır.

Kar kazları, yerlerde savrulan Dakotah karlarını arşınlayarak,
Küçük çiftliklerin çitten merdivenlerini aşıp gelir,
Geceye yayılan çığlıklardan sıvışıp,
Ve kanatlarını uydurup, ah, yerleşirken aralarına,
Nihayet çekilir ışık, çıplak ve karlı tarlalardan.

Sarhoş baba oğlunu çeker içeri.
Oğlan kurtulur, döner, terk eder evi.
Geceyi dışarıda geçirir, kazlarla beraber yiyerek.
Geniş ayaklarının üstünde dengede ve tetikte,
Geçerken bitki sıralarını, kırık saplar arasında yürürler.*

– R.B.

* Robert Bly'ın *Snow Geese* [Kar Kazları] şiirinden.

Böyle bir çocuğun ergenliğinde, odasında tek başına kalmak istemesi, anaç kadınlar, gurular, sistemler, vazgeçişler, "bağlanmama" peşinde olması şaşırtıcı değildir. Büyüdüğünde, yaşı otuz ya da otuz beş olduğunda hâlâ korunmasız hissedecek ve korunmasızlıklarına öfkelenen diğer insanlara karşı kendini koruyamayacaktır.

Çocuğun psişesine ait odaya girmek isteyen her yetişkin ya da büyük kardeş bunu yapar, çünkü sanki kapının diğer tarafında kapı tokmağı yok gibidir. Kapı serbest bir şekilde hareket ederek bizi annenin dayattığı münasebetsiz yakınlığa, babanın dayattığı münasebetsiz küçük görmeye, büyük kardeşlerin ya da bakıcının dayattığı cinsel okşamalara, fiziksel ya da psişik bir enseste açar. Kapı serbestçe hareket eder, çünkü kapının tokmağı dış taraftadır.

Bence bir erkeğin savaşçılarının erkenden ölmesi muhtemelen oğlanın büyümesine engel oluyor. Ayrıca bunun oğlanın içindeki dişinin büyümesini engellemesi de mümkün. Mesela Dickens'ın korkunç bir çocukluk geçirdiğini biliyoruz ve görüyoruz ki yazdığı kadın karakterler küçük kız çocukları gibi ve duygusal. Bu kız çocuğu benzeri varlıklar muhtemelen onun içindeki gelişmesi önlenmiş kadının yansıması. Savaşçıları onu etrafındaki şiddetten koruyamamış.

Darmadağınık bir ailede bulunan içsel çocuk yıllar boyu utandırılmaya, işgal edilmeye, hayal kırıklığına uğramaya ve kötürüm kalmaya devam eder. Tekrar tekrar "Ben bir kurbanım," der ve gerçekten de öyledir. Fakat kurban olmakla tam da bu şekilde özdeşleşmek ruh evini açık tutarak daha fazla işgale kapı aralar. Bugün çoğu Amerikan erkeğin ruh evlerini savunmak için içlerinde yeterince uyanmış ya da canlı savaşçısı yok. Üstelik kadın ya da erkek çoğu insan, harici ya da dahili, özgün savaşçılarının neye benzediğini ya da kendisine nasıl hissettirdiğini bilmiyor.

Dışarıdaki, Yani Disiplinli Savaşçı

Mitoloji uzmanı ve kültür tarihçisi Georges Dumézil keşfettiği ve muazzam bir belgelemeyle ortaya koyduğu fikirleriyle bize büyük bir hediye verdi. Ona göre Hint-Avrupa medeniyetlerinin verimli toprağı üç ayrı toprak katmanından oluşuyor: Kral, Savaşçı ve Çiftçi. Duvar halısı bu üç iplikten oluşuyor. Ortada farklı türden üç tören, üç farklı yaşam biçimi, her birine ait tanrı ve tanrıçalarla üç ayrı dünya görüşü var.

Roma kültürü krallık alanında Jüpiter'e, savaşçı alanında Mars'a ve tarımsal alanda Quirinus'a sahipti. Antik Yunan kültürü kral ve kraliçeye ait alanda Zeus ve Hera'ya, savaşçı alanında Ares'e ve çiftçilikle şarap yapımında Dionysos'la Ariadne'ye sahipti. Kuzey Avrupa'nın krallık alanında Odin'i, savaşçı olarak Thor'u ve çiftçi olarak Frey ve Freya'sı bulunuyordu.

Tarımsal bakış açısı "mahsul bereketini, erkek sayısında ve mallarda bolluğu, gıdayı, sıhhati, barışı ve duyusal tatmini" görür. Tanrı ve tanrıçaların 19. yüzyıl boyunca berekete ilişkin temalarla alışılagelen özdeşleştirilmeleri, şimdilerde var olan gıda stoklarıyla takıntıya dönüşmüş gibi görünüyor.

Kralın ve Kraliçenin gözünden krallığın bakış açısı, egemenlik, politik ebeveynlik, saltanat ve bunun nasıl idare edileceğini görür. Bu görüşü dördüncü bölümde tartışmıştık.

Dumézil savaşçı görüşünün orta seviyeyi oluşturduğunu ortaya koymuş. Savaşçının gözü cenkleri ve gücün bu cenklerde nasıl kullanılacağını görür. Eğer Dumézil haklıysa, yakın ya da uzak geçmişe dek Hint-Avrupa ırkının sahip olduğu görüşlerin üçte biri, savaşçının kafasından çıkan görüşlere denk düşer. Her bir kişinin beyninin üçte birinin savaşçı beyni olduğunu söyleyebiliriz; DNA'mızla taşınan içgüdülerin üçte biri savaşçı davranışlarına ilişkindir; düşüncelerimizin üçte biri –beğensek de beğenmesek de– savaşçılara ait düşüncelerdir. Bu iç karartıcı bir düşünce.

Psikolog ve teolog Robert Moore savaşçı hakkında yoğun ve inandırıcı düşünceler üretmiştir, burada onun birkaç fikrini özetleyeceğiz. Moore, savaşçının erkeklerin "içlerine işlemiş ve donanımlarının bir parçası" olduğunu vurgular. Bir yazılım değildir. Erkeklere şunu diyebilir: "Meraklanmayın, içinizde bir sürü savaşçı var, ihtiyacınızdan bile fazla. Asıl soru onu onurlandırıp onurlandırmayacağınız: Bunu ya bilicinizde yapacaksınız ya da bilinçdışında."

Savaşçının uzmanlık ve deneyim alanı muharebe meydanıdır. Burada yer alan savaş fiziksel, psikolojik ya da ruhsal bir savaş olabilir. Bu yankılı ve törensel alanda ordular, kabileler, ilahlar, hatta fikirler kendilerini bir muhalif olarak konumlandırır. Bayraklar çekilir, sesler derinleşir, beyinler keskinleşir, kaslar kaçınılmazlıkla kasılır. Savaşçı tavrındaki eski filozoflar zıtlıkları düşünür: eğri ve doğru, uzun ve kısa, ekşi ve tatlı. General Patton gibi savaşçı tavrına sahip dışadönük erkeklerinse aklına çarpışmak, çeliklerin vuruşması ve harp meydanının kutsallığı gelir (çörekotu* tarlası çiftçi için ne kadar kutsalsa harp meydanı da onlar için o kadar kutsaldır). Adrenalinin bedene hücum edişini, yüz yüze muharebe etmeyi, tehlike hazzını ve hatta soylu bir ölüm zevkini hayal ederler.

Moore bir savaşçının gerçek niteliğinin, onun kendinden daha büyük bir amaç uğruna, yani aşkın bir dava uğruna hizmet etmesi olduğunu vurgular. Mitolojik anlamda savaşçı Gerçek Krala hizmet eder. Eğer hizmet ettiği Kral yozlaşmışsa (Ollie North'un durumunda olduğu gibi) ya da ortada bir Kral yoksa ve savaşçı hırsa ya da güce hizmet ediyorsa o zaman o artık savaşçı değil yalnızca askerdir.

Aztekler, Meksika'da MS 1200 civarında Toltek kültürüne egemen olduğunda savaşçı kastını kraliyet kastının üzerine

* Çörekotu (*nigella sativa*) birçok ülkede kutsal tohum olarak da isimlendirilir.

çıkardılar. Bu organizasyonel hareket Toltek dünyası için alışılmışın dışında bir değişiklik oldu ve tek başına bu değişiklik tüm Aztek kültürünün sonunu getirdi. Yüzyıllardır savaşçıları onurlandıran bir toplum olan Japonlar, Kralını kaybeden bir göl hakkında şöyle bir hikâye anlatır: Krallarını kaybedince gölde ikamet edenler ne yapacaklarını bilememişler ve sonunda oylama yapıp Kral olması için bir balıkçılı seçmişler (Balıkçıl Japonya'da savaşçıyla ilişkilendirilir). Sonrasında balıkçıl gölde yaşayan tüm canlıları yemiş.

Bununla beraber bir savaşçı Gerçek Bir Kralın hizmetinde olduğunda –yani aşkın bir dava hizmetinde olduğunda– işini iyi yapar ve bedeni gayretli bir hizmetliye dönüşerek soğuğa, sıcağa, acıya, yara berelere, açlığa, uykusuzluğa ve her türden zorluğa dayanabilir. Beden genellikle bunları iyi karşılar. Savaşçı enerjisiyle temasta olan kişi uzun saatler çalışabilir, yorgunluğu önemsemez, gerekli neyse onu yapar, doktora tezini ve tüm dipnotlarını bitirir, iğrenç bölüm başkanlarına katlanır, Ralph Nader gibi eşyasız ve çok sade yaşar, T. S. Eliot gibi yıllarca tavandan sarkan tek bir ampulün ışığında yazar, Aziz Francis ya da Rahibe Teresa gibi sonu gelmeksizin insanların altını ve kirlerini temizler ve Saharov gibi aşağılanmaya, hor görülmeye ve sürgüne katlanır. Pençe gibi bir el gelip konfor düşkünü bebeği alır ve bedene olgun bir savaşçı yerleşir.

Güçlü savaşçı enerjisi olmadan karmaşık herhangi bir kültür nasıl var olmaya devam edebilir? Günümüzde bazı kadınlarda bulanan dışadönük savaşçılar oldukça güçlü, hatta bazı erkeklerin savaşçılarından daha güçlü. Çağdaş toplum güçleri son zamanlarda kadınları savaşçı olmaya teşvik ediyor, diğer yandan oğlanlar ve erkeklerdeki savaşçılığın önüne geçiyor.

Michael Meade, stratejiyi gerçek bir savaşçının temel niteliği olarak vurgular. Strateji kandırmacayı, dünyevi olmayı ve zekâyı içerir. Bazı eski öykülerde Altın Saçlı Kadını bulmak ya da

okyanusun altında yaşayan Üç Kara Aygırı ele geçirmek isteyen kahraman yolunun bir dev, bir cadı ya da her ikisi tarafından kesildiğini görür. Kahramanın asker tarafı ona "Deve ya da cadıya doğrudan saldır. Öldür onları!" der. Bir strateji geliştirmek için savaşçının çağrılması gerekir. Öyküdeki stratejiye göre oğlan devin bulunduğu ormana küçük bir davul çalarak girer ve dev ona neden davul çaldığını sorunca, oğlan kendisini takip eden on bin küçük adama yol gösterdiğini söyler. Sonra adamların küçük olduğunu fakat her birinin küçük birer çekiç taşıdığını ve dev uyuduğunda bunlarla devin beyninin pestilini çıkarabileceklerini anlatır. Devler uykuyu çok sever, küçük şeyler de onları korkutur, bu nedenle dev genellikle bir anlaşmaya yanaşır. Savaşçının bakış açısı böyle kurnazca stratejiler içerir.

Ebedi yani Kutsal Savaşçı

Neil Forsythe, *The Old Enemy: Satan and the Combat Myth* [*Eski Düşman: Şeytan ve Savaş Miti*] kitabında Ebedi Savaşçı hakkında etkileyici bir genişlikte mitolojik bilgiye yer veriyor. Fiziksel savaşçı, bu ister Roland ister Jan Dark ya da Patton olsun, savaş meydanını sever. Kutsal Savaşçının sevdiği meydan, iyi ve kötünün alanıdır, orada Karanlığın Güçleriyle Aydınlığın Güçleri savaşır. *Ramayana* gibi çok eski edebi eserler insanların yaşayıp öldükleri savaş meydanlarından ziyade böyle elle tutulmaz, gözle görülmez savaşların betimlemeleriyle doludur.

Marduk efsanesinde Marduk'un düşmanının adı olan Tiamat, Babil dilinde denizin kaotik güçlerini ifade eder. Mitolojik anlamda kaos ve kötülük ilişkilidir. Tiamat'ın kaosunun dişil bir tınısı var, diğer yandan bir Babil devi olan Humbaba'nın kaosundaysa eril bir ton mevcut.

Hıristiyan metinler tüm kaotik güçleri Şeytan diye isimlendirerek ona eril bir ton verir. Böylece Hıristiyanlar için kutsal savaş iki kardeşi, yani İsa ve Şeytanı karşı karşıya getirir.

Yaşamı boyunca dışadönük savaşçı niteliklerinin çoğunu taşıyan Milton, I. Charles'ın idamı sonrasında iktidarı yeniden ele geçirmek isteyen toprak sahibi soylulara karşı kelimelerle savaşarak görme gücünü yitirdi. *Kayıp Cennet* şiirini yazarken ebedi savaşçılığı düşünüyordu. İyinin ve kötünün savaş meydanını, tıpkı Patton'ın Kuzey Afrika'daki tank savaşlarını sevmesi gibi seviyordu.

Geçmiş zamanda yaşayan Persler böyle ilahi savaş meydanları içinde en detaylı olanını yaratmışlardır. Burada Işığın Savaşçısı olarak Ahura Mazda savaşırken (ki Mazda ismi hâlâ bazı ampulleri süslüyor*) Karanlığın Savaşçısı olarak yıkıcı bir ruh olan Ehrimen savaşır. Yahudilikte Işığın Savaşçısı Yehova, Karanlığın Savaşçısıysa Şeytan olarak düşünülür.

Eyüp'ün** yazarı, Yehova'nın içinde karanlık bir yön bulunduğunu belirtir. Yehova Eyüp'ün sağlığını ve ailesini elinden aldığında Eyüp, Neil Forsyth'in belirttiği şekliyle "Tanrının canavarca ve korkunç tarafını" bir anlığına görür. Bu durumda Ebedi Savaş, Tanrıyla Onun Düşmanı arasındaki bir savaş ya da Tanrının iki yarısı arasındaki bir savaş olabilir. İnsanlar olarak bu savaşları kendi içimizde hissederiz:

Antonio Machado şöyle demişti:

Her erkeğin vardır
tutuştuğu iki kavga:
uyanıkken denizle savaşır,
ve Tanrıyla rüyalarında.***

* ABD'de 1909'da General Electric tarafından üretilen tungsten telli ampullerin markası, tarihteki Pers İmparatorluğunun dini olan Zerdüştlüğün aydınlığı temsil eden Bilgelik Tanrısı Ahura Mazda'dan ilhamla Mazda olarak isimlendirilmiş.

** Yahudilerin kutsal metinleri (*Tanah*) içerisinde yer alan *Eyüp'ün Kitabı* bölümü kastediliyor.

*** Antonio Machado'nun *Proverbios y cantares* [Deyişler ve Şarkılar] şiirinden.

Kutsal Kral ve Kraliçe Aydınlık Diyarda, Dionysos'la İsa'nın yanında yaşar, fakat Kutsal Savaşçı da orada yaşamaktadır ve kâinatın "içine işlemiştir". Onun kaosla, denizle, açgözlü devlerle, Yüce Anneyle, Yüce Titan Babayla, cücelerle, iblislerle ve Tanrının tüm düşmanlarıyla savaşı asla bitmez. Yahudilik, Tanrı olarak bir Kral Tanrı yerine Savaşçı Yehova Tanrısını benimsemiştir ve biz de bu Sonsuza Dek Savaşan Savaşçı imgesini gerilmiş kasları ve zırhlarla kaplı göğsüyle Yahudi-Hıristiyanlığından miras aldık.

Kutsal Savaşçının bir kutsal bir de zehirli tarafı vardır. Bu durumda dünyevi savaşçıların da bir kutsal bir çarpık tarafı olması şaşırtıcı değil. Bir adam kendinden büyük bir dava uğruna kendini feda eden bir savaşçıyken bir başkası gözü dönmüş, tecavüz eden, yağmalayan, düşüncesizce öldüren, köylerin tamamına napalm bombaları yağdıran bir askerdir.

Ebedi dünyadan gelen Kutsal Savaşçı, bir hortumun enerjisi ya da kasırga kuvveti gibi bizi ele geçirir. Elektrik ve manyetik enerjiyle beslenen savaşçı gücü insanın etten örtüsünün ardına geçer ve kişinin ruh haliyle dürtülerini değiştirir, tenin ve kemiğin içinden parıldar, güç ne istiyorsa bedene onu yaptırır.

Her bir kasırga kuvveti, bu ister Yabani Adam ister Savaşçı ister Kral olsun, duvardan dışarı uzanan ve insan bebeğini alıp götüren kocaman bir pençe gibi hayal edilebilir. Ele geçiren pençe tehlikelidir. Fakat pençe sayesinde insan bir süreliğine de olsa öteki dünyayı yaşar. Örneğin öfkeden deliye dönen –ve ayı postu giyen– şu eski Viking savaşçısı diğer dünyaya bir yolculuk yapar ve nihayetinde geri döner. Kuzey Avrupa halk gelenekleri bu deneyime ilişkin sayısız öyküye sahiptir. Tecrübeli bir savaşçı bir gün evinin içinde, oturduğu sandalyede uyuyakalır. Aynı anda savaş meydanında kocaman bir ayı belirir, düşmana saldırıp onlarla dövüşür. Eğer ayı sağ pençesinden yaralanırsa bitkin ve kafası karışarak uyanan adam da sağ elinde bir yara bulur.

Bedensel olarak var olan savaşçı iyi eğitildiğinde bir kapıdan geçip yan odadaki kötü niyetli, hiddetli savaşçıyla karşılaşabilir. Kaynaklar, pençeli eli takip ederek öteki dünyada "fazla ileriye" giden Kelt ve Viking savaşçılarından ve sonra insanların onları yatıştırıp büyük bir özenle insan topluluğuna yeniden takdim etmelerinden bahseder. Bizse savaşçılarımızın deliye dönmelerine müsaade edip sonra da onları basitçe sokağa atıyoruz.

O halde savaşçılığın ne olduğu, onun karanlık tarafıyla nasıl baş edileceği ve olumlu yanlarının nasıl takdir edilebileceğine ilişkin bilgilerin kaybolduğunu söyleyebiliriz. Eşzamanlı olarak savaşçının kendisi ya da bizim ona dair sahip olduğumuz imge üç dünyada da bir çöküş yaşamıştır.

Blake'in belirttiğine göre Milton aslında Şeytanın kazanmasını istiyordu. Eski mitoloji uzmanlarına göre Milton'ın özlemi büyük bir ihanetti. Bizler ve Milton kaosu romantikleştiriyoruz. Belki de endüstri insanları olarak bizler, içten içe kaosun yükselmesini ve katı bir biçimde toplumsal katmanlara bölünen yaşamlarımızı esnetmesini istiyoruzdur. Hindistan, Krişna'nın devler ve iblislere karşı kazandığı zaferlere sevinmeye devam ediyor, Bali'de ibadet eden insanlar her gün tapınaklarda *Ramayana*'da bulunan şeytani özle iyi öz arasındaki savaşa ve iyinin zaferle çıkışına ait fevkalade etkileyici sahneler canlandırıyor. Biz yine de Krişna'nın kazanmasını istediğimizden emin değiliz, hatta Woody Allen'ı *Ramayana*'ya tercih ederiz. Tanrının düşmanlarını itaatsizliklerinden dolayı biraz mizahla ve para cezasıyla karşılamayı planlarız. Hayal gücü eksikliği bizi kaosun ne olduğunu anlamaktan alıkoyar ve İran'ın yakın tarihi mizah barındırmayan bir köktenciliğin, yitip giden hayal gücünün yerini doldurmadığını açıkça ortaya koyar. Müslüman dünyasındaki kutsal savaşçılık İran'la Irak arasındaki bir savaşa indirgenmiş durumda, benzer şekilde Arthur'un

zamanındaki hayalgücü savaşlarından aldığımız heyecanlı yaratıcı haz da "Soğuk Savaş"la somutlaşıyor.

Kutsal Savaşçı başarısız olduğunda diğer iki diyarda bulunan savaşçıları da kendi başarısızlığına karıştırıyor. 11. ve 12. yüzyıllarda Avrupa'da türeyen Şövalye geleneği, savaşçı idealinin kültürlü bir yaşamda sürdürülebilmesi için Arap ve Acem kaynaklardan beslenerek onun zarafete, merhamete, fedakârlığa ve yoldaşlık düşüncesine doğru değişmesini sağladı. İtalya'da 18. yüzyıl gibi geç bir zamanda bile savaşçının dilinde âşığa ait imgeler yer alıyordu.

Birçoğumuza savaşçının içindeki iyiliği öğreten aikido öğrencisi ve hocası Terry Dobson, Fransız şövalye Jean de Brueil tarafından 1465'te söylenen şu pasajı bulmuş:

> Savaş neşe veren bir şeydir. Savaşta birbirimizi çok severiz. Eğer davamız haklıysa ve hısımlarımızın cesaretle savaştığını görüyorsak gözlerimiz yaşarır. Birbirimize karşı dürüst sadakat duygumuzla, yüreklerimizde tatlı bir sevinç yükselir. Yaratıcımızın emrini gerçekleştirmek için kendi bedenini cesurca tehlikeye atan dostumuzu görünce ileri atılmaya ve yoldaşımızla sevgi uğruna onunla birlikte yaşamaya ya da onunla birlikte ölmeye ahdederiz. Bu öyle bir haz verir ki bunu hissetmeyen kişiler ne kadar muhteşem bir duygu olduğunu anlatamaz. Sizce bunu hisseden bir kişi ölümden korkar mı? Asla! Öyle güçlü hisseder, öyle hoşnut olur ki o kişi nerede olduğunu bile bilmez. Cidden, dünyada hiçbir şeyden korkmaz!

Burada savaşçıyla âşığın birbirine karıştığını görüyoruz. Fakat günümüzde bu karışım büyük ölçüde yok oldu. Mekanize savaşlar geldiğinden beri dünyevi savaşçı parçalanıp askere dönüştü.

Bazı insanlar bilinçli savaşçı ve onun ideallerinin Amerikan İç Savaşı'nın bir katliama eşdeğer olan son muharebeleriyle sona erdiğine inanıyor. General Grant bunu görmüş ve kendini alkole vermişti. 1915'te Ypres'te tek bir gün içinde yüz bin genç erkek, kendilerini öldüren makineli tüfekli askerleri görmeden can verdi.

Savaşçıya dair kalanlar da Dresden'deki kitlesel bombalama, Nagazaki ve Hiroşima'ya atılan bombalar ve Vietnam'daki pirinç tarlalarına yapılan B-52 bombalamalarıyla yok oldu.

Makineli tüfekleri ve kalpsiz yıkımlarıyla modern savaş, saldırının ateşini utanılacak bir şeye dönüştürdü. Ares modern savaş meydanlarında değil. Vietnam gazileri, savaşçı bir tanrıya hizmet ettikleri inancıyla savaşa gidip, savaştan tanrısız çıktıklarında ruhsal bir yaralanmanın çilesini çektiler. Genellikle "kadınlar savaşı sevmez, fakat savaşçıyı sever," denir. Bu artık doğru değil. Batıdaki birçok kadın savaşçıyı askerden ya da askeri bir katilden ayıracak bir sebep görmüyor. Bir zamanlar tam da savaşçının korumakla yükümlü olduğu kültürün dokusunu bozan şey –son savaşlarla beraber– savaşçıyla ilişkilendirilen bir tür delilik oldu. Başka ülkelerdeki kadınlar bunu daha farklı görebilir. Kiev'de kendi yaşlarında bir erkek olmadan akranı kadınlarla beraber yıllarca yaşamış bir Rus kadın bana şöyle demişti: "Kiev savaşından sonra kalan tüm erkekler şehri savunmak için Moskova'ya gitti. Hiçbiri geri dönmedi." Anlatmaya şöyle devam etti: "ABD'deki kadınların, erkekler çok saldırgan oldukları için ya da benzeri başka sebeplerden ötürü onlara kızgın olduğunu biliyorum. Biz böyle hissetmiyoruz. Eğer Rus erkeklerinin içinde bu saldırganlık olmasaydı şu an Moskova'da Almanlar yaşardı. Eğer işgal altındaysanız, saldırganlık meselesi daha farklı görünür."

Savaşçıdan askere, askerden katile düşüş konusunda verdiğim açıklamayı daha da detaylandırabiliriz, fakat önemli olan

şey sonucu fark etmek. Mekanize savaşlar tarafından yersizleştirilen ve ileri teknoloji kültürüyle küçümsenip terk edilen disiplinli savaşçı, Amerikan erkekler nezdinde solup gidiyor. Savaşçının solması medeni toplumun çöküşüne yol açıyor. Kendi alanını koruyamayan bir erkek kadın ve çocukları da savunamaz. Şimdi uyuşturucu baronları dediğimiz zehirlenmiş savaşçılar özellikle kralı olmayan, savaşçısı olmayan oğlanları ağına düşürüyor.

Ve tüm bunlar çok çabuk gerçekleşiyor. 1915 kırımı disiplinli ya da dıştaki savaşçıyı bitirdi, sonra otuz yıl içinde Batılı erkeklerin içindeki savaşçı da zayıflamaya başladı. Her iki zayıflamayla birlikte dıştaki dünyayla içteki dünyanın nasıl bağlantılı ve tarihsel olayların ne kadar önemli olduğunu görüyoruz.

Masalımız hâlâ savaşçının onurlandırıldığı bir zamanda geçiyor. Şimdi masalı anlatanın savaşçıyı nasıl tanıttığını göreceğiz.

Masal: Savaş Sahnesi

Çok zaman geçmeden ülke bir savaşa sürüklenir. Kral kuvvetlerini toplar fakat güçlü ve büyük bir ordu toplayan düşmanı karşısında savaşı kazanacağına dair pek umudu yoktur. Bahçıvanın yanındaki çocuk, "Artık yeterince büyüdüm ve eğer bana bir at verirseniz savaşa gidebilirim," der. Etrafındaki adamlar ona gülüp, "Biz gittikten sonra gidip ahıra bak, kesinlikle senin için bir at bırakacağız," derler.

Hepsi gittikten sonra çocuk ahıra girer ve atı çıkarır; bir ayağı sakat olan bu at seke seke yürür. Çocuk ata biner ve karanlık ormana doğru yol alır.

Ormanın kıyısına gelince üç kere "Demir John!" diye bağırır. Sesi öyle yüksektir ki ağaçlardan yankılanır.

Yabani Adam anında oraya gelerek "Ne istiyorsun?" diye sorar.

"Güçlü bir savaş atı istiyorum, çünkü savaşa gitme niyetindeyim."

"İstediğini alacaksın. Hatta istediğinden de fazlasını."

Yabani Adam arkasını dönüp tekrar ormana girer. Çok zaman geçmeden ağaçların arasından yanında da bir savaş atıyla seyis çıkagelir. At son derece öfkelidir ve zapt etmesi pek zordur. Atın hemen arkasından da kılıçları güneşte parlayan, tamamen demir zırhlar içinde bir savaşçı alayı gelir. Çocuk üç ayaklı sakat atını seyise verip yeni atına biner ve askerlerin önünden atını sürer. Savaş meydanına geldiklerinde Kralın askerlerinin çoğu çoktan ölmüş ve savaşı kaybetmesine ramak kalmıştır.

Çocuk, demir zırhlı askerleriyle son sürat meydana gelir, düşmanın üzerine tıpkı bir kasırga gibi dörtnala atılır ve karşısına çıkan her birini devirip geçer. Düşman kaçmaya başlasa da çocuk peşlerini bırakmaz ve son düşman askerine kadar hepsini haklar. Gel gör ki sonra Krala dönmek yerine, savaşçılarını alıp onları dolambaçlı bir yoldan ormana götürür ve Demir John'u çağırır.

"Ne istiyorsun?" diye sorar Yabani Adam.

Oğlan da "Atlarını ve savaşçılarını geri alabilirsin, bana da üç ayaklı sakat atımı geri ver," der.

İsteklerini elde eden oğlan seke seke yürüyen atıyla evine döner.

Kral şatosuna vardığında onu kızı karşılar ve kazandığı zafer için onu tebrik eder.

"Ben değildim," der Kral, "Yardım etmeye gelen yabancı bir şövalyeyle onun askerleri vardı. Zaferi kazanan onlardı."

Kızı bu yabancı şövalyenin kim olduğunu sorar fakat Kral bilmediğini söyleyerek, "Düşmanı takip ederek dörtnala arkalarından koşuyordu, şövalyeyi en son o zaman

gördüm," der. Sonra kız bahçıvana gider ve onun yanında çalışan çocuğu sorar. Fakat bahçıvan kıza gülerek, "Üç ayaklı sakat atıyla daha yeni eve döndü. Çiftlik çalışanları 'Bakın kim gelmiş, Hoppidik gelmiş!' diye onunla dalga geçiyorlardı. 'Neredeydin, leylak çalısına mı saklandın ha? Nasıldı savaş?' diye sordular, o da 'Çok iyi savaştım; ben gelmeseydim neler olurdu kim bilir?' dedi. Bunun üzerine diğerleri gülmekten yerlere yattı," diye anlatır.

Pasaj Krallığın işgal edildiğini belirterek başlıyor. Eğer bir masaldaki tüm karakterler birleşip tek bir psişeyi oluşturuyorsa –buna bizim psişemiz diyelim– o halde işgal edilen psişenin bizimki olduğu sonucuna varmalıyız.

Masalın bu noktasında bir savaş ortaya çıkıyorsa bunun sebebi bence düşmanın psişeyi birkaç gün önce ele geçirmesi değil, bahçıvan çırağının nihayet bu işgalin farkına varmasıdır. Şimdi her şey yoğunlaşıyor.

Gözlemciler yüzyıllar boyunca, bir değişim çabası psişeyi hareketlendirdiğinde, bu hareketin kendisinin iblisleri, uykuda olan kompleksleri ya da ruhun tatsız düşmanlarını, yani bir çeşit belayı kendisine çektiğinin farkına varmışlardır.

Bir meditasyon topluluğuna katılan insanlardan şu tarz hikâyeleri saatlerce dinleyebilirsiniz: Meditasyona başlarlar, iki ya da üç hafta boyunca onlar için her şey hiç olmadığı kadar iyi gider, sonra bir anda ev sahipleri onları daireden atar, dişlerindeki dolgu düşer, giysileri kuru temizlemecide kaybolur, arabalarına hırsız girer vs.

Bu hikâyeler yenilenen ve yoğunlaşan işgale işaret eder. Fakat işgal eden kimdir?

Biz üniversiteye gitmekle, kariyer inşa etmekle meşgul olduğumuz ya da aydınlanma özlemi çektiğimiz yıllar boyunca, gizemli bir güç Krallığı işgal eder. Yirmili yaşlarındaki insan-

lar nasıl da sıklıkla ve birdenbire kendilerini tehlike içinde hissederler. Sanki gizli bir ses onlara şöyle der: "Şu anda bir değişim yapman gerek. Aksi halde çok geç olacak."

Ben yaklaşık otuz yaşımdayken işgalciyi bir piton yılanı olarak betimlemiştim:

Maymun, bambudan kafesinde yapayalnız, kokusunu
alır pitonun ve haykırır, fakat çağrısını duymaz kimse.
Mezar, yattığı pusudan çıkar öne,
yavaşça ve kıvrılarak yanlara doğru,
çalılıkların altından, yaprakların arasından,

ölmüş köpekleri ve koyunları bırakır uyuduğu yerde.
İçimizde parıldayan bir şey, hani
bize hizmet eden iyi, sallar bambudan kafesi.
Biz uyanmadan gitmiş olur belki.*

Ortada işgal edilen bir ülke ve onu işgal eden biri vardır, bir yanımız ruhsal olarak umut doludur, bir yanımız tehlikeli ölçüde saldırgan. Ruhun yumuşak başlı bir yanı ve dişlerini gösteren başka bir yanı vardır. César Vallejo şöyle der:

Kuşların çırptığı onca kanattan sonra,
Ya duran kuş yaşamazsa!
Daha iyi olmaz mıydı sahiden,
Hepsi yenilip yutulsa ve konu kapansa!**

* Robert Bly'ın *Defeated* [Mağlup] şiirinden.
** César Vallejo'nun *Y Si Después De Tantas Palabras...* [Ve Onca Kelimeden Sonra...] şiirinden.

İşgal, dikkatin dağılmasından ya da rahatsızlık veren bir şeyden fazlasıdır. Masala göre Kral savaşı kaybetmektedir. Açıkça görülüyor ki psişenin merkezi kendi alanını koruyamıyor. Bir düşman harekete geçmiş ve ruh artık yalnız, desteksiz, ahengini yitirmiş ya da Wallace Stevens'ın dediği şekliyle *armonyumda* değil.

Ebedi savaşçının savaştığı savaş meydanını akla getirirsek, ruhu işgal eden düşmanın bizzat kötülük olduğu sonucunu çıkarabiliriz, fakat durum pek de öyle görünmüyor. İşgalci kaos olabilir, fakat aynı zamanda düşman sanki kendi ruhumuzun da bir parçası gibi görünüyor. "Aslanla bal peteği, ne diyor kutsal metin?"* Arılar, düşman aslanın ölmüş bedeninde bal yapıyor.

Eğer Kral savaşı gerçekten kaybediyorsa o zaman içimizdeki savaşçının savaşmayı öğrenme zamanı gelmiştir. Savaşçının taviz vermeyi aklından dahi geçirmeden ve geri çekilmeden savaşı sonuna dek sürdürdüğünü görürüz.

Altı çocuğu yutan kurdun öldürülmesi gerekir, orada bir orta yol bulmaktan, kurda terapi uygulamaktan bahsedilmez. Bunların hepsi içimizdeki kurtlarla içsel çalışma yapmakla alakalıdır, fakat tavır kararlı olmalı. Eğer kararlı bir hareket olmazsa kurt da basit bir şekilde "çocuklarınızı" yemeye devam eder.

Burada kendimizi dini bir durumda, belki dini bir törende gibi hissedebiliriz. Bu durum, "öldürülen" şeyin dönüşüm geçirmesidir. Biliyoruz ki Roma döneminde bir adam Mitra dinine katıldığında rahip onun önünde bir boğa öldürür ve sonra adam şöyle der; "Tanrının boğayı öldürmesi gibi, ben de kendi hırslarımı öldürüyorum."

* Yeats'in *Vacillation* [Tereddüt] şiirinden. Şiirde geçen aslanla bal peteğiyse Kitabı Mukkades içerisinde Hâkimler Kitabında bulunan ve Samson'un öyküsünde geçen bir bilmeceye dayanıyor.

Ayrıca dini törenlerin yapıldığı Mitraik mağara odalarında boğanın öldürülmesini gösteren resimlerin menteşelerle asılıp döndürülebildiğini, bunların arka tarafındaysa şarabın –çünkü boğanın kanı şaraba dönüşmüştür– ve ölü boğanın içinde büyüyen buğdayın gösterildiğini biliyoruz. Benzer şekilde Mısır'da her bahar mevsiminde dikkatli bir şekilde Osiris'in ölü bedeni üzerine ve etrafına yerleştirilen toprak katmanlarında buğday filizlerinin büyüdüğü gösterilirdi.

Tartıştığımız savaş sahnesinin törensel bir alanda meydana gelmesi muhtemeldir ve bu "bedenlerden" bir çeşit buğday, mısır ya da bal geleceğini bekleyebiliriz.

Fakat hepsinden önce savaş sahnesini, oğlanın savaşçılığın şiddetine erginlenmesi olarak nitelendirebiliriz. Bu durum oğlana onun düşmanla temasa geçmesinin normal olduğunu anlatır. Pasif kalmak ya da düşmanınızla savaşsın diye başka birini tutmak işe yaramaz. Bu masalda düşmanın isimlendirilmemiş olmasını çok seviyorum.

Dört Ayaklı Bir At Edinmek

Oğlanın ahırda bulduğu üç ayaklı at, bu sahnede öne çıkan ve biraz yorumlama isteyen dikkat çekici bir ayrıntı. Bu üç ayaklı atın orada dikildiğini gördüğümüzde bize hiç de iyi bir şey gibi gelmez, hatta birisi üstüne binerse durumun daha da kötü olacağı açıktır. Böyle bir masalda nasıl bir atın bulunabileceğini ve atın üç ya da dört ayaklı olmasının nasıl bir fark yaratacağını inceleyelim.

Dört kapılı şehir, dört farklı yön, Cennetin dört ırmağı, dört mevsim, Kutsal İsmin dört harfi, güneş arabasının dört atı, sistrumun dört telinin temsil ettiği gibi "Dört" kendi içinde bütündür. Eski bir ninni şöyle başlıyor:

Keder için bir,
Neşe için iki,
Düğün için üç,
Doğum için dört.*

Diğer taraftan üç biraz eksik kalıyor. Üç kapılı bir şehir dört kapılı kadar etkileyici değildir ve yalnızca üç yönü bulunan bir gezegen bize garip gelir. Şafak, öğle ve günbatımı güzel bir günün üç parçasını oluşturabilir fakat gece bunun dışında kalmıştır. Güz, kış ve yaz çiftçiler için pek kabul görmeyebilir; çünkü onların bahara ihtiyacı vardır. Demek ki burada önemli bir şeyin eksik olduğunu düşünmeliyiz.

Ata gelirsek, onun çağrışımları yerden göğe dek sıralanır. At insana okyanus dalgalarını, ölümü, gök gürültüsünü, cinsel enerjiyi, özellikle erkeğin cinsel enerjisini, Yüce Anneyi, at süren Leydi Godiva'yı, ihtişamla kraliyeti ve Mahşerin dört atlısı gibi ilahi enerjileri akla getirir.

At, binicisiyle karşılaştırıldığında insanların hayvani tarafını ve bedenlerini hatırlatır. Binici zekâyı, idraki ve aklı temsil eder ve at da hayvani arzuları, içgüdüleri ve buraları mesken tutan enerjileri temsil eder.

Ben dördüncü bacağı utandırılmış bacak olarak değerlendireceğim. Oğlanın hayvani bedeninin utançla sakat bırakıldığını varsayıyorum; atı seke seke yürüyor çünkü bir bacağı utandırılmıştır.

Utançtan ve onun gücünden zaten bahsetmiştik. Utanç birçok farklı biçimde gelebilir: Mesela bizi daha kolay denetleyebilmek için kasten bizlere utanç yükleyen ebeveynlerden, kendi

* *One for Sorrow* [Keder için Bir] isimli ninni. Eski bir batıl inanç uyarınca ağaçta görülen saksağanların sayısına göre kişinin iyi ya da kötü talih sahibi olduğuna karar verilirmiş. Ni inin sözleri bununla ilişkili.

bağımlılıklarının bir yan etkisi olarak bize utanç yükleyen bağımlı ebeveynlerden ya da kendi utançlarından kurtulmak için bizlere utanç yükleyen akranlarımızdan. Bir ebeveynden herhangi bir karşılık bekleyip bunu alamamak utanç yüklenmesine yeter de artar, utancına bağımlı hale gelen bir ebeveyni içselleştirebiliriz ya da utancı kalıtım yoluyla alabiliriz; ister cinsel istismar ister fiziksel istismar olsun beş dakika süren tüm işgal türleri otuz yıl boyunca sürecek utanç yaratabilir. Sırf anne babalarımızı memnun etmek için yarattığımız sahte kişilik bir ömre yetecek utancı yaratabilir. Hırçın öğretmenlerden, taşkın Katolik rahiplerden ya da kendi içimizdeki mükemmeliyetçiden aldığımız utançlar, işe yaramaz bacağımıza dökülerek utanç depomuzu büyütür ve her bir utanç damlası yalnızlığa sadakatimizi perçinler. Özre, boyun eğmeye, içerlemeye ve uyum sağlamaya dönük gizli toplantılara katılırız.

Çok ama çok ufakken atımızın dört ayağı da vardı ve dörtnala ulaşabildiği her türlü haz içerisinde neşe içinde yaşıyordu. Bir çocuk bizim kültürümüzde yaklaşık on iki yaşına geldiğinde "işlevsiz" bir ailede yaşıyor olsun ya da olmasın, bacaklardan bir tanesi mutlaka utançla sakat bırakılmış olur.

On iki yaşında utanç atımızın nasıl iyileştirilebileceğini bilmeyiz. Masala göre oğlan atını yaşlı bir erkeğe ya da bir rehbere götürmelidir; sahneyi hayal gücü seviyesine çıkarırsak at Yabani Adama götürülmelidir. "Daha büyük oğlanların" bizim için bıraktığı hasta atı ahırdan alırız, ormanın sınırına kadar ona binerek gideriz, sonra da Yabani Adamdan bize daha iyi bir at vermesini isteriz. Sonunda atı ona geri götürmemiz gerektiğini biliriz, fakat sağlam bacaklı bir ata binmenin nasıl olduğunu deneyimlemek için, sadece birkaç dakikalığına bile olsa bunu yapmaya değer.

Masalın İsveç'teki uyarlamasında dört bacaklı at doğrudan toprağın içinden çıkar. Bizim uyarlamada ormandan yanında

koşturan elli civarı zırhlı adamla birlikte çıkıp gelir, "mızrakları güneşte parlamaktadır." Bu amaç sahibi erkekler birazdan faydalı olacaklar. Sahip oldukları demir önemli.

Demir John bize at ödünç vererek bizim erken yaşta edindiğimiz utanca son vermez; bu utanca bir son verilemez. Fakat daha fazla utancı önlemeye çalışabiliriz. Küçükken sahip olduğumuz dört bacaklı atla şu an ne tür bir bağlantımız olduğunu keşfedebiliriz. Yabani Adam, "İstediğini, hatta daha fazlasını alacaksın," derken bunu kasteder.

Öğrenimde, Edebiyatta ve Bilimde Savaşçılık

12. ve 13. yüzyıllarda Tibet manastırlarında genç Budist rahip adayları yüzleri birbirine dönük şekilde koridor boyunca sıralanırdı. Aralarında yürüyen Budist öğretmen onlara yüksek sesle sorular sorardı: "Buddha doğmadan önce yüzü nasıldı?" Genç erkekler birbirlerinden ve öğretmenlerinden gelen yüksek sesli ve heyecanlı yanıtları duyar, aynı şekilde cevap verirdi. Beyne adrenalin pompalanır, müzikal düşünme enstrümanının telleri gerilir ve beyin, sahibinin bileğinden atılıp avının peşinde gökyüzüne dalıp çıkan bir şahine dönüşür.

Bir rahip ve *Orality and Literacy* [*Sözlü İletişim ve Okuryazarlık*] kitabının yazarı olan Peder Ong yakın zamanda bir makale kaleme aldı. Makalesinde Batıdaki kavgacı öğretme yöntemlerinin kaderinden bahsediyor. Ortaçağda melekler hakkında yürütülen ve bugün bizim alay ettiğimiz o ünlü tartışmalar bu kavgacı öğretme yöntemlerine örnek; gerçi Henri Corbin bu tartışmaların Aristoteles'le İbni Sina arasındaki bir çatışmayla aynı anlama geldiğini göstermişti. Burada tartışmalarının konusu olan şey esas ruh meseleleri; örneğin, Corbin'in "muhayyel dünya" diye bahsettiği şeyin varlığı. İbni Sina bunun varlığını ruhla beden arasındaki üçüncü bir diyar olduğunu söyleyerek onaylıyor, Aristoteles'se bunu inkâr ediyor.

Peder Ong kavgacı tartışmaların Avrupa üniversitelerinde hâlâ devam ettiğini fakat ABD üniversitelerinde bunun neredeyse sona erdiğini belirtiyor. Aile geleneklerinde böyle canlı tartışmalar bulunmayan erkekler bu tarz tartışmalara girdiğinde kendilerini bunalmış hissedebilir. Dahası bazı erkekler ve kadınlar bu tarz bir öğrenimden hoşlanmadıklarını fark ettiler; rekabetçi ruh hali, saldırganlık, ifade tarzlarındaki haşinlik onları memnun etmiyordu ve kaybeden taraf için gösterilen acıma, kavga etmenin neşesine tesir ediyordu.

Fakat şiddetli tartışmaların yok olması, kayıptır. Söze dayalı oyunbaz kavga ortadan kalktığında savaşçılık da güreşe, futbola, dövüş sanatlarına, gerilla savaşına ve vurdulu kırdılı filmlere indirgeniyor ya da bunlarla sınırlanıyor.

Hem bilim hem de edebiyat nesiller arasındaki törensel savaşlar vasıtasıyla ilerler. Eliot şiirsel monolog yazımında yeni bir hamle yapar ve bu Robert Browning'i sahanın dışına sürer. Bu süreçte "Yeni Eleştiri" yaklaşımı "tarihi eleştiri"yle törensel bir savaşa tutuşmuştur. Daha sonra otuzların solcu eleştirisi Yeni Eleştiriye karşı atağa geçmiştir ve bu böyle sürüp gider. Eğer gelen her nesil, savaşçının kimi dürtülerini somutlaştırabilirse o zaman edebiyat durağanlıktan kaçınabilir ve kendisini ilerletebilir. Dilin kemikleri kırılır fakat akış devam eder.

José Ortega y Gasset, astronomi düşünürleri arasında Galileo'dan yaklaşık yüz yıl önce başlayan bu türden ateşli bir tartışmayı oldukça ayrıntılı anlatır. Bilim, bir ilerleme aracı olarak nesiller arası mücadeleyi Rönesans sırasında benimsemiştir ve bunu hâlâ kullanmaktadır.

Blake, Newton'a karşı zihinsel bir savaşa girmişti:

Akıl Savaşından vazgeçmeyeceğim,
Kılıcım da uyumayacak elimde:

Ta ki Kudüs'ü kurana dek,
İngiltere'nin yeşil ve tatlı ülkesinde.*

Savaşçı ideallerinin iş yaşamında da bir yeri vardır. Şogunların döneminden bu yana Japonlar, savaşçı idealinin gerektirdiği kendini feda etme davranışlarına çalışmıştır ve bu çalışmalarla Japonların şirketlerindeki çalışanlara yönelik üstlendikleri görev ve sorumluluklarını güçlendirdikleri görülüyor. ABD'de 19. yüzyıldaki şirket sahiplerinin neredeyse hiç sorumluluk bilinci yoktu, bu nedenle işçileri korumak için sendikaların devreye girmesi gerekti. Bugünlerde ABD'deki şirketlerin yöneticileri kolayca şirketten şirkete geçiyor, şirket iflas etmeden hemen önce kendilerine ikramiye verilmesini oylatıyor, emeklilik fonlarını satıyor vs. Bu adamların Kudüs'ü inşa ettiklerini kesinlikle söyleyemeyiz.

Vergi mükelleflerinin böyle rezaletlere karşı, tasarruf ve borçlanma konusundaki açgözlülüğe karşı ya da başkanlık için yarışanların bu konuları tartışmayı reddetmelerine karşı neredeyse güçlü hiçbir itiraz ortaya koyamamaları çok garip.

Önceki bölümlerden birinde elleri bir kılıcı kavradığında, kılıç tahtadan bile olsa, kolunu kaldıramayan bir adamdan bahsetmiştim. Savaşçının çöküşü kılıcın atılması demektir. O zamandan beri eğer ellerine kılıç verilse onu kıracağını ya da toprağa saplayıp oradan uzaklaşacağını söyleyen birçok iyi erkekle karşılaştım.

Pelasgların Yaratılış Miti

Bugün yetişkin ruhunu annesine bağımlı ruhundan kesip ayırmak için bir kılıca ihtiyaç duyan birçok Amerikan erkek bulunduğunu biliyoruz. Avustralyalı Aborjinlerin erginlenme

* William Blake'in *Jerusalem* şiirinden.

rehberleri bu kılıcı tam olarak psişik göbek bağını kesmekte kullanıyor. Bu kılıcın keskin kenarı, yapışıp kalmayı kesip onu aşktan ayırır, ergen kabadayılığını kesip onu erkekçe metanetten ayırır ve pasif agresifliği kesip onu vahşilikten ayırır. Tibetliler böyle keskin bir içsel kılıca "Vajra kılıcı" diyor. Dediklerine göre bu kılıç olmadan ruhsal bir yaşam mümkün olamaz, demek ki yetişkin bir yaşam da mümkün değildir.

Ayrıca bizi kendimize acıyışımızdan kesip ayıracak bir kılıca da ihtiyacımız olabilir. Kurban psikolojisi bizler henüz çocukken, farkında bile olmadan içimize işlemiş olabilir. Önüne geçemediğimiz bu işleyiş bir tacizci, gaddar davranan bir kardeş, şiddet uygulayan anne ya da baba karşısında donakaldığımızda gerçekleşir. Kurbanın ruhu tıpkı siyam ikizleri gibi kendine acımaya, içerlemeye, bunalıma, düşük özgüvene, edilgenliğe ve öfkeye bağlanır. Peki kim bu duyguları ruhtan kesip ayıracak?

Yunanlar, Olimposlulara ait yaratılış mitinden daha eski ve farklı olan Pelasgların Yaratılış Mitine hayranlık duyardı. Mite göre bir zamanlar okyanusta yüzen bir yumurta varmış. Sonra bir kılıç yumurtaya doğru yönelmiş ve yumurtayı ikiye bölmüş. Sonrasında yumurtanın içinde Eros'un yattığı anlaşılmış.

Eğer yumurta olduğu gibi kalsaydı o zaman Eros dünyaya gelmeyecekti. Mite göre kılıç olmazsa Eros da olmaz. Ebeveynlerin çocuğa sevgisi, erkeğin kadına sevgisi, kadının erkeğe sevgisi, arının kovana sevgisi, inançlıların Tanrıya sevgisi... Eğer kılıç olmasaydı bunların hiçbiri var olamazdı.

Böyle bir yaratılış tarihi ayrışmaların tarihidir. Madde bir kez ortaya çıktığında Büyük Kesici oraya gelip maddeyi ağır ve hafif şeyler olarak ikiye böler. Hafifler yükselmiş, ağır olanlar batmıştır. Daha sonra İlahi Kesici bir kez daha ortaya çıkmış ve hafif olanları tekrar ikiye bölmüştür, böylece bir parçası Ateş, diğeri de Hava olmuştur. Ardından ağır maddeleri ikiye bölmüş, böylece bir parçası Toprak ve diğeri Su olmuştur.

Bunun arkasından İlahi Kesici, yani *Logos* toprağı ikiye bölmüş, bunun bir parçası anakara diğeriyse ada olmuştur. Kılıç bir kez daha böldüğünde su, tuzlu su ve tatlı su olarak ikiye bölünmüştür. Kılıç bölmeye sürekli devam eder. Bu kesmeler sonunda manzara ressamlarının bayıldığı ince ince işlenmiş, şakıyan, güzelce detaylandırılmış, ufacık parçalarla parıldayan bir dünya ortaya çıkar. Bu kesimlerden niçin korkalım? Bu anlatının "Ve Tanrı Cenneti ve Dünyayı yarattı," demekten ne kadar farklı olduğunu görüyoruz.

Bu yaratılış öyküsünü seven Pisagor, eğer yakından bakarsak İlahi Kesicinin görünmez diyara ilerlerken bıraktığı izleri görebileceğimizi söyler. Kesici her yerde var olan karşıtlık çiftlerini ardında bırakır; sağ ve sol, düz ve eğri, eril ve dişil, sınırlı ve sınırsız, hareketli ve durağan ve benzerlerini sayabiliriz. Bu bölümün ilerleyen kısımlarında benzeri karşıtlıklara göz atacağız.

Jung, "Ölülere Yedi Vaaz" isimli tuhaf çalışmasında müstesnalığın değerine işaret eder. Biliriz ki bir şahin, baykuşların arasında yaşasa bile şahin olarak kalır; bir baykuş oklu kirpilerin arasında yaşasa da baykuş olarak kalır. Fakat insanlar kolayca etkilenip yönünü kaybedebilir. Faşizmde olduğu gibi "kitlelerle" bir olduklarında müstesnalıklarını kaybeder. Gnostikler muazzam bir bolluğa fakat aynı zamanda muazzam bir benzerlik ve silikliğe sahip olan Pleroma isminde bir yer hayal etmişlerdi. O halde erkeklerin ve kadınların bilinçli bir şekilde farklılığı hedeflemeleri makbuldür. Eğer böyle yapmazlarsa bu tehlikeli olur.

Bugünlerde cinsiyetlerin ne kadar farklılık hedeflemeleri gerektiği üzerine çok sayıda tartışma yapılıyor. Pelasgların mitinde saklı anlama göre, hepimizin sevdiği "olağanüstü karmaşıklık" hem doğada hem de kültürdeki ayırt edicilik sevgimize dayanır.

Evlilik ve İlişkide Savaşçılık

Bilinçli çatışma erkek ve kadın arasındaki ilişkilerde epey faydalıdır. Jung, "Amerikan evlilikleri tüm dünyadaki en mutsuz evlilikler, çünkü erkek tüm kavgalarını ofiste veriyorlar," demişti.

Bir erkek ve kadın başa baş bir tartışmaya tutuştuğunda erkek ne ister? Genellikle ne istediğini bilmez. Çatışmanın bitmesini ister çünkü korkar, çünkü nasıl savaşacağını bilmez, çünkü "savaşa inanmaz", çünkü anne ve babasının verimli şekilde tartıştığını hiç görmemiştir, çünkü sınırları öyle zayıf korunur ki her kılıç hamlesi hassas ve korku dolu göğsünden içeriye girer. Erkek öfkeyle bağırmaya başladığında bu erkeğin savaşçılarının onun göğsünü koruyamadıkları, mızrağın çoktan girdiği ve artık çok geç olduğu anlamına gelir.

Michael Meade evli çiftlere, başlangıçta ailelerinden hangi silahları devraldıklarını tespit etmelerini tavsiye eder. Belki kadın beklenmedik anlarda kullanmak üzere kısa saplı bir hançerle tartışmanın ileri safhalarında piyade erinin kafasına savurmak üzere bir çivili gürz miras almıştır. Kocaysa korktuğunda havada gelişigüzel büyük halkalar çizdiği palayı miras almış olabilir; bu pala "asla" ya da "daima" gibi kesin konuşur. "Hep annen gibi konuşuyorsun!" Bunun yanına bir de cılız nüktedan bir mızrak hamlesi ekleyebilir.

Bazı insanlar da "kapı eşiği mızrakları" kullanır. Tartışma sona erdiğinde ve diyelim kadın tam işe gitmek üzereyken erkek şöyle diyebilir: "Bu arada" ve ardından mızrağıyla kadını kapının tahtasına çiviler.

Erkek ve karısı yaklaşan belirli bir kavgada hangi silahları kullanacağını söyleyebilir. Bu şekilde önden hazırlayıcı konuşmalarla erkeğin ve kadının savaşçıları eve buyur edilir ve onurlandırılmış olur. İyi bir kavga neticesinde olan biten netleşir ve bence kadınlar kavga etmeyi bilen erkeklerle birlikte olmak istiyorlar.

Her iki taraf da silahlarını bilinçsizce, adını koymadan kullandığı zaman, ikisi de savaşta tökezler ve savaş sona erdiğinde ikisinin de içsel çocukları fena halde yaralanabilir.

İnsanların içindeki yetişkin savaşçı eğitildiğinde, darbeleri somurtmadan ya da çöküntüye uğramadan karşılayabilir, sınırlı hedefleri için nasıl savaşacağını bilir, savaş kurallarını aklında tutar ve genel olarak savaşı adil tutup sınırları belirler.

Bir keresinde Marie-Louise von Franz bana bir kadın arkadaşı hakkında şu öyküyü anlatmıştı: "Kadın birkaç evlilik yapmış. Evliliklerinde her şey iyi başlıyormuş ta ki bir tartışma çıkana dek. Tartışma başladıktan sonra çileden çıkıyor ve karşısındakini yaralayan şeyler söylüyormuş. Berbat ağız kavgası bir süre devam ediyor ve nihayet adam evi terk ediyormuş. Bir gün, kadının yeniden evlendiğini duyduk ve 'Al işte, her şey sil baştan başlayacak,' dedik. Fakat bu defa farklı bir şey olmuş. Balayından birkaç hafta sonra, öncekiler gibi bir tartışma çıkmış ve kadın içindeki zehri kusup korkunç şeyler söylemeye başlamış. Kocasının beti benzi atmış fakat kadını şaşırtan bir şekilde hiçbir cevap vermeden odadan çıkmış. Kadın arkasından gidince adamın üst kata çıkıp bavullarını toplamaya başladığını görmüş. 'Ne yapıyorsun?' diye sormuş. Adam da şöyle demiş, 'Biliyorum, şimdi bir erkek gibi davranıp sana bağırıp vurmam gerekiyor, fakat ben böyle bir adam değilim. Kimsenin bu şekilde benimle konuşmasına da müsaade edemem, bu nedenle gidiyorum.' Kadın afallamış. Adamdan onu bırakmamasını istemiş, adam da gitmemiş. Hâlâ evliler."

Bu kusursuz bir öykü değil. Eğer kadın adil bir tartışma yürütüyorsa, erkeğin kadını terk etmesi doğru değil, kalıp kavga etmeli. Fakat von Franz'ın *çileden çıkıyormuş* demesi arkadaşının cinnet geçirmeye doğru sınırları aşma alışkanlığı olduğunu ima ediyor. Kadının çileden çıkması insan diyarından ziyade metaforik olarak Kali'nin diyarına ait. Erkekler de bu sınırı sık

sık geçiyor. Kişinin içsel savaşçısı ona eşinin insani sınırın bu tarafında mı yoksa diğer tarafında mı olduğunu söyleyebilir.

Marion Woodman *The Ravaged Bridegroom* [*Perişan Damat*] kitabında şöyle der: "Kızgınlık kişisel bir seviyeden, öfkeyse arketip merkezden gelir... Her iki cinsiyette de bulunan öfke yüzyıllar boyu devam eden istismardan doğar. Eğer bu öfke ilişkilere dahil olursa onları yok eder. Cinnet halinde birbirine saldırmanın özgürleşmeyle bir ilgisi yoktur." Erkek ve kadındaki içsel savaşçı, onların insani bir düzlemde savaşmalarına yardımcı olabilir. Fakat eğer erkek ve kadının içinde yalnızca askerler ya da utandırılmış çocuklar bulunuyorsa sık sık zarar verici savaşlara gireceklerini kabullenmeleri gerekir.

Bakıra Karşı Demir

Masalımızdaki askerler Demir John'un atıyla beraber geldiği zaman görürüz ki "zırhları demirdendir". Demir, Mars ve Ares'e aittir. Demirin içindeki saklı kırmızı renkten dolayı onun kanla ilişkili olduğuna inanılırdı. Antik dönemlerde iki tür demir tanımlanırdı: gökteki tanrılarla ilişkilendirilen, "cennetten düşen" manyetik demir ve yeraltı tanrılarıyla ilişkilendirilen, tıpkı güneş tanrısı Osiris'in peşine düşüp onu öldüren Set gibi karanlık tanrılarla ilişkilendirilen dünyevi ve sıradan demir.

Astrolojide demir Mars gezegenine hükmeder. Demirin, özellikle yolda bulunduğunda, şans getireceği düşünülür. At nalı kötülüğe karşı koruma amaçlı kullanılabilir ve beşiklerin içine bebeği koruması için ya da doğum sırasında anneyi koruması için onun yatağına çiviler koyulur. Çivi yerine makas da koyulabilir.

Blake demiri idrak ve ruhsal savaşımla ilişkilendirmiş. Peri masallarında iyiliksever Baba-Ruh enerjisinin zaman zaman demir giysiler içindeki küçük adamlar biçiminde ortaya çıktığını görürüz. Masalımızdaki oğlan savaş meydanına demir

getirdiğinde, şans verecek ve destek olacak bir dizi gücü de beraberinde getirmiş olur. Bunlar at nalları, manyetik demir, kan, Mars gezegeni, gökyüzü tanrıları, Bab-Ruh, zihinsel savaş gibi şeylerdir.

Bu bölümde şimdiye kadar savaşçılığı kendini feda etme ve Krala hizmet etmeyle, zihinsel savaşla, evlilikte adil savaşmayla ve de Vajra kılıcının keskinliğiyle ilişkilendirdik. Vajra kılıcı uygunsuz birleşmeleri kesip ayıracak şekilde eyleme geçmelidir. Kılıç işini tamamladığında ve Logos-Kılıcı iyi kestiğinde, kendimizi daha az muhtaç ve karşıtlıklar çiftine girmeye daha hazır bulacağız. Pisagor'un dile getirdiği bazı karşıt çiftleri hatırlayalım: ışık ve karanlık, sınırlı ve sınırsız, erkek ve dişi, durağan ve hareketli vb.

Peki ya erkekle dişi arasındaki tehlikeli alana yerleşemeyecek kadar gençsek? Ya eğriyle doğru arasındaki sert gerilimden hoşlanmıyorsak ve bu kadar çok karşıtlığa hazır değilsek? Darmadağınık ailelerde yetişen çocuklar bağımlı ebeveynle normal olan diğeri arasındaki, soğuk ve kızgın babayla sevgi dolu annenin sıcaklığı arasındaki ya da öfkeli annenin soğukluğuyla kederli babanın sıcaklığı arasındaki korkunç gerilimi hissedebilirler.

Böyle bir durumda demir çalışmasını bırakıp bakır çalışmasını üstlenmek nispeten kolaydır. Çocuk kolayca profesyonel bir köprüye dönüşür. Çocuk iyi bir iletken olan bakır metalinden yapılmış bir iletkene, bir yol göstericiye dönüşebilir.

Bir erkeğin bakır çalışması muhtemelen erken yaşlarda bir elini babanın gazap dolu göğsüne diğerini de toprağa koymasıyla ya da belki bir elini annenin ıstıraplı kalbine ve diğerini toprağa veya bir elini bir yetişkinin ıssız başına ve diğer elini toprağa koymasıyla başlar.

Bir iletkene dönüşen çocuk bedeninden geçen karmaşık akımdan, gazabı toprağa iletirken bunu dingin bir şekilde kar-

şılama becerisinden ve her iki kutba da değmek üzere kollarını uzatıp kendini feda etmesinden dolayı kendisine değer verir.

Çoğumuz henüz küçük bir çocukken bu iletkenlik duyusuyla tanışırız; anne ve baba çocuk aracılığıyla birbiriyle konuşur. Alkolik babanın utancı, örneğin, bedenimizden doğuya doğru akarken bağımlı annenin kaygıları bedenimizden batıya doğru akar. Öfke ve horgörü karşılıklı paslaşıp durur, sonra erkek ya da kız evladın göğsünde bir yerlerde buluşur.

Eğer çocuk oğlansa babanın yoğun ıssızlığı oğlanın bedeninden pek bir dirençle karşılaşmadan akar. Bakır öyle iyi bir iletkendir ki oğlanın ısısını artırmaz. Dişil ıstırabın yoğunluğu da oğlanı fazla ısıtmadan akabilir. Kız çocuklarında durum nasıl işliyor emin değilim, onların daha fazla ısındıklarını varsayıyorum.

Bir oğlan iletken olmayı öğrendiğinde bir erkek olarak müstesnalığını yitirir. Aynı biçimde bu görevi üstlenen kız evlat, kadın değil köprü olur. İster oğul ister kız, yetişkinliğe geldiklerinde benzer şekilde köprü olacakları birçok durum fark edeceklerdir.

Karşıtlıklara bu şekilde yaklaşmak son kırk yılda oldukça yaygınlaştı. Bir erkek ya da kadın iletken olduğunda, bu iletme eylemi bize utanılacak kadar sığ ve sınırlı olmadığımız, herkese verecek bir şeyimiz olduğu duygusunu veriyor. Elbette hem sınırlı hem sınırsız hem çocuk hem köprü, hem etten hem bakırdan olma yanılsamasını sürdürebilmek için kişinin acayip saatlerde içine süzülüveren birçok algıyı görmezden gelmesi gerekir.

Eğer bir erkek çocuk bir bakıra dönüşmüşse muhtemelen büyüdüğünde de bu metalle çalışma eğiliminde olacaktır. Bir elini öfkeli karısının başının tepesine, diğer elini de toprağa koyabilir. Yüzyılların haklı kadın öfkesini –kendi bedeninden geçirip– toprağa ileterek halk adına savunuculuk yapan bir kişiye dönüşebilir.

Babalar savaşçıyla teması yitirdiğinde, kadın öfkesi karşısında bakır bir köprü olmanın ötesinde model olabilecek pek az baba kalıyor. "Babam asla anneme karşı koymadı ve hâlâ bunun için öfkeliyim." Buluşmalarda yüzlerce erkek bu cümleyi kuruyor. Bazen gerekli olan tek şey babaların sınırlarını korumak ya da sözlü istismarı durdurmak için karşı durması ve basitçe, net bir biçimde "Yeter!" demesidir. Eğer babalar annelerin öfkesine dur demezse ya da anneler babanın "tepesi attığında" set çekmezse çocuklar bakır tellere döner.

Erkek bakır olmayı kabul ettikçe, o ölçüde "ne ölü ne diri" bir durumda bulunur; ikisinin dışında üçüncü bir durumdur bu; sınıflandırılamayan, erilliğinden arındırılmış, yarı canlı ruhsal bir iletken olma halidir. Bazen kadınların kendilerini, yaşarken öfkelerini dile getirememiş düzinelerce ölü kadının öfkesine kanallık yaparken bulduklarına inanıyorum. Bu öfkeye iletken olmak tehlikelidir.

Büyük miktarlarda çekicilik ve güzelliğe iletken olmak da aynı şekilde tehlikelidir. Aşırı miktarda bakır sindirmek papazlar, terapistler ve rahipler için mesleki bir tehlikedir. Bu tıpkı bazı fabrika işçilerinin kurşun zehirlenmesi geçirmesine benzer. Günümüz papazları risk alma ve yalnızlık pahasına ruhsal konfora, ihtimama ve teskine kanallık eder. Birçok erkek papaz, yalnızlığa ve erkek yoldaşlığının hem sert hem de eğlenceli doğasına duyduğu özlemden vazgeçer. Böyle bir papazı gömdüklerinde, onun gerçekten de çoğunlukla bakırdan biri olduğu anlaşılır.

O halde erkekler ve kadınlar, değişim cesaretinden ya da açıklığından değil, sıklıkla bir avuntu, evde huzur, kenarları yumuşatılmış kılıçlar ve koruyucu bir kamuflaja sahip olma özlemiyle, yani sonbahar sazlıklarında gizlenen bir bıldırcın olma özlemiyle iletken olurlar.

Eril ve dişil akımlara iletken olmak androjen olmakla, yani çift cinsiyetliliğe erişmekle aynı şey değildir. Hermafrodit,

simyadaki bir imgedir ve daha evvel bahsettiğimiz gibi yıllar süren bir müstesnalık sonunda içsel bir katmanda ulaşılması mümkündür. Bu yıllarca kesip ayırma, karşıtlıklar ve farklılığı gözetme demektir. Fakat iletkenlik yoluyla erkenden ve hatalı bir androjenliğe erişilir, o zaman ortada ne Hermes ne de Afrodit kalır.

Bu zor bir konu ve ifadeleri doğru belirtmek güç. Bakır çalışmasına dair hiçbirimize düzgün tavsiyeler verilmedi. Feminist hareketin başlarında kadınlar erkeklerden kendi öfkelerine daha çok aracılık etmelerini talep ediyordu. Kadınlar çok uzun bir süre erkeklerin tahakküm fantezilerine bakırlık yapmaktan yorulmuşlardı; herhalde bu ilk feministler, erkeklerin zaten ne kadar çok iletkenlik yaptığını fark etmemişti.

Karşıtlar Arasındaki Gerilimi Sürdürme

Bir insanın bakır tele dönüşmesi imgesi yoluyla çocukluğumuzda çoğumuzun evde deneyimlediği bir hissi kelimelere dökmeye çalışıyorum. Bakır tele dönüşünce çocukluğumuzu ve oyunbazlığımızın büyük bir kısmını yitiririz. Peki yaşlandıkça bize ne olur?

Birleşmenin tüm biçimlerine karşı şüpheyle yaklaşırız. Romantik sevgi ciddi miktarda kaynaşma içerir ve bunu reddetmek yerine onu irdelememiz gerekir. Tüm birleşmeleri, örneğin tacizciyle kurbanı, zorba hükümdarla vatandaşı, şirketle çalışanı, kiliseyle inananı, on yıllık dilimlerle modayı, grup aklıyla kişi aklını ve karıyla kocanın kaynaşmalarını irdelemek hakkımızdır.

Çehov, "Sevgili" öyküsüyle yukarıdaki birleşme türlerinden sonuncusu üzerine bir şaheser çıkardı. Öyküde bir kadın vardır, bir tiyatro sahibiyle evlenerek seyircilerin yalnızca müzikal komedileri sevmesini eleştirir. Kocası öldükten sonra bir kereste taciriyle evlenir ve bu sefer de yoğun bir şekilde "beşe-onluk kalas," "döşeme altı," "meşe kirişler" gibi terimlerle konuşmaya

başlar. Bu kocası da öldüğünde bir veteriner hekime âşık olur ve tutkuyla şap hastalığından, doğum ateşinden, domuz kolerasından vb konuşur. Çocuğu olmadığından veterinerin küçük oğluna bağlanır ve sonra okul müdürlerinin ne kadar vicdansız olduğundan, oyun parklarındaki hayatın zorluklarından falan bahsetmeye başlar. Öykü, oğlanın uykusunda sayıklamalarıyla sona erer: "Sana verdim ya! Git artık! Kapa çeneni!"

Bu öyküye paralel olarak bir erkeğin bir eşten diğerine duygularını uyumlandırmaya çalıştığı bir başka öyküyü kolayca yazabiliriz. Bu kadar iyi kaynaşmak hal böyleyken güzeldir de... Kadın ya da erkek fark etmez, her birimizin içinde bize gerçekleri söyleyen çocuğun, aşırı derece kaynaşmayla karşılaştığımızda tıpkı öyküdeki oğlanın dediği gibi "Git başımdan! Kapa çeneni!" demesini öğrenmesi gerekir. Bazı kaynaşmalar doğrudur, bazıları değildir.

Birleşmenin uygun olup olmadığını bize sezgimiz söyleyebilir. Sonrasında sınırlarımızı nasıl tutacağımızı da içimizdeki savaşçı öğretebilir. Bakır-dışı yöntemde sınırlar tutulur fakat ilişki hayati derecede önemli kalır.

Frost, "Bir şey var orada, bir duvarı sevmeyen,"* diye yazmıştı. Fakat biliyoruz ki sınır, duvar değildir. Evlilikte sınırlar olabilir ve sınırın her iki yanında da makul bakış açıları bulunabilir. Bunlar ille de tek bir görüşte birleşmek zorunda değildir.

Robert ve Elinor Frost'un oğulları henüz bebekken öldüğünde, Robert oğlunu kendisi gömmüş ve karısının onun mezarı kazış şeklinden ve bu konuyla ilgili konuşmasından nefret ettiğini fark etmiş:

"...Sonuçta şuna geldi,
Ölmüş çocuğu hakkında konuşamaz bir adam."

* Robert Frost'un *Mending Wall* [Onarılan Duvar] şiiri ilk dizesi.

"Konuşamazsın, çünkü nasıl konuşacağını bilmiyorsun.
Eğer azıcık duygun olsa, kendi ellerinle onun
küçük mezarını kazan sen –nasıl yapabildin bunu?
Tam şu pencereden gördüm seni,
Çakılları havaya saçtın da saçtın,
İşte böyle, böyle saçıldılar, sonra da umursamazca yığıldılar,
Sonra çukurun dibindeki yığından yuvarlandılar.
Şöyle düşündüm, kim bu adam? Tanımıyorum ben seni."

"Kelimelerim neredeyse her zaman incitiyordu.
Seni memnun edecek herhangi bir şeyi
Nasıl söyleyeceğimi bilmiyordum. Fakat öğrenebilirdim,
Öğrenmeliydim belki. Bu nasıl olabilirdi söyleyemem.
Kadınlar arasındaki bir erkek, kısmen
Bırakmalı erkekliğini."

Kendini tanımadan önce iki defa söyledi:
"Kaybettiği çocuğu hakkında konuşamaz mı bir adam?"

"Sen konuşamazsın! Şapkam nerede ha? Hah, ihtiyacım yok ki ona!
Buradan çıkmalıyım. Hava almalıyım.
Herhangi bir erkeğin konuşmaya hakkı var mı bilmiyorum."

"Bu kez başkasına gitme, Amy!
Beni dinle. Merdivenlerden inmeyeceğim aşağı."

- *Evde Gömü* şiirinden

Robert Frost'u seviyorum, çünkü karşıtlar arasındaki gerilimi koruyabiliyor; bu şiirde erkek ve kadın arasındaki gerilimde, onların tavırlarının yanlış olduğu değil, birbirinden farklı olduğu anlaşılıyor.

Bir insan karşıtları sezip bunlara karşı bir tavır takınması gerektiğini anlayacak kadar yaşlandığında aklına birdenbire iki olasılık gelir; ya bahsettiğimiz üzere bu karşıtları Afrodit'in metaliyle, yani bakırla bağlamak ya da ikinci seçenek karşıtlardan birinin üzerine çok varmadan bu karşıtların içinde yaşamak.

Karşıtlar İçinde Yaşamak

Bu durumda karşıtlar arasında yaşamaktan konuşabiliriz. Arasında yaşamak derken onların yalnızca var olduklarını kabul etmekle kalmıyor, aynı zamanda varlıklarını tecrübe ediyoruz. Pisagor daha önce bahsettiğimiz gibi, güvenilir olduğunu düşündüğü özenli bir karşıtlar listesi bırakmıştı. Bu çiftlerin birini erille dişil, bir diğerini ışıkla karanlık, başka bir çifti teklikle çokluk ve bir başkasını da tekle çift oluşturuyor. Bunların arasında yaşamak için kollarımızı iki yana kaldırıp karşıtları itebildiğimiz kadar iterek aralarını açarız ve sonra aralarında yankılanan boşlukta yaşarız.

Karşıtlarda yaşamak bir tarafla kendini özdeşleştirip diğerini küçümsemek değildir. Burada amaç, mesela bir erkeğin erkek rolünü benimseyip sonra da kadını düşman gibi görmesi değildir.

Pagan davranışlarla Hıristiyan davranışlar arasındaki karşıtlığı takıntı haline getiren Katolik kilisesi, Engizisyon süresince kendini bir tarafla ilişkilendirdi ve bunun sonucu felaket oldu. Tüm dinlerde sofu erkeklerin kendilerini karşıtlığın erkek kutbuyla özdeşleştirmeleri onlara cazip gelir. Sonra da ruhsal savaşçı kılığına girerek yaşamları boyunca kadınlara öfke duyarlar. Geçtiğimiz on yıllar boyunca giderek daha fazla kadın kendisini dişi kutupla özdeşleştirmeye ve her kötü şeyin eril, her güzel şeyinse dişil olduğunu savunmaya başladı.

Karşıtları tecrübe etmek derken, onları hayal gücümüzle itip ayırarak bir alan açmayı, sonra da her iki taraftan gelen

muhteşem müziğin keyfini sürmeyi kastediyorum. Böyle bir duyunun gücünü kitarla tabla beraber çalınırken bunların arasına oturan kişi anlayabilir.

İnsan Flamenko dansındaki karşıtların titreşimini de hissedebilir. Savunanla saldıran birbirini izler; cazibenin merkeziyle onu reddeden, kadınla erkek, kırmızıyla kırmızı. Her biri kendine has manyetik yüküyle bir kutuptur, her biri kendi sınırlarını koruyan bir millettir, her biri abartılı bir tutkunun ateşiyle keyif süren birer savaşçıdır, bu öyle bariz bir tutku ki vahşi, kartal gibi, gizemli...

Paris'in Seçimine Hayran Olmak

Yunan mitolojisinde Ares'in bir kız kardeşi olduğunu ve isminin Eris (yani *Nifak*) olduğunu hatırlayalım. Paris'e altın bir elma verip, elmayı da en beğendiği tanrıçaya vermesini öğütleyerek onu belaya sürükleyen Eris'tir. İşte bu beladır. Paris, Hera'yı ve onun Köklenmiş Toprak Enerjisini görür, Afrodit'i ve onun Erotik Hazzını görür ve son olarak Athena'yı ve onun Esrik Ruhani Bilgeliğini görür. Eris buyurur: "Seç!" Çoğumuz bu kelimeyi duymazdan geliriz. Paris'in görevi bir tanrıça seçmektir ve bu diğer ikisinin ona kızgın olacakları anlamına gelir. İnsan en kıymetli olanı seçtiğinde bu ciddi bir eylemdir. Seçim yapmak, reddedilen ilahlar hariç, iyi sonuçlanır.

"Hepsini istiyorum", "kim tutar seni" gibi günümüzün kalıplaşmış ifadeleri korkunç bir açgözlülük, naiflik ve sınırsızlık aşkını ifade ediyor. Bazı naif erkek ve kadınlar seçim yapmak istemiyor ve yaşamın onlar için seçmesini istiyor. Bu özlem üzerine Richard Wilbur şahane bir şiir yazmıştı:

Atıyla gelişigüzel yolculuğunu okuyorum Quijote'un,
Bir yol ayrımına geliyor ve kaybetmemek için
Şansın iffetini, kaçınıyor almaktan

Ne yana gideceğinin kararını, fakat istiyor ki atı seçsin.
Çünkü ne yana gitse şan var orada.
Başı hafifti gururdan, fakat nalları atının
Ağırdı ve yöneldi ahıra.*

Bir tanrıça seçmek, kişinin kendini karşıt çiftlerden biriyle tanımlamasından farklıdır. Burada soru neyi gerçekten sevdiğinizdir. Eris diyor ki istediğin şeyi seç sonra da bedelini öde. Bir erkek yaşamının arzusunu seçer ve içindeki savaşçı da bu arzunun ardından gelen nahoş işleri yapmayı üstlenir. Bir kadın için de durum farklı değildir.

Savaşçı, kadın ve erkeğin acı içinde yaşamasına izin verir. Yeats yaşlılığında şunu yazmıştı:

Tüm erkekler ıstırap içinde yaşar,
Biliyorum bunu, pek az kişinin bildiği gibi,
İster sapsınlar yukarıdaki yola
İster yetinsinler aşağıdakiyle,
Kürekçi de iki büklüm sandalında
Tezgâhında iki büklüm dokumacı da...

Burada ıstırapla kastedilen şey, arzunuz hatırına üstlendiğiniz zor görevlerle aynı zamanda seçmediğiniz öteki yolların acı veren farkındalığıdır.

Doğamızdaki tutku, insanın "kıymetli olan tek şeyi" seçmesi için ona baskı yapar ve yoksullukla, çatışmayla, mahrumiyetle, emekle ve reddedilen ilahların öfkesine katlanmakla bedel ödemeye zorlar. İnsanın yalnızca müzisyen olmaya ya da yalnızca şair, yalnızca doktor, yalnızca münzevi, yalnızca ressam olmaya

* Richard Wilbur'un *Parable* [Mesel] şiiri.
** Yeats'in *The Wild Old Wicked Man* [Yaşlı, Vahşi, Kötü Adam] şiirinden.

karar vermesini sağlayan şey savaşçıdır. Bir erkek ya da kadının tek kıymetli şeyi sevmesini sağlayan içlerindeki âşıktır; fakat Rembrandt'ın ya da Mirabai'ın seçimlerinin yol açtığı ıstıraba katlanmayı kabul eden içlerindeki savaşçıdır.

Bir yeşiva* müridi cinsellik tanrıçasının kendisine saldırdığını fark edebilir. Saharov seçimini yaptığında mevcut düzen tarafından düşmanca karşılandı, kendi çocukları tarafından reddedildi ve Gorki şehrine sürüldü.

Ortaçağ simyacıları, Paris'in tanrıçalar arasından seçim yaptığı sahneden birçok şey çıkarmıştı. Edward Edinger'in *Psişenin Anatomisi* kitabında sunduğu 16. yüzyıla ait ahşap bir gravür Paris ve tanrıçaların yanında yerde bir kralın yatmakta ve derin bir uykuda olduğunu gösteriyor. Paris asasıyla seçimini belli eder etmez Kral uyanıyor.

Eğer "kıymetli olan tek şeyi" –yani arzumuzun nesnesini– seçersek, o zaman simyacılara göre içimizdeki Kral uzun yıllar süren uykusundan uyanır. Demirimizi gömüp kendimizi bakır köprülere dönüştürdüğümüz ve iletken olduğumuz onca yıl boyunca Kralın uyumaktan başka seçeneği yoktur. Hiçbir şey berrak olmadığı, iletken mi yoksa insan mı olacağımızı seçmediğimiz sürece Kral –ya da Kraliçe– uyumaya devam eder.

Paris'in seçimi bir tanrıçayı veya bir yaşam rotasını diğerlerinden ayırıp öne çıkarır. Bunda vahşi bir şey bulunur.

New Age insanlarının genelde uyum bağımlısı olduğunu söyleyebiliriz. Simyaya ait o gravür bir çocuğun uyum bağımlılığını kırmadan, kıymetli tek şeyi seçmeden ve dünyanın gerilimlerine neşeli bir katılım göstermeden yetişkin olamayacağını söyler.

Masalımızdaki savaş bittiğinde oğlan artık bir kademe daha az naiftir çünkü kılıcın ne olduğunu öğrenmiştir. Elbette masaldaki diğer her şey gibi savaş da tekrar tekrar gerçekleşir. Üç

* Yahudilerin dini okulu.

ayaklı atı buluruz, ormana süreriz, Yabani Adamdan sağlam bir at vermesini isteriz, dünyanın gerilimlerine öfkelenmeden ona katılırız. Fakat savaşçıyı iyi kullandığımız her sefer Kralı uyandıracak kadar iyi savaşmayız.

Bakırdan Demire Geçmek

İçsel savaşçıları hayata döndürme süreci yıllar sürebilir ve bu bakırdan demire geçmekle ilişkilidir. Her birimiz içsel savaşçılarımızı nasıl diriltebileceğimizi hayal etmeliyiz. Bu çalışma, fiziksel çalışmadan ziyade imgesel çalışma içerir.

Fianna, İrlanda'yı seviyordu ve sınırlarını korumaya istekliydi. Peki biz koruyacak kadar neyi seviyoruz?

Sınırları korumanın ve Kralın anlamı, daha önce bahsettiğimiz metafora göre, kapının tokmağını iç tarafa almaktır. Büyümekle bu kendi başına gerçekleşmez. Otuz beşinde ya da kırk beşinde bir erkek, ne zaman dışarıdan birinin kapı tokmağını yokladığını duysa büyülenmişçesine donakalabilir ve her şey sıfırdan başlar. Bu donakalmayı kırmak savaşçının işidir. Erkek ya da kadın, aşama aşama donakalmanın işaretlerini ve bizi buna sürükleyen insan türlerini fark etmeyi öğrenir. Metaforik anlamda görev, kapı tokmağını içeri almaktır. Biz içimizdeki savaşçılarımızı onurlandırdıkça onların da birileri tıkırtı yaptığında bizi uyarması o kadar muhtemel olacaktır.

Bize utanç yükleyenlerin kokusunu alacaklarına dair savaşçılarımızın sezgilerine danıştığımız her sefer daha çok dirayet kazanırız. Elbette "oğlana has naiflikten" birazını, "insan doğasına dair iyimserliğin" de bir kısmını yitirebiliriz, fakat artık altı yaşında yaralı bir çocuk olmayız. Yaralı çocuğun hâlâ korunup kollanmaya ihtiyacı olabilir, ama çocuk artık bize egemen olmaz.

Savaşçının görevi konuştuğumuz insanın sahip olduğu utancı bize geçirme niyeti olduğunda bizi uyarmasıdır. Örneğin bir

konuşmayı ya da dersi bitirdiğimizde, çıkıp birisi "Konuşmanızı bir şey hariç beğendim. Ne olduğunu duymak ister misiniz?" diye sorabilir. İşte şimdi zamanı gelmiştir. Bu kişi iyi niyetli olabilir de olmayabilir de, fark etmez. Eğer savaşçı iyi niyetli olmadığını söylüyorsa olası cevap şöyle olmalı: "Bugün sizin tarafınızdan utandırılmayı hiç istemem, eğer bu size de uygunsa." Bu kişiye bir sopayla vurmaya gerek yok. Bazen yalnızca "utanç" kelimesini dillendirmek sınırları korumak için yeterlidir. Kişi çok şaşkın görünebilir ve böyle bir niyetinin olmadığını söyleyebilir... Ah tabii, kesin öyledir.

İçimizdeki evi korumak, bakırın birazını demirle değiştirmeye işaret eder. Grimm Kardeşlerin derlediği masallardan "Bakire Maleen" masalında sahipsiz Maleen ve hizmetçisine ısırgan otu yemeleri öğütleniyor ki ısırgan otu gerçekte demir kaynağıdır. Isırgan yemek gülle beraber dikenleri de kabul etmeyi, kıtlıkta yaşamayı, nahoş işler yapmayı ve imkânların nasıl daha iyi olabileceğini konuşmaktan kaçınmayı çağrıştırır. Gerçeklik hakkında konuşmak bünyeye demir katmak için iyi bir yöntemdir.

Kişinin bakır bir köprü olmaktan kaçınması için pratik bir yöntem, iletkenlik gerçekleştiği an bunun farkında olmaktır. İletim bilinçdışı yapıldığı için bunun adını koymak iletkenliği iletişime taşımayı sağlar. "Artık senin için bir iletken olmayacağım."

O zaman içsel savaşçı, insan bakır tele dönüşmesin diye onu koruyan bir ruhsal alarma denk düşer. Bizi utanç yüklemek isteyenlerden, bilinçsiz kılıç ustalarından, hasmane insanlardan ve içimizdeki tamahkâr varlıklardan korur.

Odysseia'da ruhla evlenmek için içeride bekleyen taliplerden bahsedilir. Bu dişlek taliplerin sizin hayatınız için kendi planları bulunur. Eğer insan kılıcını hiç çekmediyse, nezaketi karşısında yüksek puan toplayabilir fakat sonunda kendini bu taliplerin

kölesi olarak ya da planlanmış bir evliliğin hedefi olarak bulabilir. Kılıç çekmeyi reddeden kişi için şunu söyleyebiliriz:

> Başı hafifti gururdan, fakat nalları atının
> Ağırdı ve yöneldi ahıra.*

Bu bir kültüre de olabilir. Eğer bir kültür savaşçı enerjisiyle ilgilenmezse –onu ciddiye almaz, disipline sokmaz ve onurlandırmazsa– o zaman bu enerji dışarıda sokak çeteleri, eşini döven kocalar, uyuşturucu şiddeti, çocuklara gaddarlık ve başıboş cinayetler biçiminde ortaya çıkar.

Artık ebedi savaşçı ve dışsal savaşçı imgeleri bizlere bir örnek teşkil etmediği için, günümüz erkeğinin başlıca görevlerinden biri, ilişkilerdeki, edebi çalışmalardaki, düşüncedeki, duygulardaki savaşçının değerini yeniden tasavvur etmektir.

Şimdi savaşçının gerilimi ardından neyin geleceğini düşünebiliriz. Savaşmayı seven bir enerjinin oynamayı sil baştan öğrenmesi gerekmez mi? Bu nasıl mümkün olur?

* Richard Wilbur'un *Parable* [Mesel] şiiri.

7
Kırmızı, Beyaz ve Siyah Atları Sürmek

Toplumumuzun bir sürü oğlan çocuğu ürettiğini fakat görünüşe göre giderek daha az sayıda erkek ürettiğini biliyoruz. Kimi çağdaş kültürler –örneğin Yeni Gine kabileleri– oğullarını hileli, hiddetli, imgesel ve pervasız çeşitli haşin teknikler ve öğretilerle erkek olmaya zorlar. Bu durum hızlıca, sağlam erkekler üretir. Bizlerse bu spektrumun öteki ucundayız; nasıl bir erkek üreteceğimize dair hiçbir fikrimiz yok ve biz yüzümüzü Wall Street'e çevirmiş en iyisinin olmasını umarken erkek üretiminin bilinçsizce kendiliğinden olmasını bekliyoruz.

Michael Ventura, "The Age of Endarkenment" [Karartma Çağı] isimli harikulade makalesinde (geçenlerde *Whole Earth Review* dergisinde yayımlandı) ergenlik yabaniliğinden ve bu konuda fikirlerimizin yetersizliğinden bahsediyor. Ona göre ergenlerin müzikleri, modası, konuşmaları ve düsturları erginlenme zamanlarının geldiğini ilan ediyor. Bu aşırılıklar bir karşılık talep ediyor. Ventura şöyle yazıyor:

> Dünyanın her yanında kabile insanları ergenlik başlangıcını (özellikle de erkeklerinkini) detaylı ve eziyetli erginlenme ritüelleriyle karşılar *–Bu pratik eğer onların gençleri bizimkiler kadar uçlarda olmasaydı gerekli olmazdı...* Kabile yetişkinleri çocuklarında bu an geldiğinde bizler gibi ondan kaçmadılar; onu kutladılar. Ergenlik çağındaki çocuklarına kelimenin gerçek anlamıyla kutsal bir dehşetle, o ana dek onlardan gizli tutulan ritüellerle saldırıyorlardı... Bu ritüeller kabilelerinin ortak psişelerinde bulunan aydınlık ve

> karanlığı, tüm gizem duyusunu, tüm sorularını ve tüm bu sorulara hem cevap veren hem de onları barındıran öykülerini gencin üzerine odaklıyordu. Burada can alıcı kelime "odaklamak." Yetişkinlerin öğretecek bir şeyleri; öyküleri, becerileri, büyüleri, dansları, görüleri, ritüelleri vardı. Hatta eğer bunlar bütünüyle ve iyi şekilde öğrenilmezse kabile hayatta kalamazdı... Kabile kültürleri ihtiyaç duyulan şeyi sağlarken şiddetli arzuyu da tatmin ediyordu ve biz buna "erginlenme" diyoruz. Bu uygulama öyle etkiliydi ki on beş yaşına ulaşan bir genç, tamamen sorumlu bir yetişkin olarak kabiledeki yerini alabiliyordu.

Ventura, kültürümüzdeki gençlerin kırk yıl boyunca çeşitli formlar –müzik, moda, davranışlar– üreterek "erginlenme süresini uzattığını... Böylece yol boyunca bir yerlerde tesadüfen erginlenmeyi umduğunu" belirtiyor. Fakat erginlenme gerçekleşmiyor: Mick Jagger orta yaşlarına geldi ve yetişkinler erginlenmesinin başlangıcı için hâlâ ona bir şey sunmadı.

ABD'deki muazzam uyuşturucu pazarı Ventura'ya göre, tamamen erginlenme zamanının uzatılmasından –ve yetişkinlerden buna bir karşılık gelmesindeki yetersizlikten– kaynaklanıyor.

Bu erginlenme talebini karşılayabilmek için her birimizin erginlenme hakkında şu anda bildiğimizden çok daha fazla şey bilmesi gerekiyor. Yine de bu konu hakkında fikir yürütmenin zararı olmaz.

Klasik Erginlenmeye Genel Bir Bakış

Erginlenmenin birçok türü, birçok modeli, birçok ritüel sıralaması ve öğretisi mevcuttur. Erginlenme aşamalarının tüm sıralanışları doğrusaldır ama erginlenmenin kendisi küreye benzer. Bu uyarıyı yaptıktan sonra, erkek erginlenmesinin beş

aşamada düzenlendiği doğrusal bakış açısını inceleyebiliriz. İlk olarak, anneye bağlanma ve anneden ayrılma (bu aşamanın ilk kısmında bir dereceye kadar iyiyiz, ikincisindeyse hiç iyi değiliz, özellikle de varoş ve kenar mahallelerde). İkinci aşama, babaya bağlanma ve ondan ayrılma (Bizler genellikle babayla bağ kurmayı ellili yaşlarımıza erteliyoruz ve ayrılma aşaması da hâlâ halledilmeyi bekliyor.). Üçüncü aşama, bir erkeğin kendi yüceliğine ya da özüne köprü kurmasına yardımcı olacak erkek-annenin ya da rehberin gelişi. Kral Arthur bu türden erkek-anneye iyi bir örnektir (Bu adım bizde oluyorsa da tamamen rastgele yaşanıyor.). Dördüncüsü Yabani Adamın, Savaşçının, Dionysos'un ya da Apollon'un enerjileri gibi bir fırtına enerjisine çıraklık etmek. Eğer bunda başarılı olursa genç erkek tanrıların suyundan içebilir (bu türden bir içki, ergenlerin talep ettiği şeylerdendir). Ve son olarak beşinci aşama, Kutsal Kadın ya da Kraliçeyle evlenme.

Masalımızdaki olaylar bu klasik erginlenme modeline kabaca uyar. Demir John, oğlanın yüceliği ve "Altın Başı"yla yeniden bağ kurmasını sağlayan yetişkin rehberi temsil ediyor. Aynı zamanda Demir John, Yabani Adam olarak bizzat ilahi bir enerjidir ve oğlanın kendisine ait sulardan içmesine izin verir.

Erginlenmeyi terk ettiği için toplumumuz oğlanları erkekliğe yönlendirmekte sorun yaşıyor. Mitolojik anlamda Yüce Babanın en ilkel biçimiyle genç erkeklerin yollarını tıkadığını ve yine Yüce Annenin de en ilkel biçimiyle genç erkeklerin önünü kapattığını söyleyebiliriz. Neden bu kadar çok oğlana ve bu kadar az erkeğe sahip olduğumuza dair açıklamaya bu engelleri de eklemeliyiz. Sanıyorum temel sebep erginlenme konusundaki bilgisizliğimiz ve onun değerini reddetmemiz.

Kutsal Kralın yaratıcı yanını, düzenliliğini ve esasen kutsamasını kendi bedeni aracılığıyla yukarıdan aşağı indiren kişisel babalarımız oğullarının erginlenme aşamalarını geçmelerine

sevinçle yardımcı olacaklardır. Fakat biliyoruz ki Kutsal Kralın Çarpık ya da Zehirli yanı da babalar aracılığıyla aşağıya inecektir. Zehirli Kral, Blake'in söylediği biçimde "en güzel sevinçlere bırakacaktır lanetini"; bununla oğulun üretkenliğine, özsaygısına ve cinselliğine zarar vereceğini kasteder, böylece bahçeye erişimi de etkili biçimde engellenir. Bazı babalar oğullarıyla ensest bir ilişkiye girerken, bazıları ruhsal bir enseste girişir. Yüce Babanın bu Çarpık biçimine dördüncü bölümde zaten uzunca değinmiştik.

Yüce Annenin de iki tarafını incelememiz gerekiyor. Olumlu yanından oğula doğru kabul görme, beslenme, övgü ve cesaret akar. Fakat Yüce Annenin bir de Çarpık ya da Zehirli yanı bulunur, o da pençesiyle duvarı delip geçen muazzam bir fırtına enerjisidir. Bazen bu pençeli el, annenin insani tarafını alıp götürür ve geriye yalnızca büyük anneleri, büyük büyük anneleri ve büyük büyük büyük anneleri tarafından gayet iyi bilinen psişik örüntüleri tekrarlayan mekanik bir parçayı bırakır. Bizim masalımız Yüce Annenin bu tahakkümcü tarafını yalın bir düşünce etrafında topar: "Anahtarı annenin yastığı altından çalmak bir zorunluluktur."

Marion Woodman bilinçli ve bilinçsiz anne arasında ayrım yapmamızı ister. Bilinçli anne, oğlu ya da kızı üzerinde uyguladığı gücünün farkındayken bilinçsiz anne beyninde bulunan ve Yüce Anneye ait olan kalıpları kafasında döndürüp durur, ilişkiyle tahakküm arasında neredeyse ayrım yapamaz.

Yüce Annenin Çarpık tarafı oğlunun büyümesini istemez çünkü eğer büyürse ona ait diyardan çıkacaktır. Kutsal Kralın Çarpık tarafı gibi onu lanetlemez, fakat onu zapt eder.

Daha önce de temas ettiğimiz "Culhwch ve Olwen" isimli Kelt öyküsünde Mabon isminde, su altında hapsedilmiş genç bir erkeğe dikkat çekiliyor. Somon onun ağlamalarını gece gündüz duyuyormuş. Culhwch'un yol arkadaşları Arthur'a, Mabon su

altı hapishanesinden kurtulmadıkça Culhwch'un görevlerini tamamlayamayacağını söyler, bunu başarmak için Eidoel'in ıssız kulesinden getirilmesi ve bunu başarmak için de yaşayan en yaşlı canlı olan Yüce Somon'un bulunması ve bunu başarmak için de... Görevler böyle devam eder. Su altına hapsedilen oğlan, Yüce Annenin alışılagelen tahakkümüne yakalanmış genç bir erkektir. Bu hapsetmeyi kişisel annelerimiz gerçekleştirmez, bunu yapan Yüce Annedir. Kişinin annesi Yüce Anneye açık ve alıcıdır, ona itaat eder. Oğlu hapsedenin kişisel annesi olmadığını tekrar etmeliyiz; o oğlunun özgür olmasını ister. Oğlu kilit altında tutan Yüce Annenin ilkel ve tahakküm edici tarafıdır.

Hapse atmanın nasıl olduğu başka öykülerde açıklanıyor. Bunlardan biri "Bakire Çar" ismindeki Rus masalı. Bu masalda, bir tüccarın oğlu olan İvan çok genç yaşta annesini kaybeder. Babası yeniden evlenir ve böylece İvan'ın bir üvey annesi olur. Masallarda Yüce Annenin Zehirli yanını ifade eden şifre kelime "üvey anne"dir. Bu masalda rahatsız edici bir gerçek anlatılır: Üvey anne İvan'a âşık olur. Yüce Annenin erginlenmemiş oğula hiç de uygun olmayan bir biçimde âşık olduğunu söyleyebiliriz.

Baba bir gün yolculuğa çıkar ve tuttuğu öğretmen de İvan'ı körfeze balık tutmaya götürür. Açıklarda birçok tekne görürler, tekneler yakınlaşır ve en büyük teknede göz alıcı altın-saçlı bir kadın olduğunu fark ederler. Kadın sanki İvan'ı tanıyormuş gibi ona selam verir. Oğlana ertesi gün öğlen yeniden geleceği sözünü vererek onu mutlu eder. Kadının adı "Aynı Zamanda Bir Çar Olan Bakire Kadın"dır. Biz onu Altın-Saçlı Kadın olarak biliyoruz. O gece üvey anne öğretmeni içirip sarhoş eder ve olan biten her şeyi öğrenir. Sonra öğretmene bir topluiğne verir ve ertesi gün gemilerin geldiğini gördüklerinde bu iğneyi İvan'ın yakasına iliştirmesini, bunun onu uyutacağını söyler. Öğretmen söylenenleri yerine getirir; İvan'a bir yorgunluk çöker, yere uzanır ve uyur.

Öğretmenle gizlice işbirliği yapan Yüce Annenin bu hareketi, babanın lanetlemesinden daha inceliklidir çünkü geriye hiçbir iz bırakmaz. Gemiler gittiğinde öğretmen toplu iğneyi çıkarır, İvan uyanır. Fakat oğlanın gelişmesi ya da erginlenme süreci Kutsal Kadına yabani çiçekleri vermeden hemen önce birdenbire üvey anne tarafından durdurulmuştur. Farkındalığı için epey mühim olacak sonraki adımlar boyunca oğlan uykuda kalmıştır.

Öğretmenle üvey annenin, yani görünüşe göre bir erkekle bir kadının, bu uğursuz işi birlikte yapmaları hoşuma gidiyor. Masal "öğretmen" kelimesiyle, çocukları yıllarca, lisansüstüne gelene dek uykuya yatıran eğitim sistemiyle Yüce Annenin karanlık tarafı arasında gizli bir ittifak olduğunu ima ediyor. Yapısöküm teorisi üzerine makaleler, boyunlarında bir toplu iğne taşıyan insanlar tarafından yazılıyor. Kolektifleştirilmiş eğitimin bu fikri alıp nasıl da uçlara götürdüğünü hepimiz gayet iyi biliyoruz. Üniversiteler kendilerini Alma Mater* diye isimlendiriyor. Ve materyalizmdeki olumsuz madde** tüm ulusu uyutuyor.

Marion Woodman başın yanına yerleştirilen bu toplu iğneden "sahte fallus" olarak bahsediyor. Bunu bilinçdışının tesirindeki annenin ergen oğluyla yaptığı ve akılcı zihninden gelen belirli bir tür zihinsel sohbetle ilişkilendiriyor. Gece vakti anneden oğula gelen bu türden zihinsel fikirler bazen nimettir, fakat bazen de değildir. Böyle bir oğul yıllar sonra kendini yüksek bir zihin kulesinde yapayalnız bulabilir.

Öte yandan eğer birleşme duygusal bir seviyede gerçekleşirse, oğlan kendisini suyun altında hapsedilmiş ve gece gündüz döktüğü gözyaşlarını yalnızca somonların duyduğu bir halde bulabilir.

* Antik Roma dilinde "besleyici anne" anlamına gelen *Alma Mater*, eskiden üniversitelere verilen gayriresmi bir isimdi.

** Latince *Mater* (anne) ile İngilizce *matter* (madde) ve *materialism* (materyalizm) kelimeleri arasında bir ilişki kuruluyor.

Kültürümüz son yıllarda –haklı olarak– erkeklerin kız evlatlarıyla fiziksel bir ensest ilişkiye girmesine dikkat çekiyor. Yarattığı sonuçlar ve zarar açısından bu son derece çirkin ve iğrenç. Aynı şekilde baba ve kızı arasındaki psişik enseste de epey dikkat çekildi. Babaları, amcaları ya da ağabeyleri gibi anneleri tarafından da cinsel tacize uğradığını bildiren oğulların sayısında rahatsız edici bir artış olduğunun da farkındayız; fakat kültürümüz anneyle oğlu arasındaki psişik ensestin zararlarını henüz yeterince ciddiye almıyor.

Mari Sandoz, *These Were the Sioux* [*Bunlar Siyulardır*] kitabında genç Siyu oğlanların –yaklaşık yedi yaş sonrasında– annelerinin gözlerine asla doğrudan bakmadığından bahseder. Tüm isteklerini kız kardeşleri aracılığıyla iletirler. "Anneye bu sandaletleri tamir etmesini rica edebilir misin?" "Dumbo sandaletlerinin tamir edilmesini istiyor," vb. İş bittiğinde anne sandaletleri "buyur, sandaletlerin," deyip oğluna vermez, nesne yine aynı şekilde dolambaçlı bir rota izler. Anne, "yeni tişörtlerin burada, hepsi yıkandı," deyip oğlunun doğrudan gözlerinin içine bakarsa epey bir cinsel enerji değiş tokuşu yaşanabilir.

Anneyle oğul arasında bu tür önlemler bize saçma, acımasız, gülünç ya da insanlıkdışı görünür. Yine de Siyu erkekleri bir yetişkin olduklarında, kadınlarla bir aradayken hiç korku taşımamalarıyla, çadırlarında teklifsiz, kısıtlanmamış sohbetleriyle ve karılarıyla yaptıkları rahat cinsel konuşmalarıyla ünlüydü. Siyu kadınlarının anneyle oğul arasındaki psişik ensest ihtimallerine karşı bizden daha uyanık olduğunu görüyoruz.

Amerikan annelerin normalde kendi yaşlarındaki yetişkinlere anlatmalarının daha iyi olacağı özel yaşamlarına ait mahrem detayları zaman zaman küçük oğullarıyla paylaştıklarından bahsetmiştim. Dürüst açıklamalar çoğunlukla sessizlikten çok daha iyidir, fakat eğer oğul dinledikleriyle ilgili bir şeyler yapması gerektiğini hissederse bu zararlı hale gelir. Birçok mutfakta

erkek çocuklar annelerinin tarafına çekilir ve şu korkunç cümlenin değişik biçimlerinden birisini söyler: "Anne, büyüdüğümde senin için kocaman bir ev alacağım ve sen de bir daha çalışmak zorunda kalmayacaksın."

Erkek çocukların yaklaşık yüzde yirmi ila otuzunun yaşadığı evlerde yetişkin bir erkek bulunmuyor ve çoğu çocuk bu kelimeleri ya açıktan ya da sessizce söylüyor. Ayrıca psişik ensest kesinlikle tek ebeveynli ailelere mahsus değil. Son yıllarda, erkeklerin yetersizliğiyle ataerkil sistemin kötülüğüne yapılan vurgu, anneleri yetişkin erkekleri dikkate almamaları yönünde cesaretlendirdi. Ayrıca günümüz kadınları zengin iç yaşantılarının da farkına varmış durumda. Son iki yüzyılın oldukça hoş bir ürünü olan Avrupa romanı günümüzün birçok kadınına, ruhlarında doyurulacak ya da doyurulmadan var olacak zengin bir tahrik ve özlem deposu bulunduğunu öğretmiş durumda. Şimdi neredeyse hiçbir kadın "Yaşamımın sınırlarını kocam belirler," demiyor ya da böyle düşünmüyor. 20. yüzyıl kadını hiçbir ölümlü ya da sıradan erkeğin karşılayamayacağı karmaşık bir duyarlılık hissediyor.

Ben iki çağdaş akımın bir araya geldiğini öne sürüyorum. Birincisi, Amerikan kültüründe yetişkin erkeğin yetersizliğine, hatta anlamsızlaşmasına yapılan vurgudaki artış ve ikincisi kadınların kendi içsel duygularının zenginliğine dair farkındalıklarının artması.

Bu iki akım bir araya gelince değişim ve bunu gerçekleştirme umudu genç oğulların üstüne kalıyor. Anneler duygusal tatmin için oğullarından medet umuyor ve kadınların bu bağlamda fantezileri son yıllarda iyice derinleşmiş olabilir. Yetişkin erkeklerin cinsel birliktelik için genç kadınlara yönelmelerine sık rastlanıyor, aynı şekilde yetişkin bir kadın da ruhsal bir eşlik için sekiz yaşındaki oğluna yönelebiliyor. Kadının fantezileri, oğlunun diğer erkeklerdeki kabalıkları telafi etmesi gibi hayal-

leri içerebilir. Böylece oğlu kadınların değerlerine açık bir algı geliştirecek ve anne de onu ruhsal eşlikçisi yapacak. Belki de hayallerinde kendisinin gerçekleştiremeyeceği kahramanca bir senaryoyu oğlu oynayacak. En önemlisi de anne oğlunun kadınlara karşı nazik olmayı öğrenebileceğini, en azından babasından daha nazik olabileceğini umar, böylece kendi kadınını cinsel açıdan tatmin edebilecektir. Kısacası anne, oğlunun "kadınına" karşı babasının şu anda ya da geçmişte olduğundan daha iyi bir sevgili olmasını umar.

Yüzlerce defa erkeklerden şunu dinledim; kırk, kırk beş yaşlarına geldiklerinde fark etmişler ki yaşamları boyunca görevleri annelerine yedek bir koca, sevgili ya da ruh eşlikçisi olmakmış. Kendilerini kadın cinsi için beyaz atlı bir şövalye olarak hayal etmişler. Eğer böyle bir erkeğe, "Peki erkekler hakkında ne hissediyorsun," diye sorsam muhtemelen, "Kendimi bildim bileli erkeklere hiç güvenemedim," diyecektir.

Erginlenmenin ikinci aşamasını, yani babaya bağlanmayı (ve ondan ayrılmayı) anlasak bile bahsettiğimiz türden bir erkek bu aşamanın yakınında bile değildir. Erkeklere güvenmemektedir ve omuzlarına çıkıp onunla uzaklaşacak kadar Yabani Adama da güvenmeyeceğini tahmin edebiliriz.

Annesi tarafından erken yaşlarda yardıma çağırılan oğul, kendisinden istenen şeyi yapamayacak kadar küçük olduğunu fark ettiğinde çaresiz hisseder. Duygusal enerjisi annesini destekleyemeyecek ölçüde parçalara ayrılmıştır ve eril özgüveni babasının yerini alamayacak kadar dengesizdir.

Böyle bir oğulun görünürde hiçbir bağ kurmadığı babasıyla ilişkisinde kendisini başarısız hissetmesi yaygındır. Bunun üstüne, annesini de kurtaramayınca onunla ilişkisinde de kendisini başarısız hisseder. Hayata iki başarısızlıkla başlamış olur.

İnsan suçun büyük kısmını anneye yüklemeden önce bu gerçekleri söyleyebilmelidir, Freud zaten bir hata yaparak an-

neyi asıl sorumlu tutmuştur. Freud'un pek bilgi sahibi olmadığı erginlenme geleneği başlıca sorumluluğu erkeklere verir, özellikle de yaşlı erkeklere ve töreni icra eden büyüklere. Oğlanları bulundukları yerden kaldıracak kişiler onlardır. Bunu yapmadıklarında, her ne kadar anneler oğullarını kötü etkileyecek bir şekilde zaptetmek istemese de, Yüce Annenin tahakküm edici yanı oğlanları hapsetmeye başlar. Anne genellikle bunları görmez bile, fakat oğlan görür.

Yetersizliğine duyduğu utanç ve kendini erkek olarak dengeleyemeden önce annenin tarafına çekilmenin verdiği bir çeşit korkuyla, oğlan kendi içinde açıklanamaz bir kızgınlık, annenin nazik erkek hayallerinin gerçekleşmesini önleyen bir öfke bulur. Bu öfke, ergen oğul annesine mutfakta çirkin sözler söylediğinde kendisini sergileyebilir. Anneyi hayrete düşüren bu durum, heavy-metal şarkı sözlerinin oğlana has bir biçimi gibidir. Açıklanamayan kızgınlık ilerleyen zamanda kendisini yüzlerce farklı şekilde ortaya koyabilir; bunlar yalnızlaşma, işkoliklik veya Don Juan ya da James Bond gibi kadınları cinsellik için kullanan ve sonra onları küçük düşüren bencil eylemler olabilir ya da Bond'un yaptığı gibi, eğer ayağına dolanırlarsa onları vurmak olabilir.

Küçük oğula büyük beklentiler yüklemeyi, kusurlu bir babanın yerini almasına can atmayı ve böylece erkek erginlenme sürecini daha başlangıç aşamalarında durdurmayı, "üvey annenin İvan'a âşık olması" diye tanımlayabiliriz.

Annelerin olan biteni kavrayamamasına etki eden diğer bir şeyse mitoloji eksikliğidir; özellikle kültürdeki Yunan mitolojisinin büyük orandaki kaybı ve masalların yalnızca çocuklar için olduğu varsayılarak önemsizleştirilmesi. Birçok kadının Kutsal Kraldaki karanlık ve olumsuz yana ilişkin gözü açık, fakat Yüce Annenin olumsuz tarafı hakkında saf gibi göründüğü bir durum bu.

Geçenlerde epey dikkatli kadınlardan oluşan bir grup dinleyici, onlara Yüce Anneyi tanımlayan sıfatlar sorulduğunda harika bir kelime bolluğuyla cevapladılar: besleyici, duygusal, kabullenici, ayakları yere basan, tutkulu, yargısız, nazik, destekleyici, sevgi dolu... Fakat hiçbiri "bilinçdışı" demedi. Kadınlar Yüce Annenin olumlu ve olumsuz yanları arasında bir ayrım yapacak desteği görmüyorlar. Bizim erkeklere bilinçli bir baba olmanın ne kadar zor olduğunu tekrar tekrar hatırlatacak insanlara ihtiyacımız var. Bizim bilinçli bir anne olmanın ne kadar zor olduğunu hatırlatacak insanlara ihtiyacımız var. İnsanın içinde, kadın ya da erkek, kendisinden bile gizli bir parçası bulunur.

Söylediklerimin birçok istisnası bulunduğunu, çeşit çeşit anne baba olduğunu biliyoruz. Kimi babalar hem oğullarına hem kızlarına karşı iyidir; kimi anneler oğullarının ya da kızlarının kendisini kurtarmasını ya da onların yedek evlilik partnerleri olmasını beklemez.

Fakat bir oğuldan bunlar erkenden talep edilirse, o zaman oğlanın yaptığı tek yanlış annesini kurtaramamak olur. Annesini mutlu edemez, acısını dindiremez. Kendi (yetersiz) babasının yerini doldurmakta başarısız olur. Bu durumda baba utanç içindedir ama oğul suçluluğa batar, çünkü ondan bunların yapılması bekleniyordur.

Suçlulukla utancı birbirinden ayırmanın geleneksel bir yolu şudur: Denilir ki utanç, bu gezegende düpedüz yetersiz bir insan olduğun duygusudur ve muhtemelen bu konu hakkında elinden bir şey gelmez. Suçluluksa yanlış bir şey yaptığın duygusudur ve bunu telafi edebilirsin. Bahsettiğimiz şeyler oğullardan erkenden talep edildiğinde bu oğullardan bazıları hem utanç hem de suçluluk duygusu hissedecektir.

Annesini öldürdükten sonra Öfkeli Görünmez Kadınlar tarafından takip edilen Orestes'i hatırlayalım. Parmağını ısırıp

kopararak onlara atar, bunu gören Öfkeli Görünmez Kadınlardan siyah olan bazıları beyaza döner ve Orestes'in peşini bırakır.

Demek ki kişi çok fazla suçluluk hissettiğinde, geleneksel stratejilerden birisi bedenden bir parçayı ısırıp koparmak ve ardına atmaktır. Suçluluk içindeki bir adam yaşamının ilk yarısını başarısızlık içinde geçirmeyi seçebilir. Bu annesini kurtaramadığı için üstlendiği ceza olur. Bazı erkekler sevmedikleri bir meslekte çalışabilir, böylece neşelerini koparıp atmış olurlar ve ancak ellili yaşlarında sevdikleri şeylere yönelirler. Bir erkek suçluluğun ortasında "yanlış kadınla" evlenebilir, bir başkası iktidarsız olabilir. Tüm bunlara rağmen bir başkası da dürtüsel biçimde kadınları baştan çıkarmaya yönelebilir, böylece kadınların gerçek duygusal ihtiyaçlarını asla tatmin edemeyerek suçluluk duymaya devam edebilir. Annelerini kurtarmayı başaramayan bazı erkekler terapist olurlar, böylece bir kadını tekrar tekrar kurtarma girişiminde bulunabilirler. Onların ısırıp kopardığı parmak kendi duygularına dönüşür ve yaşamlarının kalanı boyunca başka insanların duygularını dinlerler. Eğer masalımızdaki at bunu yapsaydı, bacaklarından birini koparıp atardı.

Bir erkek annesinin yastığı altından anahtarı alamayacağını anladığında, belki de annesini gereğinden fazla sevmiş ya da onun hakkında gereğinden fazla kaygı duymuş olabilir. Bir erkek küllere doğru alçalamayacağını ya da bahçeye giremeyeceğini anladığında, belki de babasını gereğinden fazla sevmiş ya da onun hakkında gereğinden fazla kaygı duymuş olabilir.

Bu durumda bütün erkekler erginlenme aşamalarını Demir John'un çırağıyla aynı hızda geçmezler. O hem anne hem de babasıyla erkenden temiz bir ayrılık geçirmeyi başarır. Peki ya gerçekten de şansız erkekler, anne ya da babalarını sevmeyen erkekler, ciddi şekilde dayak yiyen, istismar edilen ya da zor kullanarak terk edilen erkekler? Bunlar herhangi birimizin

tahmin bile edemeyeceği kadar derin bir acıya sahip, ıstırap içindeki erkeklerdir.

Böyle bir erkek, hayatta kalmaya odaklanan katı yürekli birine dönüşür; zihninin Idaho'sunda köpekleri ve Kalaşnikof tüfeğiyle birlikte yaşar.

Hayatta kalmaya odaklanan bu erkek, savaş bittikten yıllar sonra hâlâ küçük bir Pasifik adasında savaşmaya devam eder. Eril güzelliği ortaya çıkmaz ve katı sınırları, içindeki öfkeli oğlanı, ölü Kralı ve robot gibi içsel savaşçılarıyla ailesini ve eşini ümitsizliğe sürükler. Kendisi de ümitsizlik içindedir. Onun bakış açısına göre annesi onu babasına karşı ve babası da annesine karşı korumamıştır. Böyle bir durumda, beyninin iki yarısı sağlıklı bir iletişim kuramaz. Duygularını bilmiyordur, bunları kelimelere dökemez. Trafik ışıklarında on beş saniye içinde eşini dövmeye ya da şiddet göstermeye başlayabilir ve bunlar onu ümitsizliğe daha da batırabilir.

Bir erkek, başka milletleri bombalamaya ya da yaşamı boyunca başka insanları takıntılı ve yıkıcı biçimde darp etmeye sürükleyen bu ruh halinden nasıl çıkabilir? Sevilmiş olsun ya da olmasın, bir erkek tekdüze saldırgan halinden nasıl kurtulabilir? Soğuk savaş bittikten sonra bütün ulusumuzun sorması gereken sorular bunlar.

Masalımız bu türden bir erkeğin bu dünyada ya da ebedi dünyada bir erkek-annesi bulunması gerektiğini söylüyor. Böylece ona üç bacaklı atını götürebilir ve ondan dört bacağı tam bir at edinebilir.

Masal: Altın Elma Şenliği

Masalımıza dönme zamanı geldi. Takip ettiğimiz ve çoğumuzdan daha şanslı olan genç erkek küllerden, bahçeden ve savaştan geçti. Yabani Adamın ona ödünç verdiği tam bir atı savaş meydanına sürdü. Sonra bu savaş atını ormana geri getirdi ve

seke seke yürüyen atını evine sürüp ahırda çalışan oğlanların alaylarına maruz kaldı. Fakat neyi başardığını kendisi biliyor.

Masal neden burada bitmesin? Genç adam savaş boyunca çatışma diyarına sanki orası kendisine ait bir yermiş gibi keyifle girmişti. Gerçek savaşçılar değerlidir, öyle değerlidir ki bir erkek bir iç ve bir dış savaşçı geliştirdiğinde, "bu kadarı yeter," deme eğiliminde olur. Beynin ortasındaki harikulade karşıtların içinde yaşayarak, onun bir rüya gibi gelen hiddetiyle, ihtirasını gizliden savunmasıyla, coşmuş adrenalinden mülhem akan kanıyla birlikte bir erkek dünyaya ruhunu verebilir, topluluğunu koruyabilir ve bizzat tutku içinde yaşayabilir.

Erkekler savaşçının armağanını, yani hizmet etmenin aşırı esrik ruh halini, genetik semavi güçlerin yüksek malikânelerinde yaşayan kişilerüstü savaşçılardan alır. Fakat yaşamın bize ihtiyaç duyduğu, savaşçılığın ötesinde şeyler de var. Savaşma becerisi dans etmeye benzer biçimde, dünyada olma niyetinin kalpten bir kanıtıdır. Fakat erkekler yalnızca başka insan ya da başka bir devleti düşman olarak görüyor ve savaşmak dışında ilişki kurmaya dair hiçbir yöntem hayal edemiyorsa o zaman bu becerinin pek de iştah açıcı olduğunu söyleyemeyiz. Savonarola, Cizvit tarikatının kurucusu Loyolalı Aziz İgnatius, Karl Marx, General Patton, Nietzsche ve Ibsen gibi muhteşem adamların hepsi yalnızca savaşçı hali içinde sıkışıp kalmışlardır.

Dahası savaşçı halinin zehirli ya da olumsuz bir yanı da bulunur. Savaşçının çarpık ya da zehirli olan yanı vahşilikle, yağmayla, koşulsuz teslimiyette ısrarla, düşüncesizce katletmeyle, eşini dövmeyle, tecavüzle, Kralın tüm insancıl değerlerine ihanet etmeyle aynı anlama gelir.

Savaşçı enerjisiyle güçlenen erkeklerin savaşçı halini yumuşatma becerisine de ihtiyacı vardır. Masalı bu noktada bitiremeyeceğimizi biliyoruz çünkü saldırganlıktan kurtulma ya da saldırganlığın halledilmesi henüz gerçekleşmedi.

Masala dönersek, son bölümün Kralın düşmanlarına karşı zafer kazanılarak sona erdiğini hatırlıyoruz. Kralın kızının da krallığı kurtaran bu gizemli şövalye hakkında meraka düştüğünü tahmin edebiliriz. Hatırlayın, kız bahçıvan çırağının olağandışı biri olduğundan kuşkulanıyordu. Bahçıvan çırağının gizemli şövalye olup olmadığını anlayabilmek için aklına tek bir fikir geldi. Civarda yaşayan bütün şövalyelerin kendisine kur yapmak üzere davet edildiği bir şenlik verilecek ve böylece onlar da kendilerini göstermek zorunda kalacaklar.

Kral kızına, "Üç gün sürecek büyük bir şenlik düzenleyeceğim ve sen havaya altın elma atacaksın. Belki gizemli şövalye ortaya çıkar," der.

Şenliğin duyurusu yapıldıktan sonra delikanlı atını ormanın kıyısına sürer ve Demir John'u çağırır.

"Neye ihtiyacın var?" diye sorar Demir John.

"Kralın kızının atacağı altın elmayı yakalamak istiyorum," diye cevaplar çocuk.

"Sorun değil, elmayı kapmış bil. Sana daha fazlasını da vereceğim; bu önemli olay için kırmızı bir zırh ve kestane rengi güçlü bir at."

Delikanlı atını dörtnala sürer, tam zamanında meydana ulaşır, diğer şövalyelerin arasına karışır ve kimse onu tanımaz. Kralın kızı bir adım öne çıkıp altın elmayı bir grup adamın arasına fırlatır, elmayı bizim delikanlı yakalar. Fakat yakalar yakalamaz atını dörtnala sürüp oradan uzaklaşır.

İkinci gün geldiğinde Demir John gence beyaz bir zırhla beyaz bir at verir. Elma bu sefer de onun elleri arasına düşer ve aynı şekilde bir an bile durmadan atını sürüp oradan uzaklaşır.

Bu Kralı çok öfkelendirir, "Bu davranışa tahammül edemem; bana gelip kendisini tanıtması gerekirdi," der.

Adamlarına dönüp, "Eğer elmayı üçüncü defa da yakalar ve atıyla uzaklaşmaya kalkarsa peşine düşün. Dahası, dönmeye yanaşmazsa ona bir darbe indirin, kılıcınızı kullanın," diye ekler.

Şenliğin üçüncü günü Demir John delikanlıya siyah bir zırhla siyah bir at verir. O öğleden sonra genç adam elmayı yine yakalar fakat bu sefer atıyla uzaklaşırken Kralın adamları onun arkasından at sürmeye başlar. Bir tanesi öyle çok yaklaşır ki kılıcının ucuyla gencin bacağını yaralar. Genç adam kaçmayı başarsa da atı hızla koşarken öyle kuvvetle sıçrar ki genç adamın miğferi düşer ve arkasındaki herkes altın saçlarını görür. Kralın adamları şatoya dönünce olan biten her şeyi Krala anlatır.

Bu kısımda ilgimizi çeken üç tema ya da detay bulunuyor: altın elmaların anlamı, bu şenliğin garip doğası ve atların üzerinde ısrarla durulan sırasıyla renkleri.

Altın Elmalar

Masaldaki altın elmaların varlığı, birçok başka öyküdeki gibi burada yaşanan olayların özel bir uzay ve zamanda gerçekleştiğini, bunların bir ritüelle bağlantılı olduğunu sezdiriyor.

Paris'in de bahşetmek üzere bir altın elması vardı ve ondan Hera, Athena ve Afrodit arasında bir seçim yapmasının istendiğini hatırlıyoruz. Elma ölümsüzlükle ilişkilidir; Adonis'e adanan bir Yunan ritüelinde bazı genç erkekler kurban edilmek üzereyken onlara cennete gidiş pasaportu olarak altın bir elma verildiğini biliyoruz. *Cennet* kelimesi antik İran'da duvarla çevrili alan anlamına geliyordu, Keltlerse cenneti ölümün bulunduğu Batıdaki bir elma bahçesi olarak hayal ediyordu. Bunlar eski Avrupa yaşamının her türden detayıyla uyumlu görünüyor. Örneğin ölülerin bu dünyaya geri dönüşünün temsili Cadılar Bayramında oynanan

bir oyunda, suyun içinde ağızla yakalamak için elma kullanılır. Ritüel ziyafetleri Doğunun yumurtasıyla başlardı ve Batının elmasıyla sona ererdi. Elmayla alakalı lezzetli bir başka ayrıntı da şu: Elmayı ortadan ikiye bölersek koyu çekirdeklerinde beş ayrı ucuyla kutsal beşgeni görürüz. Bu Kutsal Kadın ya da Sophia'nın gizli alametidir. Elma dünyadır ve beşgen de onun gizli yapısıdır. Dolayısıyla böyle değerlendirildiğinde, Sophia dünyanın ruhudur.

Burada Kralın kızının, yani Altın Seven Kadının, oğlanı Kutsal Kral olması için seçtiği fikrine sahip oluruz.

Masalımızın şimdi ritüel alanına geçiş yapması normaldir. Şövalyelerin bu şenlik boyunca savaşmadıklarını görüyoruz; savaş önceki bölümde yer almıştı. Kralın duyurduğu şenlik, erkekleri at üstünden düşüren mızraklar, parçalanan zırhlar, bağırsakları deşen ya da kolu omuzdan koparan kılıç darbeleri içermiyor. Savaşçı enerjisinin ifade edilişinde bazı değişiklikler yapılması istenmiş. Burada genç erkeğin gösteriş, düzen ve ritüel yoluyla saldırganlığını yumuşatmayı öğrendiğini söyleyebiliriz. Genç erkekler tören alayıyla geçerken güzelliklerini sergiler ve elmayı kimin alacağını "şans" belirler.

Eşik Alanı

Antropolog Victor Turner neredeyse unutulmuş olan ritüel alanına ait bir kavramı geçtiğimiz on yıllar içinde bizlere yeniden kazandırdı. İnsanlar ritüele girerken ve ondan çıkarken törensel bir sınırdan, yani "eşikten" geçerler. Böyle bir ritüel alanına eşik alanı da diyebiliriz. Kişi bu ritüel alanına girmeden önce bazı hazırlıklar geçirir, aynı zamanda fiziksel mekânın da ayrı tutulabilmesi için hazırlanması gerekir. Törensel alanın içinde hem zaman hem de uzay değişir, dünyevi durumda olduklarından farklılaşırlar.

Değişim ya da dönüşüm yalnızca kişi ritüel alanındaysa gerçekleşebilir. Alana girebilmek için insanın öncelikle bir tür

törenle beraber eşik üzerinden bir adım atması ve sonra alanın "ısıtılması" gerekir. Kişi bu ısıtılmış alanda (tıpkı Sufilerin Sema dönmesinde olduğu gibi) görece kısa bir süreliğine kalır, sonra olağan farkındalığına, kendi dikkatsizliğine ya da donukluğuna döner.

Katolik Kilisesi ritüel alanını Latince ayinlerde anımsar, fakat Protestanlar için bu alan unutulmaya yüz tutmuştur. Protestanlık istisnaları olmakla birlikte, ritüel alanı konusundaki cehaletini dünyada her yere yaymıştır. Kavramın yitip gittiği bir çağda yaşarken kolayca şu iki hataya düşebiliriz; ya yaşamlarımızda ritüel alanına hiç yer vermeyiz ve böylece "havalı" oluruz ya da bu alan içinde gereğinden fazla kalırız. Kimi köktenciler ritüel alanında hiçbir çıkış olmadan kırk sene, alelade insanlığa hiç izin vermeden kalınmasında diretiyorlar. Eğer kişi ritüel alanında hiç bulunmazsa yumuşak bir kil olarak kalır, eğer kişi burada fazla kalırsa, aşırı pişirilmiş ve kararmış çatlak bir seramiğe döner.

Yunan tiyatrosunu Dionysos'un kurduğu söylenir. Dionysos'a has erginlenme çalışmasının zarafetle bakılan ritüel alanlarında yer aldığını biliyoruz. Trajik Yunan Tragedyası da bu özenli ritüel alanının kamusal bir etkinliğe yansıtılması anlamına gelir.

Ritüel alanının birkaç niteliği daha var. Biz onun içindeyken, arzu enerjimiz doğrudan zirveye yönelmez, bu ister orgazm ister savaş olsun. Fakat öfkenin yerini haz alır, bir kılıç türüyse yerini bir anlatım tarzına ya da bir sembolleştirme biçimine bırakır.

Ritüel alanındaki kişinin kendi içinde yer alan ve bilinmeyen kadın ve erkeklerle tanışacağını da eklememiz gerekiyor. Şenliği Kral ve kızı başlatıyor, çünkü –ve bu harika bir ayrıntı– "gizemli şövalyenin" kim olduğunu bilmek istiyorlar.

Hindistan ve Tibet'te sevişme, bazen ritüel alanında yapılır. Dini öğretmenler bir erkek ve kadına cinsel olarak birleşebilecekleri türden ısıtılmış bir alan yaratmalarına yardımcı olur, fakat burada ne erkek ne de kadın orgazm olur. Sevişme iki

saat, üç saat hatta dört saat sürebilir. Bazıları oldukça ayrıntılı olan çeşitli törenler, alanı hazırlar. Erkek bilgiyle hazırlanır ve görevi kadının gözlerine baktığında birkaç tanrıçayı gözünde tüm detaylarıyla canlandırmak olduğundan hayal gücü enerjisine ihtiyaç duyar. Kadın da bilgiyle hazırlanır ve erkeğin gözlerine bakarken birkaç tanrıyı detaylı olarak canlandırmak için hayal gücü enerjisini kullanır. İkisi de iç güdülerinin üzerinde sanki bir at sürüyormuşçasına ilerler. O andan önce içgüdüleri bir ömür boyu hedeflerine doğru atıldıkları bir yaşamın zevkine varmışsa da bu at onları ritüel alanında tutar.

Bu durumda ritüel alanının keyfini sürmek, samimi ve imgesel bir eylemdir, böyle bir alanın tadını çıkarmak bir kâse ya da bir sepet tarafından muhafaza edilmeye benzer. Morris Berman müzelerin genellikle tipik biçimde erken kültür örnekleri olarak baltalar ve mızraklar gibi katı şeyler sergilediğini belirtir. Fakat kültürün "yumuşak" ve boşluğu tutan kamışlardan yapılma sepetlerle başlamış olması çok muhtemeldir.

Her insanın kendi iç boşluğuna sahip olduğu ve bunun da kendine has bir şekli olduğu söylenebilir. Gündelik yaşamda özlemlerimizi gidermeye ve boşluğu doldurmaya çalışırız fakat ritüel alanında hem erkekler hem kadınlar bu boşluğu ya da özlemi deneyimlemeyi, onu doldurmamayı öğrenirler.

Ritüel alanındaki erkek saflık karşısında durup, onunla cinsel ilişki yaşamaya yönelmeyebilir, fiziksel olarak ortaya koymadan kendi haşinliğinden zevk alabilir, annesinin muhtaçlığını bilip onu tatmin etmeye yönelmeyebilir. Bir savaşçı savaşa girmeden kendi kutsal savaşçılığının tadını çıkarabilir.

Şenlikte her bir şövalye diğer şövalyelerle birlikte, şiddet barındırmayan bir geçit töreni ya da gösteriye katılır. Ritüel alanına girerek şövalye hızını düşürür, hareketlerine zarafet katar, Kral ve Kraliçeyi selamlar, herhangi bir sınırı yarıp geçmez, düşmanlık göstermez; orada bulunma amacı *görülmek*tir. Bu zarif

hareketlerin Prensesi, elmayı –tam da doğru zamanda– atmak üzere harekete geçirdiğini söyleyebiliriz.

Eskiden biyologlar balıkçıl ve kazların yarattıkları şaşırtıcı ritüel danslarını üremek ya da hayatta kalmak gibi sebepler için yaptıklarını, kendimiz için kullandığımız kelimeyle söylersek pratik olduklarını düşünüyorlardı. Fakat günümüzde balıkçılların, geyiklerin, kazların, tavus kuşlarının vb geniş kapsamlı incelemeleri sonucunda biyologlar bazı ritüel danslarının hayatta kalmaya yönelik belirgin bir değeri olmadığı, bunları *gösteri* için yaptıkları sonucuna vardılar. Gösteri, güzelliği ve dışavurumculuğu genellikle gülünç bir zarafetle bir arada içerir. İnsanlar sergilemeyi ön tarafta yaparlar; yüzdeki güzelliği vurgularız ve yüz duyguları dışa vurur. Öte yandan geyikler sergilemeyi hem önde hem de arkada yapar; akkuyruklu geyik güzelliğini hem yüz bölgesinde hem de muhteşem kuyruklarıyla anal bölgelerinde gösterir. Balıkçılların dansı, tavus kuşlarının kasılarak yürüyüşü, erkek geyiklerin geçiş alayı, bunların her biri artistik ya da gereksiz gösteriler olarak değerlendirilebilir.

Özlem ifade edilir; güzellik, neşeli ruh hali ifade edilir. O esnada orada yakalanan enerjiler muntazam bir anda tutulur, bunu izleyen diğer kuş ya da hayvanlarda da bir şeyleri hareketi geçirir. Böylelikle gösteriler dansları başlatır. Olaylar görülmeleri içindir.

Bizim kültürümüz savaşçı-öncesi veya savaşçı aşamasındaki genç bir erkeğin (ya da kadının) yaptığı belli bazı gösterilere, onların maço horozlanmalarına ya da büyük şehirlerin ana caddelerinde arabalarla dolanmalarına müsaade ediyor. Çeteler bu türden çok sayıda gösteri sergiliyor. Bunlar ergenlik ateşinin bir parçası, fakat burada anlattığım şey bu değil.

Ritüel alanı, genç erkeği maçoluktan, savaştan, hükmetme fantezilerinden çıkarır. Blake farkındalığın en yüksek aşamasını "sürekli yaratıcılık" ya da "Sanatın Işıldayan Şehri" diye adlan-

dırmıştı. Altın elma kişiyi biçimlerin cennetine sokar. Şenlikteki şövalyeler biçim ve güzellik aşkının bir ifadesi olarak gösteriye katılır. Bu horozlanmaya değil aşka yakın bir şeydir. Ritüel alanı, şövalyeleri savaşa değil topluluğa yönlendirir.

Cuchulain gibi eski bir Kelt savaşçısı savaştan döndüğünde tüm topluluğu ritüele katılırdı. Bazen annesinin de dahil olduğu bir grup kadın, onun içindeki şefkati uyandırmak için göğüslerini ona açarlardı; erkekler de beyninin ortası ısınmış ve hâlâ delilik içindeki adamı soğutmak için art arda soğuk suyla dolu üç ayrı küvete sokarlardı. İlk küvetteki su temas eder etmez yok olur, ikinci küvetteki su buharlaşır ve böyle devam ederdi. Bizler Vietnam'a gönderdiğimiz erkeklerden asker olmalarını istedik. Fakat ortada ne şefkati vurgulayan törenlerimiz ne ısınmanın varlığına dair bir kabul ne de talep edilen çılgınlığı onurlandırma vardı.

Eğer ülkenin tüm küçük şehirlerinde birer şenlik düzenleseydik ve gaziler geçerken genç kadınlar tarafından onlara altın elmalar atılsaydı, Vietnam gazileri şu an çok daha iyi durumda olurdu. Böyle bir geçit onların sivil yaşama dönüşlerini onurlandırır ve onları binlerce yıllık altın elma şenliklerine dahil ederdi.

Vietnam dönemi komutanlarının evlerine dönen gazilere destek olacak ritüelleri yoktu. Ordu onları uçakla New York'a getirdi ve orada bırakıp gitti. Neler olduğunu hepimiz biliyoruz. Şu ana dek savaş boyunca ölenden daha fazla sayıda Vietnam gazisi intihar etti. Washington'daki siyah duvar* yapılan hatayı bir telafi etme girişimi, aynı zamanda ordunun hayal gücü eksikliğinin ve geçmişte savaşçıdan savaşçı-olmamaya geçişin fevkalade öneminin farkında olan bütün o erkekleri umursamaz biçimde unutuşumuzun da bir ifadesi.

* Vietnam Şehitleri Anıtı'nda bulunan ve üzerinde Vietnam savaşında ölen ya da kaybolanların isimlerinin yer aldığı siyah granit duvarlar kastediliyor.

Çoğu ergen oğlan şimdilerde savaşın yoğunluğunu şehirlerde yaşıyor. Bu aşırı ısınmış genç erkeklere hapis cezalarıyla ya da bakışlarımızı onlardan kaçırmayla karşılık veriyoruz. Toplumdan hiçbir şey alamıyorlar ve her geçen yıl daha fazla ergen canına kıyıyor. Yakında ergenlerle ilgili ritüel başarısızlıklarımızı hatırlatsın diye bir siyah duvara daha ihtiyacımız olacak.

Masalımızdaki oğlanın düşman istilası sırasında üç ayaklı atını ormanın kıyısına sürdüğünü ve onu geçici olarak Demir John'un ona verdiği savaş atıyla değiştirdiğini anımsayalım. Masal bu imgeyi tekrarlamasa da sonrasında şenlik boyunca oğlanın her gün seke seke yürüyen atını ormana sürdüğünü tahmin edebiliriz. Böyle olmalı çünkü ahırdaki tuhaf atlar başkalarının dikkatini çekerdi.

Eğer üç ayaklı at, utandırılmış bir bacakla beraber metaforik olarak oğlanın kendi bedenini temsil ediyorsa, bu genç erkek bütün bir at için bedenini üç defa takas etmekte ve utanç olmaksızın gösteride at sürmenin nasıl bir şey olacağını deneyimlemektedir. Balıkçıl, tavus kuşu ve geyik canlı ve taşkın gösterilerini utanç olmaksızın ortaya koyar. Blake "Tavus kuşunun gururu Tanrının görkemidir," der.*

Kmart'ta** çalışan ya da kilise bodrumunda veya avukatlık ofisinde çalışan günümüz erkeğinin dört ayaklı bir at alabileceği bir Demir John'u yoktur. Delikanlının ödünç atı geri götürmek zorunda olduğunu biliyoruz, yine de utanç barındırmayan bir bedende yaşama deneyimi çocuğa gururun ne demek olduğunu öğretiyor.

Savaşla şenlik arasındaki durgun dönemde oğlanın içsel savaşçılarının iyice güçlendiğini, böylece köşelere ya da samanlıklara saklanmak zorunda olmadığını ve hatta halka açık yerlerde

* William Blake'in Cennet ve Cehennemin Evliliği kitabından.
** ABD'de yaygın şekilde bulunan büyük bir perakende mağazalar zi

kendisini gösterebildiğini tahmin edebiliriz. Diğer erkeklerle geçit törenine katılabilir ve adeta atılacak elmayı isteyebilir.

Sevdiğim bir arkadaşım bana benzer bir hikâye anlatmıştı. Bu arkadaşımın babası daha oğlu beş yaşındayken utanç içinde ailesini terk etmiş ve oğlu da bu terk edilmeden dolayı yıllarca kendinden utanarak yaşamış. Yirmili yaşlarında oğul Japonya'ya gitmiş ve orada güçlü bir hocayla beraber on yıl boyunca dövüş sanatları üzerine çalışmış. Yalnızca bu sanatı iyice öğrendikten sonra geriye, ailesine dönüp oradaki haklı yerini alabilmiş. Destekleyici bir babanın bulunmayışı bir erkek için "utanç içinde olmanın" başka bir adıdır. Bu arkadaşımın desteği, masalımızdaki oğlan gibi, yedek bir babadan geliyor; onun hikâyesinde bu kişi hocası, masalımızdaysa Demir John. Bir erkek yalnızca içindeki savaşçılar yeterince güçlüyse gösterinin keyfine katılabilir.

Aynı zamanda bu güçle birlikte kişi biçimin zevkine de varabilir. Şekilsiz giyim, baştan savma mısralar, düzensiz ev mobilyaları; bunların hepsi utançla gizlice bağlantılıdır. Evren utanç içinde değildir ve bir biçim içerisinde haz alır. Okyanus üzerinde yükselip batan güneş, ayın bir başına parlayıp gizlenmesi, yaprakların açışı ve düşüşleri evrenin gösterileridir.

Şiir de bir gösteri biçimidir. Şair denen kuş kuyruğunu geniş-çe açmak için sesli ve sessiz harfleri şakıyıp durur. Ölçü ve hece sayıları bir tavus kuşu kuyruğu oluşturur. Şiir diğer dünyadaki kimi varlıklar için yapılan bir danstır.

Tüm bu sesli harflerle tartmak dizeyi ne şirin:
Haydi, Nazım, hırpani kıvam. Bir sevinçli
Şekil alır şen şakrak oyunculuğunda emeğin.
Yeniden ve yeniden sayılan sesler besler kişiyi.*

* Robert Bly'ın *The Watcher of Vowels* [Sesli Harflerin Bekçisi] şiirinden.

Biçimdeki haz, bu durumda, kişiyi kahraman ve düşman, doğru ve yanlış, erkek rakip ve kadın rakip gibi eski ikiliklerden uzaklaştırır. Bir erkek ya da kadın ritüel alanına girdiğinde her biri *görülme* amacıyla hareketler yapar ve gösterinin hazzı, normalde çatışmaya sebep olacak enerjiyi oradan çekip alır. Kralın huzurunda geçiş yapan ve sabırla "altın elmayı" bekleyen şövalyeler, *kazanma* eyleminin kaybolup yerine *görülme* eyleminin geldiği yeni aşamanın hoş birer temsilidir.

Demek ki şenliğimiz ritüel alanında gerçekleşiyor. Kutsal Dişil ve Kral tarafından ısıtılan bu alan değişime izin verecek kadar sıcaktır artık. Bastırılmayan ya da ihmal edilmeyen savaşçılık yumuşayarak güzelliğe, hazza, gösteriye ve sanata dönüşebilir.

Kırmızı, Beyaz ve Siyah Atlara Binme

Masal, Demir John'un genç erkeğe birbirini izleyen üç gün boyunca farklı renkte at, eyer ve zırh verdiğini söylüyor. Bu ayrıntıyla bize bir bilgi sunulduğunu seziyoruz. Yapabileceğimiz tek şey bu üç rengi ve çağrışımlarını incelemek. Sonrasında ne çıkacağına bakacağız.

"Pamuk Prenses" masalında dışarıda kar yağarken, Kraliçenin abanoz ağacından yapılma bir pencere kenarında oturmuş dikiş diktiği sahneyi anımsayın. İğne eline batınca, parmağından üç damla kan yere, karın üzerine düşüyordu. Sonra, "Kar kadar beyaz, kan kadar kırmızı ve bu pencerenin çerçevesi kadar siyah bir çocuk istiyorum," diyordu. Başka bir masalda –ki bu bir Rus, Alman ya da Fin masalı olabilir– kahraman tesadüfen kara bir kuzgundan beyaz kar üzerine düşen kırmızı kan damlaları gördüğü anda yogilere özgü bir transa giriyordu. Bu bize kırmızı, beyaz ve siyahın ortaçağ boyunca insan zihni üzerinde büyük bir güç icra ettiği izlenimi veriyor.

Kırmızı, beyaz ve siyahın hem Afrika hem de Avrupa'daki çağrışımlarına kısaca bir bakalım. Victor Turner, *Ritual Process*

[*Ritüel Süreci*] ve *A Forest of Symbols* [*Simge Ormanı*] kitaplarında bu üç renge ilişkin Afrika'dan epey bilgi derledi. Zambiya'da Turner'ın yıllarca beraber yaşadığı Ndembu kabilesinin dini sistemi bu renklerin akla getirdiği ayrımlara dayanıyordu.

Ndembu için kırmızı doğum kanı, âdet kanı ve bir silah tarafından dökülen kan demek. Ashanti halkı buna daha da çok çağrışım ekliyor. Onlar için kırmızı, kırmızı toprağı ve bu nedenle toprağa ilişkin inançları, ayrıca savaşı ve büyücülüğü, erkeklerin ve hayvanların kurban edilmesini temsil ediyor. Avrupa'daki çağrışımlar da Afrika'dakilere yakın seyrediyor. Margaret Walker, *Women's Encyclopedia of Myths and Secrets* [*Kadınların Mitler ve Gizemler Ansiklopedisi*] kitabında kırmızıyı "yaşamın kan kırmızı ipliği" olarak isimlendiriyor. Avrupalılar buna bir de öfkeyi ekliyor. "Gözünü kan bürüdü." Kırmızı, boğa gibi öfkelenmeyi akla getiriyor. "Bir boğaya asla kırmızı bir kumaş sallama."

Beyaz renk Ndembu ve Ashanti halkları için meniyi, salyayı, suyu, sütü, gölleri, nehirleri, "akan suyun lütfunu", denizi ve papazlığı anımsatıyor. Ndembular hakkında Turner şöyle yazıyor: "Beyazlık, ideal olarak hem yaşayanları hem de ölüleri içermek zorunda olan kusursuz bir bağlantı ağını temsil eder. Bu, insanlar arasındaki doğru ilişkidir ve meyveleri sağlık, güç ve tüm iyi şeylerdir. Örneğin dişlerin ışıldamasıyla açıkça kendini belli eden 'beyaz' kahkaha, arkadaşlık ve iyi bir eşliğin temsilidir" (*Ritüel Süreci*). Kırmızının dişil esası temsil etmesi gibi, beyazla meninin ilişkisi sebebiyle beyaz da eril esası temsil eder. Buradaki karşıtlık çok kolay olmamakla birlikte, beyaz piliç yaşam ve doğurganlık anlamına, kırmızı horoz da ölüm ve büyü anlamına gelir. Turner şöyle der: "Renkler ve cinsiyetler arasında sabit bir ilişki görülmüyor. Renk sembolizmi, cinsiyetle tutarlı şekilde bağlantılı değil, yine de karşıt cinsiyetleri temsil etmek üzere beyaz ve kırmızı duruma göre belirtiliyor."

Avrupalılar için beyaz, kutsamaya ve süte olan bağlantısını koruyor, iyi arkadaşlık ve güçle ilgili kimi nitelikleri de akla getiriyor. Aynı zamanda çocuklar ve gelinlerin saflığını ve bunu genişletirsek yüksek ahlaki amaçlara sahip, mesela iffet, Bakire ve iyilik uğruna savaşan beyaz atlı şövalye gibi insanları akla getiriyor.

Siyahsa odun kömürüdür, nehir toprağıdır ve Ndembular arasında yaygın olan siyah yemişlerdir. Kötülüğü ve şeytaniliği, kararan cesedi, ıstırabı, hastalık taşımayı, saflığın eksikliğini ve geceyle karanlığı temsil eder. Turner siyahın aynı zamanda "mistik veya ritüel ölüm kavramını ve bununla bağlantılı olarak ihtiras ve düşmanlığın ölümünü" temsil ettiğini de ekler. "Ndembular için 'ölmek' genellikle gelişimin belirli bir aşamasına ulaşmak, 'ölümün içinden geçerek olgunluğa' ulaşmak anlamına gelir." Siyah, Avrupalılar için de ölüm ve yas anlamı taşır. Buna depresyonu da eklerler: "Karalar bağladı." Siyah, sol el yolunu* da akla getirir. "Bu kadın kara cadı," ya da "bu adam kara büyücü." Avrupalı ve Mısırlı simyacıların siyahla ilgili çağrışımları Afrikalı simyacılara oldukça yakın: Siyah, işlenmemiş maddeyi, "*prima materia*'yı" (*ilk madde*), kurşunu ve ölüler diyarındaki Osiris'in bedenini temsil eder.

Yüce Anne Sıralaması

Avrupa'ya ait peri masallarını incelediğimizde, onların tıpkı Ndembular gibi üç renk üzerinde durduğunu görürüz ve Avrupa'da bu renkler belirli bir sırayla ortaya çıkar. Bu renklerin en iyi bilinen sıralamasından ya da dizisinden "Pamuk Prenses"te bahsedilir: beyaz, kırmızı ve siyah. Bu sıralamaya Yüce Anne sıralaması diyebiliriz. Beyaz, kırmızı ve siyah ayın üç fazına

* Batı ezoterizminde büyüye sol el yolu ve sağ el yolu olarak iki yaklaşım bulunur. Sol el kara büyüyle sağ else ak büyüyle ilişkilidir ve birbirlerine karşıt olarak düşünülürler.

isim verir; ilki Yeni Ay olarak Bakirenin beyazı, sonra Dolunay olarak Anneliğin kırmızısı ve son olarak Eski Ay* olarak Kocakarının siyahı.

Barbara Walker, *Crone* [*Kocakarı*] kitabında bu üç aşama ve renkleri üzerinden ayrıntılı bir biçimde geçer. Hepimizin önce masumiyet, daha sonra aşk ve savaş, en sonda da ölüm, yıkım ve bilgiden geçtiğini söyleyebiliriz. Eski bir Viking mitinde bir insan öldüğünde üç horozun öttüğünden bahsedilir. Önce beyaz horoz, ardından kızıl horoz ve sonra siyah horoz. Demek ki hepimiz bu yolu yürüyoruz ve bu geniş bir yol. Bu Yüce Annenin yolu: beyaz, kırmızı, siyah.

Simyacıların Sıralaması

Mısırlı ve Avrupalı simyacılar da aynı üç renge sahip, fakat onlar siyahla başlar. Önce, *prima materia*'nın siyahı, kurşunun siyahı, henüz ruh ya da bilinç tarafından bütünüyle dokunulmamış maddenin siyahı. Simyacılar siyahın derinleşmesini ister. Eski metinler biz gelişmeye başlamadan önce "kara canavar"ın öne çıkması gerektiğini yazar. "Güzel ve Çirkin" de bunu anlatır.

İkinci aşamada, tıpkı şafaktan önce ufkun beyazlaması gibi kara canavar da beyazlaşır. Burada beyaz, süregelen arınmayı temsil eder; hayalgücü, zihin ve mizah gelişir. "Fakat 'beyazlığın' bu aşamasında kişi kelimenin gerçek anlamıyla *yaşamaz*; bu bir bakıma soyut, ideal bir durumdur. Onu yaşama getirebilmek için içinde 'kan' olması gerekir, içinde simaycıların *rubedo* dediği yaşamın 'kızıllığı' bulunmalıdır" (Jung).

Simyacıların üçüncü aşaması doğan güneşin kızıllığıdır. Şimdi tutkuyu alevlendirerek ortaya sülfür çıkar.

* Astronomiden farklı olarak Yeni Ay'la ayın büyümekte olan hilal şekli ve Eski Ay'la küçülmekte olan hilal şekli kastediliyor.

Bu yol, yüksek bir kişilik, daha fazla ruh ve okült bilgi isteyen, ruhsal kurşunu ruhsal altına dönüştürmek isteyen erkek ve kadınların yoludur. Bu belki de kırk beş yaşında başlar, doğumla başlamaz. Kurşundan altına giden yolu, yaşamdan ölüme giden yolla birlikte yürürüz.

Eril Sıralama

Masalımızsa bize üçüncü bir yolu hatırlatıyor. Eğer Yüce Anne sıralaması ölüm ve yaşamın dişil gizemlerini sergiliyor ve simyacıların sıralaması da hem erkekler hem kadınlar için geçerli tarafsız bir sıralamayı ortaya koyuyorsa, o halde Demir John'un sıralamasının da yaralanmanın ve büyümenin eril gizemlerini gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu yol kırmızıyla başlar. Kırmızı, beyaz ve siyah diye devam eder.

Genç kadın masumiyetin beyazlığı ya da kiliseye kabulün beyazıyla başlarken, oğlan başlangıcı kırmızıyla yapar. Kırmızı Mars'ın rengidir. Afrika'da Gisu ve Masai halkındaki yaşlı erkek erginlenme rehberleri genç "moran"* erkekleri hemen kırmızıya yönlendirir: Gençler kızgınlıkla parlamaya, kavga etmeye, gözlerini kan bürümeye, başlarını belaya sokmaya teşvik edilir. Duygulara gelince; gururu ifade etmeye, küstah, antisosyal, kavgacı davranmaya ve öfkeyle arkadaş olmaya özendirilirler. Onları kavga etmeye kızlar cesaretlendirir. Delikanlılara bir yaşlı rehberlik eder, böylece kavgaları ölümcül yaralara yol açmaz. Genç erkekler kırmızı aşamada on, on beş yıl kadar kalabilir. Bu süre boyunca kızlar onlarla sevişebilir fakat böyle bir erkekle evlenmezler, çünkü erkek henüz tamamlanmış sayılmaz; saygı görmez, kabilenin rehberlerinin dediğine göre, bu aşamada erkek hâlâ çok kırmızıdır.

* Masai halkında savaşçı erkeklere *moran* denir.

Genç erkek kırmızıysa, öfkesini gösterir, insanlara bağırır, ucu sülfür bir kibrit gibi alev alır, öfkeden kızarır, kendisine ait şeyler için savaşır, edilgen olmaz, adeta parmaklarının ucunda yürür, kızıl bir şahin gibidir, hiddetlidir. Elbette kimse kırmızı bir erkeğe uzun süreliğine güvenmez.

"Prens İvan ve Ateş Kuşu" isminde harika bir Rus masalı vardır ve orada kırmızının başlangıcı için oldukça canlı bir sahne bulunur. Genç bir savaşçı ormanda at sürerken birden ormanın zemininde "Yüce Ateş Kuşunun yanan göğsünden düşmüş" bir tüy görür. Metaforik anlamda bu kırmızı bir tüydür.

Tüyü almaması konusunda atı onu uyarır, eğer bunu yaparsa ona bela getirecektir. Yine de genç adam tüyü alır. Tüy, Ateş Kuşunun yanan göğsünden düştüğü için onun kalple bağlantılı olduğunu, yandığını ve ateş gibi olduğunu biliyoruz. Tüy adamı sanki ilahi bir çağrı ya da erginlenme daveti gibi çağırır.

Ortaçağda Demir John'un sıralaması epey önemseniyordu ve bunu Parsifal'in maceralarında Kırmızı Şövalyeden Beyaz Şövalyeye, oradan da Siyah Şövalyeye doğru gidişinde açıkça görebiliyoruz. Parsifal yetişkin bir erkek bulunmayan anne evinden ayrıldığında beceriksiz, naif bir budaladır. Sıcağı sıcağına Kırmızı Şövalyeyi öldürür ve zırhını alır; böylece kendisi Kırmızı Şövalye olur. Bu kırmızı zırhı giydiği süre boyunca ne kadar çok yanlış anlaşılmaya sebep olur, ne kadar kaba ve küstahtır ve ne kadar da çok ahlaksız davranış içine girer! Fakat kırmızı olmadan beyaz da olmaz.

Bizler günümüzde zorunlu eğitimle genç erkeklerin çocukluktan doğruca Beyaz Şövalye olmaya geçmelerine uğraşıyoruz.

Bazen annelerin oğulları kırmızı olmasına rağmen, onların beyaz olmalarını istediklerini söyleyebiliriz (Buna karşılık orta yaşlardaki bir erkek de karısının beyaz –ve saygıdeğer– olmasını isteyebilir, halbuki kadın çoktan kırmızıya girmiştir.).

Masalımızda Yabani Adamın delikanlıya ilk gün kızıl bir at verdiğini biliyoruz. İkinci günse beyaz bir at verir. Beyazla ilgili ne söyleyebiliriz?

Beyaz şövalye pırıl pırıl ve ışıltılıdır. Bununla genellikle dalga geçeriz fakat beyaz şövalye mücadele de eder. İyilik adına savaşır ve artık rastgele ahlaksız davranışlar sergilemez. Mesela Ralph Nader beyaz bir şövalyedir; kurumsal dünyayı karşısına almıştır.

Aziz Yorgi'nin ejderhayla savaşırken beyaz bir zırh giydiğini ve beyaz bir ata bindiğini hatırlayalım. Olumlu tarafından bakarak, beyaz aşamasına giren bir erkeğin artık ejderhayla temasa girebileceğini söyleyebiliriz. Bunu söylemek ille de ejderhayı öldüreceği anlamına gelmez. Aziz Yorgi ve ejderha mitini Filistin'de bulan Hıristiyan haçlıların evlerine dönerken miti çarpıttıklarını biliyoruz. Mitin daha eski yorumlarında ejderha bir kadına dönüşür ya da hazine verir; aziz kendisini dönüştürür. Eski mitlerde ejderhalar kötü değildi. Ejderhalar, belki biraz gerilemiş olan karanlık-su enerjisidir, fakat açlıkları kadim ve anlaşılabilirdir.

Tipik bir Kelt kahramanı ejderhanın ağzına ekmek somunları atarak onunla temasa geçer. Elbette atışları isabetli olmalıdır. Bu durumda beyazla beraber biraz isabetlilik ve becerinin de geldiğini söyleyebiliriz.

Kültürümüzdeki beyaz şövalye aşamasının tehlikesiyse, kırmızı aşamasını yaşayarak geçmediği için onun genellikle çekilmez olmasıdır. Kültürümüzün beyaz şövalyeleri soğuk savaşı destekler, kötü kırmızılığı Amerikan yerlilerine, kızıl komünistlere, vahşi kadınlara ya da siyah erkeklere yansıtırlar. Eğer bir erkek kırmızı aşamasını yaşamadıysa, tipik olarak yoksulluk ya da uyuşturucu şeklinde somutlaşan birtakım ejderhalara karşı sahte bir savaşa giren beyaz şövalyeye sıkışıp kalır. Bush ve Dukakis'in başkanlık münazarası, beyaz şövalyeye sıkışıp

kalmış iki adamın üzüntü verici tartışmalarıydı. Bu türden tartışmalar son derece sıkıcı olurlar.

Genç Rus atlının yerden Ateş Kuşunun tüyünü aldığı anda tıpkı atının da bildiği gibi zaten siyaha doğru yol almakta olduğunu söyleyebiliriz.

Masalımızda Demir John üçüncü gün genç erkeğe siyah bir at, yanında siyah bir eyer, siyah dizginler ve siyah bir zırh verir. Oğlan yaralandığında siyah ata binmektedir ve "Kralın adamları" tarafından yaralanır.

Rembrandt yaşlandıkça resimlerinin kenarlarında artan bir karanlığı görebiliriz. Eğer Lincoln'ın son dört yılına ait fotoğrafları sıraya dizerseniz, onun giderek siyaha doğru gittiğini görürsünüz. Siyaha giren insanlar genellikle suçlamayı bırakır. Bir keresinde bir anne Beyaz Saray'a gidip sabahın beşinde Lincoln'ı uyandırmış, oğlunun birkaç gün önce trenle Washington'a gönderildiğini, öncesinde hiç uyumadığını, şehre vardığında nöbet görevine verildiğini, sonra uyuya kaldığını ve şimdi o sabah saat sekizde vurulacağını söylemiş. Eğer Lincoln kırmızıda olsaydı, nöbetçilerine "Bu kadını kim içeri aldı? Götürün bunu buradan!" diye bağırırdı. Eğer beyazda olsaydı muhtemelen "Hanımefendi, hepimiz kurallara uymak zorundayız. Oğlunuz kurallara uymamış ve şimdi ben de bununla ilgili sizin kadar kötü hissediyorum, fakat araya giremem," derdi. Bunların hiçbirini söylememiş. Bunun yerine, "Evet, sanırım onu vurmanın ona pek bir faydası olmayacak," demiş ve bir parça kâğıda bir şeyler yazıp imzalamış. Bu mizahın siyah aşamasında geldiğini görüyoruz.

Demir John masalından hiçbir şey alamasak bile bize faydalı olacak şu fikri, yani genç erkeklerin kırmızının yoğunluğundan beyazın mücadelesine ve oradan da siyahın insaniyetine doğru bir yolculuk yaptığı fikrini çıkarabiliriz. Her erkeğe yaşamlarının çeşitli zamanlarında binmek üzere üç at verilir; bunlardan düşer ve yeniden onlara bineriz.

Bence bir atın diğerinden daha iyi olduğunu düşünmemeliyiz, söyleyebileceğimiz tek şey bunların hiçbirini es geçmemek olabilir. Üç beceriye de ihtiyacımız var; her bir atın kendine has yürüyüş şekli var, her at farklı şeylerden çekinir ve her biri binicisine farklı şekilde karşılık verir.

Öğretmenler ve ebeveynler bize genellikle kırmızı atı es geçmemizi söyler. Bazı erkekler ergenlikleri boyunca kırmızı aşamayı yaşamamıştır. Böyle erkeklerin daha sonra kırmızıya dönmeleri, öfkeyle parlamayı öğrenmeleri ve kırk yaşında sevimsiz olmaları gerekecektir.

Papazlar genellikle kendilerini zorla beyaza kapatılmış bulurlar çünkü kırmızıyı es geçmişlerdir ve cemaatleri de geriye dönmelerine izin vermez. Fakat ilerleyip siyaha da gidemezler. Politikacılar beyaz görünmek zorundadır, halbuki Allah bilir gerçekte hangi renktirler. Hiç kuşku yok ki Enver Sedat hapishanedeyken siyaha ulaşmıştı. Muhtemelen daha çok politikacıyı hapse atmak gerekiyor. Bu şairler için de iyi olurdu.

Kişi siyaha girdiğinde, bu süreç yıllar boyu dışarıya kötü erkek ve kadınların yüzlerine, komünistlere, cadılara ve tiranlara yansıtılan tüm gölge malzemenin yeniden kişiye dönmesi demektir. Bu süreç gölgeyi geri kazanmak ve onu yemek şeklinde isimlendirilebilir.

Robert Frost kendi gölgesini epey yemiştir, bu da kesinlikle onun büyüklüğünün bir parçasıdır. Bir şiirinde evliliğindeki gölgeyi anlatır. Bir karı koca tek atın çektiği bir at arabasıyla ormandan geçiyorlarmış. Birdenbire ağaçların arasından bir adam çıkıp atı kalbinden bıçaklamış. Frost'un dediğine göre çift "kaderi hiç sorgulamadan en çok kabullenen ikiliymiş."

Sandık ki bizzat o adam
ya da itaat ettiği kişi

bizi yere indirmek ve
kalan yolu yürümemizi istedi.*

Bu durumda siyaha giren bir erkek "kalan yolu yürümek" zorundadır. Siyaha girmek çok zaman alır. Bir erkeğin kenara attığı kendisine ait karanlık yanlarını bulması kaç yıl sürer? Bu parçaları gerçekten bulduğunda ve onları geri kazandığında, etrafındaki insanlar da ona güvenmeye başlayacaktır.

Kişi siyah ata binebilmeye başladığında o zaman atın kendisi onu Kralın adamlarının onu yaraladığı yere götürür. Tam da bu anda altın saçları omuzlarından aşağı dökülür ve herkes onun kim olduğunu öğrenir... Fakat bu masalın bir başka bölümü.

* Robert Frost'un *The Draft Horse* [Ağır Yük Atı] şiirinden.

8
Kralın Adamları Tarafından Yaralanma

Masaldaki altın elma şenliğinden geriye bir şey kaldı ve bu da genç adamın bacağından yaralanmış olması.

> O öğleden sonra genç adam elmayı yine yakalar fakat bu sefer atıyla uzaklaşırken Kralın adamları onun arkasından at sürmeye başlar. Bir tanesi öyle çok yaklaşır ki kılıcının ucuyla gencin bacağını yaralar. Genç adam kaçmayı başarsa da atı hızla koşarken öyle kuvvetle sıçrar ki miğferi düşer ve arkasındaki herkes onun altın saçlarını görür. Kralın adamları şatoya dönünce olan biten her şeyi Krala anlatır.

Bacak yarasıyla ilgili gizemli ve mühim bir şey olduğunu hepimiz seziyoruz. Bu ancak kısmen hatırladığımız bir şeyi temsil ediyor.

Cinsel Organların Yaralanması

Zihinlerimizde hâlâ Freud varken, burada muhtemelen cinsel bir yaralanmanın gizlendiğini tahmin edebiliriz. Bacak neredeyse her zaman üstü örtük biçimde cinsel organlar için kullanılır. Kral Arthur mitleriyle ilişkili yaralı erkeklerden en ünlüsü olan Balıkçı Kralın cinsel organlarından bir tür yara aldığını biliyoruz. Chrétien de Troyes'un derlediği nüshalarda Parsifal kuzenine bununla ilgili bir soru sorar ve kadın şöyle cevaplar:

> İyi efendimiz, sizi temin ederim o bir Kraldır. Fakat o savaşta yaralanmış ve sakat kalmıştır, artık bedenini kendi

başına hareket ettiremiyor. Çünkü bir mızrak iki baldırının arasından onu yaraladı. Ata binemediği için hâlâ öyle acı içinde ki, fakat kendini oyalamak istediğinde kendisini bir kayığa yerleştirmelerini ister ve bir olta iğnesiyle balığa çıkar; bu nedenle ona "Balıkçı Kral" deniyor.

Kimi yorumcular testislerine bir demir parçasının saplandığını iddia ediyor. Genellikle masallarda demir erkeklerin hapsedilmesiyle, cam da kadınların hapsedilmesiyle ilişkilidir. Bu durumda Balıkçı Kralın cinselliği bir şekilde hapsedilmiş ya da demir onu yaralamış. Fakat hiç kimse "yaralanmış cinselliğin" ne anlama geldiğinden emin değil. Roma'nın 11. yüzyılda cinselliğe karşı takındığı düşmanca tavrın nihayet Kelt kırsalına gelmiş olması olası. Balıkçı Kral artık "ata binemiyor" – eski cinsellik terk edilmiş, bir kenara atılmış.

Masalımız Hıristiyanlıktan muhtemelen birkaç yüzyıl daha eski olduğu için, Balıkçı Kralın daimi acısının bu masalda geçerli olabileceğinden şüpheliyim. Masal cinsel işlevlerle ilgili bir kaygı ortaya koymuyor. Bence yaralanmanın anlamı başka bir yerde bulunuyor, bir başka deyişle bu bir "kasık" yarasından ziyade bir bacak yarası.

Sakatlayan Bir Yara

Başınızdaki, omzunuzdaki ya da göğsünüzdeki bir yara kadar dikkatinizi başınıza, omzunuza veya göğsünüze toplayacak başka bir şey yoktur. Bu yeni yara da oğlanın dikkatini kasıklarına topluyor. Masalımız ilerledikçe genç adam yeraltı dünyasının hazineleriyle –külleriyle, zırhlı adamlarıyla, atlarıyla– giderek daha çok ilişki içine girer ve şimdi de deyim yerindeyse bedeninin alt kısmına yönlendirilir.

Grimm Kardeşlerin "Hayat Suyu" masalında oldukça ciddi bir yaralanma olur. Genç bir erkek hasta babasını kurtarmak

için "hayat suyunu" geri getirmek üzere özenle düşünülmüş bir dizi sınavdan geçer. Bir prenses ona havuzun yerini söyler, fakat suyu gece on iki olmadan önce getirmek zorundadır. Suyu getirmeyi başarır. "Tam demir kapıdan geçerken, saat on ikiyi vurur ve kapı öyle kuvvetle kapanır ki topuğunun bir parçasını koparır." Masalın sonuna yakın, yine bir bacak yarası ve bunun delikanlıyı yavaşlatacağını tahmin edebiliriz.

Yaralı bir bacak hareket kabiliyetini etkiler. Çocuğun parmağına aldığı ilk yara onu hızlandırmıştı sanki, ama bu yara onu epey yavaşlatıyor gibi. Eski gelenekler hissetmenin yavaşlamayla ilişkili olduğunu söyler. Belki de bu yara onun hislerini derinleştiriyordur.

Bir zamanlar iki kardeşten hızlı ve hilekâr olanı, yani Yakup öyle kurnazdı ki Esav'ı kandırabilmişti; daha sonra Tanrıyla güreşmeye çağrılmış ve denk olmayan bu mücadelede uyluk kemiği ileride topallayarak yürümesine sebep olacak şekilde yerinden çıkmıştı. Robert Graves'in *King Jesus* [*Kral İsa*] romanında bahsettiği bir efsaneye göre eski bir gelenekte İsa'nın da topallayarak yürüdüğü söyleniyormuş.

Burada bakır bir telin doğrudan toprağın içine girmesiyle oluşan türde bir topraklamadan bahsedebiliriz. Yaralanmış bir bacak kişinin yeryüzüyle daha iyi bir iletişim kurmasını sağlar mı? Oedipus'un doğumundan sonra bileklerinden bağlanması, onun yeryüzüyle zayıf bir iletişim kurmasına sebep olmuş gibi görünüyor. Fakat daha sonra topraklanıyor. Kendini kör ettikten sonra yürüyüşü yavaşlıyor ve kızları tarafından Kutsal Koruya götürülüyor. Toprakla bağlantısı öyle iyi oluyor ki öldüğünde toprak açılıyor ve içinde yok oluyor.

Hephaistos'un da topalladığını hatırlayın. Geçmiş zamanda insanlar demircilerin tehlikeli şekilde büyülü ve kıymetli olduğunu düşünüyordu, çünkü bu insanlar metali eritme cüreti gösteriyordu. Görünüşe göre bazı kabileler, başka kabilelere

gitmesinler diye demircilerini bilerek sakat bırakıyordu. Demircilerin bu şekilde "hareketlerinin engellenmesi/topraklanması" tıpkı dışarıda fazla vakit geçiren çocuklara "evde kalma cezası"* vermeye benziyor.

Bazı eski geleneklere göre bir erkek kendini ruhlar dünyasına açmadığı sürece bir yetişkin kabul edilmez; böyle bir açılma da ancak doğru yerden, doğru zamanda, doğru kişiler eşliğinde yaralanmakla mümkündür. Yara bir ruhun girmesini sağlar. James Hillman *The Magic Mountain* [*Büyülü Dağ*] kitabındaki Hans Castorp karakterine ve onun ciğerlerindeki tüberküloz olan lekeye atıfta bulunarak şöyle diyor, "Yarasının küçücük deliğinden, ruhun engin dünyası nüfuz ediyor."

Çok sağlıklı, koşusunu aksatmayan, kaslı insanlar sağlıklarını ruhun nüfuz etmesini engellemek için kullanıyor olabilir. Açık kapı bırakmazlar. Zaferin kusursuzluğuyla sağlığa ulaşırlar, fakat ruh yalnızca yenilginin deliklerinden içeriye girebilir.

Mevlânâ, bunların hepsini topal keçi hakkında yazdığı şu şiirinde güzelce özetliyor:

> Sürü, yazıdan dönüp geldi mi giderken en önde olan keçi artta kalır.
>
> Giderken geride kalan topal keçiye gelince suratı asıkları bile güldürecek bir halde öne düşer.
>
> Bu tarife gönüllerini bilgilerden yıkayıp arıtmışlardır. Çünkü bu yol, zahiri bilgiyi tanımaz.
>
> Bu yolda, aslı o âlemden olan bilgi gerek. Zira her feri, aslında yol gösterir.

* Metinde geçen *ground* filli hem topraklanmak, hem de hareketlerin kısıtlanması ve çocuklara evde kalma cezası verilmesi anlamına gelir.

Öyleyse bu âlemde ileri gitmeye heves etme, topal ol da geri dönerken en öne düş.*

Adonis'i Öldüren Yabandomuzu Yarası

Adonis ve Attis'e adanan ritüel yaralanmalarını aklımızda tutarsak eğer, yaralı bacakla ilgili ayrıntılar bizi bambaşka bir istikamete yönlendirir. Sir James Frazer, *Altın Dal* kitabında, özellikle de *Adonis, Attis, Osiris* cildinde bu konu üzerine yaptığı devasa araştırmaların sonuçlarını ortaya koymuştur. Akdeniz ve Mezopotamya bölgesindeki Kibele, İnanna, Venüs ve İsis kültürlerinde, Yaralanacak-Oğlanın Yüce Annenin hem sevgilisi hem de oğlu olarak tasavvur edildiğini görüyoruz.

O tarihlerde bitkilerle ilişkili her şeyin (çiçekler, çimen, buğday, üzüm, marul) eril görüldüğünü bildiğimizde oğlanın bu çifte rolünü anlamak daha kolay olur. Bizler "Toprak Ana" dediğimizden dolayı bitkilerin yetişmesine dair her şeyin dişil olduğunu varsayıyoruz. Fakat bitkilere ilişkin şeyler onlar için erildi.

Toprak yıl boyunca yaşar; yapraklarsa sonbaharda düşer. Yeryüzü sonsuza dek yaşar; "bitkisel dünya" ise ölür. Yüce Anne, tıpkı yeryüzü gibi her geçen yıl yaşamaya devam eder, fakat yeşil bitki örtüsü yaz sıcağında ve bir de kış soğuğunda ölür. Bu kültürlerde insan dünyasıyla doğal dünyanın uyum içinde hareket edebilmesi için, bir oğlanın 21 Haziran'da ve bir de 21 Aralık'ta kurban edilmesine dair dini düzenlemeler yapmışlardı. Oğlan, bir bakıma sihirli oğlan, büyüyor ve sonra öldürülüyordu. İnsanlar onun acısını paylaşmak üzere "Adonis'in Bahçeleri" dedikleri ufak saksılar içinde az biraz toprakla çiçekler yetiştirirdi. Bu bahçeler kısa süre yaşayan ve hızlı büyüyen marul ya da rezene gibi çiçeklerden oluşan sak-

* Mevlânâ, *Mesnevi*, çev. Veled Çelebi İzbudak, Doğan Kitap, 2016, Beyit 1119-1127.

sılardı. Ad de Vries'in *Dictionary of Symbols and Imagery'de* [*Sembol ve İmgelem Sözlüğü*] belirttiği gibi bu bitkiler "sekiz gün boyunca bakılır, sonra da Adonis'in resmiyle birlikte denize atılmak üzere kurumaya bırakılırdı... ve bahçeler genellikle çatılarda olurdu." Eski bir nağmenin "Bir gün sürer sadece, Adonis'in Bahçeleri" şeklinde bir dizesi vardı.

Hep akan bir nehir gibi, zaman
Bütün oğullarını uzaklara taşır.*

Bir ritüelle seçilip yine bir ritüelle kurban edilen genç erkek, bazı bölgelerde Adonis, başkalarında Attis, Yunanistan'ın bazı bölgelerinde Hyakinthos, Mezopotamya'daysa Tammuz ismini aldı. Henüz erginlenmemiş bir oğlandı; Yüce Anneye kıyasla hiç enerji kaynağı yoktu ve Yüce Anne yaşarken o öldü.

Robert Graves'in bu ritüel hakkında ifade ettiği çok şey var. O bazen bu ritüelin Yüce Anne rahibelerinin erkekleri aşağılamak ve kurban etmek için uydurdukları bir şey olduğuna inanıyor gibi görünse de ben buna katılmıyorum. Hem erkekler hem de kadınlar bu ritüeli "aşağıdakinin yukarıdakine benzemesine" duydukları dini özlemle hazırlıyor ve icra ediyorlardı. Bunu erkek ve kadınların arasındaki savaşın bir parçası gibi görmüyorum.

Biz böyle etkinlikleri unuttuk. Kurban etmek mazide kaldı, fakat antik kaynaklardan binlerce belgeyle desteklenen dönemin tarihçileri ölümcül yaranın bir yabandomuzu tarafından açıldığını ortaya koyuyor. Yabandomuzu kıvrılmış ay gibi dişleriyle Adonis'in cinsel bölgesinden onu yaralıyor ve bu yara ölümcül.

Çok eski Yunan dönemlerinde tapınaklar muhtemelen ölümcül yabandomuzu avları düzenliyordu. Yabandomuzu, yüzünde

* Isaac Watts'ın "*Our God, Our Help*" [Tanrımız, İmdadımız] şiirinden.

uzun sivri dişleri, kuvvetli boynu ve bacaklarıyla ve de öngörülemez hareketleri, doğanın selleri, yangınları, çağlayanları, fırtınaları gibi fevri kuvvetlerinin dehşetiyle doğrudan yabandan çıkıp gelir. Dişlerinin bükülmüş bir dalga gibi, yeni ay gibi ya da çiftçinin orağı gibi güzel bir kıvrımı bulunur.

Yabandomuzu tarafından yaralanan delikanlı öyküleri binlerce yıllıktır. Bu öykülerin Avrupa kültüründe yabandomuzlarıyla evcilleştirilen domuzlara ait katmana dek uzandığını biliyoruz. Domuz ilk evcilleştirilen hayvanlardandır ve domuz kültürünün arkasından koyun kültürü katmanı ve bazı yerlerde de sığır kültürü katmanı takip eder. Zaman zaman mitler sembolik hayvanın değişimiyle yeniden yazılmıştır.

Yıllarını Taş Devri dönemindeki Malekula kültüründe geçiren John Layard, Avrupa'nın yüzyıllar öncesinde içinden geçtiği domuz ve yabandomuzu kültürünün hâlâ tümüyle Malekula kültüründe bulunduğunu şaşkınlıkla keşfetmişti. Malekulalı insanlar tüm sembolik düşünce ve dini inançlarını domuzların yaşamı ve alışkanlıkları üzerinden ifade ediyor ve adeta aşkınlıklarını yabandomuzu aracılığıyla deneyimliyordu. O halde yabandomuzu Yunanistan'da kutsal bir hayvan muamelesi görüyor.

Adonis'e saldırıyı Ovidius şöyle betimlemiş:

ne var ki Adonis'in gözü karalığı, uyarılara karşı durdu.
Tesadüf bu ya, köpekler belirgin ayak izlerini takip edip bir domuzu
sığınağında kışkırtmış ve domuz, ağaçlara ilerlemeye hazırlanırken,
Cinyras'ın genç oğlu, onu yandan vuruşuyla mıhlamıştı:
Hemen silkip attı av mızrağını eğik burnundan,
kendi kanıyla boyanan, hem korkan hem güvenli bir yer arayan genci,

> takip etti vahşi domuz ve bütün dişlerini kasıklarının altına geçirdi ve ölmek üzere olan Adonis'i sarı kuma fırlattı.*

Tarihçiler daha sonraki Yunan dönemlerinde, bir rahip ya da rahibenin yabandomuzu kılığına girip bir orakla kurban edilecek oğlanın karnını ya da cinsel organlarını ritüele uygun olarak yaraladığına ve oğlanın bu şekilde kanamadan öldüğüne inanıyor. Ayrıca ritüelden önce oğlana bir altın elma verildiği görülüyor; böylece oğlan Batıdaki cennete kabul edilecek.

Konuyla ilgili geniş literatürü okumayanlar için bu kurban töreni sarsıcı olabilir. Aşırıya kaçmayan ve güvenilir bir yazar olan Margaret Walker, *Women's Encyclopedia of Myths and Secrets* [*Kadınların Mitler ve Gizemler Ansiklopedisi*] kitabında Adonis'le ilgili şunları yazıyor:

> Adonis: Semitik Adonai'nin Yunan versiyonu, "Efendi," hadım ve kurban edilmiş kurtarıcı tanrı, aşk-ölümü onu Afrodit (ya da Aşera veya Mari) ile birleştirmiş. Kudüs'teki ismi Tammuz'du...
>
> Aynı tanrının başka bir formu da Ankises'tir, o da hadım edilmiştir: Afrodit'in yabandomuzu maskeli rahibi tarafından "kasıklarından boynuzlanmıştır." Parçalara ayrılan fallusu "oğlu" olmuştur, yani Yunanistan'da Eros'la özdeşleşen, kalkık penisiyle tanrı Priapus... Adonis kişileştiriliyor ve tanrının hadım edilişi orakla tahılların biçilmesine benzetiliyordu.

"İbrahim'in" oğlu "İshak'ı" kurban ederken durduğunu hatırlayalım ki herhalde bu yüzyıllar öncesinden beri var olan bir hikâye. İbrahim zamanında Filistin'de koyun kültürü yaşanıyordu, bu nedenle oğlanın yerine bir koç gönderilmişti.

* Publius Ovidius Naso, *Dönüşümler I-XV*, çev. Asuman Coşkun Abuagla, YKY, 2019.

Tüm bu mevzu epey gölgede kalmış ve pek az insan bunun hakkında konuşuyor. Fakat incelenen farklı kültürlerin tamamında yabandomuzu yarasının, farklı dönemlerde dahi olsa, ölümcül olmaktan çıktığını biliyoruz.

Artık Öldürmeyen Yabandomuzu Yarası

Aborjin erginlenme ritüelleri hakkında detaylı araştırmalar yapan Bruno Bettelheim bazı bulgularını *Symbolic Wounds* [*Sembolik Yaralar*] kitabında toparladı. Ona göre Aborjinler, erkek erginlenmesine ait bazı ritüellerin Yüce Anne tarafından başlatıldığını söylüyor. Anlaşılan erkekler idareyi ellerine daha sonra aldı.

Yaşlı erkekler ritüelin idaresini üstlendiğinde törenin temellerini korumuş fakat ritüelin yapılışındaki hava değişmiştir. Eski usul onların bakış açısına göre erkeği güçsüzleştirse de yeni usul güçlendiriyor olmalı. Bu kalıbı aklımızda tutarsak Yunanistan'daki yaşlı erkek erginlenme rehberlerinin yabandomuzu ritüelini alıp genç erkeği kurban etmeye son verecek şekilde değiştirdiğini hayal etmek mümkün.

Aslında *Odysseia*'da böyle bir zamanın geldiği duyurulur. Bu durumda Homeros'un bize aktardığı, Odysseus'un çocukken yabandomuzuyla yaşadığı macera önem kazanır. Anlattığına göre Odysseus "büyük babasıyla beraber" yabandomuzu avlıyormuş, ki bu da ritüelin tamamının yaşlı erkeklerin gözetiminde yapıldığını ima ediyor. Homeros bu öyküyü *Odysseia*'nın on dokuzuncu bölümünde anlatıyor:

> İnsanların ve köpeklerin ayak sesleri sarmıştı hayvanı,
> sesler gelince kulağına, fırladıydı dışarı, dikildiydi karşılarına,
> kılları diken dikendi, ateş fışkırıyordu gözlerinden,
> Odysseus atıldıydı herkesten önce üstüne onun,

iri elleriyle kaldırmıştı uzun kargısını,
yanıp tutuşuyordu hayvanı öldüresiye vurmak için,
ama ondan önce davrandıydı yabandomuzu,
yandan saldırıp, atıldıydı dizinin üstüne
ve azı dişleriyle koca bir parça et kopardıydı,
dişler yiğidin kemiğine değmemişti neyse ki,
davrandıydı Odysseus, vurduydu canavarı sağ omzundan,
geçtiydi kargının parlak ucu bir yandan öbür yana,
canavar homurtuyla düşüp tozların içine, uçtuydu canı.*

Şu ana dek iki tür erkek olduğunu söyleyebiliriz: yabandomuzunun öldürdükleri ve yabandomuzunun sadece yaraladıkları. Yüce Annenin olumsuz yanıyla karşılaşıp hayatta kalamayan erkekler var, bir de kalabilenler var. Çatışma ihtiyar erkeklerin (büyük babaların) gözetiminde gerçekleştiğinde yabandomuzu saldırısı yalnızca yara bırakır. Erkek hayatta kalır ve yaşlandığında Odysseus gibi kurnaz ve bilgi dolu olur.

Yabandomuzu ritüeli erginlenmemiş bir oğlanın öldürülmesi şeklinde başladı ve daha sonra erginlenen erkeğin ıstırabının geç ve nihai bir aşamasını gösteren bir törene dönüştü. Bu değişim bize Mısır'ın istikrarına katkıda bulunan Osiris'in Mısır dinindeki gelişimini anımsatıyor. Bir zamanlar İsis'in oğlu olarak hayal edilen Osiris, sonra onun "kardeşi" ve "kocası" oluyor.

James Hilmann'ın belirttiği gibi, Odysseus sığ çiçeklere benzeyen birçok Yunan kahraman gibi bir anda parlayıp tükenen tek yönlü bir kahraman değildir. Odysseus erkek hattındaki gücüyle bizi şaşırtır: Babasını onurlandırır, oğluna da büyük oranda içtenlik verir. Mitolojik anlamda Odysseus maceracı

* Homeros, *Odysseia*, çev. Azra Erhat ve A. Kadir, İş Bankası Yayınları, 2019, XIX. Bölüm, 444-459.

genç erkeği, yani "*puer*'i" ve istikrarlı yaşlı adamı, yani "*senex*'i"* kendi içinde birleştirmiştir.

Romalıların *Odysseia*'yı tercüme ederken Odysseus'a *Ulixes* ismini vermeleri ilginçtir. Kimileri bu kelimenin yara anlamına gelen *oulas* ve uyluk anlamına gelen *ischea* kelimelerinin birleşimi olduğuna inanır. Bu durumda Ulysses'in adı kelimenin tam anlamıyla uyluk yarası olur. Yaralanır ve hayatta kalır. Romalılar Odysseus'un hayatındaki bu ayrıntının önemini hissetmiş olmalılar.

Odysseia'nın devamında, yirmi dördüncü bölümde Odysseus'un gizlice İthaka'ya döndüğü harikulade bir sahne var. Burada domuz çobanının kulübesinde kalır (yine domuzlar). Odysseus'un yaşlı sütannesi gezginin ayaklarını yıkarken uyluktaki yarasını fark eder ve ansızın onun kim olduğunu anlar. Yeni türden bir erkeği uyluğundaki yara sayesinde tanımak mümkün olabilir.

O halde Kralın adamları genç erkeği bacağından yaraladığında sıradan olmanın çok uzağında bir şey gerçekleşir. Oğlanı cennete götürecek yabandomuzu yarasıyla oğlanın uyluğunda iz bırakan yabandomuzu yarası arasında bir ayrım yapabiliriz şimdi. Eğer bu ize sahipsek, "yaşlı sütannemiz" bizi tanıyabilir. Diğerleri bizim kim olduğumuzu görebilir fakat belli ki kendi görme duyumuz da berraklaşmıştır.

"Demir John" masalında bir erginlenme yarasından bahsedilmesi muhtemel. Belki de bu yara geçmişte bir zaman yaşlı erginlenme rehberleri tarafından fiziksel olarak verilmişti. Erginlenmesinin geç bir aşamasında bulunan delikanlıya rehberler tarafından bir uyluk yarası açılıyor diye yorumlayabiliriz. Bahsettiğimiz gibi Odysseus'un böyle bir yarası vardı ve onun

* Latince "yaşlı adam" anlamına gelir. Jung tarafından *Puer*'in karşıtı olarak, yaşlı, bilge ve sorumluluk sahibi erkeğin arketipi olarak kullanılmıştır.

erginlenmiş bir erkek olduğunu biliyoruz, mesela Kirke'yi ziyaret ettiklerinde Odysseus tayfasının "on üçüncüsüdür".*

Bir yara izi nedir? Amerika yerlilerinin yara izleri hakkında muhteşem bir gelenekleri bulunur. Topal Geyik** otobiyografisinde kısaca buna değinir. Geleneğin şöyle anlatıldığını duymuştum: "Öldüğünde Yaşlı Cadıyla karşılaşırsın ve o senin yara izlerini yer. Eğer yara izin yoksa gözlerini yer ve sonraki dünyada kör olursun." Öykü son derece hızlı ilerliyor fakat kesinlikle yaraların değerini savunuyor.

Eğer kişinin yara izi yoksa sonraki dünyada kör oluyor, fakat belki de yara izleri olmayan erkekler zaten hayal gücü dünyasında körler. Odysseus'un yaraları onun görebildiğinin bir kanıtı, çünkü bir gizemli adadan diğerine yolculuk ederken adamları kayaların altında eziliyor, Kiklop tarafından yeniyor ya da Kirke tarafından domuza çevriliyor (yine domuz!); Odysseus, adamlarının görmediği bazı şeyler görüyor ve tüm bu tehlikelerden güç bela da olsa sağ çıkıyor.

Bu durumda bence genç erkeğin Kralın adamlarından aldığı yara ille de cinsel bir yara olmak durumunda değil ve bu yara yalnızca basit bir sakatlama olsa da bunun ötesine gider. Dolaylı yoldan bugün unuttuğumuz, yaşlı erkekler tarafından yürütülen bir erginlenme ritüelini anlatır. Bacak yarası, ritüele uygun yapıldığında ya da eşik alanda gerçekleştiğinde genç erkeği açıkça güçlendirmektedir. Bunun ne tür bir güç olabileceğine bir bakacağız.

Erkek Rahmi Olarak Yara

Hatırlayın, Dionysos Zeus'un uyluğundan doğmuştur. Çünkü Dionysos'un kaderi "İki Anneli Adam" olmaktı ve Zeus şimşe-

* Robert Bly burada Kirke yazarak bir hata yapmış. Doğrusu *Kiklop* (yani *Tepegöz*) olmalı. Odysseus, Kiklop'un mağarasına giderken yanına arkadaşlarından on ikisini alır.

** John Fire Lame Deer (1903-1976), Sioux kabilesinden Amerikalı bir yerli ve şifacı.

ğiyle onun Semele'nin rahminde yatışını sonlandırdı. Anlatılardan birine göre doğmamış çocuğu Hermes kurtardı, Zeus'un bacağını açtı ve onu içine koydu, sonra bacağı dikip kapattı. Bu anlatıda çok fazla büyüsel düşünce* bulunuyor, fakat biz Zeus'un bacağının açılmış olduğuna dikkati çekelim. Bir diğer anlatıdaysa Dionysos'a rahim olması için Zeus'un bacağını kendisinin yardığını söylenir.

Bu, binlerce yıllık kadim bir düşüncedir. Bilmece gibi olan Dordogne mağara resimlerini araştırarak yaşamını geçiren André Leroi-Gourhan yaralı mamut, trans halindeki şaman ve kuş başlı asadan oluşan ünlü sahnenin "bir yaranın" çalışılması anlamına geldiği sonucuna varmıştır. Sibirya'daki kaynaklardan bir şamanın mutlaka yaralı bir erkek olması gerektiğini ve İsa'nın da ölmeden önce bir yanından mızrak yarası aldığını biliyoruz.

Leroi-Gourhan, Dordogne ressamlarının görsel bir dil kullandığı ve görsel "kelimelerinin" de katmanlı olduğu tahminini yürütüyor. Örneğin çizilmiş bir mızrak aynı zamanda fallus oluyor, bu durumda resmedilen bir yara aynı zamanda bir vulva oluyor. O halde mızrak yarası almak Dordogne resimlerine göre bir vulva sahibi olmak demek ya da bir rahim edinmek demek.

Shakespeare insanı hayrete düşüren dehasıyla bu paralelliği iyi kavramıştı. İlk uzun şiiri, "Venüs ve Adonis" idi ve burada erkek kurban etmeye yönelik eski Akdeniz öyküsüne kafa tutuyordu. Shakespeare Venüs'ü yaşı daha büyük ve çabuk parlayan bir kadın olarak ve Adonis'iyse daha genç, çekici ve deneyimsiz bir oğlan olarak sunuyor. Venüs'ün üstelemesiyle sevişirler fakat klasik mitoloji okurlarının bildiği gibi yabandomuzu avı yak-

* Aralarında herhangi bir makul nedensel bağlantı olmamasına rağmen, özellikle doğaüstü etkilerin bir sonucu olarak, birbiriyle ilişkisiz olayların nedensel olarak bağlantılı olduğu inancını ifade eden bir psikoloji terimidir.

laşmaktadır. Yabandomuzu Adonis'e saldırınca bacağı adeta bir kadın bacağına dönüşür. Shakespeare bunu şöyle anlatmış:

> Doğru, doğru, Adonis öldürülmüştü işte böyle,
> Saldırmıştı yabandomuzuna keskin kargısıyla,
> Ama domuz karşı koymadı da, sivri dişleriyle
> Onu bir öpüşte ikna etmek istedi kalmaya
> Ve sevecen domuz dürttü burnuyla onun bağrını,
> Sonra amansızca deşti o yumuşak kasığını.*

Shakespeare ilginç bir şeye dikkat çekiyor: Sanki bir erkek bir kadın için neyse, burada da yabandomuzu genç erkek için öyle. Yabandomuzu gerçekten de cinsel bir geçit açar, bir kın yaratır; genç erkek bir dişinin açıklığını edinir.

> Sonra amansızca deşti o yumuşak kasığını.

Bu dize beni hayrete düşürüyor; burada gizli bir bilgi saklı. Kın ve yaranın birleşimi mümkün olan en hafif temasla ortaya çıkıyor ve bu Shakespeare'in bir imgeyi alıp çeviren harika dehasıyla başarılıyor.

Bu durumda "âşık" yabandomuzu Zeus'un kendi bıçağına ya da Hermes'in bıçağına benziyor; Adonis'in uyluğunda açtığı yara, Zeus'un uyluğunda açılan rahmi andırıyor. Dionysos'un bu yarayla ilişkisini de hatırlayalım.

Bir Erkeğin Yas Tanrısına Bağlılığı Olarak Yara

Sözünü ettiğimiz gibi Yunan tanrıları içinde yarayla ve yaralı olma durumuyla en bağlantılı tanrı Dionysos'tur. Mite göre

* William Shakespeare, *Aşk ve Anlatı Şiirleri*, çev. Talât Sait Halman, İş Bankası Yayınları, 2022, s. 49.

Titanlar Dionysos henüz bir bebekken eline bir ayna vermişler ve sonra bununla dikkati dağılınca onu parçalayıp yemişler. Daha önce değindiğimiz gibi, Titanların gözden kaçırdığı kalbiyle Dionysos tekrar var edilmiştir. Diğer Yunan tanrılarından bazıları, mesela Apollon ve Zeus, bütünlük, parlaklık ve güneş benzeri bir tamlığı temsil ederken Dionysos yırtılmaktan ve parçalara ayrılmaktan çıkan esrimeyi temsil eder. Esrime verici şarap yalnızca üzüm salkımı parçalandığında, ezildiğinde ve bir kaba tıkıldığında meydana gelir.

Dionysos, Yunan köylerinde ellerle koparılıp şarap fıçılarına atılan üzüm yığınıdır. Erkekler ve kadınların bu üzümleri ayaklarıyla çiğnerken "Ey Dionysos, bilmiyordum, bilmiyordum," diye şarkı söyledikleri bilinir. Sığır kültürü Yunanistan'a geldiğinde köy halkı baharda ritüelle bir boğa öldürür ve onun çiğ etini yerken tekrar tekrar "Dionysos" ismini dillendirirdi. Etik felsefe Apollon'u, ahlakı ve kusursuzluğu ister. Paganlarsa parçalanmayı ve esrimeyi isterler.

W. B. Yeats, yaşamının ilerleyen döneminde günahsızlığı savunan bir Katolik piskoposla Deli Jane ismindeki yabani bir çingene kadın arasında geçen bir tartışma hayal etmişti. Yeats piskopos karşısındaki kadına şunları söyletir:

Bir kadın gururlu ve katı olabilir
Aşk varsa niyetinde;
Fakat aşk, malikânesini kurmuştur
Dışkıların içerisine;
Çünkü parçalanmamış olan hiçbir şey
Olamaz ne bütün ne yegâne.*

* Yeats'in *Crazy Jane Talks with the Bishop* [Deli Jane Piskoposla Konuşur] şiirinden.

Bu şiir parçalamanın ve parçalanmanın pagan ve Dionysos'a has övgüsünü çok güzel ifade ediyor ve son dört dize boyunca insanın kafasında meydana gelen ufak patlama hem Yeats'in yüceliğinin hem de bu eski pagan fikrin gücünün bir ispatı.

Sanıyorum şimdiye kadar bacak yarasıyla ilgili söyleyebileceğimiz her şeyi söyledik. Geçmişte, muhtemelen yaşlı erkeklerce rehberlik edilen gençlerin giderek daha çok her dem yeşil bitkilere ve giderek daha az bahar çiçeklerine benzedikleri sonucunu çıkarabiliriz. Yaralandıklarında ölmüyorlar, fakat bir yara alıyor ve yara iziyle hayatta kalıyorlardı. Yüz bin yıl boyunca erkeklerin ve kadınların Yüce Baba ve Yüce Anne hakkında bilgilendiğinin farkında olan *Odysseia Destanı*, bu türden bir erkeğin şimdi dünyada bulunduğunu duyurmaktadır.

Dahası Kralın adamlarının verdiği bacak yarası, insanların yüzlerce yıllık fantezilerine uygun olarak erkek bedeni içinde bir rahim yaratmış oluyor. Öze ulaşan bir yarası bulunmayan insan yetişkinliğe varamaz. Masalımızdaki oğlan da yaralanmadan Kral olamaz.

Eski gelenekler kadınların iki kalbi olduğunu söyler; bir kalp göğüslerinde, diğeri de rahimlerinde bulunur. Kadınlar çift kalplidir.

Demek ki yaşlı erginlenme rehberleri ritüel alanında verdikleri bir yarayla genç erkeği çift kalpli yapar. Erkeğin hep sahip olduğu fiziksel bir kalbi var, bunun yanında bir de şefkatli kalbi var şimdi. Yani çift kalbe sahip. Bunun nasıl meydana geldiğini masalda göreceğiz.

Masal: Gelini İstemek

Ertesi gün Kralın kızı çocuğu soruşturmak için bahçıvanın yanına gider. "Bahçedeki işine geri döndü," demiş bahçıvan, "O garip sakarmeke dün festivale gitti ve ancak gece

döndü. Bu arada çocuklarıma festivalde kazandığı üç altın elmayı gösterdi."

Kral genç adamı yanına çağırır, genç adam da yine kafasında eşarbıyla gelir. Fakat bu sefer Kralın kızı ona yaklaşıp eşarbı çekip çıkarır. Çocuğun altın saçları omuzlarına döküldüğünde öyle güzel görünür ki herkesi büyüler.

Kral, "Her gün farklı renklerde atlarla festivale gelip altın elmaları yakalayan şövalye sen misin?" diye sorar.

"Benim," der genç adam "ve elmalarınız da burada." Elmaları cebinden çıkarıp Krala verir. "Eğer daha fazla kanıt isterseniz, adamlarınızın beni kovalarken bacağımda açtığı yaraya bakabilirsiniz. Dahası, düşmanı yenmenize yardım eden şövalye de bendim."

"Bu büyüklükte yiğitlikler gerçekleştirebildiğine göre bir bahçıvanın çırağı olmadığın belli. Babanın kim olduğunu sorabilir miyim?"

"Babam tanınmış bir Kraldır ve ben de ihtiyaç duyabileceğimden çok daha fazla altına sahibim."

Kral da "Sana borcum olduğu açık. Gücüm yettiğince seni memnun edecek her şeyi sana verebilirim istersen."

"O halde," der genç adam, "karım olması için kızınızı bana vermenizi öneriyorum."

Kralın kızı bunu duyunca güler ve "Lafı dolandırmamasını sevdim, zaten altın saçından ötürü bir bahçıvan çırağı olmadığını biliyordum," der. Sonra da yanına gidip delikanlıyı öper.

Kral tarafından çağırılan delikanlı altın saç vaktinin geldiğini bilmektedir. Altın saçları yaralandığında omuzlarına dökülmüştü ve şimdi saçları bir kez de Kralın huzurundayken omuzlarına dökülüyor. Bunun bir zararı yok, çünkü kutsal vakit gelmiştir. O anda ne olursa olsun doğrudur.

Delikanlı, "gençken altınlarını sakla" ilkesini takip ederek sürekli başını saklıyordu. Altın paralarını başkalarına verdiğini, Kralın işgalcilerine karşı kazandığı zafer için halkın övgüsünü geri çevirdiğini ve her altın elma alışında halk tarafından tanınmayı reddettiğini hatırlıyoruz. Peki şimdi saçlarının ortalığa dökülmesine izin vermek, altın elmaları göstermek ve krallığı kurtardığı için ödül kabul etmek neden bir sorun olmaktan çıktı?

Aynı zamanda dişille temasa geçmesi de artık sorun değil. Genç erkeğin şimdiye dek yürüdüğü yalnızca eril yol sona erdi. Bir doğa tanrısı olan Yabani Adam delikanlının erginlenmesine yol gösterdi. Demir John öğretisi asla eril bir ayrışmaya hatta genel olarak ayrımcılığa yönelik değildi. Masalımızın akışında dişil prensiple ne kadar derin ve çok sayıda ortaklık olduğunu kısa süre sonra göreceğiz. Doğada yang'la yin her yerde birbirine karışır, doğa hem alıcı olmanın hem de girişkenliğin ardı arkası kesilmeyen ve sevinçli karışımı olmadan anlaşılamaz. Bu ilginç karışım tüm salyangoz kabuklarında, tüm meşe ağaçlarında, tüm kaplanlarda, tüm dağlarda, tüm arılarda bulunur.

Zaman peri masallarında bize göre çok daha hızlı ilerler: Erkek artık yeryüzü zamanına göre elli yaşlarında veya daha fazladır. Sonunda bazı çiçekler açtı, altın somon yumurtalarını bıraktı, genç erkek yaşadığı alçalmayı takiben bir topraklanma geçirdi ve bu, yaşı küçükken onu korkutan bir yaratıcılıkla yeniden bağlantıya geçmesini sağladı.

Masallar, her birimizin doğarken aşkın ya da yüce bir tarafımız olduğunu bize temin eden belli bazı altın yüzükler, kirmenler ya da şanlı anılar getirdiğimizi anlatır. Fakat aile yaşamı kişinin teminatını ondan hızla çekip alır ve her birimiz bir utanç ya da yoksunluk döneminden geçeriz. Bu süre boyunca erkekler ve kadınlar bunalımdadır, altın düşüncelere dair bir şey bilmezler, atlar onları çiğner, büyük tırlar altında ezilirler ve özsaygıyla yolları bütünüyle ayrı düşmüştür. Taç kaldırılmış, bir sandı-

ğa kilitlenmiş, tavan arasında kaybolmuş, hırsızlar tarafından çalınmış, yitip gitmiştir. "Bizler içi oyuk adamlarız, yazık!"*

Yine de bu süre boyunca, eğer şanslıysak, köprü yeniden kurulabilir. Tasarımın kimde olduğunu, mimarın kim olduğunu, tuğlaları ya da çelik kirişleri kimin üreteceğini kimse kesin olarak bilmez ve zaten bunlar herkes için farklıdır. Fakat nihayet, elli, elli beş yaşlarımızda altın yüzüğü yeniden parmağımızda hissederiz.

Çoğu psikolojik yaklaşım eril ihtişamın ifade edilmesini istemez. İhtişam hakkındaki tüm bahis onun bir şişinme olduğu yönündedir ve tüm taçlar geride bırakılmalıdır. Bizim masalsa daha başlangıçtan farklı bir bakış açısı taşır. İnsan özsaygısının hassas bir mevzu olduğu ve çocukluk büyüklenmesiyle karıştırılmaması gerektiği fikrini taşır. Heinz Kohut'un isimlendirdiği şekliyle "aynalanan büyüklüğümüz" dikkatli biçimde onurlandırılmalıdır; ne şişirilmeli ne de ezilmelidir. Eğer bir erkeğin ya da kadının "aynalanan büyüklüğü" tamamıyla yok sayılırsa o kişi kötürüm kalacak ve grup aklı tarafından her tür istilaya uygun bir aday olacaktır.

Kabir şöyle demiş:

Bu testinin içinde çamlı dağlarla vadiler ve
bu çamlı dağlarla vadilerin yaratıcısı var.
Yedi okyanus da içinde,
yüz milyonlarca yıldız da.

Masalımızdaki delikanlı Yabani Adamın arkadaşı oluyor ve ışıldayan sudan biraz içiyor. Kralla olan bağlantısını kaybetmiş değil. Savaşçı ona bir bardak sunuyor. Hermes zaman zaman ona bir yudum su veriyor.

* T. S. Eliot'ın *The Hollow Men* [İçi Oyuk Adamlar] şiirinden.

Köprünün bu şekilde yeniden inşası, kişinin yüce benliğini bu şekilde onurlandırması, susuzluğu gideren suyun bu şekilde paylaşılması masalımızda Yabani Adamın rehberliğinde yapılıyor. Belki de şimdi "Yabani Adam da kim?" diye sormanın zamanı gelmiştir.

Yabani Adam ve Nitelikleri

Bugün batılı erkeğin Yabani Adamla bağlantısı yüzyıllardır bozuk ya da kesintiye uğratılmış durumda ve üzerine de epey korku birikti. "Tüm melekler tehlikelidir," der Rilke, demek ki bir miktar korku taşımak uygundur. Fakat uygun olmayan şey, hiçbir şey bilmemektir.

Yabani Adamı dışarıda aramaktansa içimizde kalan izlere bakabiliriz. Yabani Adamın bıraktığı bir iz çocukluğumuzdan muhafaza ettiğimiz doğallığımız ve kendiliğindenliğimizdir. Ne kadar çok aile buluşmasında yer alsak ya da ne kadar kurul toplantısına katılsak da omuzlarımızın o ufak ve komik titremeleriyle acayip ağlamalar içimizde bekler. O halde, sıkıcı bir konuşma içindeysek mesela, sıkıcı cevaplar vermek yerine bir ağlama tutturabiliriz. İçimizden ne çıkacağını bilemeyiz, fakat bu şey bir kez çıktığında yorumlamasını diğerlerine bırakırız, açıklamaya ya da özre gerek yoktur. Bir tartışmanın ortasında yapılan ufak dansların, bir mobilya satın alırken veya bir kilisedeyken sesli ve bütünüyle anlaşılmaz şekilde haikular söylemenin faydası olacaktır. Kabalık ya da alay vahşice olabilir fakat beklenmedik bir şey yapmak vahşice değildir.

Erkek kendi içinde Yabani Adamı muhafaza ettiğinde, doğadaki yabana karşı içten bir dostluk da hisseder. Concordlu bir kadın, Emerson, Hawthorne ve Thoreau'nun buz pateni yapış biçimlerini tasvir ettiği bir yazı kaleme almıştı. Emerson sanki rüzgârı göğüsler gibi öne eğiliyormuş, Hawthorne son derece sakin bir heykel gibi kayıyor, Thoreau'ysa minik sıçramalar

yapıyor ve ikide bir tek ayak üzerinde kendi etrafında dönüyormuş. Sürekli beklenmedik sesler sıralayan Gerard Manley Hopkins şöyle yazmıştı:

Yokluğunda ıslaklığın ve yabanın
Nasıl olurdu dünya? Kalsınlar bırakın,
Ah kalsınlar bırakın, ıslak ve yabanıl;
Ne var ki otlar ve yaban, yapyaşasın!*

Thoreau'ya göre "Edebiyatta bizi kendine çeken yalnızca yabandır." Benekli Baykuşu koruyan Yabani Adamdır. Yabani Adam yeryüzünün erkek koruyucusudur.

Bence artık Yabani Adamı hatırlıyoruz –ve kadınlar da Yabani Kadını ve diğer Canlandırıcıları hatırlıyor– çünkü şimdi erkekler de kadınlar da tarihte hiç olmadığı kadar yeryüzünü korumaya, onun varlıklarını, sularını, havasını, dağlarını, ağaçlarını, yabanını korumaya ihtiyaç duyuyor. Dahası içimizdeki Yabani Adamı geliştirdiğimizde o içimizdeki yaban hayvanlarının izini sürer ve nesillerinin tükenmesi ihtimaline karşı bizi uyarır. Senin içinde yer alan Yabani Kişi, hareketli yaşamı bırakıp da çağrılmayı bekleyen kişidir.

Dişbudağın güçlü yaprakları,
Rüzgâra dalmış, bizi yok olmaya çağırıyor,
Bir bitkinin dibinde oturup da
Toz zerresi gibi sonsuza dek yaşadığımız,
Evrenin yabanında.**

* Gerard Manley Hopkins'in *Inversnaid* şiirinden. Hopkins, şiirlerinde Yaylı Ritim (*Sprung Rhythm*) adını verdiği bir teknik kullanmıştır. Bununla İngilizcenin doğal konuşma ritmini taklit eder.

** Robert Bly'ın *Poem in Three Parts* [Üç Parçalı Şiir] şiirinden.

Yabani Adamın, erkek cinselliğinin olumlu yanını temsil ettiğini söyleyebiliriz. Tüm bedenini kaplayan kıllar bir geyik ya da mamutun kılları gibi doğaldır. Utançla kılları kazınmış değildir ve kadınları aşağılayacak bir öfkeyi üretecek denli içgüdüleri bastırılmamıştır. Yabani Adamın cinselliği dişilden ya da dişil resimlerden beslenmez; tepelerle, bulutlarla ve okyanusla birlikte tınlar. Amerikan Yerlilerinin içinde Yabani Adam çokça bulunur ve sıradan şeylerin sevgisi şeklinde ortaya çıkar. Topal Geyik otobiyografisinde tekrar tekrar yerlilerin kutsallığı bir parça hayvan postunda, siste ve buharda, gündelik sıradan olaylarda deneyimlediğinden bahseder. Chippewalı bir yabani kadın şu küçük şiiri yazmıştı:

> Bazen kendime acımaya başlıyorum,
> Ve her seferinde
> Gökyüzünün büyük rüzgârlarınca desteklenip devam ediyorum.

Yabani Adam doğadaki yabanıllığa bir kapıdır, fakat aynı zamanda Yabani Adamın doğanın kendisi olduğunu da söyleyebiliriz. Aynısı Yabani Kadın için de geçerlidir. Hermes, Apollon ya da Bakire doğanın üstünde olabilir, fakat Yabani Adam *bizzat* doğadır.

Yabani Adam aşağıda olanlara karşı güveni teşvik eder ve onlara güvenmek demektir. Yabani Adam bedenimizin aşağı yarısına, cinsel organlarımıza, bacaklarımıza ve bileklerimize, yetersizliklerimize, ayaklarımızın "tabanına," hayvan atalarımıza, yeryüzünün kendisine, yeryüzünün hazinelerine, orada uzun zamandır gömülü olan ölüye ve içine düştüğümüz inatçı zenginliğe karşı güveni teşvik eder. *Tao Te Ching*, "Su alçak yerleri tercih eder," der ki bu kitap gerçek bir Yabani Adam kitabıdır.

Aşağıda olana dikkati vermek bizi arzularımızın peşinden gitmeye teşvik eder. Bu arzular yalnızca cinsel arzularla sınırlı değildir, aynı zamanda ebedi olana, Dünyanın Eşiğindeki Kadına, Ateşkuşuna, denizin dibindeki hazineye, tamamen fazlalık görünen şeylere yönelik arzuyu içerir. James Hillman, William James'a ait aşağıdaki paragrafı arzu üzerine yazılmış muhteşem bir yazı diyerek över:

> Erkeğin vahşilerden başlıca farkı onun öznel eğilimlerindeki bol aşırılıklarında yatar. Onlar üzerindeki üstünlüğü basitçe ve yalnızca fiziksel, ahlaki, estetik ve entelektüel isteklerinin sayısında ve bunların akıl almaz ve gereksiz özelliklerinde bulunur. Eğer tüm yaşamı gereksiz fazlalıklar peşinde bir görev gibi geçmeseydi, asla kendisini gerekli şeylerin içine böyle yenilmez biçimde yerleştiremezdi. Şimdi bunun farkındalığıyla isteklerinin güvenilir olduğuna dair bir ders almalı erkek. İsteklerinden duyacağı memnuniyet çok uzak göründüğünde, onların sebep olduğu rahatsızlık halen yaşamı için en iyi rehber olduğunda ve onu mevcut öngörü gücünün tamamen ötesindeki olaylara sürüklediğinde isteklerine güvenmelidir. Eğer erkeğin aşırılıklarını budar, onu ayıltırsanız işte o zaman erkeği mahvedersiniz.
>
> – *Will to Believe* [*İnanma İradesi*] kitabından

Vücut geliştirmemiz gerekiyor, fakat spor salonunda değil. Aşırı isteklerimizi muhafaza edebilecek kadar güçlü, aktif ve duygusal bir vücut geliştirmemiz gerekiyor. Yabani Adam içimizde ancak erkek ciddi disiplinlerden geçtiğinde tamamen hayat bulur. Bunlar ilk yaranın alınması, mutfak ve kül çalışmasının yapılması, bir bahçe yapma, yabani çiçekleri Kutsal Kadına sunma, savaşçıyı deneyimleme, kırmızı, beyaz ve siyah atları

sürme, sanat yaratmayı öğrenme ve ikinci kalbi edinmekle öne sürülen disiplinlerdir.

"Doğal" olmakla, akışta olmakla, ot içmekle, hiçbir şey okumayıp genel olarak kafası iyi gezmekle Yabani Adamı tam olarak hayata geçiremeyiz. Esrime, altın armağanların yüksek geriliminin erişiminde yaşamak demektir. Esrime düşüncenin ardından, kendimizi zorla soktuğumuz disiplinin ardından, yasın ardından ortaya çıkar.

Hoşnudum kaynağına dek izlemekten,
Eylemde olsun, düşüncede olsun her olayı.
Çok düşünüp taşındım, çok bağışladım kendimi!
Söküp attıkça pişmanlığı içimden,
Bir ferahlık yayılıyor kalbime.
Gülmeliyiz ve şarkılar söylemeliyiz.
Her şey kutsuyor bizi, bak.
Neye baksak kutsanmış.
– W. B. Yeats, *A Dialogue of Self and Soul*
[Kendilik ve Ruhun Diyaloğu]*

O halde Yabani Adam, içinden geçtiği disiplinler sonucunda içine yas, esrime ve ruhu alabilen bir duygusal beden hazırlıyor. Maddeyi hazırlıyor. Sophia hikâyeye göre, yukarıdaki Sonsuzluklardan aşağı, bu gezegene düşmüştür ve burada maddenin içine hapsolmuştur. Sonuç olarak her ağaç kabuğu parçasında, her taşta ya da tüyde Sophia'yı görebiliriz. Yabani Adam Sophia'nın bir dostudur. "Sakin ve mantıklı olan herkes delidir," diyor Mevlânâ.

Son olarak, Yabani Adamın enerjisi bir yaranın bilincinde olan enerjidir. Ortaçağ oymalarından gördüğümüz üzere suratı

* Çev. Elif Nihan Akbaş, *Mahalle Mektebi*, sayı: 13.

ve MÖ 4000'lerden küçük bazalt bir heykelde gördüğümüz üzere bedeni yasla doludur, yası bilir, yasını doğayla paylaşır. İçimizde, hayatta kalmayı güç bela başaran kişi yetişkinliğe ulaşmıştır. Fakat Yabani Adam, yetişkinler olarak önünde sonunda yapmamız gereken geri dönüş yolculuğuna rehberlik eder ve bizi çocukluk dönemimizdeki istismar ve terk edilmelerimize götürür. Yabani Adam bu acıya rehberlik etme konusunda içimizdeki çocuğa göre belli açılardan çok daha yeğdir, çünkü o bir çocuk değildir. Çocuk olmadığı için öyküleri bilir ve kişisel ıstırabımızın içine ve oradan dışarıya doğru bize rehberlik edebilir.

İçerisinde doğallığa ve kendiliğindenliğe karşı sevgi, yabanla birliktelik, yası onurlandırma, risk almaya saygı gibi nitelikleri barından Yabani Adam, birçok insanı ürkütür. Bazı erkekler, riskin ilk emarelerini hissettikleri ve bunun bizim Yabani Adam dediğimiz şeyle bağlantısını fark ettikleri anda korkuya kapılır, tüm yabaniliğini bırakır ve diğerlerine de çekingenlik ve toplu hareket etmeyi salık verirler. Bu erkeklerin bazıları lise müdürü olur, bazıları sosyolog, bazıları iş adamı, Protestan papaz, bürokrat, terapist olur; bazılarıysa şair ve ressam olur.

Fakat bir erkek mutfak aşamasına inmediğinde külleri bilemez. Bazı erkekler küllere açık durumdadır ve bunlar Richard Pryor, John Cassavetes, James Baldwin, Reshad Field, C. Everett Koop, Woody Allen, son zamanlarda Jimmy Carter, Cesar Chavez ve bunlara benzer çeşit çeşit erkektir. Bu kişilerin hepsi yoğunluk, yaraya dair bir farkındalık, dürtülere karşı tetikte olma ve başarısızlık ihtimalini içeren bir yol yürümeyi tavsiye eder.

Ruslar şimdi liyakatsiz sanayinin, kolektivist çiftçiliğin, yalanların, Stalinci bir paranoyanın, askeri maçoluğun, Gulagların, Leninist çılgınlığın ve benzerlerinin küllerini ellerine buluyorlar. Buna saygı duymalıyız çünkü belki de artık küllerle uğraştıkları için bu konularda fikir sahibi de olmuşlardır.

ABD'nin son kırk yılda yarattığımız külleri kaldırmayı inatla reddetmesi üzücü. Tarım politikamız kül, okullarımız kül, siyahi vatandaşlara yaklaşımımız tamamen kül, dış ticaret açığımız kül, çevre politikamız kül, kadın ve çocukların sefaleti kül.

Bir kişide veya toplumda aşağı iniş başladığında, bir çöküş deneyimleriz; itibarla itaatten aşağıya, balinanın karanlık karnına doğru yuvarlanırız, "Paris ve Londra'da beş parasız" kalırız, dibe dalarız ve arabanın üzerimize düşen ağırlığını hissederiz.

Blake ve Yeats, şiir okuyanlar için Yabani Adam yolunun üstatlarıdır. Blake Yabani Adam imgesi olarak hayalinde canlandırdığı tanrı Orc'u, Yeats'se Yabani Adam imgesi olarak Cuchulain'i ve Yabani Kadın imgesi olarak da iki büyük kadını, Emer ve Deli Jane'i alır.

Cuchulain ve Deli Jane sıradan bir yaşam istemez; her ne kadar başarısızlık ya da aklını kaçırma riskini gerektirse de onlar derinleşme ihtimalini seçerler. "İyi hizmetkâra vadedilen ölçülü bir yaşama" nispetle bunu tercih ederler. Cuchulain ve Deli Jane, eğer Cennette rahat bir yaşam sürmekten daha hayat doluysa Cehenneme gitmeyi tercih edecek gözü pek karakterlerdir.

Amaç Yabani Adam *olmak* değildir, Yabani Adamla *temasta* olmaktır. Yunanistan'da aklı başında hiç kimse "Ben Zeus olmak istiyorum," demez. Fakat Amerikan kültüründe, geçmişte ve günümüzde, Yabani Adam olmak isteyen insanlar görüyoruz. Kerouac kadar akıllı bir yazar bile olmak ve temasta olmak arasındaki ayrımı yapmakta başarısız oluyor. Yabani Adam gibi olmaya çalışmak erken bir ölüm ve diğer herkes için kargaşa getirir.

Psişe İçindeki Topluluk

Yabani Adam bir erkeğin psişesinde yer alan bir arkadaşlığın ya da topluluğun bir parçasıdır. Yalnızca ona odaklanmak, yalnızca Savaşçıya odaklanmak kadar aptalca olur. Masalımızdaki

erkeğin dişil enerjinin bir yoldaşı olarak yer alması, bazen onun liderliğinde hareket edip bazen etmemesi gibi Yabani Adam da diğer içsel varlıklarla karmaşık bir değiş tokuş içerisinde var olur. Yetişkin erkek dediğimiz şey bu varlıklardan oluşan topluluğun tamamıdır.

Ben şimdiye dek bu varlıklardan yedi tanesini gördüm. Bu kitapta Kral diye isimlendirdiğimiz varlık hakkında uzun uzadıya konuştuk. Aynı şekilde Savaşçıya da epey ilgi gösterdik. Erkek psişesindeki en önemli figürlerden biri de Âşıktır ve bahçeden bahsettiğimiz kısımda da ona değindik. Elbette tüm masala hayat veren de Yabani Adam oldu. Burada şimdiye dek bahsetmediğimiz diğer üç varlığa kısaca değineceğim.

Beşinci varlığa Hilebaz diyeceğiz. Amerikan bilim insanı Paul Radin, müthiş Winnebago hilebaz döngüsünden* yararlanarak *The Trickster* [*Hilebaz*] kitabında onun temel tanımlamasını yapmıştı. Kuzey Amerika topraklarında dünyanın herhangi diğer kıtasında bulunandan daha fazla Hilebaz enerjisi bellenmiş görünüyor. Yerli Amerikalılar sınır tanımayan çakal öyküleri yaratmışlardı. Oturan Boğa yaşamı boyunca bir "heyoka" idi. Melville *Sağlam Adam: Bir Maskeli Geçit* kitabında, güven duymamamız gereken tüm 19. yüzyıl erkeklerini bir araya toplar.

Hilebaz "akışta değildir," aksine onun işi akışın ne yöne olduğunu fark eder etmez bunu tersine çevirmektir, böylece daha büyük olan enerji hareket etmeye devam edebilir. Amerikan komedyen Cary Odes'u izleyen herkes Hilebazın fazlasıyla yalın bir biçimini görmüştür. Daha önce bahsettiğimiz Hermes zarafeti, mesela sekip gelen güneş ışığı aracılığıyla Prensesin

* Başkahramanı Hilebaz olan yerli Amerikan mitlerinin bir derlemesi. Hilebaz bu maceralarında amaçsız dolaşmakta, karşısına çıkan hayvan, bitki ya da nesneleri kandırarak kendi ihtiyaçlarını gidermeye çalışmakta ya da onlar tarafından kandırılarak zor durumlara düşmektedir.

oğlana tanıtılmasında olduğu gibi, Hilebaza aittir. Shakespeare daima Kralı dengelemek için ortaya bir soytarı ya da şaklaban çıkarır, karşıtlardan oluşan sahneleri sever. Meslek hayatının sonlarında yazdığı *Kral Lear* oyunu boyunca Hilebazı daha önce hiç yapmadığı ölçüde onurlandırır. Oyunun sonuna doğru fırtınaya tutulan Kral Lear bir kulübe bulduğunda soytarıya "Önce sen gir," der.

Altıncı varlığa ben Mitolojist ya da Aşçı diyorum. Bu karakter yemek pişirmenin ne kadar süreceğini ve bir aşamadan diğerine nasıl geçileceğini bilir. Hakkında epeyce yazan Robert Moore onu Sihirbaz ya da Büyücü diye isimlendirir. O en yüksek seviyedeki bir şamandır. Görünmez dünyanın enerjileriyle uğraşır ve bu nedenle matematikçilerin de sihirbaz olduklarını söylemek mümkündür.

Bazen bir erkeğin duygusal bedeni çocukluğunda ağır biçimde sakatlanmış olsa bile Sihirbaz ya da Aşçı hayatta kalmış olabilir. Duygular kadar zarar görmeyen bu saf entelektüel enerji meseleleri çözer ve akıl sağlığını korumak üzere yükselir. Naif erkeklerin ortaya çıkmasının sebebi belki de Sihirbazın bilgelikle yükselmesidir. Bu durumda Mitolojist, Aşçı yahut Sihirbazın varlığı büyük bir nimettir. Mesela Kral ne buyurmuş olursa olsun, delikanlıyı bahçeye çıkararak masalımızın arka planında Mitolojist gizlice var olmaktadır.

Yedinci varlığa Yas Adam diyorum. Erkeklerin içinde, onları sahip oldukları muhteşem güçlerden biri olan yas tutma gücüne yönlendiren bir kişi olduğuna inanıyorum. Erkeklerin içinde sebepsiz bir yas mevcuttur. Bunu Bach'ta, Rembrandt'ta, Goya'da, Homeros'ta hissedebiliriz. Kadınların içinde yas olmadığını söylemiyorum, fakat erkeklerin yasının tonu farklıdır. Kaldı ki kültürümüzde bir erkeğin yas tutmasına neredeyse hiç müsaade edilmez.

Tanrının hasta olduğu
o günde doğdum.
– César Vallejo

Ne güzeldir hâlâ kalbin çarptığını hissetmek,
fakat gölge daha gerçek gelir bedenden çoğunlukla.
Samuray önemsiz görünür
Kara ejder pullarından zırhın yanında.
– Tomas Transtromer,
Efter Någons Död [Bir Ölümün Ardından] şiirinden

Sensiz nasıl yaşarım ben?
O nehirden çıkıp
Gel bana sevgilim, yoksa
Ben ineceğim yanına
– James Wright,
To the Muse [İlham Perisine] şiirinden

Bir erkek yaşlandıkça aşağıya inmek için kendisine daha çok izin verir.

Hayat boyu aşağı inmenin özlemini çekeriz
Düşme zamanını ise zemin bilir halihazırda.

Bahsedilen bu yedi varlıktan oluşan topluluk bir yapı meydana getirir ve bunu ruh suyunun billur desteği olarak düşünebiliriz. Bugünlerde erkek ruhundaki suyun üst kısmı hepimizin bildiği gibi metrelerce çalkantılı ve çamurludur. Yüzlerce yıl erkeklerin itimat ettiği birçok rol zamanla yitip yok oldu. Avlanma ya da korsanlık gibi belli faaliyetleri artık hiç kimse yapmak istemiyor. Endüstri Devrimi erkeği doğadan ve ailesinden ayırdı. Yapabileceği işler yalnızca yeryüzüne ve atmosfere zarar

vermeye yatkın; genel olarak erkek olmaktan utanç duymalı mı duymamalı bilmiyor.

Yine de erkek psişesinin tabanındaki yapı tıpkı yirmi bin yıl önce olduğu kadar sağlam. Ancak günümüz erkeği konunun özüne erişebilmek için hiç yardım almıyor.

Gördüğüm bu altta yatan yapı, eski bildik enerjilerin, yedi kişiliğin, varlığın ya da aydınlık gücün birbirine geçmesi ya da kenetlenmesiyle oluşuyor. Bir erkek kendinde bunlardan bir ya da ikisinin güçlü olduğunu keşfedebilir, o zaman kalanları geliştirmek durumundadır.

Kadınların ruh suyunun da bugünlerde oldukça dengesiz olduğunu biliyoruz. Ve inanıyorum ki kadın psişesinin yapısı da sıkıca birbirine kenetlenen varlıklar içeriyor, bunların bazıları erkeklerle ortak, bazılarıysa yalnızca kadınlara özel.

Öğretmenler ve terapistler genellikle içlerinde güçlü bir Aşçı, Mitolojist ya da Sihirbaza sahip oluyor. Fakat eğer bir öğretmen içindeki Yabani Adamı ya da Yabani Kadını geliştirmemişse, o zaman "akademisyen" dediğimiz o tuhaf şeye dönüşüyor. Onların standartlara olan sevgisi her yönden takdire şayan, fakat her nasılsa Thoreau'yu, Emily Dickinson'ı ya da D. H. Lawrence'ı öğretirken içlerindeki yabanı süzüyorlar. Çok şükür tüm hocalar bunu yapmıyor, fakat üniversiteler bu hocalardan çokça barındırıyor.

Eğer bir terapist Yabani Adam veya Kadınla tanışmak için dibe dalmazsa, iyileştirmeyi kelimelerle yapmaya çalışır. Çağlayanlarda, ağaçlarda, çamurda, atlarda, köpeklerde, oklu kirpilerde, lamalarda, su samurlarında saklı olan şifa enerjisi Yabani İnsanların yöresine aittir. Terapistler odalarında bir inekle birlikte terapi yapmakta ısrarcı olurlarsa bunu anlayacaklar.

Yabani Adam olmaksızın Yas Adam, çocukluğun labirentinde kaybolabilir. Yas Adam, Coleridge gibi metafor ve

sembollere âşık olabilir ama Wordsworth'ü besleyen dağlarla, kayalarla ve çiçeklerle bağ kurmayabilir.

Bir erkek büyük bir savaşçı enerjisiyle doğmuş ama Yabani Adam ya da Kadını bünyesine katmamışsa, bu kişi başka insanları kurban edebilir ama kendisini neye kurban edeceğini bilemez. John Weir Perry'nin ileri sürdüğü terimlerle söylersek bu kişi ülkesi için savaşır ama Evren için savaşmaz.

Yabani Adam Hilebazın güçlü bir parçası olmadığında, Hilebaz tüm akışları tersine çevirir fakat bunlar kendisindeki akışlar değildir. Biz onun ne olmadığını biliriz, fakat derinliğinin nerede olduğunu bilemeyiz. Diyelim bir ağacın arkasından ok atar fakat kendisine bir görüş alanı sunmaz.

Eğer Âşıkta Yabani Adam noksansa o da yeterince yabani çiçek veremez. Çoğunlukla kapalı kapılar ardında sevişir, fazla namuslu olur; Yeats'in "divanelik" diye tanımladığı şeyden, mesela bir kadın için bir evi ya da bir araziyi çarçur etme isteğinden yoksundur. Grania'nın Diarmuid'e kızdığında onun uyluğuna bir bıçak sapladığını ve Diarmuid'in bıçağı bacağında bıraktığını hatırlayalım. Bıçağı çıkarmayı reddetmesi alışılmışın dışında bir aşk ifadesiydi ve bu Grania'yı ikna etmişti.*

Yeterli Yabani Adama sahip olmayan bir Kral, insanların kralı olur fakat hayvanlar, okyanus ve ağaçlar onun Meclisinde temsil edilmeyecektir. Bunun Başkan Truman için ya da "Eğer bir sekoya ağacı görmüşseniz, hepsini görmüş olursunuz," diyen Reagan'ı anımsarsak, onun için geçerli olduğunu anlayabiliriz.

Geleneksel olarak piskoposlar ve Papalar da Yabani Adamdan yoksundur; kilise doktrinlerini ciddiye alırlar fakat yeryüzü ekolojisini yok sayarlar.

* Diarmuid ve Grania: İrlanda mitolojisine ait bir düzyazı şiir. 1901'de W. B. Yeats ve George Moore tarafından oyunlaştırılarak sahneye taşınmıştır.

Masal: Düğün Ziyafeti

Şimdi masalımızın son sahnesine bakmaya hazırız. Burada eril ve dişil nihayet bir araya geliyor. Başlangıçtaki babayla anne de burada. Bu sahne, tuhaf bir olayla bölünen bir düğün töreni.

> Düğün davetlileri arasında delikanlının anne ve babası da bulunur. Düğüne çok büyük bir mutlulukla gelirler çünkü o zamana dek biricik oğullarını bir daha görebileceklerini ümit etmiyorlardır.
>
> Tüm davetliler düğün ziyafeti için masalara otururken müzik bir anda kesilir, büyük kapılar açılır ve gösterişli bir Kral yanında maiyetiyle birlikte kapıdan içeri girer.
>
> Damadın yanına gidip onu kucaklar. "Ben Demir John'um," der misafir, "bir büyü beni Yabani Adama çevirdi ve beni bu büyüden sen kurtardın. Sahip olduğum tüm zenginlik artık senindir."

Masalda geriye dönüp bakarsak Yabani Adamın, delikanlının yavaşça alçalışıyla uyum içinde, adım adım ve yavaşça yükselmekte olduğunu fark ederiz.

Masalın bir İsveç uyarlamasında ana karakter, yani erginleyen, aslında bir hayvan ve ismi de "çirkin hayvan." Çirkin hayvan kafesten kaçar, oğlana atları verir vs. Düğün zamanı geldiğinde o da gelir, fakat gelin ve damadın oturduğu masanın altına sürünerek girer ve oradan delikanlıya yapması gerekenleri söyler. Zamanı gelince damat "çirkin hayvana" paslı bir kılıçla dokunur ve hayvan o yörede uzun zamandır kayıp olan bir krala dönüşür. Hayvanı masanın altına koymak bu tema için, yani hor görülen ve aşağı olanın onurlandırılması ve görünüşte ilkel olanın kral olması konusu için muhteşem bir çeşitleme.

Yabani Adamı ıslak, nemli, kıllı, cahil görmeye alışmıştık, ama şimdi onun kutsal idrak ve güneşin parlaklığıyla ilişkili olduğunu, bir Kral olduğunu görüyoruz.

Suyun içinde saklı, karanlık ve sazların içinde sırtüstü yatan enerji, aydınlık bir güce dönüşüyor. Gördüğümüz üzere düğün salonunun büyük kapıları açılıyor ve yanında şık giyimli görevlileriyle gösterişli bir kral içeri giriyor.

Bu son sahneyi okuduğumuz ya da duyduğumuz anda şaşkınlıkla şunu sorabiliriz: "Bu masal kimi anlatıyordu?" Bu masalın delikanlının masalı olduğunu varsaymıştık fakat şimdi görüyoruz ki masal Yabani Adamın da olabilir. Ve bilmediğimiz bir şey daha varmış. Hakkında bir fikrimizin olmadığı bir tür görünmez güç, bu varlığın çok yönlü ve gelişmiş enerjisini sanki bir kafese koyar gibi ilkel bir biçime ve şekle sokmuş.

O halde erkekler ve kadınlar olarak görevimiz kendimizi yalnızca ailelerimizin kafeslerinden ya da toplumsal zihin yapısından özgürleştirmek değil, aynı zamanda aşkın varlıkları hapisten ve büyüden de kurtarmaktır. Hikâye sonunda bunu söylüyor.

Sanırım burada bahsetmenin uygun olduğu ölçüde Yabani Adamdan bahsetmiş olduk. Bazı insanlar "Yabani Adam" ifadesinden hoşlanmıyor. Biraz kışkırtıcı bir ifade ve ben de pek bayılıyor değilim. İlk duyulduğunda kişiye fazla şey vadediyor. Dahası, ben Yabani Adam üzerine bir kullanma kılavuzu yazılmasından da korkuyorum. "Kepekli bir çörek yedim ve Yabani Adamı buldum." "On dakika mitolojik düşünme uyguladım ve Yabani Adam pencereden içeri daldı."

Yabani Adam ve Yabani Kadın hakkında hassas olmalıyız, böylece zihin kanatlarımızın uçlarıyla onlara hafifçe dokunabiliriz. Üstlerine bir ağ atıp onları yakalamak ya da onları bir meslek terimi haline getirerek uyuşturup sonra da evlerimizdeki şahsi hayvanat bahçelerimize götürmek bir felaket olurdu.

Gündelik yaşamda rehber, genç bir erkeğin çocukluktan çıkıp erkekliğe ulaşmasında ona yardımcı olarak onun çeşitli disiplinlerden geçmesine rehberlik edebilir ve bu vücut geliştirmeyle değil, çeşitli türlerde esrimeyi muhafaza edebilecek bir duygusal bedenin geliştirilmesiyle ilişkilidir.

Dahası, biliyoruz ki bu türden bir erginlenme tek bir anda ya da yalnızca bir defaya mahsus gerçekleşmez. Yeniden ve yeniden gerçekleşir. Bir Avusturalya Aborjini bu etkiyle ilgili şunu demişti: "Genç erkeklerle bu erginlenme çalışmasını kırk yıldır yapıyorum ve artık ben de olayı kavramaya başlıyorum sanırım."

Masalımızdaki erginlenme süreci sekiz aşamadan oluşuyor, fakat başka bir hikâye aynı aşamaları farklı bir sırayla ortaya koyabilir ya da belki bambaşka aşamalardan bahsedebilir. Ben "Demir John" masalındaki öğretinin sırasını beğeniyorum, ama erginlenmenin tek doğru bir sırası olduğuna inanmıyorum. Deneyimlerin çemberinden tekrar tekrar geçeriz; önce hafifçe ve sonra biz yaşlandıkça daha derinden.

Es geçtiğimizi düşündüğümüz bir aşama biz onun bilincinde değilken gerçekleşmiş olabilir. Mesela bize ikinci ve şefkatli bir kalp veren bacak yarası aşaması gerçekleşmiş olabilir ve bizim ihtiyaç duyduğumuz şey bunun ne zaman ve nasıl gerçekleştiğini kavrayabilmek için daha çok hayal gücüdür.

Erkeklerin erginlenmesi, kadınların erginlenmesi ve insanın erginlenmesi devam eder. Erkekler ve kadınlar, insan sıcaklığına yönelen ve cinsiyetlerle alakası olmayan karmaşık bir erginlenmeyi paylaşır. Masalımız doğrudan bu konudan bahsetmiyor. Belli erginlenmeler insanın özüne, bazıları dişil öze, bazıları da eril öze aittir. Önemli olan cinsiyetçi bir kelime kullandığımızı düşünmeden rahatlıkla *eril* diyebilmek.

Son zamanlardaki genetik çalışmalar erkek ve kadın DNA'sındaki genetik farklılığın yüzde üçün biraz üzerinde

olduğunu ortaya koydu. Bu fazla bir fark değil. Yine de bu farklılık bedenin tüm hücrelerinde mevcut.

Çoğu günümüz erkeğinin kendisine ait yüzde üçten utandığını biliyoruz. Kimileri tarihi geçmişlerinden, baskıcı ataerkiden, akıldışı savaşlardan, uzun süre dayatılan katılıktan ötürü utanç içinde. Başka erkeklerse babalarının erkekliğe ve erkeklik değerlerine karşı dürüst olmakta başarısız olduğunu gördüğünden erkek olmak istemiyor. Fakat öyleler. Bence bu yüzyıl ve içinde bulunduğumuz an içerisinde, erkek ve kadının ortaklaştığı yüzde doksan yediyi gözden kaçırmadan bir kişiyi erkek yapan bu yüzde üçü vurgulamak önemli.

Kimileri, "Yalnızca insan olsak ve bu eril dişilden hiç bahsetmesek," diyebilir. Bunu söyleyen insanlar ahlaki bir üstünlük içinde olduklarını hayal eder. Bense burada biraz nazik olmamız, *eril* ve *dişil* kelimelerinin konuşulmasına izin vermemiz ve ahlakçı bir marangoz bu kelimelerden birer kutu yapacak sonra da bizleri içine hapsedecek diye korkmamamız gerektiğini söylüyorum. Hepimiz kutulardan korkuyoruz ve haklıyız da.

Birçok erkek bana *erkek* kelimesinin anlamını ya da kendisinin yetişkin bir erkek olup olmadığını tam manasıyla bilmediğini söyledi. Yaşlı bir erkek risk alıp gördüğü eril niteliklerden birkaç tanesini isimlendirdiğinde genç erkek o noktadan ne kadar uzakta bulunduğunu, bu noktanın hangi yönde yer aldığını ve kendisinin hiç de o yöne gitmek istemediğini görebilir. Yalnızca *insani* özellikleri isimlendirmek böyle bir erkeğe fayda etmez. Günümüzde bazı kadın psikologların da kadına has özellikleri isimlendirmeye çalıştığını söylemiştim, böylece bir kadının bilinçsiz değil, farkındalık sahibi bir kadın olacağına inanıyorlar. Niteliklerin böyle isimlendirilmesi çok tehlikelidir çünkü isimlendirme kutulara dönüşebilir. Ancak geçmişte yapılandan daha iyisini yapabileceğimizi umabiliriz.

Erkek erginlenmesine dikkat çekmenin erkek ve kadını birbirinden uzaklaştıracağına inanmıyorum. Savaşçısı ya da Âşığı ezilmiş (ve bunun farkında olmayan) bir erkek zaten kadından en uzak noktadadır. Daha da uzaklaşamaz.

Bazı insanlar "erkek çalışmalarının" yalnızca "hassas olan" kimi erkeklere uygun olduğunu düşünüyor. "Evet, tüm bu mitolojik zımbırtı hassas erkeklere uygun, muhtemelen bunlara ihtiyaçları var. Fakat öğle yemeklerini diğer erkeklerle beraber yiyen inşaat işçilerini görüyorum. Erillikleriyle ilgili hiçbir sorunları yok. Bu konuda düşünmüyorlar bile. Asıl erkek olanlar bunlar..."

Acaba bunu söyleyen yirmi altı yaşındaki erkek ya da kadın gazeteciler gerçekten de mavi yakalı çalışanların erkekliklerinden hiç utanç duymadıklarına mı inanıyorlar? Bu "erkek oğlu erkek" kişilerin çocukluk evlerinin hiç de berbat olmadığını mı farz ediyorlar? Bir erkek yanından geçen kadınlara ne zaman aşağılayıcı laflar etse, genellikle o erkek utancının farkında bile olmadığından iki kat fazla özgüvensizdir.

Erkekleri "hassas erkekler" ve "inşaat işçileri" diye ikiye bölmenin zaten bir mantığı yok. Benim katıldığım konferanslarda bulunan mavi yakalı işçiler ve oduncular, herhangi bir üniversite hocası, CEO ya da terapist kadar düşünceli ve hassastı. Bu nedenle bence yüzde üçe dair utancın da, yüzde üçe dair gururun da günümüz erkeklerine ait olduğunu, yalnızca bazılarına ait olmadığını söylemeliyiz.

Bizlerin yükümlülüğü –ki burada "biz" derken cinsiyet üzerine yazan tüm kadın ve erkekleri katıyorum– *erili*, kadınlardaki erilliği dışlamadan ve aynı zamanda erkeğin kalbindeki tellerle de uyumlu tınlayacak biçimde tanımlamaktır. Burada kadınların kalbinde de uyumla tınlayacak teller olmadığını söylemiyorum, fakat erkeğin kalbinde, eril nitelikler doğru ifade edildiğinde tınlayan ve tüm göğsünü titreten pes bir tel vardır.

Bizlerin yükümlülüğü *dişili*, erkeklerdeki dişilliği dışlamadan ve kadının kalbindeki uzun notalı telle uyumlu tınlayacak biçimde tanımlamaktır. Erkeğin kalbindeki bazı teller de tınlayacaktır fakat kadının kalbinde, dişil nitelikler doğru ifade edildiğinde tınlayan ve tüm göğsünü titreten pes bir tel olduğunu zannediyorum.

Aynı zamanda bu iki durumun, yani "dişil" ve "eril"in yanında gerçek hayatta her türden dereceler, birleşmeler, kaynaşmalar, özel durumlar, özgün istisnalar vb bulunduğunu hepimiz biliyoruz.

Şimdilik burada yeniden anlattığımız masalın en iyi hitap edeceği kişiler, kendi çocukluklarına doğru yas kapısından geçen erkekler ve kadınlardır. Bu insanlar, yazı bulunana dek yaşayan atalarımızın anı kültürü tarafından kutsal biçimde korunan bu masal ve benzerlerinden faydalanabileceklerdir.

Hepimiz iç ve dış dünyaların kesiştiği, yatay ve dikey zamanın üst üste binmesinden oluşan bazı kutsal anları fark ederiz. Kralın adamları biniciyi yaraladığında böyle bir an olmuştur. Atının üzerinde kalmayı başarsa da miğferi düşmüş ve altın saçları dökülmüştü. Bu anda oğlanın ve daha sonra da Yabani Adamın gerçek kimlikleri ortaya çıkarılabildi. Mevlânâ şöyle yazmış:

> Her şeyin adını, bilenden işit; "Allemelesmâ" remzinin sırrını duy!
>
> Bize göre her şeyin adı, görünüşüne tâbidir; nasıl görünüyorsa biz, ona öyle deriz.
>
> Fakat Tanrıya göre içyüzüne, hakikatine tâbidir.
>
> Mûsâ'ya göre sopasının adı asâ; Yaratan yanındaysa ejderha idi.
>
> Bu âlemde Ömer'in adı puta tapandı; halbuki tâ "Elest"-te onun ismi mümindi.

> Hâsılı Tanrı indinde sonumuz ne olacaksa hakikatte adımız o olmuştur.*

Masalımızdaki delikanlı avludan küllere, küllerden yeryüzüne, sonra yeryüzünün altındaki atlara alçaldı ve bu şekilde devam etti. Yabani Adamsa oğlanın yanından geçerek, suyun altından avluya, sonra kendi kutsal pınarına, daha sonra Atların Efendisi olmaya ve son olarak kraliyet konumuna yükseldi.

Her erkeğin bir zamanlar yabanla ve yabani hayvanlarla temas halindeki Yabani Erkek yanı görüş alanından çıkmış, zihin sularının ve insan hafızasının aşağısına batmıştır. Şimdi kıllarla ve saçlarla kaplı, sanki kendisi bir hayvanmış gibi görünüyor. Düğün sahnesindeki Yabani Adam esasında şunları söylüyor: "Güçlü bir kuvvet büyü yaparak beni sular altında yaşamaya zorlamıştı, ta ki senin katlandığın disiplinden ve ıstıraptan geçmeye hazır senin gibi genç bir erkek ortaya çıkana kadar. Şimdi sen bunları başardığın için ben de gerçekte olduğum gibi, yani bir Tanrı olarak ortaya çıkabilirim."

* Mevlânâ, *Mesnevi*, çev. Veled Çelebi İzbudak, Doğan Kitap, 2016, Beyit 1238-1244.

SONSÖZ
Antik Dinde, Edebiyatta ve Halk Yaşamında Yabani Adam

Avlanma Devri

Bir hayal gücü sıçramasıyla kısmen insan, kısmen hayvan ve kısmen de Tanrı olan Hayvanların Tanrısı imgelemine geçildi. Bu sıçramayı büyük bir dini olay olarak görmek uygun olacaktır. Antik dönemdeki kadınlar da bağımsız fakat paralel bir etkinlikte iç gözleriyle şefkatli, besleyici, bereketli ve amansız bir varlığı, bir Doğum ve Kabir Annesini gördüler. Bu varlık, yaşlanan fok balıklarının kafa karıştıran gösterilerinin, gözleri ışıldayan çocukların, tomurcuklarla kuru yaprakların, ufak balıklarla balinaların, kızların ve kocakarıların ardında parlıyordu.

Her durumda antik dönemin erkekleri ve kadınları sabit ve görünmez bir varlığın doğa örtüsünün diğer tarafında olduğunu görüyordu.

Zamandan önceki bir zamanda Hayvanların Tanrısı, yahut Hayvanları Salıvericisi, hayvanların tarafından insanların tarafına doğru çizgiyi geçiyor ve geri dönüyordu. Hayvanların Tanrısının ya da Avın Efendisinin öyküleri Akdeniz'de, Afrika'da, Sibirya'da, yerli halklar arasında, Çin'de, Kuzey Avrupa'da ve Amerikan yerlileri arasında her yerde mevcuttur. Mesela, *Karaayaklar* kabilesinde anlatılan bir öyküde geçmiş zamanda yaşanan bir kıtlıktan bahsedilir. Bu kıtlık sebebiyle yaşlı bir adam bufalolara başvurmuş. Bufalo şefi de karşılık olarak kendisine insan bir gelin talep etmiş. Yaşlı adamın kızı bufalo kampına gitmiş ve karşılığında onlarca bufalo kabileyi beslemek üzere uçurumdan atlayıp ölmüş. İlerleyen zamanda

baba kızını görmek için bufalo kampını ziyarete gitmiş, oraya geldiği fark edilince bufalolar tarafından çiğnenerek öldürülmüş. Fakat sonunda adamın kızı, adamın omurgasından bir parçayla adamı yeni baştan oluşturmuş. Ama görünüşe göre hem baba hem de kızı bufalo diyarının kişilerüstü gücünü hissetmiş ve aklın tamamıyla kavrayamayacağı bir tür sözleşme gerçekleşmiş.

Bu öykü, yüzlerce benzeriyle beraber, geçmiş bir zamanda insan diyarıyla hayvan diyarı arasında bir anlaşma yapıldığını öne sürüyor. Her iki tarafa da yükümlülükler ve haklar veren bu anlaşma çetin görünüyor. Dahası, yenen bufalolar sonraki yıl yeniden koyaktan yukarı tırmanıyor ve bufalo kurbanı kısa süre içinde yeniden gerçekleşiyor; bir insan onların tarafına geçerken, onlardan biri de bizim tarafa geçiyor.

Hayvanları Salıvericisi, Taş Devrine gelinceye dek Dordogne mağaralarının duvarlarında tüm ihtişamıyla dans eden Yaratıkların Efendisi olarak ortaya çıkıyordu. Trois Frères mabedinin duvarlarının tepesine resmedilmiş "büyücü"nün bu Efendi olduğuna inanılıyor. Yontma Taş Çağı dönemini çalışan çoğu bilgin şimdi, John Pfeiffer'ın *The Creative Explosion* [*Yaratıcı Patlama*] kitabında bildirdiği gibi, MÖ 12000 yılına uzanan bu mağaraların yalnızca doğurganlık ya da avlanma ritüelleri için değil, aynı zamanda genç erkeklerin erginlenmesi için kullanılan odalar olduğuna inanıyor.

Eğer bu doğruysa, Yabani Adam ya da Hayvanların Efendisi, genç erkeklerin erginlenmesiyle en az on dört bin yıldır ilişkilidir. Erkekler, Yabani Adamın erginlemesiyle hayvan ruhuna tapınmayı öğrenir. Günümüze dek bu tapınma, yetişkin ve meşgul erkeğe hayvan yaşamının kederini, tüm doğanın yasını, "tabiatın gözyaşını," arada kalmış bilinçliliği anımsattı. Ve son olarak bu erginlenmeyle şamanın içinde bulunan, dağların, kayaların, suların, ağaçların ve iblislerin sahip olduğu bilinç

alanına geçiş yapma yetisi uyandırılır. Asıl önemlisi, ölmüş hayvanlara teslimiyet, kurban vermenin bilgeliğini ve kurbanın ne anlama gelebileceğini hatırlatır.

Hayvanlar avcının huzurunda öldüklerinde gönüllü bir kurban mı olurlar, yoksa bunların hepsi birer hayal midir? Bu soruyu kutsal bir erkek ya da kutsal bir kadın kendini kurban ettiğinde sorarız. Bu soruyla cevabı Avın Efendisinin bilgi sahasına aittir.

Taş Devri'ne ait gizemler üzerine uzun bir makale için burası uygun değil. Burada tek yapmak istediğimiz, masalımızın başında suyun altında ortaya çıkan kıllı adamın aynı zamanda yukarıda tanrıların ikamet ettiği diyarda da bir yerinin olduğunu teyit etmek. O, derinliğin, yaraların ve kurbanın tanrısıdır. Mircea Eliade, Avın Efendisini "tüm Taş Devrindeki en ilahi figür" ve böylece ardından gelen tanrılar için bir ilk örnek olarak ele aldığından bahsetmişti. Yaşadığımız endüstriyel sistemde Yüce Anne gibi Hayvanların Efendisini de yok sayıyoruz. Tarihte onu ve onun derinliğini, yaralılığını, uygun kurban bilgisini onurlandırmadan yaşamaya çalışan ilk insanlardan bazılarıyız. Bunun sonucunda kurbanlarımız bilinçsiz, geriletici, anlamsız, gelişigüzel, kendine zarar veren ve kitlesel hale geldi.

Tarım Devri

İnsanlar avcı kültürden, avcı-toplayıcı kültüre ve oradan da tarım toplumuna geçtiklerinde Hayvanların Efendisine ne oldu? Tanrıların dönüşümüne ilişkin isabetli yorum yapmak mümkün değil, çünkü tanrılar bir diğerini içerir, birbirlerine alınıp verilir, mitoloji uzmanlarını hayret ettirecek birleşmelere uğrarlar.

Bu niteliği belirttikten sonra Hindistan'daki Hayvanların Efendisinin Şiva haline gelecek biçimde dönüşüme uğradığını da kendimizden emin halde belirtebiliriz.

Güney Hindistan'daki Hindu kültürünün öncüsü olan Dravidyan kültürü, Hayvanların Efendisine Paşupati ve onun yoldaşı olan Dağların Hanımına da Parvati isimlerini vermişti. Bilginler bu çiftin izini Erken Tunç Çağı ve Cilalı Taş Devri'ne dek sürmüştür. Önceki animizle birleşen Hayvanların Efendisi ve Hanımı hakkındaki engin felsefi ve dini hareket klasik Hint kültürüne Şivaizm olarak girmiş ve daha sonra kaynağını bundan alan birçok din ortaya çıkmıştır. Güney Hindistan'ın Dravidyan dili Şiva enerjisinin ana taşıyıcısıdır ve Alain Daniélou *Shiva and Dionysus* [*Şiva ve Dionysos*] kitabında bu dilin birçok kelimeyi Sümerce, Bask ve Gürcü dilleriyle paylaştığını söyler. Ananda Coomaraswamy, *The Dance of Shiva* [*Şiva'nın Dansı*] kitabında Şiva'nın dinine ilişkin güzel ayrıntılar verir. Gary Synder de bu gezegende en çok mümini bulunan tanrının hâlâ Şiva olduğundan bahseder.

Epey ekleme sahip olan Şiva, Yabani Adamın çiçeklenmişi ya da gelişmişidir. Şiva yabani görünümünü sürdürür –takipçileri çıplaktır ve saçlarını kesmezler– fakat aynı zamanda bir koca olarak sofu görünümü ve öfke dolu Bhairava olan tarafı da vardır.

Hayvanların Efendisi Kafkaslar, Teselya, Yunanistan ve Girit dolaylarındaki bölgelerde yayılarak ve detaylandırılarak Zagreus, Zan ya da Girit'te Zeus olarak isimlendirildi.

Antik Girit kültürü Hayvanların Efendisini Zagreus ve Dağın Hanımını Kibele olarak isimlendirmişti. Boğa, yılan ve fallus Zagreus, Zan ya da Zeus adına konuşurdu, kaplan ve aslansa Kibele adına. Girit kültürü geliştikçe bebek Zeus'un İda Dağı ve Dikti Dağındaki doğum ritüelleri, bebek Dionysos etrafında şekillenen ritüellerle birleşmeye başladı. Dionysos'un doğrudan Zeus'un uyluğundan geldiğini anımsayalım.

Akdeniz halkları çiftçi ve şarap üreticisi olduktan sonra eski Hayvan Efendisi enerjisini üstlenmek üzere Dionysos öne çıktı,

Dağların Hanımı da Ariadne –Kutsal Kadın anlamına gelir– oldu. Dionysos'a ilişkin ritüeller açıkça gösteriyor ki insanlık bitkilerin gizemine doğru yol aldıkça, Hayvanların Efendisi de kurbana dair özünü koruyarak değişebiliyor. Daha önce söylediğimiz gibi Dionysos üzüm yığınıdır. Eğer koparılıp ezilir ve sığır derisinin karanlığına hapsedilirse toplulukta bulunan herkese bir esrime verir, bir başka deyişle şarap olur. Bize şarabın ne kadar incelikli olabildiğini Sufiler anlatabilir: "Parçalanmamış olan hiçbir şey / Olamaz ne bütün ne yegâne."

Hayvanların Efendisinin Dionysos biçiminde yoluna devam etmesi bizim kültürümüze trajik Yunan tiyatrosu ve trajedi kavramı gibi şahane hediyeler sunmuştur. Trajedi kelimesi (kurban edilen) keçinin şarkısı anlamına gelir. Dionysos'tan kalan miras bize aynı zamanda karanlığın gücüne, yeryüzünün altındaki güneşe, şarabın esrimesine ve yası bilen insanın içinde uzanan sessizliğe duyduğumuz saygıyı verir. Koparma ve koparılma üzerine derin düşüncelere daldığında ruha gelen bilgiyi Dionysos taşır.

Yabani Adam, eski Avrupa'nın Kelt toplumları boyunca varlığını sürdürür. Burada Cernunnos, Cornely ya da Cornelius isimleriyle görülür. İsimlerdeki hece kökü geyik boynuzunu ifade eder. Bazı Kelt yerleşimlerinde Avcı Herne olarak bilinir, yanındaki av köpekleri kırmızı kulaklı ve beyazdır.

İyi bir Cernunnos görselleştirmesi Jütland'da bir kazan üzerinde bulunmuş ve günümüze dek korunmuştur. Gundestrup Kazanı olarak bilinen bu kazan MÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir. Cernunnos bir yoga pozunda oturur, bir elinde yılan, diğerindeyse Hanımın boyun halkasını yani "torc"u tutar, başından yukarı geyik boynuzları ve yapraklar yükselir. Etrafında ona eşlik eden yunus, ceylan, aslan ve köpek bulunur. 12. ve 13. yüzyıllarda ortaya çıkan Keltlerin Arthur döneminde Cernunnos'un varlığı da anılır, mesela *Yvain*'de Hayvanların Tanrısı

ve Pınarın Koruyucusu olarak isimlendirilir. Cernunnos'un dişi yoldaşının da birçok ismi bulunur, bunlardan bir tanesi Artio –ki Arthur'la aynı kökten gelir– ve anlamı "dişi ayı"dır.

Bu durumda Yabani Adam, ismini ilk duyduğumuzda bize saçma bir ifade gibi gelse de ve sorumsuz yahut nobran bir erkekle kolayca karıştırılabilir olsa da içinde büyük miktarda tarihsel bilgi taşımaktadır.

Yabani Adam teleskobuyla geçmişe baktığımızda, aralarında İsa'yı vaftiz eden Vaftizci Yahya'yla Magdalalı Meryem'i de içeren belli belirsiz imgeler odak noktamıza gelir. Magdalalı Meryem, ışığın karanlıklarda saklı olduğu hissini taşır, ki bunu Sophia'yla da ilişkilendiririz. Hem Sophia hem Dionysos efsanelerinde bize yukarıdan ışık veren güneşten farklı olarak yeryüzünün derinliklerinden yukarı doğru bizi aydınlatan gizli bir güneşin bahsi geçer.

O halde Eski Taş Devri döneminin Hayvanların Efendisi, Paşupati'ye, Şiva'ya, Dionysos'a ve Cernunnos'a dönüşürken başlangıçtaki enerjisini korur ve özenle işler. Engin dini ve mitolojik bahçelere yerleştirilir ve orada filizlenir. Fakat bahçeler Batıda nihayete erer. Orman Efendisinin gelişiminin MS 1100 yıllarında birdenbire durduğunu fark etmek üzücü. Elbette başkaları tarihi daha da öne, MÖ 1. yüzyılda Sezar'ın Galya'yı işgal ettiği döneme çekebilir. İnsan bunların hepsini nasıl anlamak isterse öyle anlayabilir, ama açık olan şu ki Hayvanların Efendisi, nemliliği ve enerjisiyle bizlerin dinlerine bir katkıda bulunamamış. Yabani Adama gelince, o elbette edebiyatta ve halkın imgeleminde hatırlanıyor.

Antik Edebiyatta Yabani Adam

Hayvanların Efendisine tümüyle gelişmiş efsanevi bir karakter olarak ilk kez Sümerlerin MÖ 700 yılları civarında yazdığı *Gılgamış Destanı*'nda rastlıyoruz, fakat içeriğindeki malzeme-

yi çok daha eski zamanlardan almaktadır. O dönem halihazırda büyük şehir devletleri bulunmaktadır. Genç bir kral, altın gibi, kibirli ve haz düşkünü Gılgamış sorun çıkarmaya başlamış. İleri gelenler tek çözüm yolu olarak Gılgamış'ın Enkidu adındaki bir adamla temasa geçmesi gerektiğini söylemişler.

> Bedeni tümden kılla kaplıydı ve saçları bir kadının ya da tahıl tanrıçasının saçları gibi bukle bukleydi. Üstelik ne yerleşik araziler ne insanlar hakkında bilgisi vardı. Sürülerin tanrısı gibi giyinmişti. Ceylanlarla ot yiyor, yalaktan su içen vahşi hayvanlarla itişip kakışıyor ve oradaki hayvanlarla bir arada olmakla yetiniyordu... Bu şaşılacak haber Gılgamış'a bildirildiğinde şöyle demişti; "Oraya git avcım, yanında bir tapınak fahişesi götür ve bu adam hayvanlarla yalağa geldiğinde kadın kıyafetlerini çıkarsın, çıplaklığını göstersin, adam bunu gördüğünde ona yanaşacaktır ve sonra ovada birlikte büyüdüğü hayvanlar onu terk edecektir."
>
> Avcı ve tapınak fahişesi yola düşmüşler ve üç gün sonra suyun başına varmışlar. Bir gün oturmuşlar, iki gün oturmuşlar, üçüncü gün hayvanlar gelmiş, aralarında Enkidu da varmış, ceylanlarla birlikte otlanıyormuş.
>
> Kadın kendisine söyleneni yerine getirmiş: Göğüslerini açmış, çıplaklığını ortaya koymuş. Enkidu gelmiş ve kadını eline geçirmiş. Kadın korkmamış, aksine elbiselerini bir kenara koymuş ve erkeğin ateşini harlamış. Altı gün yedi gece Enkidu bu tapınak hizmetkârının bereketiyle çiftleşmeye devam etmiş. Sonra yüzünü hayvanlara çevirmiş ve onlara doğru hareket etmiş. Fakat hayvanlar onu görünce kaçmışlar ve Enkidu hayrete düşmüş. Bedeni kaskatı kesilmiş, dizleri donmuş. Tüm hayvanlar orayı terk etmiş. Eskiden olduğu gibi değilmiş.

> Enkidu kadına dönmüş, ayaklarının dibine oturup bakışlarını kadının yüzüne dikmiş ve kadın konuştuğunda dikkatle dinlemiş. Kadın ona, "Sen çok güzelsin Enkidu, tanrı gibisin," demiş ve devam etmiş; "Neden ovanın hayvanlarıyla yaşıyorsun? Gel, seni Anu ve İştar'ın kutsal tapınak şehrine, ululukta eşi olmayan, vahşi bir boğa gibi gücünü insanlar üstünde kullanan Gılgamış'ın ikamet ettiği Uruk'un surlarına götüreyim." Enkidu bunları duyunca yüreği hafiflemiş. Bir dost özlemi çekmiş. "Pekâlâ!" demiş. "O halde ona meydan okuyorum!"

Sonrasında Enkidu şehre yollanır ve Gılgamış'la tanışır. İkisi güreşirler, Enkidu kazanır ve sonra ayrılmaz iki dost olurlar. Enkidu burada, şehrin yeni uygarlaşan kralının kıllı bir gölgesi gibi ortaya çıkmıştır.

Eski Ahit'i okuyanlar, Sami efsanelerdeki kıllı adam Esav'ı hatırlayacaktır. Kör babası İshak'a hediye olarak yabani keçi eti getirmiştir. Orta Doğuda dindar avcıların yerini çoktan düzenbaz çiftçilerin aldığını biliriz, bu nedenle Yakup ellerinin üzerini hayvan kıllarıyla kaplayarak numara yapıp Esav'ın hakkı olan babasının kutsamasını kazandığında buna şaşırmayız. Böylelikle tarım dünyasına giriş yapılır. Esav'ın öyküsü, Orta Doğu tarihinde belli bir noktada kıllı adamın sürüldüğünü ya da haklarından mahrum edildiğini ima eder.

Avrupa Ortaçağında Yabani Adam

Yabani Adam, ortaçağ boyunca Avrupa halk yaşamında ve hayal gücünde çok canlı bir yere sahipti. Almanya'da, Avusturya'da, Hollanda'da ve komşu ülkelerde onun merkezi bir rol oynadığı yıllık törensel oyunlar ya da halk oyunları gerçekleşiyordu. Bu oyunlardan sahneler kuzey Avrupalı ressamların gözdesi olmuştu.

Bunun bir örneği baba Pieter Brueghel'dir. Flaman tören oyunundan bir sahneyi çizmişti ve bu sahne daha sonra 1566'da anonim bir sanatçı tarafından ağaç baskıya aktarıldı. Ağaç baskı günümüze dek geldi. Burada Yabani Adamın ormandan köy meydanına girdiği ânı görüyoruz. Köy oyuncuları öncesinde ormana gitmişler, genç bir erkek balık pulundan bir kostüm giymiş ve saçına sakalına asma filizleri iliştirilmiş. Başka asma filizleri de beline bağlanmış ve elinde, İngiltere'nin Dorset tepelerine oyulan Cerne Abbas devindeki sopaya benzer bir sopa taşıyor. Resmi ya da uygar güçleri temsilen üç aktör onu meydanda karşılıyor. Kutsal Roma Kilisesini ve İmparatoru temsil eden bir aktör, artık Yabani Adamın devrinin dolduğunu ona hatırlatmak üzere üstünde haç bulunan bir küreyi ona gösteriyor. Askeri kıyafetli olanın elinde ucu Yabani Adama dönük kurulu bir arbalet bulunuyor. Üçüncü bir kişilik, bir kadın, bu törensel oyunun birkaç başka betimlemesinde de olduğu gibi garip biçimde diğerleriyle aynı konik şapkayı takıyor. Kıyafetleriyle bir rahibeyi andırıyor ve elinde Yabani Adama doğru altın bir halka tutuyor. Bu halka cinsel birleşmenin kutsal halkası gibi görünüyor. Zaten bundan 2200 yıl önce Sümer'de tapınak rahibelerinin kendisine sunduğu da buydu. Metropolitan Sanat Müzesi bundan birkaç yıl önce *The Wild Man in Medieval Myth and Symbolism* [*Ortaçağ Mitleri ve Sembolizminde Yabani Adam*] isminde bir kitap yayımladı ve bu ağaç baskının bir kopyası da kitapta yer alıyor. Kitabın editörü Timothy Husband, rahibenin önerisini şu şekilde özetliyor: "Bir kadınla birleşmeyi temsil eden halka, Yabani Adamı men edildiği kutsal ve yasal evlilik bağı için ayartmaya çalışır. Brueghel'in yaptığı resimde asker ve imparator çekilmiş kılıçlarıyla, insanların uygar düzenini ihlal ettiği için Yabani Adamı yere devirmeye hazır, sinsice onu izliyorlar."

Yabani Adam bu tehditlerin hiçbirine aldırmaz ve tüm önerileri reddeder; orman yaşamından vazgeçmez. Ağaç baskı

Yabani Adam kasabaya girdiği anda danslarla vahşi kutlamaların başladığını gösteriyor ve bu Mardi Gras'ın başlangıcı gibi görünüyor. Daha sonra Yabani Adam genç erkeklerin tezahüratlarını, âşıkların canlı ve neşeli danslarını geride bırakarak kasabayı terk eder.

Fakat bu törensel oyun görünüşe göre daha uğursuz bir olayla sona eriyor. Kasabanın birkaç kilometre dışında kasabalılar Yabani Adamı karşılıyor. Yabani Adam kostümünü bir bostan korkuluğuna giydiriyorlar ve sonra da korkuluğu bir göle atıyorlar. Böylece ritüele uygun olarak infaz edilmiş oluyor. Bu ayrıntı masalımızla ilişkisi kurulduğunda büyüleyicidir, çünkü Yabani Adamın zaten en başta nasıl da gölün dibinde olması gerektiğini mitolojik olarak açıklamaktadır. Aynı zamanda bu ritüelde muhtemelen geçmiş zamanlarda gerçekleşmiş hakiki bir idamın izlerini de görüyoruz.

Timothy Husband, Büyük İskender'in bir Yabani Adamı yabani eşinden ayırdığı ve ardından ateşe attığını gösteren bir tezhibin kopyasını da çıkarmıştır. Başka resimlerde Yabani Adamın yargılanmak üzere kilise yetkililerinin huzuruna çıkarıldığını görüyoruz. Yabani Adamın yakılması cadıların yakılmasından birkaç yüzyıl öncedir ve aynı korku ve öfkeden ileri gelmiştir.

Yabani Adam ortaçağ fantezilerinde başka roller de oynamıştı. O, âşıkların dostu olarak bilinirdi. Saraylı aşk geleneği Yabani Adamı da içinde barındırıyordu. Örneğin aile şapellerindeki kimi vitray pencerelerde Yabani Adamın kale duvarlarına tırmandığı gösteriliyor. Bunlar "Aşk Kalesini fetheden" saray şövalyelerinin yerini almıştı. Husband şöyle anlatıyor:

> Kaledeki evlenmemiş kızlar saldırganları defetmekten ziyade onları teşvik etmek üzere çiçeklerini fırlatan ve onları sevimli biçimde baştan çıkaran varlıklardı. Genç yabani

adamlar, yaptıkları şeyin gerçek doğasının farkında, silahlarını ve zırhlarını bırakıyordu. Yabani erkeğin efsanevi cinsel maharetiyle bakire kızların istekli tavırları birleşince saf bir ahlaksızlık imgesi üretiyor. Artık bir saflık dayanağı kalmayınca kale bir şehvet yuvasına dönüyor ve kalenin fethi fiziksel arzuların tatminine eş değer oluyor.

Alman ressam Schweiger 1515 dolaylarında Magdalalı Meryem'i Yabani Kadın olarak çizdiği çini mürekkebinden muhteşem bir resim yapmıştır. Ressamların yabani kadınları geleneksel olarak çizdiği şekilde onu çizmiştir; yani meme uçları, bilekleri ve dizleri hariç bedeninin her yanı kılla kaplıdır. Üçü kumaşla, biri de tüyle kaplı dört melek onu cennete taşımaktadır. Çizim Yabani Kadın için dikkate değer bir sevgi gösterir.

Sonuç olarak Yabani Adam ve Yabani Kadın, ortaçağ halkları ve aristokrasisinin imgeleminde karmaşık bir yere sahiptir. Zaman zaman bu figürler doğallığı, kendiliğindenlikleri ve cinsel enerjileri sebebiyle övülürken çoğu zaman aynı sebeplerle cezalandırılır, sürülür ya da öldürülür.

Yabani Adamı bilincimizde tuttuğu için ortaçağ dönemini takdir etmeliyiz. Örneğin New Orleans'taki Mardi Gras'ın köylerdeki törensel oyunlardan geldiği açıktır, fakat Yabani Adam şahsiyeti unutulmuştur. Basel'de bu bağlantı halen korunmaktadır, her yıl yaptıkları *Fastnacht* (karnaval) aslına uygun bir ruhla devam etmektedir ve çok sayıda Yabani Adam maskesi kutlamaların bir parçasıdır.

Avrupa'da Yabani Adam Tehdidi

Kuzey Avrupa'da Yabani Adam yüzünden neden bu kadar çok tehdit hissedildiğini sorabiliriz. Cevabın şaşırtıcı olacağını sanmıyorum. Yabani Adam, Yunan tanrısı Pan'la akrabadır, belki de onun amcasıdır. Pan'ın kelime anlamı "her şey"dir ve dolaylı

olarak bizzat doğayı ifade eder. Pan'ın bacakları kıllıdır ve bu bacakların tam da Esav'ın çok sevdiği keçisine ait olduğunu söylemek mümkündür. Daha sonra kilise bu bacakları Şeytana vererek onları karalamıştır.

Pagan dönemin sonunda güçlü biçimde büyüyen sofu tutum ya da yaygınlaşan libidoyu bastırma sevdası Roma kültürüne katılmış ve cinsellik karşıtı bir cephe oluşturmuştur. Bu katılıma Yüçe Annenin sefih vurgularına dair çekince de eşlik ediyordu.

Bir keresinde bir arkadaşım Yunanistan'daki Aynoroz Dağı'nda bulunan antik bir manastıra yaptığı ziyareti anlatmıştı. Buradaki gelenekler Hıristiyanlığın ilk günlerine dek uzanır. Arkadaşım bir akşamüzeri birkaç saat yaşlı bir keşişle yan yana oturmuş, denizi ve dağları izlemiş. Yunanca bilmiyormuş, fakat bu yaşlı adamla ruhani meseleler üzerine konuşmaya can atıyormuş. Yaşlı keşiş bunu sezmiş olacak ki nihayet İngilizce şu cümleyi söylemiş: "Kadınlar kötüdür." Bu kadar. Buradaki fikir tüm cinselliğin kötü olduğunu ima ediyor. Bu öyküden ortaçağ kültürünün karanlık yanını hissedebiliyoruz ve manastırdaki bu olaydan Hıristiyanlığın, İslamiyetin ya da Sihizmin sofu kanadının kıllı bir Magdalalıya ya da Yabani Adama pek destek vermeyeceği çıkarımını yapabiliyoruz.

Batıdaki güçlü sosyolojik ve dini kuvvetler, saçını sakalını düzeltenlerin, parlak tüylülerin, akılcı olanların, içgüdüsel olmayanların ve kellerin çıkarına davranır. Blake şöyle yazmıştı:

> Karalar bürünmüş Papazlar çevrelerinde dolaşmakta,
> Ve bağlamışlar neşelerimi ve heveslerimi dikenliklere*

Kadın cinselliği bu kel, sofu ve akılcı tahakkümün acısını olağanüstü derecede çekti ve hâlâ çekmeye devam ediyor. Kadın

* William Blake'in Aşk Bahçesi şiirinden, çev. Tuğrul Asi Balkar.

bedeninde yaşayan tanrıça Afrodit her geçen gün hakarete uğruyor.

Aynı güçler erkek cinselliğini de adiliğe, bayağılığa ve iğrenç icraata mahkûm etmiştir. Buna karşın Yabani Adamın Hindistan'a özgü imgelemi olan Şiva'daki özen cinsel enerjiyi onurlandırır. Şiva'nın heykellerine baktığımızda, cinsel enerjisi bedeninin her karışından yayılan Parvati'nin yanında büyük bir cinsel görkemle oturduğunu görürüz. İsa'nın karısı ve çocukları yoktu ve Magdalalı Meryem'le birlikteliğinin sebepleri İncil'in öğretileri arasında yer almaz. Hıristiyanlıkta cinsellikten nefret edilmesinin temellerini hazırlayan Pavlus'tur, Korintlilere Birinci Mektupta, "Karısı olanlar karısı yokmuş gibi yaşasın," der. Origenes bizzat kendisini hadım etmiştir. Justin*, MS 2. yüzyılda, onun zamanındaki Hıristiyan erkeklerin testislerini almaları için cerrahlara yalvardıklarını aktarır. O dönemde Aynoroz Dağındaki birçok keşiş hadım edilmeyi kabul eder. Daha sonra Nissalı Gregor, "O halde evlilik Cennette devam eden hayatımızdan ayrılışın son aşamasıdır, bunun içindir ki evlilik, eğer bir eksiltiyse arkada bırakılması gereken ilk şeydir," Augustinus'sa "Bir erkek tam da doğası sebebiyle cinsel arzudan utanç duyar," demiştir ve gençliğinde sefahat içinde yaşamış olsa da Hıristiyan olduğunda değişmiştir. Yaşamının ilerleyen dönemlerinde, istese de istemese de cinsel organının kalktığını söylemiştir. Bunu "bir başkaldırı hareketi" olarak tanımlamış ve bunun "Âdem'den bu yana insanlığın tamamen yozlaşmış olduğunu" gösterdiğini söylemiştir. Yabani Adam bu hadiseyi doğallığın büyüleyici bir ispatı olarak değerlendirirdi.

Hıristiyanlığın içinde tıpkı Yahudilik ve İslam'da olduğu gibi geçmişte ve halen cinsel aşkı savunan karşıt fikir akımlarının bulunduğunu biliyoruz. Bildiğimiz Hıristiyan gruplar

* Justin, MS 2. yüzyılda yaşamış erken dönem Hıristiyan Gnostiklerdendir.

arasında, Sevgi Kardeşliği, Katharlar, Ozanlar ve Özgür Ruh Yoldaşlığı (Bosch onların sunak eserlerini resmetmiştir) var. Fakat bu sağduyulu hareketler, cinselliğin ruhsal gelişimi sınırlandırdığı yönündeki kurumsallaşmış Hıristiyanlık dürtüsünü dönüştürememiştir.

Bu meseleyi ele almamın sebebi kendi saygınlığı bulunan sofuluğa saldırmak değil; Yabani Adamın törensel bir idama götürüldüğünü gören Avrupa köylülerinin hissetmiş olacağı karmaşık duyguları bize hatırlatmak.

Augustinus'un meziyetinde düşünürler etrafımızdayken erkeklerin sevişebiliyor olması bile hayrete düşürür. Günümüz kültüründe genç erkekler kısa sürede cinsel güdülerinin sorunlu, zorla ve davetsizce araya girmiş, garip ve ruha düşman olduğu sonucuna varıyor.

Playboy yayıncıları tarafından yeğlenen aşırı serbest türden tavırlarsa mücadeleyi tümden kaçırıyor, çünkü *Playboy* erkek cinselliğinin dünyevi olduğunu, bir tür oyun olup "*playboy*"lara özgü olduğunu varsayıyor.

Kilise ve kültür, erkek cinsel enerjisindeki ilahi unsur adına konuşan –Pan, Dionysos, Hermes, Yabani Adam gibi– tanrıları tümüyle unuttuğunda biz erkekler çok şey kaybettik. Ortaçağda Batılı imgelemi, Hayvanların Efendisi ya da Yabani Adamı, iyi gelişmiş bir Şiva ya da Dionysos'a taşımadı ve erkeklerdeki erotik enerji, müzik diliyle söylersek, bir sonraki oktava geçme yetisini yitirdi.

Yabani Adamın dinde, edebiyatta ve halk imgelemindeki bu kısa tarihçesine burada bir son veriyoruz. Bir defasında Marie-Louise von Franz'ın Yabani Adam hakkındaki konuşmasını dinlemiştim. Ortaçağ İsviçresi'nden tarihi bir yabani adam seçmişti, bu kişi yıllarca ormana gitmiş, tavsiyeleri hem idareciler hem de halk tarafından dikkate alınıyormuş. Franz son yıllarda hem erkeklerin hem kadınların rüyalarında, ruhani

ve aynı zamanda kıllarla kaplı, bir bakıma kıllı İsa'ya benzeyen bir kişilik fark ettiğini belirtiyor. Von Franz'a göre psişe artık dinsel fakat kıllı, hem Tanrı hem cinsellikle, hem ruh hem de yeryüzüyle temas halinde yeni bir kişilik istiyor.

(1)

Evvel zaman içinde bin bir çeşit vahşi hayvanın yaşadığı devasa bir ormanın dibinde şatosu bulunan bir Kral varmış. Bir gün geyik avlaması için bir avcıyı bu ormana yollamış, fakat avcı geri dönmemiş. "Ormanda bir sorun oldu herhalde," diye düşünmüş Kral ve ertesi gün onu aramaları için iki avcıyı daha ormana göndermiş, fakat onlar da dönmemiş. Üçüncü gün tüm avcılarını çağırmış ve "Bütün ormanı iyice araştırın ve üç avcıyı bulana kadar dönmeyin," demiş.

Bu avcılardan biri bile geri dönmemiş ve dahası avcılarla beraber giden bir sürü köpek de geriye dönmemiş.

Artık kimse ormana girmeye cesaret edemez olmuş. Ormanı derin sessizliği ve ıssızlığı içinde kendi haline bırakmışlar. Yalnızca arada bir, bir kartal ya da şahin süzülürmüş ormanın üzerinden.

Bu durum yıllarca devam etmiş, ta ki yabancı bir avcı ortaya çıkana kadar. Avcı çalışmak istiyormuş, bu nedenle de tehlikeli ormana girmeyi önermiş.

Fakat Kral, "Orası güvenli değil. Senin de sonunun diğerleri gibi olacağı ve seni bir daha göremeyeceğimiz kanısındayım," diyerek buna rıza göstermemiş. Avcı da şöyle cevap vermiş: "Majesteleri, ben riskin pekâlâ farkındayım ve ben korkuya hiç aldırış etmem."

Avcı köpeğini yanına almış ve ormana girmiş. Çok geçmeden köpek avın kokusunu almış ve iz sürmeye başlamış; fakat daha üç adım atıp da derin bir suyun yanına gelince daha fazla gidememiş. Çünkü sudan dışarı çıplak bir kol çıkmış ve köpeği kavrayıp aşağıya çekmiş.

Avcı bunu görünce şatoya dönmüş, yanına kovalarıyla beraber üç adam almış ve suyu kovayla boşaltmışlar. Zemine ulaş-

tıklarında, yerde yatan Yabani Adamı görmüşler. Bedeni paslı demir gibi kahverengiymiş. Başından sarkan saçları yüzüne ve oradan ta dizlerine kadar uzanıyormuş. Onu iplerle bağlamışlar ve şatoya götürmüşler.

Yabani Adam şatoda büyük şaşkınlık yaratmış. Kral onu avluya yerleştirdiği demir bir kafese kilitlemiş. İnsanların kafesin kilidini açmasını yasaklamış ve her kim açarsa canından olacakmış. Anahtarı da saklaması için Kraliçeye vermiş. Bundan böyle insanlar yeniden güven içinde ormana gidebilmeye başlamış.

Kralın sekiz yaşında bir oğlu varmış. Bir gün avluda oynarken altın topu kafese kaçmış. Çocuk kafese koşup, "Altın topumu bana ver," demiş. Adam da "Sen kafesi açmadan olmaz," diye cevaplamış. "Ah, olmaz," demiş çocuk, "Yapamam. Kral buna izin vermez," Sonra da oradan kaçıp gitmiş. Ertesi gün çocuk geri gelmiş ve tekrar topunu istemiş. Yabani Adam da "Eğer kapıyı açarsan veririm," demiş, fakat çocuk bunu yapmamış. Üçüncü gün, Kral ava gittiğinde, çocuk yeniden gelmiş ve "Kilidi açmak istesem de açamam, çünkü anahtar bende değil," demiş. Yabani Adam da "Anahtar annenin yastığının altında, oradan alabilirsin," demiş.

Çocuk topunu o kadar çok istiyormuş ki tedbirli davranmaktan vazgeçmiş, şatoya gidip anahtarı almış. Kafesin kapısını açmak pek de kolay değilmiş, çocuk açarken parmağını incitmiş. Kapı açılınca Yabani Adam çıkmış, altın topu çocuğa geri vermiş ve oradan hızla uzaklaşmış.

Çocuk bir anda büyük bir dehşete kapılmış. Yabani Adamın arkasından bağırıp ağlamaya başlamış; "Yabani Adam, eğer gidersen beni dövecekler!" Yabani Adam gerisin geri dönmüş, çocuğu kaldırıp omuzlarına oturtmuş ve çevik adımlarla ormanın yolunu tutmuş.

Kral döndüğünde kafesin boş olduğunu fark etmiş ve Yabani Adamın nasıl serbest kaldığı konusunda Kraliçeyi sorgula-

mış. Kadın bu konuda hiçbir şey bilmiyormuş, gidip anahtarı kontrol etmiş ve anahtarın da kaybolduğunu görmüş. Oğluna seslenmiş, fakat cevap alamamış. Bunun üzerine Kral bir arama ekibi hazırlatıp etrafa yollamış, fakat çocuğu bulamamışlar. Ne olduğunu anlamak pek de zor olmamış ve kraliyet ailesini büyük bir yas ve keder kaplamış.

(2)

Yabani Adam karanlık ormana yeniden ulaştığında, çocuğu omuzlarından alıp toprağa indirmiş ve şöyle demiş: "Anne ve babanı bir daha görmeyeceksin, ama seni yanımda tutacağım, çünkü beni özgür bıraktın, sana merhamet edeceğim. Eğer söylediğim her şeyi sana söylediğim şekilde yaparsan her şey yolunda gider. Çok fazla altınım ve hazinem var, dünyadaki herkesten daha fazla."

Yabani Adam çocuk uyusun diye ona yosunlardan bir yatak yapmış ve sabah onu bir pınara götürmüş. "Bu altın pınarı görüyor musun? Kristal kadar berrak ve ışıkla dolu. Senin pınarın yanında oturmanı ve içine bir şey düşmesine izin vermemeni istiyorum. Çünkü eğer bir şey düşerse bu pınara zarar verir. Her akşam dönüp emrime itaat edip etmediğini göreceğim."

Çocuk pınarın kenarına oturmuş. Arada sırada gözüne altın bir balık ya da altın bir yılan ilişiyormuş ve suyun içine bir şey düşmemesi için özen gösteriyormuş. Fakat oraya oturduğunda yaralı parmağı öyle acımaya başlamış ki niyeti olmamasına rağmen parmağını suya sokuvermiş. Parmağını hemen geri çekmiş ve görmüş ki parmağı altına dönüşmüş. Parmağını ne kadar yıkasa da altın çıkmıyormuş.

Demir John o akşam döndüğünde "Pınarda bugün bir şey oldu mu?" diye sormuş.

Çocuk, Demir John görmesin diye parmağını arkasına saklayarak "Hayır, hiçbir şey olmadı," diye cevaplamış.

"Ah, parmağını pınara sokmuşsun!" demiş Yabani Adam. "Bu seferlik yok sayalım, fakat bir daha böyle bir şey olmasın."

Ertesi sabah erkenden, çocuk pınarı beklemek üzere suyun başına oturmuş. Parmağı hâlâ acıyormuş ve bir süre sonra elini saçlarının arasından geçirmiş. Bir saç teli, ne yazık ki, başından kopmuş ve pınarın içine düşmüş. Hemen uzanıp onu pınardan çıkarmış, fakat saç teli çoktan altına dönüşmüş.

Demir John döndüğü vakit neler olduğunu zaten biliyormuş. "Pınara bir saç teli düşürmüşsün. Bu seferlik buna izin veriyorum, fakat eğer bu üçüncü kez olursa, pınar lekelenmiş olacak ve sen de benimle daha fazla kalamayacaksın."

Üçüncü gün çocuk yine pınarın kenarına oturmuş, bu sefer azimliymiş, parmağı ne kadar acırsa acısın onu kıpırdatmayacakmış. Zaman çok yavaş akıyormuş ve çocuk sudaki yansımasını seyretmeye dalmış. Doğrudan kendi gözlerinin içine bakma isteği duymuş ve bunu yaparken öne doğru biraz daha, biraz daha eğilmiş. Birdenbire saçları alnından öne düşüvermiş ve suya girmiş. Başını geriye çekmiş çekmesine ama bütün saçı, tamamıyla altına dönüşmüş. Sanki saçları güneşin kendisiymişçesine parlıyormuş. İşte şimdi çocuk çok korkmuş! Yabani Adam ne olduğunu anlamasın diye bir eşarp çıkarıp başına bağlamış. Fakat Demir John eve geldiği anda neler olduğunu biliyormuş. "Eşarbı başından çıkar," demiş. Altın saçları çocuğun omuzlarına dökülmüş ve çocuk sessiz kalmış.

"Artık burada kalamazsın, çünkü imtihanı geçemedin. Şimdi buradan git, dünyaya karış ve orada yoksulluğun ne olduğunu öğren. Öte yandan kalbinde kötülük olmadığını biliyorum, bu nedenle sana iyi dileklerimi sunuyorum ve bir hediye veriyorum: Başın belaya girdiğinde ormanın kıyısına gelip 'Demir John, Demir John!' diye bağır. Ormanın kıyısına gelip sana yardım edeceğim. Gücüm büyüktür, sandığından bile daha büyük. Ayrıca çok büyük miktarda altın ve gümüşüm var."

(3)
Böylece Kralın oğlu ormanı terk etmiş ve az gitmiş uz gitmiş dere tepe yol gitmiş, nihayetinde büyük bir şehre ulaşmış. Burada bir iş aramış fakat bulamamış, kendisine yardımı olacak hiçbir şey öğrenememiş. Sonunda saraya gitmiş ve kendisini oraya almalarını rica etmiş. Saray ahalisi çocuğa nasıl bir iş verebileceklerini bir türlü bulamamış, yine de onu sevmişler ve kalmasını istemişler. En sonunda aşçı onu yanına almış, ona odun ve su taşıyabileceğini, külleri temizleyebileceğini söylemiş.

(4)
Elinin altında başka birisi olmadığı bir sırada aşçı çocuğa yemekleri kraliyet masasına götürmesini emretmiş. Fakat çocuk altın saçlarının görülmesini istemediği için fesini çıkarmamış. Daha önce Kralın huzurunda böyle bir şey olmadığından Kral demiş ki "Kraliyet masasına geldiğinde başlığını çıkarman gerekir." Çocuk da "Ah Efendim, yapamam; başımda yaralı bir yer var," diye karşılık vermiş. Kral aşçıyı çağırtmış, onu azarlamış ve böyle bir çocuğu hizmetine nasıl alabildiğini sormuş. Çocuğu kovup kaleden atmalarını emretmiş.

(5)
Fakat aşçı delikanlıya acımış ve onu bahçıvanın çırağıyla değiştirmiş.

Şimdi çocuk bahçede bitkileri düzenlemeye başlamış; onları suluyor, toprağı çapalayıp belliyormuş. Sonra da bahçeyi rüzgârın ya da kötü havanın ellerine bırakıyormuş.

Bir yaz günü bahçede tek başına çalışırken öyle çok sıcaklamış ki rüzgâr başını serinletsin diye kafasındaki fesi çıkarmış. Güneş ışıkları başına değince saçları ışıldayıp, alev gibi parlamış ve saçından yansıyan güneş ışınları ta Kralın kızının yatak odasına dek ulaşmış. Kız bunun ne olduğunu anlamak

için oturduğu yerden sıçramış, dışarıdaki çocuğu gözetlemeye başlamış. Sonra da ona seslenmiş, "Delikanlı, bana biraz çiçek getir!"

Çocuk hemen fesini kafasına geçirmiş, kız için biraz yabani çiçek toplamış ve bunları bir demet yapıp bağlamış. Elindekilerle tam merdiveni çıkmaya başlamış ki orada bahçıvanla karşılaşmış. Bahçıvan, "Böyle sıradan çiçekleri Kralın kızına götürerek ne yaptığını sanıyorsun? Yürü hadi başka bir buket yap, elimizdeki en iyi ve en güzel çiçeklerden topla," demiş.

"Hayır, hayır," demiş çocuk, "yabani çiçeklerin kokusu daha yoğun olur, bu çiçekler onu daha çok memnun edecek."

Çocuk kızın odasına girdiğinde Kralın kızı demiş ki, "Şimdi şu başındaki şeyi çıkar; benim huzurumda bunu takman uygun olmaz."

Çocuk da şöyle cevap vermiş, "Bunu yapamaya cüret edemem. Bende uyuz var, bilirsiniz."

Fakat kız fesi tuttuğu gibi çekip çıkarmış; oğlanın altın saçları omuzlarına dökülmüş ve o saçlara bakmak muhteşemmiş. Çocuk bir koşu kapıdan çıkacakken kız onu kolundan tutmuş ve ona bir avuç altın para vermiş. Çocuk paraları da alıp gitmiş. Fakat paraları kendisine saklamamış; hatta onları bahçıvana götürüp vermiş ve demiş ki, "Bunları senin çocuklarına veriyorum, bunlarla oyun oynayabilirler."

Ertesi gün Kralın kızı çocuğu yeniden çağırmış ve gelirken yine yabani çiçekler getirmesini söylemiş. Çocuk çiçeklerle içeri girince kız oğlanın kafasındaki küçük fesi yeniden çekip almaya yeltenmiş, fakat çocuk bu sefer iki eliyle fesini tutmuş. Kız yine bir avuç dolusu altın para vermiş, fakat çocuk bunları da kendisi için almamış ve çocuklarına oyuncak olsun diye bahçıvana vermiş.

Üçüncü gün her şey yinelenmiş; kız fesi çıkarmayı başaramamış, çocuk da altınları kendisi için almamış.

(6)

Çok zaman geçmemiş ki ülke bir savaşa sürüklenmiş. Kral kuvvetlerini toplamış, fakat güçlü ve büyük bir ordu toplayan düşmanı karşısında savaşı kazanacağına dair pek umudu yokmuş. Bahçıvanın yanındaki çocuk, "Artık yeterince büyüdüm ve eğer bana bir at verirseniz savaşa gidebilirim," demiş. Etrafındaki adamlar buna gülmüşler ve demişler ki; "Biz gittikten sonra ahıra gidip bak, kesinlikle senin için bir at bırakacağız."

Hepsi gittikten sonra çocuk ahıra girmiş ve oradaki atı çıkarmış; bu atın bir ayağı sakatmış ve seke seke yürüyormuş. Çocuk bu atın üzerine çıkmış ve atı karanlık ormana doğru sürmüş.

Ormanın kıyısına gelince üç kere "Demir John!" diye bağırmış. Sesi öyle yüksekmiş ki ağaçlardan yankılanmış.

Yabani Adam anında oraya gelmiş ve "Ne istiyorsun?" diye sormuş.

"Güçlü bir savaş atı istiyorum, çünkü savaşa gitme niyetindeyim."

"İsteğini alacaksın. Hatta istediğinden de fazlasını."

Yabani Adam dönüp tekrar ormana girmiş. Çok zaman geçmeden ağaçların arasından bir seyis çıkagelmiş, yanında da bir savaş atı getirmiş. At burnundan soluyormuş ve zapt etmesi pek zormuş. Atın hemen arkasından da kılıçları güneşte parlayan, tamamen demir zırhlar içinde bir savaşçı alayı gelmiş. Çocuk üç ayaklı sakat atını seyise verip yeni atına binmiş ve askerlerin önünden atını sürmüş. Savaş meydanına geldiklerinde Kralın askerlerinin çoğu çoktan ölmüş ve savaşı kaybetmesine ramak kalmış.

Çocuk, demir zırhlı askerleriyle son sürat meydana gelmiş, düşmanın üzerine tıpkı bir kasırga gibi dörtnala atılmış ve karşısına çıkan her birini devirip geçmiş. Düşman kaçmaya başlamış, fakat çocuk peşlerini bırakmamış ve son düşman askerine kadar hepsini haklamış. Gel gör ki sonra Krala dönmek

yerine, savaşçılarını alıp onları dolambaçlı bir yoldan ormana götürmüş ve Demir John'u çağırmış.

"Ne istiyorsun?" diye sormuş Yabani Adam.

Oğlan da "Atlarını ve savaşçılarını geri alabilirsin, bana da üç ayaklı sakat atımı geri ver," demiş.

İstedikleri yapılmış ve oğlan seke seke yürüyen atıyla evine dönmüş.

Kral şatosuna vardığında onu kızı karşılamış ve aldığı zafer için onu tebrik etmiş.

"Ben değildim," demiş Kral, "yardım etmeye gelen yabancı bir şövalyeyle onun askerleri vardı. Zaferi kazanan onlardı."

Kızı bu yabancı şövalyenin kim olduğunu sormuş fakat Kral bilmediğini söylemiş ve eklemiş: "Düşmanı takip ederek dörtnala arkalarından koşuyordu, şövalyeyi en son o zaman gördüm." Sonra kız bahçıvana gitmiş ve onun yanında çalışan çocuğu soruşturmuş. Fakat bahçıvan buna gülmüş ve demiş ki, "Üç ayaklı sakat atıyla daha yeni eve döndü. Çiftlik çalışanları 'Bakın kim gelmiş, Hoppidik gelmiş!' diye onunla dalga geçiyorlardı. 'Neredeydin, leylak çalısına mı saklandın ha? Nasıldı savaş?' diye sordular, o da 'Çok iyi savaştım; ben gelmeseydim neler olurdu kim bilir?' dedi. Bunun üzerine diğerleri gülmekten yerlere yıkıldılar."

(7)

Kral kızına, "Üç gün sürecek büyük bir şenlik düzenleyeceğim ve sen havaya altın elma atacaksın. Belki gizemli şövalye ortaya çıkar," demiş.

Şenliğin duyurusu yapıldıktan sonra delikanlı atını ormanın kıyısına sürmüş ve Demir John'u çağırmış.

"Neye ihtiyacın var?" diye sormuş Demir John.

"Kralın kızının atacağı altın elmayı yakalamak istiyorum," diye cevaplamış çocuk da.

"Sorun değil, elmayı kapmış bil. Sana daha fazlasını da vereceğim; bu önemli olay için kırmızı bir zırh ve kestane rengi güçlü bir at."

Delikanlı atını dörtnala sürmüş, tam zamanında meydana ulaşmış, diğer şövalyelerin arasına karışmış ve kimse onu tanımamış. Kralın kızı bir adım öne çıkmış ve altın elmayı bir grup adamın arasına fırlatmış ve elmayı bizim delikanlı yakalamış. Fakat yakalar yakalamaz atını dörtnala sürüp oradan uzaklaşmış.

İkinci gün geldiğinde Demir John gence beyaz bir zırhla beyaz bir at vermiş. Elma bu sefer de onun elleri arasına düşmüş ve aynı şekilde bir an bile durmadan atını sürüp oradan uzaklaşmış.

Bu Kralı çok öfkelendirmiş ve demiş ki, "Bu davranışa tahammül edemem; bana gelip kendisini tanıtması gerekirdi."

Adamlarına dönmüş ve demiş ki, "Eğer elmayı üçüncü defa da yakalar ve atıyla uzaklaşmaya kalkarsa peşine düşün. Dahası, dönmeye yanaşmazsa ona bir darbe indirin, kılıcınızı kullanın."

Şenliğin üçüncü günü Demir John delikanlıya siyah bir zırhla siyah bir at vermiş. O öğleden sonra genç adam elmayı yine yakalamış. Fakat bu sefer atıyla uzaklaşırken Kralın adamları onun arkasından at sürmeye başlamış. Bir tanesi öyle çok yaklaşmış ki kılıcının ucuyla gencin bacağında bir yara açmış. Genç adam kaçmayı başarmış, fakat atı hızla koşarken öyle kuvvetle sıçramış ki genç adamın miğferi düşmüş ve arkasındaki herkes onun altın saçlarını görmüş. Kralın adamları şatoya dönünce olan biten her şeyi Krala anlatmış.

(8)

Ertesi gün Kralın kızı çocuğu soruşturmak için bahçıvanın yanına gitmiş. "Bahçedeki işine geri döndü," demiş bahçıvan,

"O garip sakarmeke dün festivale gitti ve ancak dün gece döndü. Bu arada çocuklarıma festivalde kazandığı üç altın elmayı gösterdi."

Kral genç adamı yanına çağırmış, genç adam da yine kafasında eşarbıyla gelmiş. Fakat bu sefer Kralın kızı ona yaklaşıp eşarbı çekip çıkarmış. Çocuğun altın saçları omuzlarına dökülmüş, öyle güzel görünüyormuş ki herkesi büyülemiş.

Kral, "Her gün farklı renklerde atlarla festivale gelip altın elmaları yakalayan şövalye sen misin?" diye sormuş.

"Benim," demiş genç adam "ve elmalarınız da burada." Elmaları cebinden çıkarıp Krala vermiş. "Eğer daha fazla kanıt isterseniz, adamlarınızın beni kovalarken bacağımda açtığı yaraya bakabilirsiniz. Dahası, düşmanı yenmenize yardım eden şövalye de bendim."

"Bu büyüklükte yiğitlikler gerçekleştirebildiğine göre bir bahçıvanın çırağı olmadığın belli. Babanın kim olduğunu sorabilir miyim?"

"Babam tanınmış bir Kraldır ve ben de ihtiyaç duyabileceğimden çok daha fazla altına sahibim."

Kral da, "Sana borcum olduğu açık. Gücüm yettiğince seni memnun edecek her şeyi sana verebilirim istersen," demiş.

"O halde," demiş genç adam, "karım olması için kızınızı bana vermenizi öneriyorum."

Kralın kızı bunu duyunca gülmüş ve "Lafı dolandırmamasını sevdim, zaten altın saçından ötürü bir bahçıvan çırağı olmadığını biliyordum," demiş. Sonra da yanına gitmiş ve delikanlıyı öpmüş.

Düğün davetlileri arasında delikanlının anne ve babası da bulunuyormuş. Geldiklerinde çok büyük bir mutluluk içindelermiş çünkü biricik oğullarını bir daha görebileceklerini ümit etmiyorlarmış.

Tüm davetliler düğün ziyafeti için masalara otururken müzik bir anda kesilmiş, büyük kapılar açılmış ve gösterişli bir Kral yanında maiyetiyle birlikte kapıdan içeri girmiş.

Damadın yanına gitmiş ve onu kucaklamış. "Ben Demir John'um," demiş misafir, "bir büyü beni Yabani Adama çevirdi ve beni bu büyüden sen kurtardın. Sahip olduğum tüm zenginlik artık senindir."

Şair ve çevirmen Robert Bly, bu derinlikli kitabında erkek olmanın ne olduğuna dair yeni bir ufuk sunar. Bly'ın fikirleri, erkeklerle yürüttüğü çalışmalara ve kendi hayatından izlenimlere dayanır.

Eski hikâye ve efsanelerden zengin anlamlar çıkaran Bly, "Demir John" adlı bir Grimm masalını işler; bu masalda anlatıcı ya da "Vahşi Adam", genç bir adama erkeklik gelişiminin sekiz aşamasında rehberlik eder, böylece bize çoktan unutulmuş arketipleri ve güçlü erkeklik imgelerini hatırlatır.

62 hafta boyunca New York Times Çok Satanlar listesinde kalan *Demir John*, mitin yüceliğiyle pratik yaşamı bir araya getirdiği ve buna bir de kendi tarihimizden acı dolu dersler eklediği için önümüzdeki dönemde de hem erkeklere hem kadınlara rehberlik edip ilham verecek kült bir eser.

kolektifkitap.com

9 786256 896178